

קובץ גליונות פרשת שלח

ממרנן ורבנן גדולי ומאורי הדור

"לא רק הכסף שלכם יעזור, גם המסירות
נפש שלכם, זו בקשתנו מבני הגולה"
רבינו מרן ראש הישיבה הגרמ"ה הירש שליט"א
במשא המרכזי במעמד הרבבות 'אדירי התורה'
שקדם לכינוסי הגבירים להקמת 'קרן התורה'

לעילוי נשמת הרב ר' מרדכי ב"ר ישראל יחיאל ז"ל

לעילוי נשמת

האשה הצדקנית מרת
הדסה דינה ע"ה דרמר
בת הרה"ג רבי יצחק זצ"ל
רוזנטל
נלב"ע י"ח סיון תשמ"א
תנצב"ה

זמני השבת

עיר	הדלק"נ	מוצ"ש	ר"ת
ירושלים	7:13	8:31	9:05
בני ברק	7:29	8:33	9:03
קרית ספר	7:23	8:32	9:05
בית שמש	7:12	8:32	9:04
אופקים	7:21	8:32	9:03
חיפה	7:24	8:35	9:06

שבת מברכין: המולד יהיה ביום שבת, בשעה 1, 9 דקות ו 10 חלקים
ראש חודש תמוז יהיה ביום שבת קודש ולמחרתו ביום ראשון

ניתן לשלם באשראי במכשירי קהילות ונדירים שבבתי הכנסת

להקדשות ע"ג הקובץ ניתן לפנות למס' 053-3145900 | k.gilyonot@gmail.com

וזאת הרצורה אשר שם משה

ש"ת תשובות והנהגות

הש"ת המפורסם
בעולם היהודי

זי כרכים עם תלמוד משולש אלפי
שלוש מאות תשובות רחבות היקף
בכל תחומי ההלכה.

מועדים וזמנים החדש

ספר היסוד שעולם התורה נהוג
לפיו כבר שבעים שנה

הוצאה חדשה ומפוארת, מסודר
מחדש על סדר השו"ע בתוספת
צינים וחוספות מכל כתבי רבינו,
בהם כתבי יד שלא נדפסו מעולם
וכן מאות גליונות, הערות ומכתבים
מגדולי ישראל.

ביאורים והנהגות

הסדרה המושלמת ממישב
אוצרותיו של מרן שליט"א באגדה,
מוסר והנהגות גדולי הדורות.

הסדרה הפופולארית והמחזקת סביב מעגל
השנה היהודי: פירושים וביאורים נפלאים,
דברי מוסר מעוררים, שזורים בעובדות
והנהגות מרבינו שליט"א ומגדולי הדורות
שלפניו. בעריכה הקולחת והמענגת מבית
הגיליון השבועי, שקנתה לה מעריצים בכל
רחבי העולם היהודי.

הוצאה ראשית ירח ט"ז

בסדרה:

- ביאורים והנהגות על התורה - הי כרכים.
- ביאורים והנהגות ימים נוראים - ובסופו
רמב"ם הלכות תשובה עם ביאורים, וספר
אורות חיים להרא"ש המפורסם.
- ביאורים והנהגות פסח - ובסופו ביאורים
להגדה של פסח.
- ביאורים והנהגות שבועות - ובסופו רמב"ם
הלכות תלמוד תורה עם ביאורים.
- ביאורים והנהגות תפילה - ובסופו קונטרס
אבני שהם מהאזן רבי אפרים זלמן בן רבינו.

יפו
פעמ"ך

הספר שרומם אלפי נשים וכנות
לחיים של אהבת תורה ומסירות
לתורה מתוך חיבור ושמונה.
שיחות רבינו שליט"א על
בית של תורה וכן מסכת חיייה
המיוממת של איה, הרבנית
ע"ה.

מעם דעת על
חמושה חומשי תורה

רעיונות מוסיינים קצרים
וביאורים למדגנים בחידים, על
סדר פרשיות התורה. מבט אחר
על פרשת השבוע.

שם שמעתי
עם רשימות בשמעתא

מאות הערות על ספר שב
שמעתא שפותחים שער לבני
הישיבות בסוגיות הישיבתיות.

לרכישה מרוכזת

053-3134905

s0533134905@gmail.com

כמו"כ ניתן להשיג: שמישה כהלכתה | פרקי אבות עם
(החדש), הוריות | זבחי קדש עמ"ס זבחים | קונטרס

כל ספרי מרן פוסק הדור הגר"מ שטרנבוך שליט"א

בעת במבצעים מיוחדים לשבוע הספר בלבד

הלכות הגר"א ומנהגיו

אור חדש
על פסקי הגר"א

הנהגות ופסקי הגר"א על הלכות באו"ת, נישואין, ת"ת, ומילת. עם מו"מ הלכתי עד שורשי הסוגיות תוך הבאת דברי האריז"ל והפוסקים. עם קונטרס "מעשה רב החדש" הנדפס מכת"י.

סת"ס כהלכתן

מהיום, ברכישת סת"ס תדעו מה
לבקש וכיצד לרכוש!

הספר שסופרי הסת"ס ומגיניהם לא זזים בלעדי, אוצר בלום של פסקי הלכה, הידורים וקדוקים בהלכות סת"ס וצורת האותיות, עם מבוא מיוחד המפרט בשפה בהירה ומוכנת לכל את ההידורים השונים.

אורחות הבית

הספר הוותיק שהדריך אלפי בתים
לבניית משכן לשכינה

ספר ייחודי לבית היהודי המקיף את המצוות המעשיות: הלכות נישואין, שחרת המשפחה, חניך ומילה, בשר בחלב, תרומות ומעשרות, הפרשת חלה ועוד. קונטרס הדרכה בעניין צורת וקדושת הבית.

ספר המפתח

מפתח
לעולם ההלכה

ספר תמציתי, מדויק ונאמן, עם למעלה מ-2,000 ערכים ראשיים, המאפשר התמצאות מהירה וקלה בכל התחומים המופיעים בכל ספרי רבנו.

15
חל
בלבד

במבצע מיוחד

הבמות מובלות, הקדמ, חסר.

פישת עיון
דולק

הפחות ומיאוורים על שני הפרקים הראשונים, שנסטרו בפני חברי כולל הגר"א - יו"ל תשס"ח

דעת ומחשבת על רמב"ם
הלכות דעות

גליונות והערות על רמב"ם ח"א דעות וע"ז - יו"ל תש"ס

אש
קודש

עובדות והנהגות המלחכים את חלב ליראת שמלך מחייו של הגר"א רב משה שניידר זצ"ל. ספר שנשמר בפי רבנו שליש"א. עם פרקי דיוקן בתורה ואמונה.

חכמה ודעת על
ביאשית ושמות

רעיונות מסויימים קצרים על סדר פירושית התורה. עם מפרשות הלכות על סדר הפרשה.

ליקוני השושנות
הנהגות - בעשרים

ליקוט מכל ספרי רבינו על המועדים עד כה ידיל פסח, שבועות וז"ט, ראש השנה, סוכות, הנוכה, פורים. לריכיש 053-3121957

מחיר מיוחד: ירושלים: בכניסה לבית רבינו, וברח' יעקב מאיר 15 נאולה 05331-77240 | בני ברק אליהו הנביא 9 0548550302 | בית שמש אדלשטיין 17 053313-4905 | מודיעין עילית קצות החושן 16 08-976166

ביאור טעם ודעת | אמונה ותורה על רמב"ם הלכות ת"ת ויסוה"ת | פשט ועיון כתובות, פסחים, ברכות שיעורים עמ"ס ביצה | דע מה שתשיב | הגדה של פסח מועדים וזמנים | הגדה של פסח טעם ודעת

רוצים להנציח את יקיריכם ע"ג הקובץ?

נותרו עדין כמה שבתות פנויות בחודשי הקיץ

להנצחות צלצל 053-3145900

בשורה לשומרי השבת בארה"ק ע"י חברת "אנרגיה כשרה לשבת"

מערכת אנרגיה לחשמל כשרה בשבתות וחגים במיוחד לשיבות, מוסדות, ובתי כנסת גדולים. המערכת נטענת בימות החול ע"י מערכת סולארית או מרשת החשמל, ובמהלך השבת פועל ללא חיבור כלל לרשת החשמל. זמן פאנלים סולארים.

מאושר ע"י משמרת השבת.
להזמנות וברורים: 050-4112271

להקדשות/לפניות

להקדשות ע"ג הקובץ / למעוניינים לפתוח מוקד הפצה באיזור מגוריהם / לשאר ענייני הקובץ - ניתן לפנות למו"ל:

טל': 053-3145900 פקס: 077-2092005

מייל: k.gilyonot@gmail.com

כתובת: רבי יהודה הנשיא 52 בני ברק

לקבלת הקובץ במייל ניתן להצטרף

ע"י שליחת מייל לכתובת:

kovetz+subscribe@googlegroups.com

לתשלום/לתרומות

במכשירי "קהילות" ו"נדרים פלוס" בבהכ"נ:

יש לבחור בלחצן קופות נוספות,

חיפוש, ולכתוב קובץ גליונות.

בטלפון:

נדרים פלוס: 03-7630585 שלוחה 486

קהילות: 073-2757000 שלוחה 4311

בהעברה בנקאית:

מרכנתיל-17 | סניף: 745 | מס' חשבון: 71262

ע"ש קובץ גליונות

יו"ל בסיוע: יתדות תשמו להחדרת ערכי היהדות ע. ר.

גיליון מס' 566 פרשת שלח
תשפ"ד שנה שתיים עשרה

לעילוי נשמת
סבתי מרת **הדסה דינה ע"ה דרמר**
בת הר"ר **יצחק רוזנטל זצ"ל**
נלב"ע י"ח סיון תשמ"א
תנצב"ה

דברי שי"ח

ממרח רשכבה"ג שר התורה הגר"ח קניבסקי זצוק"ל

אבועלי אסופות - בגדי שבת

החלפת כל הבגדים לשבת

מנהג רבינו זצ"ל היה להחליף לשבת כל הבגדים (אלא ד"א של הלכה פכ"ח אות ו), וכן כתב רבינו זצ"ל בקונטרס הזכרונות ממרח החזו"א (סי' ט"ז ס"ז) החליף לשבת כל בגדיו גם הטלית והמנעלים וכובע עליון ותחתון ואם היה באפשר גם ט"ק, וכמש"כ במשנ"ב (סי' רס"ה סק"ה) וכן במעש"ר (סי' קמ"ז). ולמעשה עיקר הבגדים שנראים לחוץ היו מיוחדים רק לשבת, כובע וחליפה, כיפה וט"ק וט"ג, וחולצה מכנסיים ונעליים, אבל בבגדי זיעה אמר דסגי שמכבסים לשבת, וזה כחדש, והוא בכלל תקנת עזרא (בב"ב פ"ב א') לכבס לשבת (סי' ראה ישר עמוד קמ"ה), ובס' בגדי שבת (עמוד פ"ב אות ב') השיב רבנו זצ"ל שא"ז אלא הנהגה טובה להחליף הכל, ובס' דולה ומשקה (עמוד קמ"ז) נשאל רבינו זצ"ל אם יש חילוק בין בגדים שמבחוץ לבגדים שבפנים, והשיב, כל דבר אם מיוחד לשבת יותר טוב.

ועל' בס' בגדי שבת (עמוד פ"א אות א') שהשיב רבינו זצ"ל דמצד הדין סגי להבגדים שנראים לחוץ הם מיוחדים לשבת, ולהחליף הכל זה רק עפ"י קבלה והדברים שע"פ קבלה אי"ז חיוב אלא הנהגה טובה וכמבואר במשנ"ב (סי' כ"ה ס"ק מ"ב), ומש"כ שצריך לייחד בגדים, דהיינו שיהיו בגדים מיוחדים לשבת, זה ע"פ קבלה שלא ילבשו בחול ממה שלבשו בשבת שום דבר כמש"כ המשנ"ב (סי' רס"ב סק"ה) בשם האריז"ל, (ובשבת חזון לא החליף רבינו הגרביים לכבוד שבת).

גרטעל לשבת כסא ומקום מיוחד לשבת

היה לרבנו זצ"ל בשבת גרטעל מיוחד לשבת והיה נאה יותר מבחול, וכן לאביו מרח הקה"י זצ"ל היה גרטעל עבה יותר לשבת (ארוחת רבינו ח"א עמוד ק"ז אות ל"א), וגם ישב בביתו על כסא מכובד יותר, וישב דוקא בראש השולחן ולא באמצעו ככל השבוע, אלא ד"א של הלכה (פכ"ח ס"ו ושאלו דלכא' כסא מיוחד לשבת לא מצינו שא"ז מלבד ומ"ט בעי לייחד כסא מיוחד לשבת ע"י בבית מתיתיו ח"ד סי' ל"ז, ועי' בס' יוסף אומץ תר"ו בהגהות בשם סידור ישן מקלף שיהיה לאדם כסא מיוחד לישיב עליו בשבת בלבד, ובספר חסידים החדש סימן תרכ"ח מעשה באותו חסיד שהיה לו מיני חפצים בשבת מיטה וכסא ומפות וחדר יפה וכלי מאכל וכלי משקים יפים ושולחן יפה וכלי מלבוש, ועי' בזה"ק רע"מ פ' עקב רע"ב ב' ובשבת בכל מלי צריך לאתוספא מחול על הקדש בין במאכליו ומשתיו, בין בלבושיו, בין בחסבתיה דצריך לתקא ליה מסבה שפירא בכמה כרים וכסתות מרקמן מכל דאית בביתיה כמאן דתקין חופה לכלה).

נעליים לשבת ויו"ט

כתב רבינו זצ"ל בירושלמי שבת (פ"ו ה"ב) איתא לאו אורחיה דבר נש מהו ליה תרין סנדלין חד לחולא וחד לשבתא, לכן נהגו לצחצח הנעליים לכבוד שבת ולא להחליפם, וכן נהג החזו"א זצ"ל, ומי שאפשר לו בנעליים מיוחדות לשבת תבוא עליו ברכה, ומ"מ אפשר שיש לצחצח, (הגהת רבינו לס' בגדי שבת פ"י עמוד מ"ח), ולמעשה אמר רבינו זצ"ל שבגמ' שבת (ק"ג א') נראה דגם נעליים יש להחליף לשבת, וכן הביא ממדרש (עשרת הדברות) דיש י"ח בגדים לשבת ונעליים בכלל כמבואר במסכת שבת (ק"כ א'), ומה שאמרו בירושלמי דלאו אורחיה היינו מפני שהיו עניים, וגם יל"פ כוונת הירושלמי בתמיהה, וע"פ קבלה הביא האריז"ל שלא ילבש בשבת שום בגד ממה שלובש בחול, (בגדי שבת). ולמעשה נהג רבינו לייחד

נעליים לחול, ונעליים לשבת (וכן קנו לקטנים), והיו לו עוד נעליים מיוחדות ליו"ט (דקדוקי מצות ח"א אות ס"ב ובס' אלא ד"א של הלכה פכ"ח ס"ז) שהיה תקופה שלבש בשבת נעליים יותר נאים מבחול והיה לו קשה ללבושם זמן ממושך ולבשם רק כשיצא לתפילות).

לחוריד הבגדים במוצ"ש

רבנו זצ"ל היה נשאר עם בגדי שבת עד אחר מלוה מלכה, שהיה אוכל מיד אחר שהבדיל, ואמר דאף שבמשנ"ב (סי' רס"ב סק"ח) כתוב להחליף בגדי שבת אחרי הבדלה, היינו רק כשאנינו אוכל סעודת מלוה מלכה מיד, וכמו שנהג אביו הקה"י, כי אכל סעודה שלישית סמוך למוצ"ש, אבל החכם עיניו בראשו לאכול מוקדם שלא יהיה מלוה מלכה אכילה גסה, ואז אוכל לאלתר אחר הבדלה מלוה מלכה בבגדי שבת, ואמר שכן נהג גם מרח החזו"א זצ"ל (ראה ישר עמוד קמ"ה ועי' בקו' דקדוקי מצות ח"א סי' ס"א).

להחליף הפרוכת ומעיל הס"ת לשבת

בבית רבינו זצ"ל היה לס"ת מעיל מיוחד לשבת בצבע שונה, וכן פרוכת לארון קודש לשבת, (אלא ד"א של הלכה פכ"ג ס"ג, וכן היה מעיל נוסף בצבע אחר ליו"ט עי' מט"א סי' תרכ"ה ס"ל שנהוגים לתלות פרוכת לפני הארון מיוחד ליו"ט ביומי והידור נאה יותר מפרוכת של שבת, וכן היה לרבנו מעיל רביעי מיוחד לימים נוראים מ"ה ועד שמחת תורה, וכן נהג מרח החזו"א בסוף ימיו), וכן הביא רבינו בקונטרס הזכרונות ממרח החזו"א (סי' ט"ז אות ח') שהחזו"א רצה שיחליפו הפרוכת בביהכ"ס לשבת (עי' רמ"א סי' תקנ"א ס"א וחזו"א סי' נ"ב סק"ג דמנהגיו להחליף הפרוכת בשבת ולכן דינו כחילון שאינו קבוע אלא דרך תלותו ולסלקו).

אם אין כבוד אין גם עונג

כתב רבינו זצ"ל, ששלחו המשגיח בישיבה רבי דוב זוכובסקי ז"ל לשאול ממרח החזון איש זצ"ל אם הוא צריך ללכת בשבת עם עניבה גם בזמן שמחמת החום אי"ז עונג, והשיב אם אינו עונג אינו כבוד, (קונטרס הזכרונות סי' י"ט סכ"ב וכן הביא בס' בגדי שבת פ"ד סכ"ז שסיפר רבינו זצ"ל היה אצלינו משגיח בישיבה הגר"ר דוב זוכובסקי זצ"ל והוא שלח אותי לשאול את החזון איש כבוד שבת ועונג שבת הי מיניהו עדיף והשאלה הייתה על אחד שהולך עם עניבה וזהו כבוד שבת אבל עונג שבת אין בזכו חוס ללכת עם עניבה והחזון איש אמר לו אם אינו עונג אינו כבוד).

לבישת בגדי שבת כאשר יתקלקלו מחמת הגשם

מעשה באחד שגר ביישוב בו לא מתקיימים מנייני תפילה, אף לא בשבתות וחגים. ובית הכנסת הקרוב ביותר למעונו של האיש, נמצא במרחק הליכה רב מביתו, ובשבתות החורף, כשיורדים גשמי זלעפות, האיש הסתפק האם יצא עם בגדי השבת היקרים כשקיים חשש שהם יתקלקלו מרוב הגשמים שייספגו בהם, או שמא ילך בבגדים פחות חשובים, אותם הוא לובש בימות החול, והציע את השאלה בפני רבינו זצ"ל, והשיב שאם בגדי השבת יתקלקלו, אין זה כבוד שבת, אלא מעשה השחתת ממון. (חשוך חמד מנחות פ"ח ב' וע"ש מש"כ בזה ויש לחלק בין נידוד' לדברי החזו"א בעניבה בקיץ דכאן לולא בל תשוית אין לו צער מעצם הלבישה רק צער חיצוני מהפסד).

מדור זה נכתב לעילוי נשמת
אבי מורי הרב **ברוך מאיר ב"ר יעקב ישעיהו ויסברג זצ"ל**
ואמי מורתי מרת **רבקה בת רבי פסח יעקב אנגל זצ"ל** תנצב"ה

עורך: **יצחק גולדשטון**

ליצירת קשר: ✉ ig0533145900@gmail.com

✉ רבי יהודה הנשיא 52 בני ברק ☎ 053-3145900

ניתן לתרום גם במכשירי "קהילות" ו"נדרים פלוס" בבתי הכנסת,

יש ללחוץ על לחצן 'קופות נוספות' ובחיפוש 'דברי שי"ח', או בטלפון:

נדרים פלוס 03-7630585 **שלוחה - 1586**

קהילות 073-2757000 **שלוחה - 4310**

שָׁנִים קְדָמוֹנִיּוֹת עַל גְּדוּלַּת הַדּוֹרוֹת

עובדות חדשות ונדירות מפי רבינו מרן זצוק"ל!

מְדוּרָה שָׁנִים קְדָמוֹנִיּוֹת - לַשְּׁבוּעוֹת הַבָּאִים בַּעֲזָה"י

רבי שרגא וילמן התן רבי שמואל גריינמן | רבינו בעל ה'נודע ביהודה'

הגאון רבי שלמה כהן זצ"ל מקורבו של החזון איש | רבי יהואל לדרמן

נשמח לקבל מקוראינו הנאמנים מסמכים, תמונות, עובדות ומעשיות הקשורים להנ"ל

פרק אחרון על בניו של הגאון רבי שמואל גריינמן זצ"ל

לעצמו ברמז. וראה בהקדמה לקונטרס הזכרונות שרבינו מזכירו לשבח. גם בהמשך כאשר הכין רבינו את הדפים להדפסה בצורת ספר, שלח לרבי מאיר וביקש שיעבור ויכתוב הערות. ולאחרונה אחרי פטירת רבינו הודפס 'קונטרס הזכרונות' לנחלת הכלל ושם מופיע עשרות עדויות ופסקי הלכה שרבינו שמע מאת "רמ"ג" (הוא רבי מאיר גריינמן) וכן פעמים רבות מציין ל'פנקס שני' של רבי מאיר שליט"א. וסיפר רבינו שלמעשה כמעט כל אותם פסקי הלכות ידע מעצמו אלא שחשש שלא דייק או לא היה בטוח לגמרי ולכן רשם את זה על שמו של רמ"ג.

מִין בְּמִינוֹ

ובשנותיו האחרונות של רבינו הגיע נכד אחותו של רבינו (הרבנית ברמן ע"ה) ובשר לרבינו שזה עתה בא בברית האירוסין עם נכדת רבי מאיר שליט"א, ענה רבינו בחייו: הרי זה מין במינו...

מבשרך אל תתעלם

בתקופה שרבי מאיר שליט"א התעסק באיזה ענין של צדקה עבור אחד מקרוביו, כתב עבורו רבינו עשרות (!!) מכתבים אל נדיבי עם בארץ ובגולה, ולמרות שלא

היה זה כלל לפי טבעו, מכל מקום רבינו לא רצה להשיב פניו ריקם בשום פעם.

ובאחד המכתבים המיועדים אל גדול אחד בחוץ לארץ, רבינו מסיים את בקשתו כמתנצל: "מחול הד"ר שליט"א שאני מטריח בזה אבל חשבתי שמשום ומבשרך אל תתעלם אני חייב בזה"

רבי מאיר עם להבחל"ח רבינו זצוק"ל

אשכבתיה דרבי

בעת הסתלקותו של רבינו ביקש רבי מאיר לבוא להיפרד, ובמוצאי שבת טרח ובא ברגלו לבית רבינו, ולמרות שכל הרחובות הסמוכים נסגרו מבעוד לילה לתנועת כלי רכב, התאמץ ופילס דרך איטית בין רבבות האנשים שכבר המתינו למסע ההלוויה, ונכנס לחדר בו שכב גופו הטהור של רבינו ושהה שם כמה רגעים בדמעות ושב לביתו.

ובימי השבעה ובתוך השלושים התרוצץ רבי מאיר שליט"א ממקום למקום כדי להספיד כהלכה את רבינו וטרח ויגע בזה ליסוע במקומות רבים ברחבי ארץ ישראל, ותלמידיו אף הוציאו קונטרס שלם של הספדים מתוך כל מה שדיבר באותם ימים.

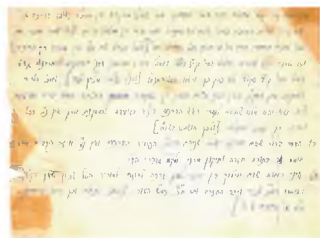
נעתיק מדברים שרבי מאיר חזר עליהם בכמה מהספדיו בהתרגשות מרובה מאוד: משמת רבי שמריהו יוסף חיים בטלו השקדנים. וכתב החזון איש באגרותיו (ח"ג אגרת י') ששקידה אינה תלויה בהארכת הזמן, אלא במסירת האישיות ונתינת הלב במתנה לעיון התורה, והנפטר הגדול הזה זכה גם בזה וגם בזה, שכל זמנו היה מסור ללימוד התורה, ומסר נפשו עליה גם בצעירותו כשהיה עני ודחוק, וגם בזקנותו כשמאות ואלפים התדפקו על פתחו, ומכל מקום לא התייעף ולא התעצל, והיה תמיד באמצע לחזור על משנתו, וכל ימיו התרחק מאוד מכל רבנות, ומכל מקום שיש שם כנופיא ורוב עם, וכן התרחק מכל ענין של מחלוקת, והיה דבוק בעמל התורה בכל עת.

אחרי כן הזכיר רבי מאיר את דברי הגמרא סנהדרין פ"ח ב' איזהו בן עולם הבא וכו' ואמר בקול נהי: אנחנו יכולים בדורינו הזה לומר על הנפטר הזה שכבר בחייו ראו איזהו בן עולם הבא בדורינו, שייף שייף נפיק, נכנס לבית המדרש וגם כשיצא לא מדבר בשום מקום, לא הולך לשום מקום, תמיד חוזר לגמרא, גרס באורייטא תדירא, ולא מחזיק טיבותא לנפשיה.

כמו כן הרחיב רבי מאיר בחשיבות הספרים שכתב רבינו בכל מכמני התורה ובעוד קניני התורה שנתערט בהם רבינו.

מכתב מרבינו אל רבי מאיר בענין מי

שחזר בתפילה רק על תיבות 'מוריד הטל' בלי 'רב להושיע'

אחרון ילדיו של רבי שמואל גריינמן הוא בנו הגאון הגדול רבי מאיר שליט"א, שהוא גם צעיר נכדיו של רבי שמריהו יוסף קרליץ זצ"ל רבה של קוסובא. רבי מאיר הינו צעיר בגילו מספר שנים מרבינו. ורבינו היה מספר שזוכר כיצד היה תחילת בואו של בן דודו רבי מאיר אל הדוד מרן החזון איש, כאשר עלה כנער צעיר עם הוריו לארץ ישראל (כי שלושת אחיו הגדולים עלו מספר שנים קודם ללמוד בארץ ישראל).

חברותא במסכת יומא

ובמשך כל השנים רבינו העריך וכיבד את רבי מאיר, והיה תקופה שלמד עמו חברותא יומית במסכת יומא בהיכל 'כולל חזון איש'. משך הלימוד ארך כשעה או שעתיים, ולמדו יחד דף אחר דף עד שכמעט גמרו את המסכת.

ובשנים שאחרי כן, כשהחל רבי מאיר להוציא לאור את חידושיו בספרי 'אמרי יושר' היה מקפיד בעצמו לבוא לרבינו לכבדו בספר החדש, והיה מתקבל בסבר פנים יפות. וגם רבינו היה שולח לו כל ספר שהיה מוציא לאור.

וסיפר לנו אחד מנכדיו של רבי מאיר (הגר"ט שליט"א, וישר כוחו על כל עזרתו בהכנת המאמר), שכמעט בכל שיעוריו ושיחותיו, וכן בלימודי החברותות שלו או במשא ומתן שלו תורה רגיל רבי מאיר מאוד

בתורתו של רבינו, ובכל נושא השייך למצוות התלויות לארץ מזכיר מהספר הגדול 'דרך אמונה', ובהלכות ועניני אורח חיים מספר שונה הלכות, וכשמדברים מהלכות והנהגות חזון איש מרבה לומר דברים ששמע מרבינו, וכן עוד כהנה וכהנה.

רבינו מקבל בשמחה ובמאור פנים את פני רבי מאיר גריינמן שליט"א

ליל הסדר

כשהדפיס רבי מאיר קיצור דינים לליל הסדר, והיה זה חידוש גדול שסידר בקצרה דיני ליל הסדר דבר דבור על אופנו, ורבינו אז עבר על דבריו בדקדוק ורשם כמה הערות בגליוני הדף, והודפסו בספר שיח הפסח עמוד ר"ז, ויש שם כמה דברים שמכריע לנהוג אחרת ממה שכתב, כגון בזמן אמירת 'זכר למקדש כהלל'.

דינים והנהגות

הנה זכה רבי מאיר וספרו 'דינים והנהגות' בו ליקט מהנהגותיו של מרן החזון איש זצ"ל הפך לאבן יסוד מוצק להרבה מאוד פסקים והלכות ממרן החזון איש, וסיפר רבי מאיר, שכאשר התעסק בהכנסת הספר לדפוס דקדק מאוד בכל מילה ומילה, ויחד עם תלמידי חכמים מתלמידיו של החזון איש עמלו על ליבון ודיוק בכל פרט ופרט. ופעמים רבות כאשר היה לו ספק בהבנת עומק דברי החזון איש באורח חיים, היה מעיין יחד עם ידידו הגאון רבי יחזקאל ברטלר בספר 'שונה הלכות' של רבינו כדי להבין מתוכו כיצד למד רבינו פשט בחזון איש.

ורבינו עצמו התבטא על פסקי הלכות שמוסר רבי מאיר ממרן החזון איש כי 'בדרך

כלל הוא בר סמכא' וחזי מאן גברא רבא

קמסהיד עליה.

פרסום ראשון: רבינו ובן דודו רבי מאיר שליט"א במרכז הרוקדים בחגיגת נישואי חתנא דבי נשיאה רבי יצחק קולדצקי שליט"א

קונטרס הזכרונות

והנה עוד הרבה שנים טרם הופיע ספרו של רבי מאיר הנ"ל, רשם רבינו לעצמו למזכרת מאות פסקי הלכה והנהגות מרן החזון איש, וקרא שם החיבור 'קונטרס הזכרונות' אלא שחשש מסיבותיו שלו להדפיס את זה לכלל, ולכן רק סידר לעצמו בדרך ספר למען יעמוד ימים רבים.

ובמהלך סידור הספר ביקש רבינו מהרבה תלמידים ומקורבים של החזון איש לרשום לו הנהגות והלכות שראו אצל החזון איש, וביניהם ביקש גם מרבי מאיר. ורבי מאיר נהג בו טובת עין והשאל לו מחברות רבות, הן מה שעמד הוא עצמו להדפיס והן ממה שרשם למזכרת לעצמו אך אינו מתכוין להדפיס, וקרא שמו 'פנקס ב', וביקש מרבינו שמה שמופיע בפנקס ב' לא יעתיק אלא רק ירשום

ארבעה צריכים חיזוק (ברכות לב:) – שיתחזק אדם בהם תמיד בכל כחו (רש"י)

667

משיחות רשכבה"ג מרן ראש הישיבה הגרי"ג אדלשטיין זללה"ה • שלח תשפ"ד

והטעם בזה כי הרי קודשא בריך הוא ואורייתא וישראל חד הוא (וזה אחר ע"ג, א), היינו שהתורה מקשרת את עם ישראל והקב"ה, ומה שיותר מרתק – זה יותר מחזק את הקשר, וספר 'שב שמעתתא' זה ספר עמוק מאד, שלימודו מרתק מאד, וכשאדם מרותק לתורה זה מדרגה, וזו אהבת תורה עם אהבת השם, ומשנה את המהות של האדם.

וביטול תורה נקרא 'כי דבר השם בזה', כי דבר שאדם מחשיב הרי הוא משתדל להשיגו, וכמו כסף, שמי שאוהב כסף עושה כל מיני השתדלות להשיג כסף, וכן כבוד, יש אנשים שמוסרים ומבזים עצמם בשביל כבוד, כי הם אוהבים כבוד וזה מושך אותם, ואם התורה הייתה מושכת והיו מחשיבים את עסק התורה, בודאי היה אחרת.

ובאמת הרי יש גם יראת שמים, כי ביטול תורה זה חטא, ועל חטא אפילו בשוגג יש עונשים ודיני שמים, ומי שהוא בעל אמונה שלמה עם יראת שמים בשלמות, הרי היראה מחייבת התמדה בתורה, כי יש יראת העונש! ויש עונשים בעולם הזה ובעולם הבא, ומצד שני להיפך אם עוסקים בתורה אזי אשריך בעולם הזה וטוב לך לעולם הבא, וכשחיים עם אמונה כזו בשלמות כל ההנהגה היא אחרת.

~ ~ ~

ובשיחה נוספת בחודש אייר האחרון, תשפ"ג:

עסק התורה לכבוד שמים

אשרינו מה טוב חלקנו שאנחנו ברוך השם עוסקים בתורה, ועלינו להבין גודל המעלה בזה, שאנו עוסקים בכבוד שמים! שזה תכלית הבריאה, וכמו שאמרו בסוף פרקי אבות כל מה שברא הקב"ה בעולמו לא בראו אלא לכבודו שנאמר כל הנקרא בשמי ולכבודי בראתיו יצאתיו אף עשיתיו, כל העולם כולו נברא לכבוד שמים, וכבוד שמים זה עסק התורה! וממילא אין זה רק מצד חיוב מצות תלמוד תורה, כי גם בלי זה, מי שלא עוסק בתורה זהו זלזול בכבוד שמים, ומי שעוסק בתורה הרי הוא עוסק בכבוד שמים ועובד עבודת השם.

ומצינו עוד בחז"ל שמי שאפשר לעסוק בתורה ואינו עוסק, עליו נאמר "כי דבר השם בזה", והיינו כיון שהוא יכול לעשות כבוד שמים כשהוא עוסק בתורה, והוא לא עוסק בכבוד שמים, הרי הוא נקרא מבזה את דבר השם, כי התורה היא 'דבר השם', וכשעוסקים בה זה כבוד שמים, ואם אפשר לעסוק בתורה ואינו עוסק הוא מבזה את דבר השם ומזלזל בכבוד שמים. וכן מי שיכול ללמוד ולהתעמק עם יותר הבנה ואינו מתעמק, זה גם כן נקרא שאפשר לעסוק ואינו עוסק. ואמנם מי שאינו יכול הרי אינו יכול, וכל אחד חייב לפי הכוחות שלו, אבל אם זה פחות מכוחו זה כבר חיסרון בכבוד שמים וזלזול בכבוד שמים.

ולהיפך מי שעוסק בתורה הרי הוא עוסק בכבוד שמים. אשרינו מה טוב חלקנו שאנחנו ברוך השם עוסקים בתורה! ואינו יודעים את גודל המדרגה בזה, איזה כבוד שמים שאנו עושים, שכל מי שעוסק בתורה עוסק בכבוד שמים, שזה תכלית הבריאה, לכבודי בראתיו יצאתיו אף עשיתיו, וברוך השם שאנחנו זוכים לזה.

אבל לדאבונו יש ציבור מאחזינו בני ישראל שלא מבינים את זה, והם גם לא מאושרים, אשריך בעולם הזה, האושר של "בתורה אתה עמל", אין בעולם חיים יותר מאושרים מעסק התורה!

וזה דבר ידוע שכל המציאות, כמו שאמרו חז"ל (אבות ו, ד) כך היא דרכה של תורה פת במלח תאכל ומים במשורה תשתה וכו' ובתורה אתה עמל ואם אתה עושה כן אשריך בעולם הזה, בלי תענוגים, דווקא כך, במיעוט תענוג, שזה אחד מן הארבעים ושמונה דברים שהתורה נקנית בהם וכך היא דרכה של תורה.

ברוך השם שאנחנו כולנו יש לנו את התענוג הזה, ומן השמים ירחמו על כל כלל ישראל שיהיו להם החיים המאושרים בסיעתא דשמיא.

רבינו היה מזכיר הרבה בשיחותיו את מאמר חז"ל על הפסוק בפרשת השבוע (טו, לא) "כי דבר השם בזה", שזה נאמר על מי שיכול לעסוק בתורה ואינו עוסק, והיה מסיים בחרדה: והמשך הפסוק שם איום ונורא... ולא רצה להוציא המילים מפיו.

ונביא כאן מהשיחות בשנתו האחרונה שהזכיר ענין זה.

בשיחה שמסר בישיבה לפני הימים הנוראים תשפ"ג עורר על דרכי התשובה והרחיב בענין ביטול תורה:

מי שמחשיב תורה לא מתבטל

הנה באמת כל אחד ואחד, מיום עמדו על דעתו, מהיום של הבר מצוה, מי יכול לומר שלא עבר על איסור ביטול תורה, וכי יש מי שיכול לומר דבר כזה? הרי זה דבר נדיר, ואמנם יכול להיות שיש יחידי סגולה, והיו יחידי סגולה כאלה, אבל סתם אנשים בדרך כלל לא נוהרים עד כדי כך, והרי ביטול תורה הוא איסור, ומצד אחד עסק התורה זה זכות גדולה מאד, וכנגד זה ביטול תורה הוא איסור חמור מאד.

ואמרו חז"ל במדרש (פתיחתא דאיכה רבה ב) ויתר הקב"ה על עבודה זרה ועל גילוי עריות ועל שפיכות דמים ולא ויתר על מאסה של תורה, והיינו שביטול תורה נקרא 'מאסה' של תורה, ומי שמתבטל מן התורה ואינו לומד, נקרא שהוא מואס בתורה.

והענין בזה, מפני שאם היה מחשיב את עסק התורה, שזה דבר כל כך חשוב ועצום, שזוכים בו לאשריך בעולם הזה וטוב לך לעולם הבא, והאושר הכי גדול שיכול להיות בעולם זה תורה, לא היה אצלו ביטול תורה, וביטול תורה נובע מכך שאינו מחשיב את זה.

כך המציאות. אבל מי עומד במדרגה הזו---

ועל חיסרון החשיבות אמרו חז"ל (סנהדרין צט, א) שיש פסוק "כי דבר השם בזה ואת מצוותיו הפר", והמשך הפסוק שם הוא איום ונורא [הכרת תכרת וגו'], ומה נקרא 'דבר השם בזה'! – מי שאפשר לעסוק בתורה ואינו עוסק, אם אפשר לעסוק, אם הוא יכול ואינו עוסק, מדוע הוא לא עוסק? מפני שאינו מחשיב את התורה!

ואמנם יתכן שזה מפני שהוא לא יודע, והוא שוגג בזה, כי אינו יודע את החשיבות, אבל גם שוגג זה חטא וצריך כפרה, וכבר כתב בשערי תשובה (ד, טו) כי גם השוגג ענוש ייענש, מפני שזה חטא, וזה נקרא 'מאסה' של תורה, כי זה לא סתם ביטול תורה שהוא אנוס, אלא הוא לא מחשיב את התורה, וזהו מאסה של תורה, אפילו בשוגג!

עסק התורה בהבנה ובריכוז

ומה שאמרו שאפשר לעסוק בתורה ואינו עוסק, שמעתי בשם מרן הגרי"ח מבריסק זללה"ה שזה נאמר לא רק על ביטול תורה של זמן שיכול ללמוד יותר זמן ואינו לומד, אלא אפילו מי שלומד כל הזמן שהוא יכול, אבל הוא יכול ללמוד יותר בהבנה, וכן אם יכול להיות יותר מרותק לתורה, והם שני דברים: ללמוד יותר בהבנה להבין יותר טוב את מה שלומד, וגם להיות יותר מרותק ומרוכז בלימודו, אם הוא לא מרותק לתורה או שאינו מתאמץ להבין כפי כוחו, זה גם כן נקרא שאפשר לעסוק ואינו עוסק, שהוא לא מקושר לתורה כל כך.

ואם אדם מרותק והמחשבה מרותקת לתורה וזהו מדרגה אחרת לגמרי, כפי שכבר סיפרתי המעשה שהיה באחד שרצה לקבל אהבת השם ולהרגיש קרבת אלוקים, ונסע לירושלים להתייעץ עם אדם בעל מדרגה, והלה נתן לו עצו: שילמד ספר 'שב שמעתתא', והוא לא שאל שאלות למה, אלא עשה כמו שאמר לו והתחיל ללמוד שב שמעתתא, ובאמת זה השפיע עליו שקיבל קרבת אלוקים והתפילה נהייתה אחרת, והרגיש שזה משנה את כל ההתקשרות עם הקב"ה.

תפילה על תורה

להשלמת הענין נביא משיחה נוספת שהאיר בזה רבינו על חשיבות התפילה להצלחה בתורה:

התבוננתי דבר נורא, כי הנה ההצלחה בתורה תלויה גם בתפילה, לבקש רחמים ממי שהחכמה שלו, כמו שאמרנו בנדה דף ע"י שאלו לרבי יהושע בן חנניה מה יעשה אדם ויחכם, כיצד זוכים לחכמת התורה? והשיב ירבה בישיבה ויבקש רחמים ממי שהחכמה שלו, היינו שמלבד העסק בתורה בישיבה עם כל מעלותיה, צריך גם לבקש רחמים ולהתפלל על הצלחה בתורה.

ואמנם, הסייעתא דשמיא שעל ידי התפילה תלויה באיזה אופן וכמה פעמים מתפללים ומבקשים רחמים, ומצינו במדרש (עין מדרש תהלים פ"ד וירושלמי ברכות פ"ט ה"א) כי מלך בשר ודם שמבקשים ממנו פעם ופעמיים ואינו עוזר אם חוזרים ומבקשים פעם שלישית הוא כועס, שהרי רואים שאינו רוצה לעזור, ולמה מטריחים עליו ומבקשים שוב ושוב, אבל הקב"ה אינו כן, אלא אדרבה כתוב (תהלים פא, יא) הרחב פיך ואמלאהו, והקב"ה רוצה שהאדם ירבה בתפילה, וככל שירבה יותר לבקש כך יש יותר סיכויים שיקבל את מבוקשו, וכבר אמרו (יבמות סד, א) שהקב"ה מתאוה לתפילתן של צדיקים.

ונמצא לפי זה שההצלחה בתורה תלויה כפי כמה שהאדם מבקש, ובאיזה כוונה הוא מתפלל, כגון בשמונה עשרה שמבקשים חנונו מאתך דעה בינה והשכל, ואחרי התפילה מבקשים גם בלשון יחיד פתח לבי בתורתך, ובעוד הרבה מקומות בתפילה מבקשים על תורה, כפי שציין החזון איש באיגרותיו (ח"ג קנא) כמה דוגמאות בזה, כגון בקדושת ובה לציון הוא יפתח לבנו בתורתו, ובפתיחת ההיכל יהא רעוא קדמך דתפתח לבאי באורייתא, ובעוד הרבה מקומות. וזה תלוי כיצד ובאיזה אופן מבקשים, האם סתם אומרים שרוצים וטוב לנו שיהיה כך, או שמבקשים בלשון רחמים, שאנו מרגישים את החיסרון הגדול בלי תורה, וככל שהתפילה היא יותר מעומק הלב כך יש יותר סייעתא דשמיא.

ונתבונן האם כשמבקשים באמת אנו מרגישים שזה חסר לנו? הן לפעמים אדם מרגיש שהוא בעל הבנה בתורה, ואף אומר שיעורים לרבים, ואינו מרגיש כלל שחסר לו עוד הבנה, ועל כל פנים אי אפשר לומר שהוא מודאג ואכפת לו על מדרגתו בתורה, וכשאומר 'חנוני' אינו מבקש בתור תחנונים, ואמנם הוא מבין פירוש המילות, אבל האם באמת הוא מרגיש צער על מה שאין לו יותר מדרגה בהבנה בתורה?!

ויתכן שכמו שאמר הגר"ח שאם אדם יכול יותר להתעמק בהבנה ואינו מתעמק הוא בכלל מה שנאמר "כי דבר השם בזה", כך גם אם יכול להתפלל יותר ואינו מתפלל, שהרי עם תפילה אפשר לזכות! ויכול להיות שאם היה מתפלל יותר בכוונה ובתחנונים מעומק הלב כבר היה גדול בתורה שאין לשער, אך הוא לא עושה כן ואינו מבקש מספיק מעומק הלב ולכן אינו מצליח כל כך, וזה גם כן בבחינת 'אפשר לעסוק בתורה ואינו עוסק' שעליו נאמר כי דבר השם בזה רח"ל, שאם היה מבקש היה מצליח יותר, ומדוע אינו מבקש?

וככל שמתבוננים בדבר הרי זה איום ונורא, כי אין שיעור להצלחה בתורה שאפשר לזכות על ידי תפילה, וכמו שאמר רבי ישראל סלנטר כי על רוחניות אין הגבלה, ובכל תפילה על רוחניות זוכים לסייעתא דשמיא, וזה רק תלוי כמה ובאיזה אופן מתפללים, וכפי התפילה כך היא הסייעתא דשמיא!

בסוד שיח

כאשר בימים אלו יצאו רבותינו זקני הדור שליט"א למסע היסטורי בארצות הגולה להעמדת והרמת קרן התורה, נביא כאן תמליל מיוחד מביקורו של מרן גאון ישראל הגר"ד לנדר שיבלחט"א במעונו של מרן רבינו זללה"ה, ערב נסיעתו של הגר"ד לארה"ב למען הכוללים בחודש חשוון תשפ"ב.

רבינו קידם את מרן הגר"ד בכניסתו: בואכם לשלום.

הגר"ד: באתי לספר, ולקבל ברכה.

רבינו: כן, שמעתי מזה.

הגר"ד: יש עניינים של הכוללים, הזמינו אותי לארצות הברית לעזור למען הכוללים, אני אבוא שם ואדבר קצת, אמרו שזה יועיל הרבה למען הכוללים. בעניינים של הממון אני לא עוסק, רק לעזור את האנשים, לעזור את הנשמות, באופן כללי לעזור לתמוך בכוללים, שזה דבר חשוב מאד.

רבינו: זה זיכוי הרבים.

הגר"ד: אני מקווה שזה דבר טוב, זה לא כל כך קל...

רבינו: בודאי זה דבר גדול מאד וחשוב מאד, זיכוי הרבים בתורה.

הגר"ד: אני שמח לשמוע את זה.

רבינו: כל התורה שמישהו משפיע שילמדו תורה, זה כמו שהוא לומד.

היה מעשה ביהודי מפתח תקוה שהשאיר עיזבון להחזקת תורה, ורבי בן ציון במברגר זכרונו לברכה טיפל בזה, וקנו מהעיזבון ספרים לישיבה, וביניהם היה חידושי הרשב"א, ובאותו הזמן למדו בישיבה מסכת גיטין, והנפטר בא בחלום לרבי בן ציון, ואמר לו בעל פה רשב"א בגיטין! הוא לא למד בחייו רשב"א, וגם רבי בן ציון לא זכר בעל פה את לשון הרשב"א, אבל כיון שמכוח הנפטר למדו רשב"א, הוא זכה ללמוד את זה במתיבתא דרביקא.

הגר"ד: זה מעשה נורא. סיפר את זה רבי בן ציון עצמו?

רבינו: כן, רבי חיים ברמן שמע את זה ממנו. זה מעשה שהיה.

הגר"ד: מי שמשפיע, נעשה תלמיד חכם גם כן.

רבינו: מי שמזכה אחרים בתורה, כל התורה שלומדים מכוחו שייכת לו, ונכנסת לנשמה שלו.

הגר"ד: אפשר לספר את זה בארצות הברית, ששמעתי את הסיפור הזה, זה מעשה נפלא, זה דבר שיעשה רושם על אנשים.

רבינו: יש עוד מעשה כזה, שאחד נפטר, והוא כנראה לא היה מחזק, ונשארה אלמנה עם שני ילדים, והיא באה לארץ, והכניסו את הילד לחיידר, והילד לא למד אף פעם גמרא, ובחיידר יש מבחנים, ויום אחד אמר הילד לאמא, כי מחר יש מבחן בגמרא והוא לא מוכן למבחן, והלך לישון בצער, ובבוקר קם ואמר: אני מוכן למבחן, אביו בא אליו בחלום והכין אותו למבחן.

הגר"ד: האבא הנפטר בא בחלום ולימד אותו--

רבינו: האבא לא למד בחייו גמרא, אבל כשהבן לומד אז גם האבא יודע את הגמרא הזו, והבן לא כל כך מבין, האב מבין יותר, והוא בא עם ההבנה והסביר לו את הגמרא. זה מעשה שהיה, שני האחים לומדים בירושלים, פעם פגשתי אחד מהם, ושאלתי אותו והוא אמר לי: זה לא אני, זה אחי...

הגר"ד: אז יש לי אוצר גדול לספר דברים כאלה, זה מאד ייכנס ללב, הסיפור הראשון והסיפור השני. זה דבר פרקטי, למעשה.

וסיפר הגר"ד: אנחנו נוסעים בלי נדר במוצאי שבת וצריכים ברכה לנסיעה, שהראש ישיבה יתן לנו ברכה.

רבינו: שיהיה סייעתא דשמיא בזיכוי הרבים, נסיעה טובה, ברכה והצלחה.

בצאתו של הגר"ד ניגש אחד מנכדי רבינו לבקש ברכה לזיווג, והתפלל הגר"ד: אתה צריך ברכה? הרי יש לך סבא!

נדבת ידידיו הרב יוס טוב יצחק זלוטניק שליט"א

מתלמידי מרן רבינו ראש הישיבה זללה"ה
לרגל הולדת בתו בשעה טובה ומוצלחת
זכו לגדלה לתורה לחופה ולמעשים טובים!

גיליון זה מוקדש לעילוי נשמת

הרב **משה ב"ר יוסף דוד הגר"ז**
נלב"ע כ"ז סיון תשמ"ז - תנצב"ה

נדבת ידידיו הרב שמואל יצחק זייבלד שליט"א

מתלמידי מרן רבינו ראש הישיבה זללה"ה
לרגל הולדת נכדו בן לחתנו הרב **חיים גולדשטיין** שליט"א
זיכו אביו ואמו לגדלו לתורה לחופה ולמעשים טובים!

פשר דבר | בעניני הפרשה

עד מתי לעדה זרעה הזאת (יד, כז)

וברש"י: אלו המרגלים, מכאן לעדה שהיא עשרה (סנהדרין ב). נשאל רבינו, בקושית האמרי אמת (ליקוטי יהודה בראשית יב, ה) דלפי הירושלמי בסוטה (פ"ז ה"א) שמכל שבט היו שני מרגלים, א"כ היו עשרים מרגלים, ואיך ילפינו בגמ' בסנהדרין לעשרה מהמרגלים. והשיב רבינו: דא"ז שאלה דאלינן אחר מה שמפורש בפסוק וד"ז פשוט. ואמרו שהוכיחו ראיה לזה מות' עירובין ו' דילפינן לרה"ר שישם רבוא לבד מנשים וטף, ומשום שמונים רק המפורשים בתורה ואמר דא"ז ראיה.

חטא ישראל במרגלים, חסרון בבטחון

כתב הרמב"ן ריש הפרשה, במשנה תורה הזכיר להם משה כל הדברים מתחילתן, כי חטאו במה שבקשו ושאלו הם עצמם עכ"ל. והנה אין לפרש דקאי על בקשתם לחפור את הארץ, שהרי כ' הרמב"ן לעיל שהכתוב לא יסמוך על הנס ויצוה לנלחמים להשמור ולארוב ולהורות הדרכים. אלא שמן הראוי לסמוך בזה על המנהיגים שיעשו בזה בזמן הראוי וכפי הצורך, והבקשה בזה מהם מורה על חוסר בבטחון.

שליחות בהפרשת חלה מבעל המים

ט"ו כ"א מראשית עריסתכם תתנו לה' תרומה לדורותיכם

רבינו שליט"א סיפר שהיתה שאלה באפיית מצות, שבעל המים לא הסכים שיפרישו חלה. ובפשוטו אין צריך הסכמה אלא מבעל הקמח, אלא שנסתפקו האם כיון שהחיוב חלה חל על העיסה, דהיינו על הבצק ביד עם המים, א"כ צריך גם שליחות מבעל המים ולא רק מבעל הקמח, ואמר רבינו שליט"א דלא מסתבר שהמים נעשים טבל אם הם גזולים, וכן לא מסתבר דאם המים של נכרי אין חיוב חלה בעיסה, אך אמר דיל"ע בזה בחזו"א בטהרות (א"ה יתכן דהמכוון לטהרות ד' ד').

והוסיף עוד לדון בזה מצד אחר, כיון שהמים מושביחים את הקמח יש לבעל המים זכות בקמח, כדרך שאמרו בגמ' ב"ק צ"ו ב' הווא גברא דגזל פדנא דתורי כרב בהו זרע בהו אמור להו זילו שומו שבחא וכו', ולדינא צ"ע.

ראשית עריסתכם חלה תרימו (טו, כ)

מעשה באחד שלש עיסה בחיוב חלה, בכדי להפריש ממנה חלה על עיסות שהם בספק חלה, ודעתו היה לשרוף עיסה זו לפני פסח, משום שלא הייתה צריכה לו אלא להפרשת חלה, ודן רבינו שזא כיון שאינה עומדת לאכילה הרי זה חשוב כמו עיסת הכלבים שפטורה מחלה. ודנו הלומדים קמיה רבינו מה הדין הלשים עיסה לשם סגולת הפרשת חלה ואין בדעתם לאכלה רק לקיים המצוה, ואמר שאינו חפץ להתייחס לשאלה זו.

וימצאו איש מקושש עצים ביום השבת – ויניחו אתו במשמד כי לא פרש

מה יעשה לו (טו, לב-לד)

כתב רש"י ז"ל דיודעים היו שמקושש במיתה אבל לא היו יודעים באיזה מיתה. והקשה רבינו שליט"א א"כ היאך התרו בו והא צריך להתרות באיזה מיתה הוא נהרג. וי"ל דקודם שנודע הדין באיזה מיתה הוא נהרג אין צריך להתרות בו במיתה הראויה לו אלא סגי להתרות במיתה סתם. ועי' סנהדרין פ"ז שהק' כן. (תורת רבותינו)

כיצד התרו במקושש עצים בלא שידעו איזו מיתה חייב

וימצאו איש מקושש עצים ביום השבת טו לב

כתב רש"י ז"ל שידעין היו שמקושש במיתה אבל לא היו יודעין באיזו מיתה ויש להקשות א"כ היאך התרו בו והרי צריך להתרות באיזו מיתה הוא נהרג כפי שאומרת

הגמרא בסנהדרין (חב) עד שיודיעוהו באיזו מיתה הוא נהרג. ויש לומר שקודם שנודע הדין באיזו מיתה הוא נהרג אין צריך להתרות בו במיתה הראויה לו אלא די היה להתרות במיתה סתם וכיוון שכאן לא היו יודעים באיזו מיתה צריך להמיתו לא היה חיוב התראה באיזו מיתה (ועי' סנהדרין פז שהק' כן).

ועשו להם ציצית (טו, לח)

לבישת ציצית קודם ברכת התורה

בבאה"ל סימן תקפ"ח סעיף ב' הביא מהמטה אפרים לא לתקוע בשופר במקום מטונף שאסור בדברי תורה, וכתב ע"ז "ואפשר שהטעם הוא דכיון דקיי"ל דצריך כוונה לצאת ידי המצוה שצונו הש"י זה גופא ג"כ חשיב כדברי תורה – ולא גרע מהרהור בדברי תורה" עכ"ל. והעיר רבינו שליט"א, דלפי"ז לא יהא יוכל ללבוש ציצית בבוקר קודם ברכה"ת, דהרי למצות ציצית קיי"ל דבעינן כוונה לצאת בה יד"ח, והאיך יכול לכוון קודם ברכה"ת הא הרי מבואר בביאור הנ"ל דאסור לכוון כן במקום האסור משום דלא גרע מהרהור בד"ת, א"כ ה"נ יהא אסור להרהר כן קודם ברכה"ת.

ועוד דן רבינו שליט"א שיהי' אסור להחליף את הציצית בבית המרחץ בבית הפנימי שהרי אסור לכוון שם לקיים את המצוה, כמבואר בבה"ל בהלכות שופר, וכך נוהג רבינו שליט"א.

בני ישראל במדבר

יל"ע איך ה' במדבר עם בני ישראל שהבגדים גדלו איתם (כמבואר במדרש) ואין ה' עם הציצית דהא הו' תעשה ולא מן העשוי אם ה' קטן וגדל לפי גודלו.

גוי ששבת ויצא עם ציצית

העולם דנים ליישב את הקושיא הנודעת אהא דאמרי' דאדע"ה קיים כה"ת, יומא כ"ח ב', כיצד הוה שרי ל' לשבות בשבת הא אסור לב"נ לשבות, ואמרין דע"י שייצא לרה"ר בציצית שבגדו אהני ל' שיתקיימו שניהם. דלגבי הא דקיים כה"ת ל"ח דעביד מלאכה בשבת וכמו בישראל בעלמא ולענין גוי ששבת אהני ל' הא ציצית ליחשב מלאכה דאין לגוי מצות ציצית והו"ל משא לגבי'. וישב זה צ"ע, דמכונ"פ היכי דיינינן לציצית זו, אם טפלה היא לבגד א"כ ל"מ גם לגוי, ואם אינה טפלה א"כ הוה מלאכה גם לגבי ישראל. ובר מן דין יתכן דלענין מלאכת הוצאה שהיא מלאכה גרועה, ולא נפקא מכל ל"ט מלאכות (עי' תוספות שבת צו:) כל זמן שלא נאמרה ל"ה סגי לגוי דיעביד מלאכה זו כי היכי דלא ליהוי גוי ששבת. (ועי' אוסף חידו"ת סי' מז).

ציצית לקטנים

מטו בשם רבינו שליט"א שאין לזכות החוטין והטלית לקטן קודם הקשירה, דאם יזכה הקטן שוב לא יוכל הגדול לעשות הקשירה לשמה, והוכיח מדברי הפנ"ג סי' יא משב"ז ס"ק ה דלא מהני מחשבת לשמה אלא בשלו, וכן מבואר בשו"ת מהר"ל דיסקין (קונט"א סי' קסג) לענין עיבוד עורות, וע"כ אין להקנות לקטן החוטין קודם הקשירה, [אא"כ הקטן קושרם בעצמו דאז אפשר להקנות לו]. (קונטרס בנוי לתלפיות).

ענין התכלת

וכן ראיתי כת"י של הגר"ד לנדו שליט"א שתוכנו שמכיון שגדולי ישראל גרו לאורך חופי הים התיכון ביוון ואיטליה ואין אחד מהם שהטיל תכלת מהפורפרא אף שהיתה מצויה שם כדברי חוקרי התכלת ה"ז כמסורת ברורה שהתכלת שמהפורפרא פסולה לציצית. (קובץ היכלא ח"י עמ' שנא)

עוד מצינו הערה מכת"י על התכלת נמצא באגרות יושר מכתבי הגר"ד ל עם הגר"מ גריינימן בענין התכלת המיוחד: שמענו דלא הו' ס"ל כלל מהתכלת (המיוחד).

(דוה"נ פרק ב' סעיף ט"ז)

וכתב הגר"ד ל שליט"א: ומסתבר דגם מהמתחדש אחריו משרף הים המכונה.

הספר ככלות השבעה בחיכל כולל חזו"א מפי רבינו שליט"א [מתורגם מאיריש]

בירו"פ ב"ב דברכות, כד דמך ר' סימון בר זבידא, עאל ר' אילא ואפטר עלי, ארבעה דברים תשמישו של עולם, וכולם אם אבדו יש להם חליפין, כי יש לכסף מוצא, ומקום לזהב יזקו, ברזל מעפר יוקח, ואבן יצוק נחושה, אלו אם אבדו יש להם חליפין, אבל ת"ח שמת מי מביא לנו חליפתו מי מביא לנו תמורתו, והחכמה מאין תמצא ואי זה מקום בינה ונעלמה מעיני כל חי.

להספיד אדם גדול אין זה מהדברים הקלים, גדלות אינה מהדברים שבמדה במשקל ובמנין שנוכל למדוד לשקול ולמנות, אמנם המעשים והעובדות של חיי הגדול המציניים את קו החיים שהלך בהם לאורך כל ימיו זהו דבר גדול מאד, וזו תועלת מרובה להאיר את דמותו בעבורנו, הנותנת לנו אפשרות להבין ולהתבונן מה הוא היה ומה איבדנו בהסתלקותו.

אך עיקר ושורש הדברים, מה מונח בכל, ומה ניתן ללמוד מהכל, זו בינת הלב, והרגש בפנימיות הלב, באובנתא עמיקתא דלבא, מהו באמת אדם גדול, ומהו פשר הדבר והמהות של יגיעה ועמל

בתורה ללא הרף, יגיעה ועמל ללא גבול, שנים ע"ג שנים, והתעלות כסדר בערכי הקודש, ממעלות התורה וקניניה, עלינו לדעת ולהבין מהו תוכן הפנימי של הכל, והתוכן הוא כפי שהגדיר רבינו החזו"א זצ"ל באחת מאגרותיו במילים נפלאות. ואמנם האיש הזוכה לידיעת התורה [ר"ל שהשכל הניתן בנפש כרעין בגומת השדה התאחד עם החכמה והיו לבשר אחד] הוא הולך בין אנשים ונדמה לאדם הרואה לעינים כבן אדם, אבל ! באמת הוא מלאך הגר עם בני תמותה, וחי חיי אצילות, ומורום על כל ברכה ותהלה, עכ"ל קדשו.

זהו סודו של האדם הגדול בתורה, הגדול בעמלה וביגיעתו, זוהי מהותו הפנימית שבכל נפשו ובכל מאודו עמל ללא הרף בתורה ומתעלה בקניניה, זו היא מהותו וזו הדמות אשר אנו צריכים לעורר בנו תשוקה פנימית לילך בדרכיו, להתעלות אף אנו בערכי הקודש עמלה של תורה ויגיעתה בכל לב. היתה לנו הזכות המיוחדת להיות במחיצת מי שהחזו"א הגדיר "מלאך הגר עם בני תמותה", ואבד ממנו בעו"ה, והחי יתן אל לבו, הגאון הצדיק רבי משה דויטש זללה"ה, כל מי שהכיר, הכיר בהכרה פנימית, הרגיש "משב רוח" מעולם אחר, מעלמא עילאה, על ידו נפתח לנו חלון לעולמות אחרים, עולמות של פעם, דורות דעה שהיו שקועים וספוגים בתורה, וכל תוכן חייהם היה דבקות בתורה ועמל יגיעתו, וכל מהותם היתה מסירות אין קץ לתורה ולימודה, דורות שלצערנו אנו מאד רחוקים מהם לא מרחק הזמנים כמו מרחק ירידת הדורות לאחרונה.

בספר עמודי אור סימן קכ"א בהספד על אחד מגדולי דורו כתב לבאר את דברי הירושלמי הג"ל זצ"ל בקיצור: ת"ח שמת מי מביא לנו חליפתו מי מביא לנו תמורתו, ענין חליפתו ותמורתו, חליפין נקרא מה שנכנס לרשותו של אדם דבר חליפי דבר, אולם לשון תמורה הוא על דבר שאינו בגדר קנין זכות והנה הת"ח בהיותו אתנו הוא תועלת לנו על שני פנים, א. כי נקח לקח מפיו, והוא משועבד לנו בזה ע"ד קנין, ב. כי בזמן שהת"ח בעולם אור החכמה מתרבה בעצמותו בשפע אצל כל תופסי התורה ובהעדר הת"ח ואיננו כי לקח אותו אלקים, חבל על דאבדין ולא משתכחין שתי הבחינות, מי מביא לנו חליפתו להשתעבד לנו לקנינו ללמוד ממנו, ומי מביא לנו תמורתו אור שופע ממנו שהוא בגדר תמורתו.

עוד שח רבינו: היה יהודי גדול שקראו לו רבי משה דויטש זצ"ל מכולל חזון איש. אמרו שיש לו את הסלון הכי גדול בעיר, כי ישב כל היום בהיכל כולל חזון איש ולמד בעיון רב ובהתמדה גדולה.

בנו הגאון שליט"א סיפר לי ששאלו אותו פעם אודות מן החזון איש, אשר הגר"מ זצ"ל זכה לקרבתו, ואמר: אין לי סיפורים. אחרי רגע התעשת ואמר: יש לי סיפור קצר וארוך מאוד, החזון איש למד ולמד ועוד למד.

נביא ב' הערות שכן רבינו דבררי תורת

הגר"מ דויטש בספר זיו הים מביא ששמע ממרן החזו"א דהקורא קריאת שמע לאחר זמנה אפי' כיון לשם מצוה אינו עובר בבל תוסיף. וכתב שם שמרן ז"ל ביאר דלאו דבל תוסיף לא שייך אלא בעושה דבר הרשות כגון ישיבת סוכה וכיוצ"ב לשם מצוה, אבל בעושה דבר מצוה כגון ק"ש דיש מצוה בקריאתה כקורא בתורה אלא שהוא מכין לשם מצות ק"ש הוא מחשבה בעלמא, ובמחשבה לא שייך בל תוסיף.

וכמדו' שאמר כן לאפוקי ממש"כ בספר הצדיק ר"ש בלוח בשם הה"ה דהקורא ק"ש אחר זמנה ומכוון לשם מצוה עובר בבל תוסיף, (וע"ש) דהיינו כאדם הקורא בתורה לא הפסיד). וביאר הגר"ל שליט"א הא דאין בזה בל תוסיף כיון דמ"מ יש מצוה של לימוד תורה בקריאתו. ומיהו זה אין להקשות דא"כ גם המוסיף ברכה בברכת כהנים לא יהי' בל תוסיף דסו"ס יש כאן קריאת פסוק מה"ת, זה אינו דהא הוא מתכוין לברכה ולא לת"ת משא"כ ק"ש שהיא גופה ת"ת כמבואר בירו'.

ולפ"ז ל"ל נמי בפלוגתת בתוס' והרשב"א ר"ה ט"ז ב' אם העושה מצוה ב' פעמים אם עובר בבל תוסיף, יעו"ש, ולהרשב"א דעובר, י"ל דמ"מ בק"ש שקורא ב' פעמים לא יעבור כיון דיש מצוה בקריאתה פעם אחת משום מצות ת"ת.

***

כתב הגר"מ בספרו זיו הים ברכות ל"ו ב' בשם מרן החזו"א דקציצות דגים או בשר אפי' אם נותן בהם הרבה פיורי להם כדי שיתרבה עי"ז, מברך שהכל, דבכל זאת זה דגים. וכתב שם הגאון זצ"ל בטעמא דמילתא דאין נותנים את הלחם כדי שישעור הלב יותר אלא כדי שיתרבה לו הדגים והבשר לחלק לכל אוכלי שולחנו. ועי' אמרי יחזקאל בשם הגרא"י ברטלר זצ"ל שאמר דאם יש הרבה קמח בזה צריך לברך מזונות ומע"ג, וכתב הגר"ח ק"ז צ"ל שהוא ג"כ שאל למרן ואמר לו תשאל לאמך, אם מתכוונת רק שלא יתפורר - תברך שהכל, ואם מתכוונת להרבות - תברך מזונות. ואי"ז סתירה למה שכתב לעיל דאם מתכוונת להרבות מברכים מזונות, דיש לחלק מה כוונתו להרבות אם כוונתו רק להרבות הכמות כדי שיהי' שביעה אזי מחשבתו על הקמח שישביע ואם כוונתו שיהי' לו הרבה דגים ולא לכוונת שביעה אלא שיהי' הרבה דגים כדי חלוקה אזי כוונתו על הדג ובזה אמר מרן שנשארו שמו עליו ומברך שהכל.

וכן תמה הגר"ל שליט"א על הוראה זו איך יברך שהכל אם הרבה בה קמח להשביע, ולכא"ל לא בזה אמר החזו"א לברך שהכל אלא רק היכן שיש קמח לדבק העיסה הוי שהכל אבל אם הרבה קמח להשביע הרי"ז מברך מזונות.

דבר המעשה

על כנפי בגדיהם

שה הגר"מ יונגרטן זצ"ל: ששמעתי ממר"ר הגר"ל שליט"א, מעשה בעיר קרקוב בפולניה ביהודי אחד שהפקיד סכום כסף אצל חברו והלה שמו בכיס מכנסיו, לאחר זמן נגנב הכסף מן החבר והם באו לדין תורה אצל הגאון רבי יוסף שאול נטנזון זצ"ל והוא פסק שהחבר שהפקידו אצלו הכסף פטור מלשלם למפקיד. לימים נסע המפקיד לעיר המבורג בגרמניה ושמע שהיה שם בדיוק באותו זמן מעשה דומה באחד שהפקיד אצל חברו סכום כסף והוא שמו בכיסו ונגנב ממנו ובאו לדין תורה אצל הגאון רבי יעקב אטלינגר זצ"ל בעל הערוך לגר רבה של המבורג והוא פסק שהנפקד חייב לשלם. בעל המעשה מקרוב מיד כאשר שמע פסק דין זה חזר לקרקוב וסיפר זאת להגאון רבי יוסף שאול נטנזון זצ"ל, ושאלו היאך יתכן שעל אותו מעשה ממש הוא פטר ואילו בעל ערוך לגר חייב. הרי מוכרח שאחד משניהם טעה בפסק דין, השיב לו הגאון רבי יוסף שאול נטנזון זצ"ל ואמר לו אין כאן שום טעות ואני צודק בפסק דיני וגם רבה של המבורג צודק בפסק דיני, וכך הסביר לו כידידו לך בודאי הנפקד אינו אלא שומר חנם שאינו חייב רק בפשיעה, והנה כאן בקרקוב כולם חסידים והולכים בסעיל עליון ארוך ונמצא שכאשר הנפקד שם הכסף בכיסו הוא עשה שמירה טובה כי קשה לגנוב מתחת למעיל ארוך ונמצא שלא הייתה מצדו כל פשיעה בשמירה, אולם בעיר המבורג שבגרמניה כולם הולכים במעיל עליון קצר ונמצא שקל לגנוב מתוך כיסו של הנפקד ואין כאן שמירה טובה והרי זה פשע בשמירתו ועל כן חייבו בעל הערוך לגר לשלם. (מגדג שמים - שערי נס ישועה ושערי שמוחת עמ רכה).

מכירת הדב

ממך ראש לראשי הישיבות רבינו הגר"ד פוברסקי שליט"א

בד בבד | על התורה

שלח לך אנשים וגו' (יג, ב)

למה נסמכה פרשת מרגלים לפרשת מרים לפי שלקחה על עסקי רבה שדברה באחיה ורשעים הללו ראו ולא לקחו מוסר רש"י יש לעיין הרי איסור לשון הרע והוצאת דיבה ידוע ומה נוסף בזה שראו אצל מרים שלקחה על זה.

וביאר אדמו"ר המשיג רבי ירוחם זצ"ל שמלבד כל חטאם הפלילי נתפסו על זה שלא לקחו מוסר שחובת האדם לקחת מוסר ולימוד מכל מה שרואה מול עיניו כי לא בכדי זימן לו הקב"ה לראות כן וכיון שראו מעשה מרים ולא לקחו מוסר היתה התביעה עליהם גדולה וזהו ענין הרואה סוטה בקלקולה יזיר עצמו מן היין (סוטה כ) שלא אכזרו חז"ל אלא הרואה סוטה בקלקולה ולא על כי מי שלומד פרשת סוטה ונתעורר בלבו להתחזק בזה שיזיר את עצמו מן היין מפני שהחיוב לקחת מוסר הוא מאותם הדברים שרואים בחוש ומי שהגיע לידי ראייה כזו הוא חייב להתעורר ולהזיר עצמו מן היין.

ונראה להוסיף בזה עוד דבטבע העולם הוא שכל אחד רואה בכל דבר את מה שהוא עוסק בו ונמצא בתחום התעניינותו וכגון חייט ההולך ברחובה של עיר כל אדם שרואה לפניו ראשית הוא רואה את חליפתו ולבושו היאך הם תפורים וכן כל אומן ואומן לפי עניינו והנה חובת

האדם בעולמו הוא להתעלות בעבודת השי"ת וזה על ידי שיקח מוסר ויתבונן בכל מה שרואה לפניו מה יש להתעורר מומנו וזה גם ענין הרואה סוטה בקלקולה וכו' דכשרואה לפניו דבר זה, הרי הזדמנות יש לו לקחת מזה מוסר ולחפש לעצמו גדר ומחייב להתעלות. והמרגלים נשיאי ישראל היו בדרגה זו של התבוננות בכל דרכי החיים כשראו מעשה מרים היה עליהם להרגיש שזה מעשה המיוחד אליהם וצריכים היו לקחת מזה מוסר לעצמם ולמעשה לא הועיל להם מעשה זה ומוסר לא לקחו מומנו ועל זה היתה גודל התביעה עליהם.

כיצד רצו לחזור למצרים האם שכחו במה התעללו בהם

ויאמרו איש אל אחיו נתנה ראש ונשובה מצרימה (יד, ז)

והדברים תמוהים האם שכחו מצבם במצרים כמה התעללו בהם המצרים ועינם עד שכשל כת הסבל ומה טובה יותר תהיה להם כשישובו למצרים מהרעות שסבורים שיהיה להם לפי דברי המרגלים ונראה הביאור בזה שהם חפצו כעת לחזור למצרים וידעו שלא יישארו שם כי הרי הבטיח הקב"ה להעלותם משם אלא חפצו להתחיל מחדש את כל השתלשלות היציאה שתהיה בדרך שאינה ניסית כל כך וייקל עליהם לעמוד בה.

משולחנו של רבינו

מעמד אדיר לחיזוק לימוד המשניות לע"נ רשכבה"ג מרן

ראש הישיבה הגר"ג אדלשטיין זצוק"ל

מעמד מרומם ורב רושם נערך ביום היארצייט הראשון לסילוקו של רשכבה"ג מרן ראש הישיבה הגר"ג אדלשטיין זצוק"ל, במעונו של מרן רבינו הגר"ד פוברסקי שליט"א ראש ישיבת פוניבז', לחיזוק לימוד המשנה היומית הנלמד מדי יום לע"נ רשכבה"ג מרן זצ"ל מאז סילוקו, בשיעור הנמסר מדי יום בקו' במחיצתו.

במעמד שהתקיים במעונו ובראשותו של מרן הגר"ד פוברסקי שליט"א השתתפו בני וחתני מרן זצוק"ל, במרכז המעמד העלו בפני מרן הגר"ד שליט"א את השאלה האם ללמוד את המשניות גם לאחר השנה, והשיב מרן שליט"א שצריך להמשיך בלימוד המשניות עד ביאת גואל צדק, ובודאי שזה עליו לנשמה ואין כאן חשש של בזיון כבוד המת, כביכול צריך ללימוד שלנו אחר י"ב חודש.

לאחר מכן נשאל מרן שליט"א, מי שבאפשרותו ללמוד את המשנה עם פירוש הר"ש או עם פירוש הרמב"ם, עם מה ילמד, וענה שילמד עם פירוש הרמב"ם כי פירושו בהיר, וכן שאלו האם עדיף ללמוד את המשנה עם פירוש הרע"ב או עם פירוש הרמב"ם, ואמר מרן שליט"א שפירוש הרמב"ם הוא הכי בהיר.

והוסיפו ושאלו האם אפשר לומר שלא צריך ללמוד כל יום אלא לדחות את הלימוד כדי ללמוד בפעם אחת כמה משניות בעיון?, ונענה מרן שליט"א, וכי לאכול הוא אוכל כל יום, או פעם בכמה ימים, וא"כ גם משניות צריך ללמוד כל יום.

מרן שליט"א בקש לקיים על שולחנו את הלימוד היומי, וכיבד את הגאון רבי ישראל אדלשטיין שליט"א ללמוד את המשנה במסכת שביעית פ"ז מ"ד, והאריך בענין תמורת בכור במחלוקת הרמב"ם והתוס' הידועה למי נאכל תמורת בכור, מחזה מרהיב היה לראות את גדולי התורה הגאון רבי איתמר גרבוז שליט"א והגאון רבי חיים פרץ ברמן שליט"א, בלימוד המשנה היומית על שולחנו של מרן ראש הישיבה שליט"א כאשר מרן שליט"א הביע את שביעות רצונו וקרא לחזק את המשך התכנית והשיעור היומי.

לאחר מכן, נשא מרן שליט"א דברי זכרון קצרים על ידידו ורעו עשרות בשנים מרן זצוק"ל, ועמד על הנקודה עד כמה צריך ימין מקרבת, וכמה שמרן זיע"א היה לו ימין מקרבת, והביא דוגמאות של קשיים בחינוך שנובעים מכך שחסר ב"מין מקרבת", וזו הייתה אחת המעלות של מרן זיע"א שהיה מוצא את הדרך להאחיב על רבים את התורה ולזכות שיגדלו תלמידי חכמים.

מרן המשגיח רבי ירוחם ליבוביץ זצ"ל נלב"ע י"ח סיון תרצ"ו

שתיים, ואמר שאם יום אחד יותר כבר ישבר כל הקביעות, כל הימים הם בריאה אחת, זה הנחיל לנו הסבא רבי ירוחם זצ"ל.

וכבר נתבאר דזהו ענין ויעשו כולם אגודה אחת לעשות רצונך בלבב שלם, מתי נחשב לאגודה אחת כשהמטרה היא לעשות רצונך בלבב שלם, אבל אם אינו כן הרי מצינו במואב ומדין שהיו שונאים זה לזה ונתאחדו יחד כדי להלחם עם כלל ישראל [כמש"כ רש"י ר"פ בלק], זה לא נחשב אחד כל יום את רצונותיו שלו, לתאווה יבקש נפרד [משלי יח], אחד זה נקרא רק כשיש מטרה אחת.

וכך הוא גם בצורת החיים. אדם שזוכה לבוא עם ימיו שכולם שווים לטובה, זהו שלימות, ומצינו [יעו"ב"ר נחג], באסתר המלכה שזכתה למלוך על כח"ז מדינות מפני שהיתה בת בתה של שרה אמנו שחיתה מאה ועשרים ושבע שנים, ובשרה נאמר [בראשית כג, א] שני חיי שרה, ודרשו חז"ל כולם שווים לטובה, הכל היי מציאות אחת, ומפני ששאפתה כל ימיה היי לעשות רצונו, ודאי מתעלים ולא נשארים על אותו המקום, אבל המטרה היא אחת לעשות רצונו....

זה היי המשגיח רבי ירוחם זצ"ל, שכל חייו היו מקשה אחת, וגם אצל חתנו מו"ח רבי ישראל חיים קפלן זכר צדיק וקדוש לברכה, ראו מידה זו, כל שבת היי אומר את השמועס'ן, ולא היי דבר אחד שלא מהסבא, הוא חי עם הסבא כל ימיו, ובזה צריכים להתאמץ, תלמידים שהיי להם רבי'ה כזה, וגם אלו שראו את תלמידיו שלא היי להם בחייהם דבר אחר מלבד רבם, וחיו כל ימיהם עם מטרה אחת, לרצות להיות כמו הרבי'ה, אפשר ללכת בדרכיהם ולזכות לזה, ודאי אין זה דבר קל, אבל כשיודעים זאת צריכים לעשות כן ולדעת שכך צריך להיות, לחיות כל החיים עם מטרה אחת, לעשות רצונו בלבב שלם.

...

שני חיי שרה כולם שווים לטובה, וכך היי אצל הסבא המשגיח זצ"ל, הוא חי ששים ואחד שנה, והגיע למעלה עם כל ששים שנותיו, ישנם כאלו שחיים ששים שנה אבל למעלה הם באים עם חמישים ופחות מוכר, אבל הוא הגיע עם כל ימיו.

מהיארציט הזה י"ח סיון צריכים לצאת עם הלימוד הזה, ללמוד מה הוא היי, ומסתמא הנכדים שמעו זאת מהוריהם איך היי נראים תהלוכותיו

יצורת חייו, שמעו זאת ממו"ח זצ"ל, ומרבי

שמחה זיסל זצ"ל, מכולם שמעו את הדברים האלה איך הוא חי, רבי שמחה זיסל היי ממש כמו הסבא. ראו בו את דמותו, וכשנמשך כך זה יהי זכות גדולה, ונזכה לקיים בזה את רצון ה', שזה המטרה של כל החיים לעשות רצונך בלבב שלם, ובאופן זה האדם הוא תמים, אבל אם אינו כן הרי הוא בעל מום.

הקב"ה יעזור לנו שביים הזכרון שהוא מסוגל ללמוד מדרכיו, יזכה כל אחד לחשוב מה הוא היי, ואין הוא יכול לקיים את זה, וכמה הוא יכול לקיים את זה, ומי שיזכה לקיים את זה יזכה להיות אדם שלם בא בימים, וכל שנותיו יהיו לטובה. שיהי בהצלחה, כל טוב.

רבינו על ציונו של זקנו מרן המשגיח זצ"ל

דברי רבינו ביארציט למרנא המשגיח רבי ירוחם זצ"ל נאמר לכינוס בני המשפחה והתלמידים בארה"ב ביום היארציט יום ד' י"ח סיון התש"ס

בני המשפחה היקרים, נכדים ונינים, ותלמידים של זקננו הגדול המשגיח רבי ירוחם זכר צדיק לברכה, בואו ונחשוב מה הוא היי ומה השפיע לכל העולם בהנהגותיו, הדבר הראשון אאמו"ר זצ"ל היי תלמיד מובהק של רבי ירוחם לא זהו ידו מתוך ידו. מה שהיי מודבר היי אומר 'הוא' עשה כך, מי זה 'הוא' רבי ירוחם, כל חייו נסובו סביב רבי ירוחם, היי תקופה שהוצרכו להקים מועצת גדולי התורה בארץ ישראל ומרן הגר"י אברמסקי זצ"ל ביקש מואמו"ר זצ"ל שיבוא להיות חבר במועצת, ואמר לו רבי דוד אני צריך אותך איתי, הוא ידע והכיר את פקחותו, אולם אבא השיב אינני יוצא החוצה מהישיבה, הרבה שלי לא יצא מהישיבה, רבי ירוחם לא יצא מהישיבה, וגם כשיצא לדאצה שם היתה הישיבה. הוא לא יצא מהישיבה כלל. הוא והישיבה היו דבר אחד, והוא חידש שיכול לצאת לדאצה עם הישיבה וזה ישאר ישיבה גם כך, זה הוא יכול היי לעשות, לא כולם יכולים לעשות זאת, זה היי הסבא המשגיח זצ"ל.

מרן הגר"ש שקופ זצ"ל היי נוסע לאמריקה לאסוף כספים להחזקת ישיבתו, ובאחד הפעמים כשבגרודנא היתה אז תקופה קשה. הציעו לו שישאר להיות ראש ישיבה באמריקה, וידאגו לו לכל צרכי הישיבה. והוא שקל זאת, שלח אליו הסבא איגרת [או מברק] וכתב לו את הפסוק [שמות כה.טו] בטבעות הארון יהיו הבדים לא יסורו ממנו, לא עוזבים את ארון ה' אפילו לא לרגע אחד, ועליך לשוב לישיבתך בגרודנא, אלו היו חייו של רבי ירוחם, כל חייו חי בישיבה. זהו חידוש אחד בדרכיו.

חידוש נוסף שחידש איי בגמ' בברכות סג: שהרי אדם קורא קריאת שמע שחרית וערבית וערב אחד אינו קורא דומה כמי שלא קרא קריאת שמע מעולם; וצ"ב מדוע נחשב שלא קרא מעולם. וביאר המשגיח זצ"ל כמו שאדם אף שיש בו אברים רבים הרי הוא כולו גוף אחד, כך ימיו של אדם ממש שבעים שנות חייו אינם ימים נפרדים זה מזה שמצטרפים לסך שבעים שנה. אלא הם חפצא ויחידה

אחת של שבעים שנה, אלו הם חייו, ואם חסר

יום אחד שלא קרא בו קריאת שמע כבר חסר לו את המציאות הזו שבימי חייו קרא קריאת שמע. ונעשה כקריאת שמע על כל יום בפני עצמו, הימים הם כבר נפרדים זה מזה, ואין לו את שלימות החיים עם קריאת שמע.

אאמו"ר זצ"ל היי משכים לבוא לישיבה בשעה ארבע בבוקר, אחד מתלמידיו שהיי מלווה אותו סיפר שאמר לו היום הוא היי אצלי (הכונח לבעל דבר) וניסה להניאני באמתלא של קור וגשמים, לא עניתי לו, ולמחר הקדמתי לשעה שלש, וחכם אחד אמר על אאמו"ר זצ"ל שהשטן עזב אותו ונתיאש ממנו, כי ראה שהוא רק מפסיד ולמחר יקדים לשעה

א"ה בשבעות הקיבוצים נכתוב על קשרי מרן רה"י שליט"א. פרשת קרח – מרן הגרמ"י ליפוביץ זצ"ל. פרשת חקת – מרן הגרמ"א וסרמן זצ"ל. פרשת בלק – מרן הגאון רבי אליעזר יהודה פינקל זצ"ל. פרשת פינחס – מרן הגרמ"ש רוזובסקי זצ"ל. פרשת מטות – מרן הגרמ"ע גרוזנסקי זצ"ל. פרשת דברים – הגאון הגדול רבי אריה פינקל זצ"ל. נשמח לקבל חומרים.

דרכי אורה

משולחנו של רבינו הגדול מרן ראש הישיבה הגאון רבי מאיר צבי ברגמן שליט"א פרשת שלח תשפ"ד (35)

בכיה של חינו

בקריאת שמע 'ואהבת את ה' א בכל נפשך – אפי' נוטל את נפשך', שכן האוהב האמיתי ימסור את נפשו באהבתו עד כלות.

ולפאו' יש לתמונה דא"כ יציב בארעא וגיורא בשמי שמיא, מדוע לא נכתב בפסוק עצם החטא של שנאתם לקב"ה, ובמקום זאת נכתבה רק התוצאה מחטא זה – 'אתם בכיתם בכיה של חינו'?

אך י"ל דאדרבה, השנאה ששנאו ישראל את הקב"ה לא היתה שורש החטא אלא פרי החטא, ועיקר הכל הוא מה שנאמר בפרשת האזינו – 'שמגת עבית כשית', ואח"כ 'ויטוש אלוה עשהו', באותו הזמן חשבו בני ישראל רק על עצמם ולא על הקב"ה, ואפי' עבודתם הרוחנית נועדה כדי להשיג מכך תועלת עבור עצמם, בין תועלת גשמית וגם תועלת רוחנית. כשעובדים את הקב"ה באופן זה אי"ז

אהבה, שהרי הכל תלוי בתועלת העובד, ופעמים שדווקא עבודה זו מביאה לידי שנאת ה' ונטישת הק-ל, וגם כאן כיון שבכו לחינו ואמרו נשינו וטפנו יהיו לבו וכו' כבר רצו למרוד בה' ומאסו בארץ חמדה ויאמרו טוב לנו שוב מצרימה, ותחת אשר הוציאם הקב"ה ממצרים ובחר בס' לעם סגולה ונתן להם את תורתו, העדיפו להשתעבד לאלוהי מצרים ולהפקיר הכל,

וכבר זכינו ללשונו הזהב של הרמב"ם (פ"י מהל' תשובה) בביאור מהות אהבת ה' האמיתית: 'העובד מאהבה עוסק בתורה ובמצוות והולך בנתיבות החכמה, לא מפני דבר בעולם ולא מפני יראת הרעה ולא כדי לירש הטובה, אלא עושה האמת מפני שהוא אמת'. אם מטרת האדם כדי לקבל שכר, אי"ז אהבת ה' אלא אהבת עצמו, אהבת ה' היא כשמקיים את צווי הקב"ה רק מפני שכך היא האמת.

ותשא כל העדה ויתנו את קולם ויבנו העם בליה ההוא (י"ד, א) ובגמ' סנהדרין דק"ד ב' א"ל הקב"ה לישראל אתם בכיתם בכיה של חינו ואני אקבע לכם בכיה לדורות ע"כ, ואנחנו לא נדע מה נעשה בראותנו מיצוי עומק הדין, שעל ככ" אחת של חינו נגזרנו כולנו לאלפי שנים של גלויות ושמדות למכה וחרפה עד היום הזה.

אמנם בסוף ארבעים שנה הוכיחם משה רבינו (דברים א'): ותרגנו באהליכם ותאמרו בשנאת ה' אותנו הוציאנו מארץ מצרים לתת אותנו ביד האמורי להשמידנו, ופרש"י שם: והוא היה אוהב אתכם, אבל אתם שונאים אותו עכ"ל, ור"ל דכיון שהיו שונאים אותו ע"כ סברו שאף הוא שונא אותם, ואמר להם משה באמת הוא ה' אוהב אתכם ורק אתם שנאתם אותו ולכן נרגנתם באהליכם וכו',

ועכ"פ מבואר שלא הי' יסוד חטאם רק בעצם מעשה הבכ"י של חינו, אלא שורש הכל הי' השנאה ששנאו ישראל את הקב"ה, והוא חטא נורא שקשה להעלותו על דל שפתים, וגרם את כל מעשה המרגלים וקצפו של הקב"ה וגזירתו עליהם, כי לא הי' יתכן שיכשלו כלל ישראל באופן זה אם היו אוהבים את הקב"ה באמת, כיון שהיו נכספים ותאבים בכל

לבבם ונפשם להיכנס כבר לארץ ה', וכל מה שאמרו להם המרגלים שהארץ קשה והעם קשה וכו' כ"ז לא הי' נוגע אליהם לפקפק את רגשי הקודש שהי' מתלהב בהם, ולא הי' יכול לעורר בהם שום ספק ומניעה בהליכתם אחרי הקב"ה וכמו שהלכו אחריו כבר במדבר בארץ לא זרועה, וגם עכשיו היו ממשיכים באהבתם ורצים אחרי ה' במסירות נפש, וכן ביארו חז"ל (ברכות נד א') את הפס'

וְרֵאִיתֶם אֹתוֹ וּזְכַרְתֶּם אֶת כָּל מַצּוֹת ה' (ט"ו, ל"ט)

סיפור מרן שליט"א: זכורני, כי פעם התאונן א' הר"מים בישיבת תפארת ציון, אצל מו"ר מרן החזו"א זצ"ל, כי מרגיש הוא איזו שהיא ירידה ביראת שמים של תלמידים מסויימים. יעצו מרן זצ"ל לדאוג שיקפידו התלמידים על טלית-קטן וציצית מהודרים, ואכן עצתו נשאה פרי ותהי יראתם על פניהם. ויש לציון כאן מ"ש באגרות חזו"א (סי' יז): כשתזכה לקיים מצות ציצית, תרגיש שמחה מופרזה ברגשי קודש, לקשור קשר של קיימא עם התורה והמצוה, ולכרות עמה ברית עולמים.

(שמוש חכמים)

א"א לזכות בארץ ישראל מתוך ביטול תורה

התחילו לעלות לארץ ישראל בלי הרב'ה, בלי התורה, וכמ"ש הרמב"ם בהל' רוצח על תלמיד שגלה מגלין רבו עמו שנא' 'וחי' עשה לו כדי שיחיה, וחיי בעלי חכמה ומבקשיה בלא תלמוד תורה כמיתה חשובין עיי"ש, עזיבת הרב – אין לך ביטול תורה גדול מזה, ועל כן בא עמלק.

למדנו מכאן, כמה מסתכנים בביטולה של תורה, שח"ו יש בחינה של 'וארון ברית ה' ומשה לא משו מקרב המחנה' ח"ו, סכנה לפרוש מהרב'ה, לעזוב את התורה, אפילו בשביל להעפיל לעלות לארץ ישראל, אין ארץ ישראל בלי אהל מועד ובלי חכמי התורה והישיבות רח"ל.

וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה לְמֹה זֶה אַתֶּם עֹבְרִים אֶת פִּי ה' וְהוּא לֹא תַעֲלֶה. אֶל תַּעֲלֶה פִּי אִין ה' בְּקִרְבְּכֶם וְלֹא תִגְּפוּ לִפְנֵי אֲבִיכֶם. כִּי הָעַמְלֹקִי וְהַכְּנַעֲנִי שֵׁם לִפְנֵיכֶם וְנִפְלְאֶתָם בְּחֶרֶב כִּי עַל מִן שִׁבְתֶּם מֵאַחֲרֵי ה' וְלֹא יִהְיֶה ה' עִמָּכֶם. וַיַּעֲפִלּוּ לַעֲלֹת אֶל רֹאשׁ הָהָר וְאָרֹן בְּרִית ה' וּמֹשֶׁה לֹא מָשָׁה מִקֶּרֶב הַמַּחֲנֶה (י"ד, מ"א – מ"ד)

והדברים מופלאים, וכי אחר כל התראותיו של משה, עדיין צריך לומר לנו 'וארון ברית ה' ומשה לא משו מקרב המחנה'? וכי ס"ד שילך איתם משה ויעבור את פי ה'?

והמתבאר בזה, דעיקר עונשם שירד העמלקי עליהם, אינו בשביל החטא שעברו על ההתראות, אלא משום ש'ארון ברית ה' ומשה לא משו מקרב המחנה', הם עזבו את הרב'ה, עזבו את התורה,

אמר רב אשי הערמה קא אמרת שאני הערמה דאחמירו בה רבנן טפי ממוזיד, וכ' רש"י שאני הערמה כו' לעולם עבר ואפה מותר, והערמה אינה ראי' לכאן, דשאני הערמה ממוזיד דאיכא למימר אחמור בה רבנן בהערמה טפי ממוזיד, דאילו מזיד רשע הוא לעבור על דברי חכמים ואין אחרים למדים הימנו, והוא עצמו משים אל לבו ושב וכו' אבל מערים סבור לעשות בהיתר, הלכך לא ישיב אל לבו לחזור בו כו' עכ"ל, ולמדנו מדברי רש"י אלו דברים עמוקים בתורת נפש האדם, דהא איירינן התם במערים ופרש"י שלא יערים לאחר שבישל לצורך יו"ט, לומר עוד אני צריך להזמין אורחים ויבשל תבשילין אחרים ויותרם לשבת ע"ש, והרי כשחושב שבאמת צריכים לבא אורחים הרי מותר לו לבשל ואין כאן הערמה כלל, אלא מערים ואומר עוד אני צריך להזמין אורחים וידע בלבו שלא יבואו אורחים, אמנם ע"י שמערים ואומר לאחרים צריך אני להזמין אורחים ע"י סבור לעשות בהיתר, כי כך טבע האדם ע"י שאומר אחרים עושה אני בהיתר מרמה הוא את עצמו וסבור הוא עצמו שעושה בהיתר והלכך לא ישוב בתשובה כי הרי סבור לעשות בהיתר, לא רק את אחרים הוא מרמה אלא גם את עצמו, הוא עצמו כבר סבור שעושה הוא בהיתר ולא יתן לב לשוב.

ובגמ' קידושין שם ד"מ א' מחשבה שעושה פרי הקב"ה מצרפה למעשה, מחשבה שאין בה פרי אין הקב"ה מצרפה למעשה כו', ובהגהות ה"ד ל"ז צ"ל מחשבה שעושה פירות כו' פ"י רש"י ונפרעין ממנו אף על המחשבה, ונראה דלאו אמונה של עבירה זו קאמר אלא אף על שחשב פעמים אחרות ולא עשה מגלגלין עליו עכשיו הכל בשעה אחת דאיגלאי מילתא בפועל לפי מדה"ד שזה שלא עשה אז מפני שלא הי' יכול להוציא מחשבתו למעשה, ודומיא דעבר ושנה דאמר' לקמן דמצרפין לו מחשבה שחשב ולא עשה כאילו עשה כו' עכ"ל, ומבואר דכל מה דאיגלאי מילתא שלא יחזור בו ובודאי יעשה אז מענישין נמי אמונה, ולפ"ז בתולה קלא אילן בבגדו ואומר לכולם תכלת הוא, הרי מערים הוא וסובר לעשות בהיתר ובודאי יעשה מעשה וילכש את הבגד, ושוב מענישים גם על המחשבה וכש"נ מד' רש"י ביצה שם.

אני ה' אלקיכם אשר הוצאתי אתכם מארץ מצרים. (ט"ו, מ"א) בגמ' ב"מ דס"א א' אמר רבא למה לי דכתב רחמנא יציאת מצרים ברבית, יציאת מצרים גבי ציצית, יציאת מצרים במשקלות, אמר הקב"ה אני הוא שהבחנתי במצרים בין טיפה של בכור לטיפה שאינה של בכור, אני הוא שעתידי ליפרע ממני שתולה מעותיו בנכרי ומלוה אותם לישראל בריבית, וממני שטומן משקלותיו במלח, וממני שתולה קלא אילן בבגדו ואומר תכלת הוא, וכ' התוס' ואע"ג דעובר על מצות ציצית מ"מ איצטרך קרא לעבור עליו משעת תלייה ע"כ, וביאור דבריהם, דהא מעיקרי הדת להאמין באמונה שלימה שהבורא ית"ש יודע כל מעשה בני אדם וכל מחשבותם, ועתידי ליפרע מהם על הנסתרות כמו על הנגלות, וזה שייך לכל מצות עשה ול"ת שאדם עובר עליו בחדרי חדרים בינו לבין עצמו שהקב"ה עתיד ליפרע ממנו, וכמו שאחז"ל בגמ' תענית ד"א א' ושמא יאמר אדם מי מעיד בי, אבני ביתו של אדם וקורות ביתו של אדם מעידים בו, ונשמתו של אדם ואיבריו מעידים בו וכו' ע"ש, וצריך לפרש ענין ההבחנה המיוחד שנוסף כאן.

וכ' מהרש"א שם"ש התוס' לעבור עליו בשעת תלי' ר"ל שיהי' לו עונש על המחשבה שחשב לעבור על מצות ציצית, וצ"ע דקי"ל בספ"ק דקידושין שמחשבה רעה אין הקב"ה מצרפה למעשה, והי' נ"ל שכאן אינו רק מחשבה, אלא קעביד גם מעשה צביעה של הקלא אילן על הבגד והוי מחשבה עם מעשה, וכע"ז מצינו בקידושין פ"א ב' אישה הפרם והי' יסלח לה, במה הכתוב מדבר באשה שנדרה בניזיר ושמע בעלה והיפר לה והיא לא ידעה שהיפר לה בעלה והיתה שותה יין ומיטמאה למתים, ר"ע כי הוה מטי להאי קרא הוה בכי, אמר ומה מי שנתכוין לאכול בשר חזיר ועלה בידו בשר טלה אמרה תורה צריכה כפרה וסליחה כו' עכ"ל, והרי אין בזה אלא מחשבה ואין הקב"ה מצרפה למעשה, ומבואר דעכ"פ היא עשתה מעשה עבירה לפי מחשבתה ונחשב כמעשה עבירה ליענש על המחשבה וי"ל.

והנראה בזה, בהקדם דברי הגמ' ביצה י"ז ב' דאיבעיא להו עבר ואפה מאי, ובעינן למיפשט ממה דתניא אבל מבשל הוא ליו"ט ואם הותיר הותיר לשבת ובלבד שלא יערים ואם הערים אסור,

סי רץ למצוה

למען תזכרו ועשייתם את כל מצותי והייתם קדשים לאלוקיכם (ט"ו, מ)

שח רבינו מן שליט"א: הגרע"א צ"ל שאל את נכדו הגה"צ רבי לייבלה אייגר צ"ל, שהיה חסידו של הרבי מקאצק צ"ל, על דברי התוס' בשבת (ה, ב ד"ה בשלמא), שהביאו דברי הירושלמי, שלשית בן עזאי דמהלך כעומד, לא מצינו אדם שיתחייב על העברת ד' אמות ברשות הרבים לעולם, דיעשה כמי שהונחה על כל אמה ואמה, ויפטר. ותירצו, דמשכחת לה בקופץ. ומעתה, מדוע אסרו לכלל ישראל לתקוע בשופר בראש השנה שחל להיות בשבת, גזירה שמא יעבירו ארבע אמות כדי לילך אצל מומחה שיתקע לו, וכן לגבי לולב, והרי קפיצת ארבע אמות (שהן למעלה משני מטרים) אינה שכיחה כלל, והאין גזרו חכמים משום חשש רחוק כזה. ענה רבי לייבלה: סבא! הלא המדובר כאן במצוה!

כששמע הגרע"א כי אלו הן השגותיו של נכדו, שלדבר מצוה שכיח שיקפצו ארבע אמות, לא הוכיחו עוד על הצטרפותו לחסידות. **והוסיף רבינו מן שליט"א:** שהגרע"א ביקש להוכיח בשאלתו, מה נורא עומק הדין, שהבינו חכמים שכדאי לעם ישראל כולו לדורותיו לוותר על מצות עשה דתקיעת שופר ולולב, ועל פעולותיהם הנשגבות לערוב השטן ולעצור רוחות וטללים רעים, הכל משום חשש שמא יהודי פשוט שאינו ידוע לתקוע ולטול לולב יחלל שבת בשוגג, ואף בחשש רחוק של קפיצת ד' אמות. וביקש לרמוז לו, שהעניינים הגבוהים והרמים ביותר, אסור שיגררו אף חשש רחוק שברחוקים של עבירה אף בשוגג על דין מן הדינים. וממילא נמצאנו למדים, עומק נוסף בתשובתו של רבי לייבלה, שאף יהודי פשוט שבפשוטים, שלא זוכר הנענועים משנה העברה, שאינו יודע לנענע בלולב ומסוגל לשכוח איסורי שבת, להוט למצוה עד שירוך לקראתה בקפיצות של ארבע אמות, בינו זאת!

(שמוש חכמים)

משנת רמ"ה

ממשנת רבינו מרן ראש הישיבה הגאון רבי משה הלל הירש שליט"א

פרשת שלח תשפ"ד

רגש פחיתות - שורש חטא המרגלים

חוראת שעה

**כינוס קבלת פנים
שנערך בלייקווד לגדולי
ישראל שבאו מא"י
להקמת קרן עולם התורה,
סיון תשפ"ד**

ברשות ראשי ישיבת בית מדרש גבוה,
ברשות כל הרבנים וראשי ישיבות הנמצאים
פה, ברשות כל הקהל הקדוש הזה.

**ידוע מהחפץ חיים, שהדרך להילחם נגד
כפירה היא רק על ידי מסירות נפש, והוספה
עצומה בכבוד התורה וכבוד שמים. על ידי
המסירות נפש מראים שאנו רוצים בדווקא
את מה שהשי"ת רוצה! זו הדרך להילחם
עם כפירה, וזו הדרך לנצח את הכפירה! מה
שציבור גדול כל כך נאספים ומכריזים שאנו
בעד ריבוננו של עולם, ואנחנו מתנגדים בתוקף
נגד כל אלו שרוצים להחריב את התורה! זה
כבוד התורה הגדול ביותר! וכבוד התורה הזה
יביא לנצחון נגדם בע"ה.**

המטרה של כל העניין היא כבוד התורה
ומסירות נפש, מסירות נפש בעניין הגשמיות
על ידי הסיוע הכספי, ולא רק הכסף עוזר,
אלא גם המסירות נפש שמונח בזה עוזר.

**הקב"ה יעזור, שכבוד התורה הנורא שאנו
רואים פה היום, ומסירות הנפש שניכרת פה
באמריקה, שהציבור מוסרים נפש לעזור,
זה עצמו יהיה סיבה לכך שנצא, ולבסוף
תתרבה התורה בארץ ישראל הרבה יותר!
הם רוצים להחליש ולמעט את התורה, ואנחנו
נראה שכמה שנוסיף יהיה טוב יותר. ועל ידי
הכבוד שמים שרואים פה, ושנראה עוד, תבוא
הגאולה השלימה במהרה בימינו, אמן.**

שחסר להם את הרגש כמה הם גדולים, כמה בן תורה
הוא מרומם וחשוב! כל אחד חושב שהוא 'פשוט' כמו
כולם. ומה מגיעים לחקות את החילונים, בלבוש, במוזיקה,
בריקוד, ועוד. חיים חיי נהנתנות, ועושים מעשים שכלל
אינם ראויים לבני תורה. כל זה מגיע מה'מוסר' של
המרגלים, שאנחנו פחותים ולא שייכים למדרגות גבוהות.

בספר לקט שיחות מוסר (ח"ג) יש שיחה, בה מסביר
הגאון רבי אייזיק שר צ"ל מה זה 'בן תורה', ומה היא
'ישיבה'. ואמנם הדברים רחוקים מאיתנו, אבל צריך לכל
הפחות לקבל מזה קצת. והוא מביא שם מה שכתב
הרמב"ם ב'מורה נבוכים' (ח"ג פ"א), על האבות ומשה
רבינו, שגם כאשר היו מתעסקים בהנהגת בני אדם
והשגת ממון וכדומה, לא היו עושים אותם המעשים
רק באבריהם, אך לבם ודעתם לא סרו מלפני השם. מפני
שתכלית כונתם במעשים אלו היתה להתקרב אל השם
יתברך קרבה גדולה. ואמר על כך ר' אייזיק צ"ל, שזו
היא המהות של בן תורה! אדם ששקוע כל הזמן בעבודת
ה', בשקיעות בלימוד, בדקדוק במצוות, ובמדות טובות.

עוד כתב שם בענין 'מהות הישיבה', על פי דברי הגמרא
במגילה (כ"ט), 'תניא, רבי שמעון בן יוחי אומר, בוא וראה
כמה חביבין ישראל לפני הקב"ה, שבכל מקום שגלו
שכינה עמהם כו', גלו בבבל שכינה עמהם כו'. בבבל
היכא, אמר אביי בבי כנישתא דהוצל ובבי כנישתא דשף
ויתיב בנהרדעא'. מתבאר מכך, שאותה שכינה שהיתה
בין הכרובים היא זו שהלכה עמהם לישיבות בבל, והיא זו
שנמצאת עד היום בישיבות! וכמו שבבית המקדש היתה
קדושה פרטית מיוחדת לכל כלי וקדושה כללית לכל
הבית, כך גם בישיבות, יש קדושה פרטית מיוחדת לכל
אחד מהלומדים כפי מדרגתו, ויש את 'קדושת הישיבה',
שהיא קדושה כללית שכוללת את קדושת כולם. וזו מהות
הישיבה, שיש בה ציבור שלם שמתעלה בתורה ועבודת
ה', ורוצה להתעלות עוד ועוד, והקדושה של כולם זו היא
קדושת הישיבה. ואמנם אנו ודאי רחוקים מאוד מכל זה,
אבל אם היה לכל אחד 'משהו', איזה הרגש או ידיעה מכל
זה, הכל היה נראה אחרת.

ולכן צריך כל אחד להתרחק מרוח הנחיתות, ולחשוב כיצד
הוא רוצה לגדול, לא להמשיך להתנהג בצורה בינונית כי
'זה מה שאני'... לא! זה לא נכון! היצר הרע מדבר מתוך
גרונו של מי שמדבר כך! אנחנו יכולים להתאמץ לגדול
ולתעלות, כפי הכוחות האמיתיים שיש לנו, והשי"ת
יתן בזכות זה סיעתא דשמיא לכולם, להצליח בלימוד
ובעבודת ה'. אמן.

מבואר בפרשה ענין חטא המרגלים, שהוציאו דיבת
הארץ רעה, ואמרו 'כי חזק הוא ממנו' (במדבר י"ג לא), ופרש"י
[על פי דברי הגמרא (סוטה לה. מנחות ג:)] 'כביכול כלפי
מעלה אמרו'. וקיבלו בני ישראל את דבריהם, ובכו בכיה
גדולה. וענין זה תמוה מאד לכאורה, הרי בני ישראל ראו את
כל הניסים שעשה להם הקדוש ברוך הוא ביציאת מצרים
וקריעת ים סוף, ואין הושפעו מדברי המרגלים, ולא האמינו
שהקב"ה יכול להמשיך לעשות להם ניסים ונפלאות.

וביאור הענין הוא על פי מה שביאר החפץ חיים (שמה"ל
ח"ב פ"ט), שדרך היצר הרע להתהפך בתחבולותיו, ולכך הוא
יושב על שני מפתחי הלב. דהיינו, שלפעמים הוא מטייל
גאווה בלב האדם, שיחשוב בנפשו שהוא מיראי ה' ואוהביו,
ולפעמים להיפך, כאשר הוא רואה אדם שרוצה להתחזק
באיזה ענין לכבוד ה' יתברך, הוא מפיל עליו עצבות,
וגורם לו שיחשוב שמצוה זו אינה לפי דרגתו, רק לאנשים
גדולים ביותר, ומזכיר לו כמה עוונות שעשה בימי קדם,
ומשכיח ממנו שכבר כמה פעמים הוא התחרט עליהם,
וכל מטרתו בזה להקטינו ולהשפילו בדעתו, שלא תהיה
לו שום תשוקה לקיום התורה והמצוות.

ועל פי זה ביאר החפץ חיים את טענת המרגלים, שמאחר
והעם שבארץ ישראל חזק מאד, אי אפשר לנצחם בלי
משה רבינו, שעשה את הניסים במצרים, והוא זה שראוי
לעשות את הניסים בכיבוש ארץ ישראל, וכיון שכבר
נתנבא אלדד ומידד ש'משה מת ויהושע מכניס', [כמו
שכתב רש"י בפרשת בהעלותך (במדבר י"א כח)], א"כ איך נוכל
לכבוש את ארץ ישראל, הרי אנחנו בעצמנו איננו ראויים לכך.

עוד טענו המרגלים, שכדי להיות בארץ ישראל צריכים
להיות בדרגה אחרת לגמרי, וכל קיום המצוות צריך להיות
בדרגה גבוהה ביותר, והם אינם ראויים לזה, מאחר ועשו
את העגל, וגם חטאו בבשר תאוה. נמצא ששורש החטא
של המרגלים היה בכך שאמרו שאינם יכולים להגיע לדרגה
הנדרשת, כי היו נחותים בעיני עצמם, ורגש נחיתות זה
גרם לכל החטא.

ועל פי זה יש לפרש גם את דברי הרמב"ן (שם י לה),
שביאר הפורענות הרמוזה בתיבות 'ויסעו מהר ה', וכתב
'שנסעו מהר סיני בשמחה, כתינוק הבורח מבית הספר,
אמרו, שמא ירבה ויתן לנו מצוות, וכו'. ושמואל אלמלא
חטאם זה היה מכניסם לארץ מיד'. וגם בזה נראה לבאר
שלא היו חלילה מואסים במצוות, שהרי 'דור דיעה' היו,
וידעו כמה טוב יש במצוות. אלא שלא הרגישו את עצמם
ראויים לקבל כל כך הרבה מצוות, וחששו שלא יעמדו בהם.
וזו אחת הבעיות הגדולות שיש היום אצל בני התורה,

ביסוד דין תעשה ולא מן העשוי

ציצית, והגט יהיה מיוחד לשם גירוש אשה פלונית וכיוצא ב"ב, וע"י שמכוון בשעת עשיית הדבר לשם ייעודו נעשה הדבר מיוחד ועומד למטרתו וייעודו.

משום שאם נאמר שדין לשמה הוא שהעשיה צריכה להיות לשמה, א"כ לא שייך לפרש שיסוד דין תעשה ולא מן העשוי הוא כדי שהעשיה תהיה לשמה, כיון שאין צריך לחדש בזה דין מיוחד דתעשה ולא מן העשוי, ופשיטא שדין לשמה הוא דוקא בשעת העשיה ולא לאחריה, אבל אם נאמר שדין לשמה הוא לייחד את הדבר למטרתו וייעודו, א"כ היה אפשר לומר שהבעלים יכול לייחד את הציצית או הגט וכיוצא ב"ב גם לאחר עשייתם, ועל כן נתחדש בדין תעשה ולא מן העשוי שצריך עשיה בכשרות, משום שהכוונה ויחוד הדבר הם דוקא בשעת העשיה.

לרבינו גרשום והרמב"ם הפסול הוא מחמת חסרון בלשמה

ונראה שנחלקו הראשונים בדבר זה. שעל מה שאמרו במנחות (מ:) שאם הטיל ציצית לטלית בעלת ג' כנפות ואח"כ עשאה בת ד' כנפות הרי היא פסולה משום תעשה ולא מן העשוי, פירש רבינו גרשום 'הטיל לבעלת ג' לא הוי ציצית דלאו בת חיובא היא הויא שעתא, דעל ארבע כנפות כסותך אמר רחמנא ולא על ג', וכי משלים לה ד' לאו כלום הוי, דהני תלת מיחוי כמי שלא נעשו לשום ציצית, ולא מצי למיחשבינהו השתא דתעשה אמר רחמנא בעידן חיובא ולא מן העשוי כבר שלא בזמן חיובא'.

ומבואר בדבריו שהחסרון בהטלת הציצית בכגד של ג' כנפות אינו מחמת עצם היותו פסול מצות ציצית ולא הוכשר למצוה ע"י הטלת הציצית, אלא דוקא מחמת שהטלת הציצית אינה מכשירה את הבגד למצוה נמצא שאין כאן כוונה לשמה. ונראה מכך שרבינו גרשום סובר שדין תעשה ולא מן העשוי מחמת שדוקא בשעת העשיה בידים יש לייחד את הציצית לשמה, ולכן אם נעשית בפסול שהיא כמו שנעשית מעצמה אין הכוונה לשמה מועילה לייחד את הציצית לייעודה.

דבר אל בני ישראל ואמרת אליהם ועשו להם ציצית על פנפי בגדיהם לזכרתם (טו לח).

בגמ' במנחות (מ:) מבואר, שהכשר הציצית הוא דוקא ע"י עשיית האדם, וכדכתיב (דברים כב יב) 'גדילים תעשה לך', תעשה ולא מן העשוי, ועל כן צריך שבשעת עשייתה תהיה כשרה למצות ציצית, אבל אם בשעת עשיית הציצית היה בה פסול ואח"כ תיקנה והכשירה למצות ציצית הרי זה כמו שנעשית מעצמה ופסולה. וכיוצא בזה מצינו גם במצות סוכה שדרשו (סוכה יא:) מדכתיב (דברים טו יג) 'חג הסוכות תעשה לך', תעשה ולא מן העשוי, ולכן אם היתה פסולה בשעת עשייתה ואח"כ תיקנה והכשירה הרי היא כמו שנעשית מעצמה ופסולה [ועכ"פ באופן שלא תיקן בגוף הציצית והסכך עצמם אלא בבגד ובסוכה].

העשוי בפסול פסול מחמת חסרון בעשיה או מחמת חסרון בלשמה

והנה ביאור הדבר כפשוטו הוא שהתורה הקפידה בציצית ובסוכה שהכשרם הוא דוקא ע"י עשיית האדם ואם נעשו מאליהם הרי הם פסולים, ואם נעשו בפסול הרי הם כמו שנעשו מעצמם. אך יש לפרש בזה באופן אחר, שצריך קפידת התורה שהכשר הציצית והסוכה הוא ע"י עשיית האדם הוא משום שהתורה הצריכה בהם כוונה, דהיינו שעשיית הציצית תהיה לשם מצות ציצית, וכמו שדרשו חז"ל (סוכה ט) מהפסוק (דברים כב יב) 'גדילים תעשה לך' לך לשם חובך, וכן שעשיית הסוכה תהיה לשם צל כמבואר בגמ' בסוכה (יח:), ועל כן הצריכה התורה שלא יהיו נעשים מעצמם, כדי שיכוון בהם האדם בשעת עשייתו לשם מצוה ולשם צל.

ואמנם הדבר תלוי במה שיש לחקור במה שהצריכה התורה כוונה לשמה בכמה מצוות שבתורה, האם זהו דין בעשיית הדבר שצריך שהעשיה תהיה בכוונה לשמה, וכל שלא היה המעשה בכוונה לשמה המעשה פסול ואינו מועיל להכשר הציצית והגט וכיוצא, או שיסוד דין הכוונה הוא שצריך לייחד את הדבר לשם ייעודו ומטרתו. וכגון שהציצית תהיה מיוחדת לשם קיום מצות

וכיוצא בזה מוכח גם מדברי הרמב"ם (סוכה פ"ה ה"ט) לענין החוטט בגדיש, שבגמ' בסוכה (יב) מבואר שטעם הפסול בזה הוא משום תעשה ולא מן העשוי, והרמב"ם כתב שהסוכה פסולה שהרי לא עימר גדיש זה לצל, ומבואר בדבריו שהחסרון בעימור הגדיש שהוא זמן נתינת הסכך במקומו אינו משום שאין כאן עשיה, אלא דוקא משום שלא עשאו לשם צל, וכן מבואר בדברי הרמב"ם שם (ה"ב) לענין אם הדלה את האילן על גבי הסוכה וסיכך על גביו בסכך כשר ואח"כ קצץ את האילן, שאם הסכך הכשר אינו מרובה על הסכך המחובר צריך לנענע את הסכך כדי שתהיה הסוכה עשויה לשם צל, ומבואר בדבריו שהחסרון בסכך המחובר אינו משום שבשעת נתינתו על גבי הסוכה היה הסכך פסול מחמת היותו מחובר ואין כאן עשיה, אלא החסרון הוא משום שלא הונח ע"ג הסוכה לשם צל, ונראה מכך שהרמב"ם סובר שהתורה הצריכה עשיה בידים ובכשרות משום שבשעת העשיה צריך לייחד את הסוכה לשם צל.

להתוס' הפסול הוא מחמת חסרון בעשיה

אולם מדברי התוס' במנחות מוכח להיפך, שלגבי מה שהובאה שם (מב:) מימרא דרב שאם עשה את הציצית מן החוטם התלויים בקצות הבגד הרי היא פסולה, כתבו התוס' (ד"ה הקוצים) שאין זה משום תעשה ולא מן העשוי, כיון שרוב עצמו סובר (סוכה יא:) פסיקתן זו היא עשייתן, כלומר שאם תלה בבגד חוט כפול ואח"כ ע"י שחתכו נעשה לדי' חוטם הרי זה נחשב כעשיה בכשרות, אלא טעם הפסול בזה הוא משום שצריך לתלות את החוטם בבגד לשם מצות ציצית. וכיוצא בזה כתבו התוס' שם בדף מ: (ד"ה שמא), עיי"ש.

ומבואר בדברי התוס' שיתכן שלא יהיה פסול של תעשה ולא מן העשוי ומ"מ יהיה פסול מצד דין עשיה לשמה, ומוכח מכך שדין תעשה ולא מן העשוי אינו מחמת שהכוונה לשמה צריכה להיות בשעת עשיה בידים, אלא על כרחך שהקפידה התורה על עצם הדבר שתהיה עשיה בידים ובכשרות ולא יהיו הציצית והסוכה נעשים מעצמם.

משנת הישיבה

'מושב לצים' היינו 'בטלנים'

עשה של לימוד תורה, שהיא מצות עשה גמורה, כמו שמפורש ברמב"ם ובכל מוני המצוות. ואין קץ לשכר מצוות עשה זו, שהיא שקולה כנגד כל המצוות וכו', ולהיפך, עונש ביטולה שקול כנגד כל העונות, כמו שאמרו חז"ל. ויתר הקדוש ברוך הוא על עוון עבודה זרה וגילוי עריות ושפיכות דמים, ולא ויתר על עוון ביטול תורה. ושאר זמנים לפעמים יוצא האדם נקי מזה העוון מדין של מעלה, עבור שעסק בפרנסתו, עיין שם עוד שהאר"ך בזה.

וכתב עוד (בבא מ"ט ח"ט שם), שכמו שמי שאינו מקיים מצוות עשה כשצריך לקיימה, כגון שאינו מניח תפילין או אינו אוכל מצה, נקרא 'עובר על העשה', הוא הדין בלימוד תורה, שהרי 'בכל רגע ורגע הוא זמנה!' ואדם שאינו לומד רגע אחד אינו נפטר במה שלומד ברגע שלאחריו, כיון שכל רגע הוא מצוה לעצמו! והומן היחיד שמותר לדבר דברים בטלים הוא בבית המרחץ, כשאין יכולים ללמוד.

רבי חיים מוואלאז'ין סיפר (בספר תולדות אדם) על אחיו הצעיר רבי זלמלה, שנסתפק אם מותר לדבר דברים בטלים במקומות שאסור ללמוד בהם, שמאחר ונאמר 'ודברת בם', ואמרינן ביומא 'ולא בדברים בטלים, א"כ יתכן שגם במקומות המטונפים אסור לדבר דברים בטלים. ופסק, שמותר לדבר דברים בטלים במקומות המטונפים, ועל כן היה נוהג בשותו במרחץ לספר סיפורים יפים ונפלאים, ומיד כשיצא לחוץ נעשה 'כאלם לא יפתח פיו'.

כתוב במשנה באבות (פ"ג מ"ב): רבי חנינא בן תרדיון אומר, שנים שיושבין ואין ביניהן דברי תורה הרי זה מושב לצים, שנאמר 'ובמושב לצים לא ישב', אבל שנים שיושבין ויש ביניהם דברי תורה, שכינה ביניהם.

ומבאר רבינו יונה שם, ששני עניינים שונים נקראים בשם 'ליצנות'. האחד, המדבר לשון הרע, מתוך שמתנאה בליבו על הכל, ועליו נאמר (משלי כא כד) 'זד יהיר לץ שמו'. והשני, הוא זה שנאמר עליו 'ובמושב לצים לא ישב', שאין הכוונה למי שעושה חטא בפועל, שאם כן היה צריך לומר 'מושב חטאים', ועוד, שהוא נכלל ב'אשרי האיש אשר לא הלך בעצת רשעים', אלא הכוונה למי שעושה להיפך מן המבואר בהמשך הפסוקים 'כי אם בתורת ה' חפצו, ובתורתו יהגה יומם ולילה'. דהיינו, ש'מושב לצים' נאמר על אלו הקובעים עצמם לדבר בדברי הבאי, ובטלים מדברי תורה, ונמצא שהם פורקים מעליהם עול תורה, מאחר שאף בשעה שאין להם עסק מלאכה, ואינם צריכים לדבר בענייניהם, הם קובעים מושב לדברים בטלים.

מבואר מדבריו, שאלו המדברים דברים בטלים במקום ללמוד תורה עושים בכך עוולה גדולה, וזה נקרא 'פריקת עול התורה'.

וראה עוד בחפץ חיים, שכתב על כך דברים חריפים, ב'פתיחה' לספרו (עשין אות יב), שם הוא מונה את כל הלאוין והעשין שרגיל לעבור מי שמדבר לשון הרע, וכתב שם, זה לשונו: ועל כולם, עובר בזה הזמן [של סיפור לשון הרע ורכילות] על מצות

ממדרן רבינו הגאון רבי יצחק זילברשטיין שליט"א פרשת שלח תשפ"ד

• ווי העמודים וחשוקיהם • שאלה משולחננו של מרן שליט"א

מודעה שנכתבה על שחרור החטופים תוך כדי חילול שבת

שאלה. בשב"ק פרשת במדבר שוחררו ארבע שבויים בעיצומה של שבת קודש, בערים מעורבות היו שכנים ש'ריחמו' על שכניהם החרדים, שאינם יודעים מהבשורה הטובה, ולכן לקחו דף וכתבו על גביו את הבשורה הטובה. בהרבה בניינים שהדבר אירע נסתפקו, האם מותר לשמוח על הבשורה הטובה שנודעה תוך כדי חילול שבת, והאם מותר ליידע אחרים לקרוא את המודעה, שהשבת התחללה רח"ל בכתובתה?

תשובה. יש להצטער על החילול שבת שנוצר כתוצאה מכך, ויש לדעת שרק שמירת שבת תאזר את שחרור החטופים הבאים.

מקורות ונימוקים

בחשוקי חמד עמ"ס ברכות (דף נט ע"ב) נשאלנו, באדם שבא לבית חולים בשבת להוודע האם אשתו כבר ילדה, ומאחר והשערים של מחלקת יולדות היו נעולים, ניגש לשוער שבמודיעין ונודע לו דרכו שאשתו ילדה בשבת, והיה זה על סמך הודעה שנכתבה בשבת באיסור. האם יכרך ברכת הטוב והמטיב, או שמא מאחר והבשורה הטובה נודעה לו מתוך חילול שבת לא יכרך? והשבנו, מסתבר שאין להימנע מלברך מחמת איסור הנאה מ'מעשה שבת', מאחר והברכה היא על הלידה של הבן שאין בה איסור, והכתיבה היא רק מעין גרס. אולם מסתבר שמכוער הדבר לברך ולשבח להשי"ת על בשורה טובה שנודעה לו מתוך חילול שבת. וזכר לדבר מה שכתבו הפוסקים שאין לברך על אתרוג מורכב מחמת שמאוס בגלל העבירה שנעשת בו (כמבואר בפמ"ג (א"א סימן תרמח ס"ק כג)). וכעין זה נשאלנו מבעל תשובה, שלא ידע עדיין לברך ברכת המזון בעל פה, והנרות שבת כבו, ונצטער על שלא יכול לברך ברכת המזון, ובא חבירו (שלא שומר עדיין תורה ומצוות), והדליק חשמל עבורו. האם מותר לברך ברכת המזון מתוך סידור לאור חשמל זה, ושאלנו כמה גדולי ישראל ודעתם הייתה שלא לברך, מחמת חילול ה' שבקריאה לאור חשמל זה, שכאילו מראה כזה שאין ליבו כואב על חילול השבת. ושמעתי ממו"ח מרן הגר"ש אלישיב זצ"ל שבמוצאי שבת יכול לברך הטוב והמטיב, ואע"פ שאת הבשורה הטובה שמע לראשונה ע"י חילול שבת, משום שדומה הדבר למי ששמע בשורה טובה בחיזיון שווה במקום מטונן שאינו יכול לברך שם, שמכרך בצאתו משם, כך בעניינו יכרך בצאת השבת, שאו לא נהנה ממעשה שבת.

ומעשה באדם שאשתו נכנסה לבית חולים בשבת וילדה בת, והנה הבעל הנמצא בעיר אחרת הוריד לגבאי שמבקש לעשות לה 'מי שבירך', ולקראו שם לבתו שנולדה כרגע. שאלו את הגבאי מהיכן הוא יודע על לידת הבת, הרי אשתו נסעה ללדת בעיר אחרת רחוקה. והשיב הגבאי שטלפנו אליו בשבת להודיעו את הבשורה הטובה (והוא הרים לשיחה, כי חשב שמדובר בפיקוח נפש). ונראה שאסור היה לעשות לה 'מי שבירך' ולברך את הבת, מאחר והדבר נודע מתוך חילול שבת.

גם בענינו לא שייך לשמוח על שחרור חטופים, כשהבשורה נודעה לו תוך כדי חילול שבת, ויעויין מה שכתבנו בקובץ 'ווי העמודים וחשוקיהם' (גליון קיץ עמוד פ) האם מותר להתעניין בחדשות שמגיעות תוך כדי חילול שבת, וכתבנו שם שאפילו החדשות ששומעים על ידי נכרי, יש בהן חילול השם, שמראה בעצמו שאין כואב לו חילול שבת.

אנו אין איסור שמחה בזה כשאנו עושה מעשה כגון ברכה וכדו', אבל בכל זאת צריך לכאוב על כך שיש עדיין יהודים שאינם שומרים שבת, ויש לו לבקש מהקב"ה שיכניס רוח טהרה לאחינו מבני ישראל שעדיין אינם שומרים שבת. ומה שהם מחשיבים אותו למסכנים שלא יודעים מהבשורה הטובה, אדרבה יש להצטער עליהם יותר, כי אילו היו שומרים שבת, מזמן היו גם שאר החטופים משתחררים, ומה שעדיין לא זכינו לשחרורם, אין זה בגלל מודיעין לקוי, או בגלל חוסר מבצע כזה או אחר, מי שרוצה 'שחרור חטופים עכשיו', יש לו רק עצה אחת, 'שמירת שבת עכשיו', שום עצה אחרת אין בה.

וכידוע שבאותה שבת ששוחררו החטופים, היו רבים שקיבלו על עצמם לשמור שבת לזכות החטופים, ואכן ראוי את ישותה ה' בחילוצם של הארבעה לחיים ולשלום. ולצערנו כל מודעה כזו שנכתבה תוך כדי חילול שבת, רק מאחרת את שחרור החטופים שעדיין נותרו שם.

ה'גוי' של שבת התברר כיהודי

שאלה. אנו גרים בשיכון סקווירא בארה"ב, ואצלנו בקהילה היה גוי של שבת שעבד אצלנו למעלה מחמש עשרה שנה, וכל מי שהיה נצרך לגוי של שבת לאחר שקיבל היתר מרב, היה פונה אליו והוא היה עושה לו את המלאכה הנצרכת. והנה לפני כמה שבועות, אחד מהתושבים

שוחח עמו, והוא סיפר על סבו ששם משפחתו היה 'רדיצק' והוא ברח מאוקראינה בעקבות איזו פרשייה. כשהדבר נודע שכך היה שם משפחתו של הסבא, התפלאו כי זה נשמע כשם משפחה של יהודי, ואכן לאחר שחקרו ודרשו נדהמו לגלות שסבו הנ"ל שהיה אביה של אמו, אכן היה יהודי וכך גם סבתו, וא"כ לפי ההלכה הוא יהודי גמור לכל דבר, שלצערנו גדל כל השנים כגוי. כמובן שמיד ביטלו את העסקתו כ'גוי של שבת', למרות שלא הצליחו להבדיר ולהסביר לו שהוא יהודי ולא גוי.

ונסתפקו רבני הקהילה כאן, האם כל אלו שבמשך השנים השתמשו באותו 'גוי' של שבת צריכים כפרה על כך, שהרי נמצא שהכשילו יהודי בעשיית מלאכה בשבת, או דלמא אינם צריכים כפרה כי היו אנוסים, שהיו בטוחים שהוא גוי ממש. והוחלט לשגר השאלה לארה"ק, קמיה מרן רבינו שליט"א, שיורינו דעת תורה בנידון זה.

תשובה. כיון שהחוק כגוי, וגם רוב האנשים בארה"ב הם גויים, הרי הם אנוסים גמורים ואינם צריכים כפרה. אבל בכל אופן טוב יעשו אם יקריבו אותו ויעשו הכל כדי שישמור שבת מנאן ואילך. וכל זה למי שקרא לו בחיתר, אבל מי שעבר על איסור אמירה לעכו"ם, צריך לחזור בתשובה על איסור אמירה ליהודי.

מקורות ונימוקים

כתב בערוך השולחן (או"ח סימן תרב ס"ז): ואין לתמוה על מה צריך השוגג לעשות תשובה, דוודאי כן הוא שהרי בירקא בקרבנות טאטאות ואשמות שהם על השוגג כתיב כמה פעמים 'וכפר עליו הכהן מחטאתו ונסלח לו', אלמא שקרי חטא וצריך סליחה וכפרה, ובסוף שלח כתיב 'וכפר הכהן על הנפש השוגגת כחטאת בשוגג לפני ד' לכפר עליו ונסלח לו', והטעם דגם שוגג בא מהעדר והירות, לאפוקי אונס דאין צריך תשובה, כמ"ש הרמב"ם בפ"י המשנה סוף יומא, אבל שוגג אינו דומה לאונס, עכ"ל. וביאור הדברים הוא פשוט, אדם שיש לו בכיסו מאה אלף דולר, והוא הולך כל היום ומפחד שלא יאבד ולא יגנב, ובקושי מצליח להרדם בלילה מרוב לחץ, אף פעם לא יקרה ששגג ושכח שיש לו את הכסף, כי דבר שאדם רוצה מאד חזק ושמוח עמו ומפחד לאבדו, הרי זה במחשבתו תמיד ולעולם לא ישכח, ורק דברים שאינם חשובים כל כך עלולים לשכוח, ולכן השוגג אמנם בשעת מעשה אינו אשם כי שכח, אבל בכל זאת יש עליו תביעה למה זה לא היה חשוב לך כל כך כמו הדברים החשובים בעיניך שאתה לעולם לא תשכח.

וזו ההבדל בין שוגג לאונס, שוגג נקרא דבר שאם היה זה חשוב בעיניו לא היה שוכח, ורק מחמת העדר חשיבות שכחו, אבל אונס נקרא דבר שגם אם זה חשוב בעיניו לא היה לו דרך לדעת זאת.

ומעשה יש לברר מקרה זה אם נקרא אונס או שוגג, ולכאורה זה אונס גמור, שהרי אדם זה הוחזק לגוי, ומבואר בקידושין (דף פ ע"א) סוקלין על החזקות, דהיינו שאם אחד הוחזק שהוא בן של פלוני, הרי הוא אביו, ואם יכה אותו הרי זה נחשב שהיכה את אביו ויסקלוהו. הרי שחזקה הוא דבר ברור בעינינו. וכיון שהוא היה מוחזק לגוי, ופרט שגם מגיע ממקום שרובם עכו"ם ומצטרף רוב לחזקה, ואם כן לא היה להם לחשוב שהוא יהודי, וממילא זה אונס גמור, וכתב הרמב"ם (פיהמ"ש ביומא פ"ח מ"ט, וכן בפ"ה מהל' שגגות ה"ו, ובמורה נבוכים ח"ג פרק מא) שאונס גמור אין צריך כפרה.

אלא שהקשו האחרונים על דברי הרמב"ם מדברי התורה כהנים (פ' אחרי מות, ובילקוט שמעוני רמז תקעו). שם נאמר: 'והתוודע עליו [על השעיר המשתלח], זה ידיו דברים... אין לי אלא ודאיהן, אנוסיהן ספיקותם מונין', ומשמע שגם עבירה באונס נחשבת לעבירה באונס גמור, ורק קרבן לא צריך להביא על אונס.

והביא מו"ח מרן הגר"ש אלישיב זצ"ל (הערות על יומא דף פו ע"א), שיש שרצו לתרץ שאמנם כפרה לא צריך, אבל ביום הכיפורים בעיני 'לפני ה' תטהרו', ואע"פ שלא עבר אלא באונס מ"מ אינו טהור לגמרי, אך כתב שם שברמב"ם לא משמע כן. ולכן תירץ מו"ח זצ"ל שבאונס רגיל לא צריך כלל כפרה, וכל דברי הת"כ אמורים בג' עבירות חמורות דדינן שיהרג ואל יעבור, ובהם אם עבר ולא נהרג דאינם נענשים כיון שהם אנוסים, אבל מ"מ צריכים כפרה כיון שעברו על הדין, יעו"ש.

ולפי זה כשהיה אונס גמור, לכאורה אינו צריך כפרה. ויעויין גם בפנים מאירות (ח"ב סימן מא, וח"ג סימן טי), באחד שאכל עוף ואח"כ מצא בו אחד מ"ח טריפות שאין צריך לברוק, אין צריך כפרה על מה שאכל דהוי אונס (הו"ד בפת"ש יו"ד סימן כט סק"א).

אולם בכל אופן טוב יעשו אם יקריבו את אותו 'גוי' של שבת שהתגלה כיהודי, וישכנעו אותו אפילו בתשלום לשמור שבת, כדי לכפר על כל החילולי שבת שעשה בגרמתם, ובהם בוודאי גם אם אונס צריך כפרה, הרי זה כפרתם.

והם כלב את העם אל מעשה ויאמר עלה נעלה וירשנו אותה כי יכול נוכל לה (במדבר יג, ל). ופירש"י, השתק את כולם. אל משה, לשמוע מה שידבר במשה, צווח ואמר, וכי זו בלבד עשה לנו בן עמרם, השומע היה סבור שבא לספר בגנותו, ומתוך שהיה בלבם על משה בשביל דברי המרגלים שתקו כולם לשמוע גנותו. אמר, והלא קרע לנו את הים והוריד לנו את המן והגיו לנו את השליו, עכ"ד. וצ"ב מה התועלת שביקש כלב להפיק בהשתקו את העם לרגע קט, הלא תיכף ומיד כשיבינו את כוננתו יתלוננו שוב. ונראה לבאר דבאמת היתה תועלת גם באותו רגע של הפסקה, משל למה הדבר דומה, לאדם הנופל ממקום גבוה מאד ארצה שיכול למות בלי ספק, אך אם יעצר מתנופת הנפילה אפילו לרגע קט, וכגון שיתפס בזיו וכיו"ב, הרי שתחלש עוצמת הנפילה, ויש סיכוי שיישאיר בחיים. וכך בענינו, כלב צינן את רתיחתם של בני ישראל שלא תהיה בוערת כאש, בהעבירו את ההתלהבות מכלי ראשון לכלי שני, כדי שתהיה ההתלהבות קלושה יותר, וחרון אף ה' לא יהיה חמור כ"כ.

[ושמעתי שמרן הגר"מ פיינשטיין זצ"ל הוכיח מדברי רש"י כאן, שכמו בהצלת הגוף הגשמי מחללים שבת גם לחיי שעה, כך גם כאשר להצלת חיים רוחניים מחטא צריך לעשות הכל גם אם הדבר יועיל להציל רק לחיי שעה, וכגון כלב שהתחכם והיסה את העם לזמן קצר עד שהבינו כוננתו. והורה עפ"י לגבי בחור שהתקלקל אך אינו מקלקל אחרים עדיין, שיש להתאמץ ולהחזיקו בישיבה אפי' רק עוד כמה ימים, כדי להצילו מחטאים גם באותו זמן קצר].

והיו בני ישראל במדבר וימצאו איש מקושש עצים ביום השבת (שם טו, לב). הנה בדעת זקנים לבעה"ת כאן הביאו מחז"ל, למה נסמכה פרשת מקושש לפרשת ציצית, שכשראה משה מעשה המקושש אמר לפני ה', בימי החול לובשין ישראל תפילין וזוכרין המצוות, ביום השבת כמה זיכרו. אמר הקב"ה הרני קובע ומצווה להם מצוה אחת שעל ידה יהיו נזכרין מן המצוות כמו במצוות תפילין, ותהיה נוהגת בשבת, וזו היא מצוות ציצית (וכן הביא באוה"ח לקמן טו, לו מילקוט שמעוני פ' שלח, רמז תשנ).

ויל"ע שהרי דעת המדרכי בשם ר"י (הו"ד בב"י או"ח סימן יג, וז"פ הרמ"א שם ס"ג) שההולך בשבת עם בגד ד' כנפות בלא ציצית לא עבר על עשה, שהרי לא אמרה תורה לא תלבש בגד בלא ציצית, רק יש מצוה להטיל בו ציצית, וכיון שאין יכול להטיל בו ציצית בשבת, אין עובר בעשה. ומבואר שלדעת ר"י מצוות ציצית מה"ת נוהגת רק בימות החול, ובשבת אין איסור מן התורה ללכת בלא ד' כנפות, וזה פלא שהרי בחז"ל מבואר שעיקר מצוות ציצית ניתנה בשביל השבת, שזיכרו מצוות התורה, וכלשון הדעת זקנים 'ותהיה נוהגת בשבת', וצ"ע.

אחורה נא חידה

איך יתכן שמעשה מסוים יהיה מותר בשבת דווקא לאדם בריא, ולחולה יהיה אסור?

(התשובה לחידה, א"ה בשבוע הבא, החידה באירובות ידידינו הרב ארז חזני שליט"א)

תשובה לחידה משבוע שעבר: איך יתכן שאדם יעשה 'הפרשת חלה' מעוף?

תשובה. בירושלמי בדמאי (פ"א ה"ג) מבואר שרבי יוחנן כשאכל בשר וביצים היה מעשר, שאלו תלמידיו הרי למדתנו רבינו 'עשר תעשר כל תבואת זרעך', ובשר וביצים אינן תבואה ופטורים מן המעשר. והשיב להם שחושש למשקין שנתבשלו בתוכן, כגון שנתבשלו הבשר והביצים ביין או בשמן, ואם הם מדמאי היה מחמיר על עצמו, לתקן אפילו הבשר שנתבשלו בהם. והנה בחז"ל בדמאי (סימן ד ס"ק טו) כתב דמשמע שעושר מניה וביה, וחיל מעשר בדבר שאין ממנו ניכר, כלומר שאפילו שאין לו פירות יש לו לעשר חלק מהתערובת. והוסיף עוד החז"ל (וי"ד סימן קצו סק"ה) שאין להפריש מהעוף על העיסה, אולם בחלה דידן שאין לה שיעור, לכאורה מפרש גם מן הטעם על העיסה. וזה פתרון החידה: כאשר בישל קניידלך העשויות מקמח מצה, ששכח להפריש מהם חלה, ובישלם עם בשר, או שלקח חתיכה מעיסה העשויה לחלות, והכניסה לתוך החמין, לדעת החז"ל יכול בזמן הזה להפריש חלה מהעוף, על העיסה [ועינינו בפמ"ג (י"ד שפתי דעת סימן צב סק"י) שחולק על החז"ל, וס"ל שלא מבעיא שאי אפשר להפריש מן העוף על העיסה, אלא אף מן העוף על העוף, אי אפשר להפריש. ולדבריו כוונת הירושלמי שר"י עושר מהפירות על הבשר והביצים, ולא שעושר את הבשר עצמו].

רופא הדורש עבור הטיפול חמש מאות שקל, האם יכתוב אלף שאלה. מעשה ברופא שהזעק בשבת אל ביתו של חולה שיש בו סכנה, הרופא דרש שלפני התחלת הטיפול ישלמו לו חמש מאות שקלים, ואם לא אינו מתחיל בטיפול, כשראו בני הבית את מצב החולה, ואת הרופא האטום שאינו מוכן לקבל משכונ, ועומד על דעתו לקבל את הסכום במלואו, הסתפקו האם למרות מצוקתם, הם חייבים לרשום על הצ'ק אלף ש"ח, ולהפסיד חמש מאות ש"ח, כדי לכתוב מילה אחת פחות [מדובר שהרופא לא הסכים לקבל צ'ק פתוח], או שאין מחויבים בכך?

תשובה. כתב הרמ"א (יו"ד סימן קנו ס"א) שאם אונסים אותו לעבור על איסור, צריך ליתן כל ממנו כדי שלא לעבור על לא תעשה. והיינו כי כל זמן שיכול להציל עצמו על ידי כסף, אין הוא נקרא אנוס. ולכאורה גם בענינו יצטרך להוציא כל ממנו, כדי שלא לעבור על איסור.

ונראה שיש לחלק בין כשנכרים אונסים אותו, לבין חולה שיש בו סכנה. שבאנוס מה שמותר לו לחלל שבת הוא משום שמכריחים אותו לכך, ולכן כשיכול להנצל מכך על ידי ממון, חייב לאבד כל ממנו, ואם אינו נותן ממנו, הרי זה נחשב לעושה ברצון. מה שאין כן בחולה, מה שהותר לחלל שבת, הוא ממצות הצלה, שדוחה את כל התורה כולה, שנאמר 'וחי בהם', בזה יתכן שאינו חייב להפסיד ממנו כדי להנצל מהאיסור הכרוך בהצלה.

ויענין ברמ"א (יו"ד סימן שעד ס"ג) שכתב כהן המוצא מת מצוה, ויכול לשכור ישראלים שיכבדוהו, אינו חייב לשכור משלו, אלא מיטמא אם ירצה. ולכאורה מבואר מזה שבאופן שהתירה לו התורה לעבור על איסור, אינו מחויב להוציא ממון כדי להמנע מכך.

ובשו"ת זית רענן (אורח חיים ח"א הלכה ב סימן ב) כתב שעל החולה עצמו מוטל לעשות כל מצדקאי דמצוי למיעבד וליתן כל אשר לו ולא יעבור, דכל שאפשר לפדות עצמו מידי סכנת נפשות, לא נכנס כלל בסוג אונסא לפוטרו מטעמא דאונסא רחמנא פטריה.

ובחסד החילוק למה כהן פטור להוציא הוצאות כדי שלא יעבור על איסור טומאה, וחולה חייב, כתב בשו"ת מנחת שלמה (ח"א סימן ז) דכיון שמת מצוה התורה התירה אותו להטמא אין כאן שום עבירה, ואין צריך כלל לחפש עצות ולהפסיד ממון כדי להמנע מזה כיון שאין זו עבירה אלא מצוה, ומיהו החולה עצמו, כיון שמעיקר הדין גם ממנו משועבד לרפואתו, ולכן מיד הוא מתחייב להוציא ממון ולא לחלל שבת כדי לחסוך מממנו, משא"כ באחרים שחייבם רק מחמת מצוה, עכ"ל. ולפי זה גם מיושב מדוע באונס חייב להוציא כל ממנו, כדי שלא יעבור על איסור, ולא דמי לכהן המוטל לפניו מת מצוה, כיון שאין זו עבירה אלא מצוה.

והנה בדעת המשנה ברורה יש לעיין בזה, שעל מה שכתב השו"ע (סימן תסו ס"א) שלא ילעוס אדם חטים בפסח ויתן על גבי מכתו, מפני שהן מחמיצות על ידי הרוק. כתב המשנה"ב (סק"ב) וכל זה אם מכתו אין בה סכנה, אבל כשיש בה סכנה מותר, אם רק אפשר שרפואה זו תועיל לו, ואין בקל לעשות בדרך היתר. מבואר מדבריו שכל שאי אפשר לעשות בקל, מותר להשים על מכתו אף שהחטים מחמיצות. ולכאורה הוא הדין לגבי שאר עבירות שמותר לחולה לעבור אם אי אפשר בקל להמנע בכך.

מאידך כתב בבאיור הלכה (סימן רעז ד"ה מותר) שלחולה שיש בו סכנה, אם צריך לעשות מעשה כגון לכבות את הנר, ואפשר לעשותו באופן היתר, כגון שיכול להוציאו, מלבד מה שיש בזה איסור, יש בזה גם חיוב חטאת, לשיטת הרמב"ם ששללמה שאינה צריכה לגופה חייב, יעו"ש. הרי דמי שעובר על דין הקל הקל תחילה חייב חטאת.

ובימי חורפי שאלתי שאלה זו את מו"ר מרן הגאון רבי יחזקאל אברמסקי זצ"ל בעל 'חזון יחזקאל', והשיב לי שדברי הביאור הלכה לא נאמרו אלא באופן של סילוק המזיק, בכה"ג אם יכול לסלקו בקל, ומסלקו באופן החמור חייב חטאת, הגע עצמך כאשר השמש קופחת על ראשו של חולה, ובמקום לסגור את היליון מביא בנאי לסתום את החלון, האם יפטר? כך גם המכבה נר כשאפשר להוציאו חייב חטאת, אבל כאשר עושה מעשה בעצם הריפוי לרפא את החולה, בזה לא דיבר המשנה"ב, כך גם בתשלום שהוא עצם הריפוי, וכך נוהג כל העולם בימות החול.

לאור זאת בענינו אם הרופא עומד על דעתו לקבל צ'ק שרשום עליו חמש מאות שקל, צריכים לכתוב אלף, כיון שכספי החולה משועבדים לרפואתו, ואף אם הם כותבים ביד שמאל, שגם באיסור דרבנן, צריכים להוציא כל ממנו, כדי להמנע מאיסור דרבנן. [ויענין עוד בתורת היולדת פרק כג הערה ג בענין כתיבת צ'קים בשבת].

ניתן להאזין להקלטות ופסקי הלכה המתעדכנים מדי יום ממרן רבינו שליט"א, וכן שיעור יומי בהלכות שבת ועוד, בקו 'שיח יצחק', 052-376-0582, או 072-380-9348. מדי ערש"ק יעודכן בקו האם ישנה מרן שליט"א בשבת הקרובה ברמת אלהן

לקבלת העלון, פסקי הלכה, ועדכונים ממרן שליט"א, ניתן להרשם במייל a0527642209@gmail.com, ובפלאפון הג'ל, או בכתובת מייל 3126877@gmail.com ובפלאפון 0533126877.

שיעור מרן הגאון רבי אשר דייטש

בגדרי מצות הפרשת חלה

אך מדברי הרמב"ם בכמה מקומות נראה דמחלק בין מצות השחיטה דאיננה אלא להתיר הבשר באכילה, למצות הפרשת תרומה דחובה בעצם היא אף כשאנו חפץ לאכול. דהנה בפרטי המצות שבריש הל' תרומות כתב בסתם "להפריש תרומה גדולה" "להפריש תרומת מעשר" וכו', ובריש הל' שחיטה כתב בפרטי המצוה "לשחוט ואחר כך יאכל", הרי דשאני מצות ההפרשה ממצות השחיטה, דמצות השחיטה ענינה לשחוט כדי להתיר הבשר באכילה, וכלשון הרמב"ם "ואחר כך יאכל", לא כן מצות התרומה דעיקרה "להפריש תרומה" אף שאין דעתו לאכול הפירות.

וכן נראה בגוף ההלכות, דבריש הלכות שחיטה כתב הרמב"ם "מצות עשה שישחוט מי שירצה לאכול בשר בהמה חיה ועוף ואחר כך יאכל", ולא כן בהלכות תרומות (פ"ה א') שם כתב "כל אוכל אדם הנשמר שגידוליו מן הארץ חייב בתרומה ומצות עשה להפריש ממנו ראשית לכהן", הרי לן מדברי הרמב"ם דס"ל דמצות התרומה בעצם ההפרשה הגם כי לא יבקש לאכול מן הפירות וכדברי הט"ז.

ואף דמקום היה לדחות ולומר דלא נקיט הרמב"ם בהל' שחיטה "לשחוט ואחר כך יאכל" אלא כדי להודיע זמן השחיטה אימת הוא, שתהא השחיטה בעת בואו לאכול הבשר בלבד ולא יתחייב בזה מקודם [מה שלא נצרך בתרומה דחובה משעת גמר פרי וראיית פני בית], אכן האמת יורה דרכו דמדכתב בפרטי המצות "ואחר כך יאכל" מה שלא כתב בפרטי הלכות התרומה לומר דמעתה מותרת היא באכילה, ש"מ אין מצות התרומה כמצות השחיטה, וכך משמע מדבריו גבי חלה (שם פ"ה א') "מצות עשה להפריש תרומה מן העיסה לכהן" ולא ציין בה כלל שמתרת העיסה, ודו"ק.

והדברים ברורים ומפורשים גם בספר המצוות הקצר והארון, דבמצוות תרומה לא כתב הרמב"ם אלא שנצטוונו להפריש (מצ"ע קכ"ו - קמ"ט), בעוד במצות השחיטה כתב (מצ"ע קכ"ו) "לשחוט בהמה חיה ועוף ואחר יאכל בשרו".

ונראה עוד דאף לשיטת רש"י והמג"א דאין מצוה להפריש מ"מ אם הפריש צריך לברך ולא הוי ברכה לבטלה, דמ"מ מתיר הוא את הפירות לאכילה אף שאינו מחוייב לעשות כן, והלא אף במצות שחיטה כבר כתבו האחרונים דהשוחט להאכיל לכלבים יברך על השחיטה כיון דמ"מ הוא מתיר את הבשר לאכילה, עיין פר"ח (יו"ד קו"א לסי' י"ט), חכמת אדם (כלל ה' א'), ופמ"ג (סי' י"ט בשפ"ד סק"ב) עי"ש.

ב. בל תאחר במשהה בטבלו

ובהגהות מצפה איתן (גיטין מ"ז ע"ב) תמה ע"ד רש"י דאין המעשר מצוה דרמא אגבא אלא כשאוכלן או מוכרן, דאם כן מאי טעמא אמרו בפ"ק דר"ה (ד' ע"א) דהמשהה בטיבלו מעשר שני ומעשר עני ג' רגלים עובר בבל תאחר, ולשיטת התוס' (שם ד"ה ומעשרות) אף בתרומה ומעשר ראשון עובר, הא כל שלא יחפוץ אדם לאכול או למכור מן הפירות לא נתחייב להפריש מהם, וע"כ דנוהגת זאת המצוה אף בסתמא.

"דבר אל בני ישראל ואמרת אליהם בבואכם אל הארץ אשר אני מביא אתכם שמה. והיה באכלכם מלחם הארץ תרימו תרומה לה'. ראשית עריסותיכם חלה תרימו תרומה כתרומת גרן כן תרימו אותה, מראשית עריסותיכם תתנו לה' תרומה לדורותיכם" (ט"ו י"ח - כ"א).

א. אם מתחייב קודם שברצונו לאכול

יש לעיין בשורש המצוה דהפרשת חלה ושאר עניני התרומה, אם ינהגו בבואו לאכול מתבואת הארץ בלבד, וכלישנא דקרא "והיה באכלכם מלחם הארץ", ותהא הפרשה זו כשחיטה המתרת אכילת בשר וכיוצא בזה, או שמא הוטלה חובה זו אגבא כאשר יש לנו פירות או עיסה המוגלגלת, אף כי לא יבקש ליהנות מהם עתה.

וכבר כתב הט"ז (יו"ד ס' א' סק"ז) במהות המצוה דהפרשת תרומה, דמצותה אפילו אם אינו רוצה לאכול מן התבואה, ומשום כך ברכתה ברכת המצוה על הפרשת התרומה ולא ברכת השבח על היתר איסור אכילת הטבל, משא"כ מצות השחיטה שלא תנהג אלא כאשר חפץ לאכול בשר, וכדכתיב "כי תאוו נפשך לאכול בשר", ולכן חשיבה ברכת השחיטה כברכת השבח לפי שענינה לתת שבח למקום ב"ה על שאסר לנו אכילת בשר בלא שחיטה ולא ברכת המצוה היא.

ויש מרבותינו הראשונים שכתבו (שי' הריצ"א הובא בתוס' שבועות כ"ד ע"א ד"ה האוכל) דאין השחיטה מצוה אלא מתיר בלבד, מדאסרה תורה אכילת אבר מן החי ואסרה נמי בשר נבילה התירה לך כנגדו בשר הנשחט כדון, ושחיטה זו אין בה מצוה.

מאיך כתב הגרעק"א בהגהותיו שם דלא כהט"ז, ומשום שלא מצינו בשום מקום שיהא אדם מחויב להפריש תרומה מפירותיו אם אין דעתו לאוכלן, ובפשוטו נראה דרק כשירצה לאוכלן אסור הוא בהם עד שיפריש תרומה, ועי"ש שסמך דבריו לדברי המג"א (או"ח ס' ה' סק"ב) שכתב "דהפרשת חלה אינו מצוה כל כך דאינו עושה אלא לתקן מאכלו דומיא דשחיטה", ושמאיי טעמא הקילו בברכת החלה לברכה בשיבה מה שלא תמצא בשאר ברכות [כגון ברכת הציצית] דמצוותן בעמידה, ע"ש, הרי דגם המג"א חולק אדברי הט"ז ואף הוא ס"ל דאין הפרשת התרומה אלא כשרוצה לאכול בלבד, ודעת הגר"א שם כדעת הט"ז וחולק על המג"א, עי"ש.

ולפלא הוא שלא הביאו הגאונים הנ"ל שבפולוגתא דא כבר נחלקו רבותינו הראשונים, דהנה כתב רש"י (גיטין מ"ז ע"ב) דמצות התרומה לאו מצוה דרמא אגבא היא, וז"ל:

"וכיון דביכורים מצוה דרמא עליה היא ולא טבלי לאסור פירות באכילה מיחייב ליקח ולהביא, ולא דמי למעשר דאפילו למאן דאמר אין קנין לא מיחייב לעשר על חלקו של עובד כוכבים, דמעשר טביל ואסר ליה באכילה ולאו מצוה דרמא עליה היא אלא אם כן אוכלן או מוכרן דקא משתרי ליה אבל ביכורים מצוה דרמא עליה היא".
והוא סמך לשיטת הגרעק"א והמג"א.

מרת מלכה מוחלה בת הר"ר מרדכי זיסקינד ז"ל
גלב"ע ג' אייר תשס"ו

הרה"ח ר' משה בן משה'ר יוסף דוד ז"ל
גלב"ע כ"ז סיון תשמ"ז

הונצח ע"י בנם ידידנו עוז הר"ר דוד הגר הי"ו לזוס אנג'לס

נענש שלא עשה מצותו וחובתו מ"מ אין כאן גדר ביטול, וה"ה אם שרף את הטבל ומעתה כבר נבצר ממנו לקיים מצות ההפרשה מ"מ לא גרע ממי שנמנע מלקיימה, עדיין תימה לומר דמותר לכתחלה לשרוף ואין בידו עבירה.

ה. הנראה בזה

והנראה בזה לענ"ד דבאמת אין מחלוקת ואין סתירה בין דברי רש"י והרמב"ם, מר אמר חדא ומר אמר חדא ולא פליגי, דמחזיק גיטא אכן נראה דכל עוד אין חפץ האדם לאכול מפירותיו אינו מצווה להפריש תרומה, ואם אין כוונתו לאכול פת אינו חייב להפריש חלה מן העיסה, אך מאידך נראה ברור דאין מצות ההפרשה בגדר מתיר בלבד כמו שחז"ל, אלא כאשר מתכוין האדם להנות מטוב הארץ, מן הדגן והפירות, עליו לתת גם למשרתי ה' את חלקם ולהפריש וליתן להם חלק, ובין אם ההפרשה והנתינה מצוה אחת הן כדעת הרמב"ם, או שתי מצוות כשיטת הרמב"ן, מ"מ נראה פשוט דשני תרומות משחיטה, דאין כל עיקר ענין השחיטה אלא להתיר איסור נבילה ואבר מן החי, משא"כ תרומה וחלה שענינם בעיקר ליתן לכהן וללוי ולעני את חלקם. ומטעם זה כתב הרמב"ם לגבי שחיטה שהמצוה היא לשחוט ואחר יאכל בשר, כיון שאין ענין השחיטה אלא להתיר את הבשר באכילה משא"כ בתרומה.

ואפשר דמשעה שגמר האדם בלבו ליהנות מפירות יש עליו מעכשיו להפריש תרומה ועובר בב"ת ובמצות הביעור אם אינו מפרש בשעתה. ולפי"ז נראה כדברי החזו"א הנ"ל דהשו"ף את הטבל אינו מבטל מצוה אף לדעת הסוברים דהוי מצוה חיובית, ונתקשנו לעיל בדבריו, אך לפי דרכנו פשוט כדבריו דכיון שהחליט לשרפו ולא לאכלו שוב אינו חייב להפריש תרומה דכו"ע מודים דרק המתכוין לאכול חייב להפריש כמבואר. אך מ"מ נראה ברור דאין זה כוונת החזו"א, אלא דהלכתא כוותיה ולא מטעמיה.

ו. שיעור הפרשת חלה

הנה יש לעיין מהו שיעור הפרשת חלה ותרומה מעיקר דין תורה. והיה נראה לכאורה דרש"י סתר משנתו בביאור קראי דמצות החלה, דעל הפסוק "כתרומת הגורן כן תרימו אותה" (פסוק כ') כ' וז"ל "כתרומת גורן שלא נאמר בה שיעור ולא כתרומת מעשר שנאמר בה שיעור. אבל חכמים נתנו שיעור, לבעל הבית אחד מעשרים וארבעה ולנחתום אחד מארבעים ושמונה", אולם באידך קרא התם (פסוק כ"א) דכתיב "מראשית עריסותיכם נתנו לה' תרומה" פירש "לפי שלא שמענו שיעור לחלה נאמר 'נתנו' שיהא בה כדי נתינה", הרי שבתחילת דבריו כתב שאין בזה שיעור מה"ת ובסוף דבריו כתב דבעינן שיהא בנתינה זו 'כדי נתינה', והוא שיעור מסוים וראוי.

וראה מש"כ הנודע ביהודה (יו"ד תניינא סי' ר"א) לפרש דברי רש"י, וכתב דביישוב פשוטו של רש"י "יש לי לומר דבר חידוש שלא אמר אדם מעולם" והוא, דב' מצוות הן בהפרשת החלה, מצות ההפרשה ומצות הנתינה לכהן, ולגבי מצות הפרשת החלה לא נתנה תורה שיעור ויוצאין אף בכל שהוא כבתרומה, וכאמרם "חטה אחת פוטרת את הכרי" ודי בזה לצאת יד"ח הפרשה, אולם דין אחר הוא ליתן תרומה זו לכהן, וגבי הנתינה לכהן קבעה תורה שיעור שיהא נתינה זו חשובה ומסוימת. וזה שכתב רש"י בביאור קרא דכתיב "נתנו לה' תרומה" דלחייב ב"נתינה חשובה" בא הכתוב. ואכן מתיישבים הדברים בלישנא דקרא, דגבי מצות ההפרשה כתיב "כתרומת גורן כן תרימו אותה", דכהרמת התרומה דפוטרת הכרי בכל שהוא כן תרימו מראשית עריסותיכם, וגבי מצות הנתינה לכהן כתיב "מראשית עריסותיכם נתנו לה' תרומה", דמאותה הראשית נתנו לכהן תרומה ראויה שיש בה כדי נתינה.

והנה אף שכתב הנוב"י כי לא נאמר חידוש זה מעולם, כבר מצינו כדבריו בכתבי רבותינו הראשונים, ובהגהות הגר"ש נתנון על הנוב"י הביא דברי התור"ד (קידושין נ"ה) שפירש כן בהדיא, וכך כתב גם מהר"ם חלאווה (פסחים ל"ב ע"ב) וז"ל, "ואין נתינה פחות משו"פ וכו', אע"ג דכתיב 'שלף איש נעלו ונתן לרעהו' ואמרין נמי חטה אחת פוטרת את הכרי אע"ג דכתיב ביה 'נתן לו', ותירצו וכו' ותרומה מידי טבל הוא דפטר לה אבל מצוות נתינה ודאי לא קיים" ע"ש.

וכן נראה להקשות דאם אין ההפרשה חובה אלא כשבא לאכול הפירות או למוכרן, א"כ מהו שציוותה התורה על ביעור המעשרות דיש ליתן להראוי להן, ובכלל מצוה זו שלא נעכב מלהפריש מן הטבל שתחת ידיו, וע"כ דאף כשאין רצונו של אדם לאכול מן הפירות, מצוותו שיפריש מהם וחובת גברא היא.

ולדידי נראה דאי משום הא לא קשיא, דאפשר דבאמת אינו עובר בבל תאחר אלא אם אסף אותן הפירות כדי לאוכלן, וכיון שכבר חל עליו חיוב הפרשת תרומה חייב במצוה זו כל שעה, אף אם נמלק בדעתו שלא לאכול עד"ן.

ואין כאן סתירה כלל, דהגם שאין חיוב להפריש תרומה ומתנות אלא כשירצה אדם לאכול מן הפירות, אפ"ה אין דין התרומה כדן השחיטה ממש, ולפי שיש בהתרומה והמתנות דיני נתינה להכהן והלוי שפיר קבעה תורה זמן מסוים להפרישם כל שקטף את הפירות או גלגל העיסה ע"מ לאוכלה.

[וביותר דהמעין בתוס' יראה להדיא דס"ל דאין עובר בבל תאחר בעודו טבל, אלא משהפריש התרומה והמתנות ונתחייב ליתנם לכהנים והלויים, וא"כ לק"מ].

ג. בדברי הרמב"ם בגמר פרי

והנה כעין מחלוקת הגרעק"א והמג"א מצינו שנחלקו מגדולי רבותינו האחרונים בביאור דברי הרמב"ם לגבי חובת הפרשת תרומה ומעשר, דז"ל הרמב"ם (הל' מעשר פ"ב ה"א):

"אינו חייב להפריש מעשר מן התורה אלא הגומר פירותיו לאוכלן לעצמו, אבל הגומר למכרן פטור מן התורה וחייב מדבריהם שנאמר 'עשר תעשר וגו' ואכלת' אינו חייב אלא הגומר תבואתו לאוכלה".

ובשו"ת מהרשד"ם (יו"ד סי' קצ"ב) כתב לדקדק מדברי הרמב"ם דרק בדבר העומד לאכילה איכא חיוב הפרשת תרומה, ומש"ה כתב לגבי מי ששכח להפריש תרומה מן האתרוג ונתקדש החג ואין בידו להפריש עוד, דהא אין מפרשין תרומה ביו"ט, דיוצא בו יד' חובתו, דאין על אתרוג זה דין טבל, כיון שאינו עומד לאכילה אלא למצוה, והרי כתב הרמב"ם הנ"ל ד"אינו חייב להפריש מעשר מן התורה אלא הגומר פירותיו לאוכלן".

אמנם הכפות תמרים (סוכה ל"ה) כתב דלא כמהרשד"ם, וביאר דברי הרמב"ם דלא בא לאשמעין חיוב הפרשת המעשר מאימת הוא, אלא לחלק בין הגומר פירותיו לאכילתו הוא להגומרן כדי למוכרן לאחרים, ומה שכתב "הגומר פירותיו לאוכלן לעצמו" היינו משום שעיקר פירות לאכילה הם עומדים, אך עיקר דינו הוא דאין חיוב להפריש אלא בגומר לעצמו משא"כ הגומרן למוכרן לאחרים. וחייב גמור הוא להפריש תרומה מן האתרוג המיוחד למצוה, ולא יצא יד"ח כשנטל האתרוג שלא הופרש הימנו תרומה.

אכן באמת אין זה שייך למחלוקת הגרע"א והמג"א, דמהרשד"ם והכפ"ת נחלקו בדין 'גמר פרי' אימת הוא ומהו העיקר בו, ופלוגתת הגרעק"א והמג"א ביסוד החיוב דהפרשת תרומה הוא ומילתא אחריתי הוא.

ד. באינו מתכוין להשתמש בפירות כלל

והנה אף לשיטת הט"ז דחייב להפריש אף אם אין כוונתו לאכול, יש לעיין האם כ"ז דוקא כשהוא מתכוין לעשות שימוש כל שהוא בפירות אלה או אף כשדעתו לאבדן ולהניחם להירקב. ונראה שנחלקו בזה האחרונים, דהחזו"א בדמאי (סי' ד' אות ב') כתב דאם שרפו לא עבר כלל, אך במג"ח (מצוה רפ"ד אות י"ב) משמע דנקט דבכל ענין עובר, והחזו"א שם ציין לדבריו, ועוד מבואר שם בדברי החזו"א שגם הוא הוכיח מבל תאחר וממצות הביעור דהוי מצוה חיובית ולא רק מתיר.

ודברי החזו"א חידוש הם, דאם אכן ננקוט דהפרשת תרומה הוי מצוה חיובית, למה אין בזה ביטול מצ"ע אם שרף את התבואה, ואף דיש מקום לפלפל בדקות ההגדרה, דשמא אין גדר ביטול מצ"ע אלא במצוה כשיש לה זמן כגון אכילת מצה ונטילת לולב וכדו', ועבר הזמן וביטול מצותו, אבל במצוה שאין לה זמן כשם שאם מתעכב לנצח ונמנע מלקיימה, אף שודאי

כתקונה ובין המקיימה בדיעבד, וצ"ע בזה.

ומעתה נראה דהן הן דברי רש"י, דהנה להדיא כתב רש"י בחולין (קל"ז ע"ב) דאין שיעורי התרומה ומידותיהן אלא דין לכתחלה בלבד, וז"ל:

"אע"ג דמדאורייתא נמי בכל דהו מפטר, נהי דמפטר ממיתה דטבל מיהו לכתחלה רמיזא שיעורא דילה חמישים ושישים".

הרי שחילק בין מצוה מן המובחר לציאה יד"ה, ולדרכנו נראה פשוט לבאר דבריו בפירוש המקראות הנ"ל, דלא גדרים חלוקים נתחדשו בכאן, אלא הגם כי מצוה אחת היא מכל מקום ראוי לו לאדם לקיימה באופן הראוי, היינו שיפריש מן התרומה כשיעור הראוי ליתן לכהן, אף כי בידו לפטור נפשו בחטה אחת, וכיוצא.

ה. סיכום השיטות

העולה מכל הנ"ל דג' שיטות הן במצות הפרשת התרומה.

א. שיטת התוס' בכ"מ (כתובות ל', פסחים ל"ב ע"ב, גיטין כ' ע"א ב"מ מ"ז ע"א) שהוכיחו מהא דחטה אחת פוטרת את הכרי דאיכא נתינה אף בדבר הפחות משהו פרוטה, ולשיטתם אף מצות נתינה מתקיימת בחטה אחת.

ב. שיטת התוס' ר"ד ומהר"ם חלאווה דב' גדרים הן, הפרשה ונתינה, ותתקיים מצות ההפרשה בכל שהוא, משא"כ נתינה יש לה להיות חשובה וראייה, וכמו שהרחיב הנוב"ב בזה.

ג. שיטת רש"י והרדב"ז לחלק בין קיום המצוה דיעבד לקיומה כתקונה וכמצוה מן המובחר.

ובענין שיעור הנתינה יש ז' שיטות:

א. התוס' (שם) נקטו דאף בכ"ש מקיימים מצות הנתינה.

ב. בשבת (כ"ה ע"ב ד"ה תתן) כתבו התוס' דצריך שו"פ.

ג. לענ"ד בדעת רש"י אין שיעור מסוים אלא נתינה חשובה לפי המקום והזמן.

ד. המל"מ (פ"ו ה"ז מכותנ"ע) כתב דהוי כזית.

ה. מדברי התור"ד שם משמע דשיעור נתינה מה"ת הוא, והשיעור במסכת פאה (פרק ה' משנה ה') שהוא חצי קב חטים קב שעורים וכו'.

ו. הנוב"ב שם נקט דאחד מל"ד הוא השיעור מה"ת כנ"ל.

ז. הגר"ש לנדא בן הנוב"ב שם נקט דעיקר שיעור מה"ת הוא אחד ממ"ח כנ"ל.

ובענין שיעור חלה בזמנה"ז, הרמב"ם (פ"ה ה"ט מביכורים) כתב דמפריש אחד ממ"ח, וכ"כ בשו"ע (יו"ד סימן שכ"ג סעיף ה'), אך לגבי תרומה כתב הרמב"ם (הל' תרומות פ"ג ה"א) "דבזמנה"ז שהיא עומדת לשריפה יש לו להפריש כל שהוא לכתחילה", וכ"כ השו"ע (סימן של"א סעיף י"ט), והגר"א שם תמה על הסתירה, וכתב שהשל"ה נדחק בזה, (וכוננו לשל"ה בשער האותיות).

וראיתי בברכי יוסף שכתב דעפ"י קבלת האר"י יש להפריש אפילו בזמן הזה כשיעור, אלא שלא ראינו חסידים נוהגין כן. ואפשר שיש מכאן מקור שהרמב"ם כתב דבריו עפ"י קבלה, וכבר האריכו בענין זה סופרים וספרים ואכמ"ל.

ט. הפוסט עצמו בחטה אחת

ובשיטת התור"ד דב' עניינים הן במצות התרומה, כבר הערתי לעיל דלכאורה אסור לו לאדם לפטור נפשו בחטה אחת, כיון שמבטל בכך מצות הנתינה לכהן, אולם יל"ע אם הלכה גמורה יש כאן או מידת חסידות גרידא, וסוגיא ארוכה היא אם מחויב אדם להכניס עצמו בחיוב מצוה שלא נתחייב בה.

ומקור הדברים הלא הוא מאמרם ז"ל (סוטה י"ד ע"א):

"דרש רבי שמלאי מפני מה נתאווה משה רבינו ליכנס לארץ ישראל, וכי לאכול מפריה הוא צריך או לשבוע מטובה הוא צריך אלא כך אמר משה הרבה מצות נצטוו ישראל ואין מתקיימן אלא בארץ ישראל, אכנס אני לארץ כדי שיתקיימו כולן על ידי".

הרי דביקש משרע"ה להחיות נפשו במצוות הגם שלא נצטוו. וכן אמרו

והנה לפי שיטות אלה דשאני הפרשה מנתינה, ואף שמקיים מצות ההפרשה בחטה אחת למצות נתינה צריך נתינה חשובה, יש לעיין אם מותר לכתחלה להפריש חטה אחת, דמחד גיסא אפשר דהוא מבטל בזה למצות הנתינה, [ובין אם מצוה אחת היא כשיטת הרמב"ם או שתי מצוות כשיטת הרמב"ן, ועיין עוד במנחת אשר (במדבר סימן כ"ט) מה שנבאר בזה, מ"מ אפשר דאסור לבטל מצות הנתינה וז"פ], אך אפשר דאין מצות הנתינה חלה עליו אא"כ יש כדי נתינה בתרומה שהפריש, ואם הפריש חטה אחת אין עליו מצות נתינה כלל, ועיין בזה בתור"ד שם, ודו"ק כי קצרתי.

והנודע ביהודה ביאר בדרכו את שיטת רש"י, דבמצות הנתינה צריך אחד מל"ד וזה עיקר שיעור התורה, והדברים מופלאים, דאם אכן שיעור נתינה הוא זה היאך הקילו לנחתום שלא יהא נותן אלא אחד מארבעים ושמונה. וראה בדבריו שנדחק בזה. וראה שם בהגהות הגאון בן המחבר שכתב להעיר ע"ד אביו הגדול דמסתברא טפי דהשיעור דאחד ממ"ח הוא הוא עיקר השיעור, וחומר הוא שהחמירו בבעה"ב ליתן יותר מזה.

אמנם אי בדידי תליא, נראה דאף אליבא דרש"י אין שיעור מוגדר ומסוים מן התורה, אלא אמרה תורה דנתינה זו יש לה להיות חשובה וראויה, ונמסר הדבר לחכמים לקבוע שיעור מסוים, ואין השיעורים הנזכרים אחד מן הכ"ד ומן המ"ח אלא מדבריהם דבהכי הויה נתינה חשובה, וראייה לדבר דגבי תרומה לא חילקו בין הנחתום לבעה"ב, וכלל אחד אמרו "עין יפה אחד מארבעים, בינונית אחד מחמישים, רעה אחת משישים", ואם נפשך לומר דאותן השיעורין דחלה דאורייתא נינהו א"כ מה טעם לא אמרין כיו"ב גבי תרומה, והלא כתיב "כתרומת גורן כן תרימו אותה". וכן נראה להוכיח מדברי הגמ' בחולין (קל"ב ע"ב) דבבהמה דקה אין מחלקין המתנות דזרוע לחיים וקיבה לב' חלקים, דאין בכל חלק כדי נתינה מעלייתא ורחמנא אמר (דברים י"ה) 'ונתן לכהן', ומכאן דנתינה יפה בעינן, והתם פשוט הדבר דאין שיעור מוגדר ומסוים באלו המתנות, ולפי גודל הבהמה גודל אבריה, ואפ"ה אמרו דנתינה חשובה בעינן, דלא נתנה התורה שיעור מסוים אלא שתהא חשובה בדעת בנ"א כמנהג המקום והזמן ואין השיעורין המנויין בדיני התרומה והחלה כי אם מדבריהם, ודו"ק.

ולכאורה היה נראה דשיעור כדי נתינה אינו שיעור יחסי ככל השיעורים דתרומה (אחד כמל' נ' וס') או דחלה (אחד מל"ד או מל"ח), אלא שיעור מוחלט דהיינו כזית שו"פ וכדו', אך אפשר דאין בזה שיעור מסוים כלל אלא נתינה חשובה לפי המקום והזמן, וצ"ע בזה, ועיין לקמן (אות ה') סיכום השיטות בזה.

ז. לכתחילה ודיעבד בשיעור הנתינה

אמנם אחר העיון נראה לפרש דברי רש"י בשמועה זו באופן אחר, דהנה כתב הרדב"ז ע"ד הרמב"ם (הל' ביכורים ושאר מת"כ ריש פ"ה) דראשית דחלה לא נתנה בה תורה שיעור, וז"ל:

"וקשיא לי כיון שחטה אחת פוטרת את הכרי היכי מתקיים קרא שנאמר 'תתן לו' תן לו דבר הראוי לתתו במתנה, וי"ל דהכי קאמר 'ראשית עריסותיכם' וגו' וכתב 'ראשית דגנך' ללמדנו שחטה אחת פוטרת הכל, אבל אם בא לעשות המצוה כתקנה תן לו כדי נתינה, ושיעור חכמים כמה הוא כדי נתינה לכל דבר ודבר".

נתבאר בדבריו דאף אם תפטור חטה אחת להכרי כולו מכל מקום אין זה אלא בדיעבד, והבא לקיים מצוה כתקונה יש לו ליתן שיעור הראוי לנתינה, ואין כונת הרדב"ז לחלק בין ההפרשה והנתינה, אלא בין דיעבד למצוה כתקנה.

ותמיהני על מש"כ מרן הגר"ח קנייבסקי שליט"א בספרו "דרך אמונה" (שם) דדברי הרדב"ז סייעתא הן לדברי הנוב"ב בחידושו הנזכר, ובאמת אינו מחלק בין מצות הנתינה לכהן למצות הפרשת התרומה, אלא בין הבא לקיים מצותו לכתחלה להמקיימה דיעבד, ואין דברי הרדב"ז ענין לדברי הנוב"ב. ושואל לא ניח"ל לתלות דברי הרדב"ז בפלוגתא רבוותא אם במצות דאורייתא ינהגו דיני לכתחלה ובדיעבד (עיין מור וקציעה להר"י עמודין בהקדמה), ומש"ה פירש דבריו כדברי הנוב"ב, אך לענ"ד נראה דאין ביאור זה עולה בדברי הרדב"ז, דדעת שפתיו ברור מללו לחלק בין המקיימה

וראה עוד בתוס' ישנים (קידושין שם) דלא אמרו המונע עצמו מללבוש ציצית נענש אלא בזמנם שהלכו בבגדי ד' כנפות, משא"כ בזמננו שלא נהיגי בזה [ונראה דאנן בזמננו דבגד הציצית מסימני ההיכר לעבדי ה' ושומרי משמרתו הוא, כל הנמנע מללבוש נענש כדורות הראשונים], ומדבריהם למדנו דכל שנהגו רבים והחמירו בו, אם ימנע אחד מלעשות המצוה כתיקונה ויסובב דרכי פטור וכדו' הרי זה **אסור מדינא**, משא"כ המונע עצמו מדבר שאינו נהוג אצל ההמון דביטול חיוב מצוה בלבד הוא, ויש להאריך בזה טובא ואכמ"ל.

(מנחות מ"א ע"א) דבעינא דריתחא ענשינן אף אעשה, ש"מ ראוי לו לאדם להכניס נפשו בחיוב המצוות. וכבר נקבעה הלכה (שו"ע יו"ד סימן שכ"ד סי"ד) מדברי הירושלמי דאסור לו לאדם לעשות עיסתו קבין קבין כדי לפוטרה מן החלה, הרי דאסור נמי יש בזה. וכן דרשו חכמים (ברכות ל"ה ע"ב) מה בין דורות הראשונים לדורות האחרונים, הללו מכניסין דרך גגות וקרפפות כדי לפוטרו מן התרומה, הרי דלא יאות למעבד הכי ואפשר דאף אסור יש בזה. וראה עוד בקידושין ל"ד גבי מצות מפני שיבה תקום דלא יעצים אדם עיניו קודם שיכנס חכם ויפטר מלהדרו, שנאמר 'ויראת מאלקיך' וכו'.

דברי אגדה

"יום לשנה"

בהליכתו אלא בחזרתו. ושמעתי בצעירותי ביאור נחמד בדרך הנ"ל. כאשר אלכסנדר הלך למדינה זו היה מלא תאות הכיבוש ובהרגשת כוחי ועוצם ידי הלך לבטחה, אדם כזה אינו ראוי ואינו מסוגל להריח ריח גן עד, אך כאשר הוא חזר משם לאחר שלמד עצה ובינה מנשות אפריקי וחזר משם שפל ברך או אז היה יכול להריח ריח גן עדן.

אחד הפילוסופים הגרמניים דורש היה בשער בת רבים וכתב בספריו, שעל האדם להתבונן בחוקי הטבע וללמוד מהם מהו הצדק הטבעי וכיצד עליו לכלכל את אורחותיו, ולפי דרכו היה אומר שהחזק רשאי להכניע את הקטן והגדול זכאי להשמיד את החלש והנחות ממנו, דהלא כך רואים בטבע העולם בחיות השדה ובהמות יער דכל דאלים גבר, ועל סמך השקפה נוראה זו קם אותו הרשע היטלר ימ"ש להשמיד להרוג ולאבד מנער ועד זקן טף ונשים.

ובאמת צדק אותו פילוסוף בראשית דבריו, דהלא כך אמר האמורא הגדול רבי יוחנן (עירובין ק' ע"ב):

"אלמלא לא ניתנה תורה היינו למדין צניעות מחתול, דרך ארץ מתרנגול, גזל מנמלה, ועריות מיונה" וכך פירשו שם את הכתוב בספר איוב "מלפני מבהמות ארץ ומעוף השמים יחכמנו".

שני אנשים התבוננו בבהמות ארץ ובעוף השמים, זה ראה הרג ואכזריות, דם ואש ותמורות עשן, וזה ראה צניעות, דרך ארץ, זהירות מעריות ומגזל, מפני שזה קודש קדשים וזה חולי חולין, זה הסתכל בלב טהור ובעינים טהורות, וזה הסתכל בלב נשחץ ונתעב ובעינים שהטומאה אחזה בהם, ולעולם אין אדם רואה אלא מתוך הרהורי לבו.

וכבר כתב רבינו יונה בשערי תשובה (שער ג' אות קמ"ח):

"ונאמר (משלי כז, כא): 'מצרף לכסף וכוור לזהב ואיש לפי מהללו', פירושו **מעלות האדם לפי מה שיהלל**, אם הוא משבח המעשים הטובים והחכמים והצדיקים תדע ובחנת כי איש טוב הוא ושרש הצדק נמצא בו, כי לא ימצא את לבו רק לשבח את הטוב והטובים תמיד בכל דבריו, ולגנות את העבירות ולהבזות בעליהן, מבלי מאוס ברע ובחזר בטוב. ואם יתכן כי יש בידו עונות נסתרים, אבל מאוהבי הצדק הוא, ולו שרש בבחירה, והוא מעדת מכבדי ה'. והמשבח מעשים מגונים או מהלל רשעים - הוא הרשע הגמור והמחלל את עבודת השם יתברך".

וכבר אמר החכם שממה שמדבר האדם על זולתו יש ללמוד יותר על מהות המספר ממה שיש ללמוד על אלה שהוא מספר אודותיהם.

"במספר הימים אשר תרתם את הארץ ארבעים יום יום לשנה יום לשנה תשאו את עונותיכם ארבעים שנה וידעתם את תנאותי" (י"ד ל"ד).

והדברים תמוהים, הלא לא חטאו אלא יום אחד כאשר חזרו והוציאו דבת הארץ ובארבעים הימים שתרו את הארץ לא פשעו, ולמה נענשו ארבעים שנה כנגד ארבעים יום, יום לשנה.

ונראה מזה דבאמת לא חטאו בדיבורם בלבד אלא בעיקר בראיתם, דהלא "אין מראין לו לאדם אלא מהרהורי לבו" (ברכות נ"ה ע"ב), וכל שלבו טהור ונקי לעולם יראה בטובתם של הבריות ובשבחם, וכל שיש לו עין רעה ורוח גבוה לעולם יראה בשבח עצמו וגנותם של אחרים.

המרגלים חטאו לא כאשר דיברו בגנותה של ארץ ישראל בלבד אלא כאשר ראו ברעת הארץ שהקב"ה העיד עליה שהיא טובה ורחבה, הם פשעו כאשר גמלו בלבם שלא ניתן לכבוש את הארץ, שהקב"ה נשבע לאבותיהם לתת להם.

והוא שאמרו חז"ל (מדרש רבה שלח ט"ז כ') "מהו ותרגנו תרתם גנות ארץ ישראל שקראה הקב"ה ארץ טובה" הרי שלא נענשו משום שדברו בגנות הארץ אלא משום שתרו בגנותה.

הנה סיפרו חז"ל (מסכת תמיד ל"ב ע"א) שאלכסנדר מוקדון הכובש הגדול שאל את זקני הנגב:

"אמר להן בעינא דאיזיל למדינת אפריקי אמרו ליה לא מצית אזלת דפסקי הרי חושך אמר להן לא סגיא דלא אזלינא אמטו הכי משיילנא לכו אלא מאי אעבדי, אמרו ליה אייתי חמרי לובאי דפרשי בהברא ואייתי קיבורי דמתני וקטר בהאי גיסא דכי אתית נקטת בגווייהו ואתית לאתרך. ועבד הכי ואזל מטא להווא מחוזא דכולה נשי בעי לעבד קרבא בהדיהו אמרו ליה אי קטלת לן יאמרו נשי קטל אי קטילנא לך יאמרו מלכא דקטלוהו נשי. אמר להן אייתו לי נהמא אייתו ליה נהמא דדהבא אפתורא דדהבא אמר להו מי אכלי אינשי נהמא דדהבא אמרו ליה אלא אי נהמא בעית לא הוה לך באתרך נהמא למיכל דשקלית ואתית להכא. כי נפיק ואתי כתב אבבא דמחוזא אנא אלכסנדרוס מוקדון הויתי שטייא עד דאתית למדינת אפריקי דנשיא ויליפת עצה מן נשיא. כי שקיל ואתי יתיב הווא מעיינא קא אכיל נהמא הוי בידיה גידלנא דמלחא בהדי דמחזורי להו נפל בהו ריחא אמר ש"מ האי עינא מגן עדן אתי וכו'".

ולכאורה יפלא הלא אלכסנדר מוקדון חזר מאפריקה בדיק בדרך שהלך לשם דהלא קשר חבל בחבל כדי לחזור כלעומת שבא לפי עצתם של זקני הנגב, וא"כ איך זה שלא הריח ריח גן עדן

מערכי תורה

שלח

משיעורי מרן הגאון רבי חיים פיינשטיין שליט"א ראש ישיבת עטרת שלמה

המרגלים - אנשי המלחמה

הנה אחר שהמרגלים אמרו את דבריהם כתוב (י"ג, ל') 'ויהס כלב וגו' ויאמר עלה נעלה וירשנו אותה כי יכול נוכל לה', וצריך ביאור כי באמת טענות המרגלים היו דברים כהוייתן, וכבר כתב הרמב"ן כי אמת אמרו בדבריהם, וכל דבריהם כי הערים בצורות גדולות מאוד וילידי הענק שם, אם יבואו דרך הנגב, העמלקי שם, אם מן ההר החיתי והאמורי והיבوسی שם, מן הים, הכנעני יושב על הים, באופן שמכל צד הארץ סגורה בפניהם, וא"כ צריך להבין באיזה טענה הסה אותם, ומה השיב לטענותיהם, ועל סמך מה אמר 'עלה נעלה וירשנו אותה כי יכול נוכל לה'.

והנה ברש"י בפרשת דברים (א', ח') על הפסוק ראה נתתי לפניכם את הארץ בוא ורשו את הארץ וגו', כתב רש"י בוא ורשו, אין מערער בדבר ואינכם צריכים למלחמה, אלו לא שלחו מרגלים לא היו צריכים לכלי זין. ובספרי שם איתא דאילו לא היו שולחים מרגלים לא היו צריכים ז' שנים של כיבוש, אלא מיד כשהיו נכנסין לארץ היו חולקין אותה. ולכאורה צריך להבין למה שליחת המרגלים גרמה שיהיו צריכים לכלי זין ומלחמה לכבוש את הארץ, ואטו גם זה הוא חלק מהגזירה שנגזרה על ישראל בעוון המרגלים.

ונראה לבאר בזה כי באמת רצון הקב"ה היה ליתן את הארץ במתנת שמים, ולקבל המתנה מאת ה' אין צריך לזה מלחמה ואין מקבלין אותה על ידי כיבוש, אלא היו מקבלין את הארץ בלא שיצטרכו שום פעולה מצד ישראל, רק היו נכנסין לארץ ומתיישבין בה.

והדבר מבואר להדיא בכתוב שיהושע וכלב בן יפונה אמרו לישראל 'אתם אל תראו את עם הארץ כי לחמנו הם', וכתב רש"י 'נאכלם כלחם', היינו שאכילת לחם אינה צריכה מלחמה, ואמר להם שהאומות הם לחם בשביל ישראל, ואין צריך לילחם עמהם, אלא אפשר ליכנס לארץ ולאכלם כלחם, הרי שמלכתחילה היו צריכים לירש את הארץ בלא שיצטרכו למלחמה ולכלי זין כלל.

והרי רש"י בתחילת בראשית הביא דברי רבי יצחק, אם יאמרו אומות העולם לישראל ליסטים אתם שכבשתם את הארץ, הם אומרים להם, כל הארץ של הקב"ה היא, הוא בראה ונתנה לאשר ישר בעניו, ברצונו נתנה להם, וברצונו נטלה מהם ונתנה לנו, הרי דישראל אינם נוטלים את הארץ מעצמם, אלא הקב"ה נותן להם ברצונו, ומאת הקב"ה הם מקבלים אותה, ולכן אין טעם שיהיו צריכים לדרכי מלחמה בשביל לזכות בה.

ועל זה אמרו חז"ל כי מה שהוצרכו לירש את הארץ על ידי מלחמה והוצרכו לכלי זין היה זה רק משום ששלחו מרגלים, היינו משום דשליחת מרגלים לתור את הארץ ולבדוק אם חזק הוא או הרפה, אם במחנים הוא או במבצרים הוא רק בבא לירש ע"י מלחמה, אבל מי שבא לזכות במתנת שמים למה צריך הוא מרגלים, ומה הנפק"מ לו אם חזק הוא או במבצרים הוא, שדברים אלו הם מעלות בדרכי המלחמה, והם הרי באים לזכות במתנת שמים ולא בדרכי המלחמה כלל, וכיון ששלחו מרגלים גילו בדעתם שהם רוצים לזכות בארץ בדרכי מלחמה, ולא באופן של מתנת שמים, והייתה ההנהגה עמהם שכאשר אמרו כן יהיה, [וכפי שמצינו כן גם בגזירה שנאמר להם (י"ד, כ"ח) 'כאשר דברתם באזני כן אעשה לכם'], ועל כן ע"י ששלחו מרגלים הופקעה מהם הזכיה באופן של מתנת שמים והוצרכו לזכות בארץ בדרכי המלחמה, ולכן הוצרכו לכלי זין, וזהו שאמרו חז"ל שע"י שליחת המרגלים הוצרכו לכלי זין, כי בזה קבעו שזכייתם תהיה בדרכי מלחמה ולא במתנת שמים.

ויש לבאר בזה מה שאמר הקב"ה למשה 'שלח לך, לדעתך, אני אני מצוה לך', כי שילוח מרגלים הוא בזכיה בדרכי מלחמה, אבל הקב"ה רוצה ליתן את הארץ במתנה, וא"כ לא שייך ענין של מרגלים לזה.

ולפי זה יש לומר דזה הייתה טענת כלב בן יפונה, שטען להם שהן אמנם אמת בפיהם כי עז העם היושב בארץ, ומצד חשבון דרכי המלחמה אי אפשר להם ליכבוש את הארץ, אבל כל זה הוא רק אם יורשים את הארץ בדרכי מלחמה, אבל כיון שהם יורשים את הארץ במתנת שמים, על כן אין הם צריכים לדרכי מלחמה כלל, וממילא אין נפק"מ כלל בכל הפרטים האלו, ולחמנו הם שבלא מלחמה אנו יורשים את הארץ.

והנה בפרשת דברים (ב', י"ד) כתוב 'עד תום כל הדור ההוא אנשי המלחמה', וכן להלן שם (פסוק ט"ז) 'ויהי כאשר תמו כל אנשי המלחמה', הנה קרא אותם הכתוב 'אנשי המלחמה', וברש"י כתב דהיינו מבין עשרים היוצאים בצבא. אכן לדברינו יש לומר שנקראו כן, כי הם רצו לקבל את הארץ בדרכי מלחמה ולא במתנת שמים, על כן הם נקראים 'אנשי המלחמה'.

ז'כל מנאצי לא יראוה'

כתוב (י"ד, כ"א-ל"ה) 'ואולם חי אני וגו' כי כל האנשים וגו' אם יראו את הארץ אשר נשבעתי לאבותם וכל מנאצי לא יראוה ועבדי כלב עקב היתה רוח אחרת עמו וגו'. וידבר ה' אל משה ואל אהרן לאמר עד מתי לעדה הרעה הזאת וגו' אמור אליהם חי אני נאם ה' אם לא כאשר דברתם באזני כן אעשה לכם וגו' אם אתם תבאו אל הארץ וגו' כי אם כלב בן יפונה ויהושע בן נון וגו'. הנה מבואר דענין הגזירה נכפל בכתוב ב' פעמים ונאמרה בשתי פרשיות,

דבתחילה כתוב 'ואולם חי אני וגו', כי כל האנשים וגו', וכל מנאצי לא יראוה', שבפסוקים אלו נאמרה הגזירה שלא יכנסו לארץ, ואח"כ בפסוק כ"ו חוזר הכתוב על הגזירה ואומר 'אמור עליהם חי אני נאום ה' וגו' במדבר הזה יפלו פגריכם וגו', וצריך ביאור למה נכללה ונכתבה הגזירה בשתי פעמים. והן אמנם דבפעם השניה נתפרשו יותר כל הפרטים על מי נגזרה הגזירה, וכמפורש בפסוק כ"ט ובדברי רש"י שם, שהגזירה הייתה על אותם שנמנו, ולאפוקי שבטו של לוי וכו', אבל עדיין אינו מובן מדוע נאמר כן בחזרה מיוחדת על כל ענין הגזירה.

עוד צריך ביאור מאי טעמא בפרשה הראשונה הכתוב מוציא מן הכלל רק את כלב, כדכתיב בפסוק כ"ד 'ועבדי כלב עקב היתה רוח אחרת עמו וגו', ואילו בפרשה השניה הכתוב מוציא מהכלל גם את כלב בן יפונה, וגם את יהושע בן נון, כמפורש בפסוק ל'.

ונראה בביאור הדברים עפ"י מה דאיתא במדרש (מדרש תנחומא י"ג), דמבין עשרים שנה ומעלה, בין שהיה עמהם בעצה, בין שלא היה עמהם בעצה, לא נכנס לא", אבל פחות מבין עשרים שנה והביא שתי שערות רק אם היה עמהם בעצה לא נכנס. הרי מבואר דהיו כאן שתי גזירות נפרדות, גזירה על כל מבין עשרים ומעלה, וזה היה בין היה עמהם בעצה, ובין לא היה עמהם בעצה, וגזירה נפרדת היה על מי שהיה עמהם בעצה, גם אם הוא פחות מבין עשרים [והביא שתי שערות]. ועיין בחידושי מרן ר"ז הלוי מה שביאר לפי דברי המדרש הא דכתיב 'וכל מנאצי לא יראוה', דבא לרבות דגם הפחותים מבין עשרים, אם הם בכלל מנאצי, אז הם בכלל הגזירה שלא יראוה, וזהו כונת הכתוב 'וכל מנאצי'.

מענה יש לומר, דלכן נכללה הגזירה ונכתבה בשתי פרשיות חלוקות, דבאמת היו כאן שתי גזירות נפרדות, וכל אחת נכתבה בפרשה בפני עצמה, דבפרשה הראשונה נאמרה הגזירה על מי שהיה עמהם בעצה, וכמו שנאמר שם, 'כי כל האנשים וגו', וגזירה זו היא גם על פחות מבין עשרים, וזהו שסיים הכתוב 'וכל מנאצי לא יראוה', דר"ל דגם הפחותים מבין עשרים, אם היו עמהם בעצה, והיו בכלל המנאצים, ה"ה בכלל הגזירה. ואח"כ נכתבה עוד פרשה נוספת בפני עצמה, שכל מבין עשרים ומעלה, לא יכנס לארץ ישראל, שזהו גזירה נוספת בפני עצמה על כל מבין עשרים, בין היה עמהם בעצה ובין שלא היה עמהם בעצה, וזהו הפרשה השניה, שחזר הכתוב ואמר, 'אמור עליהם חי אני נאום ה' וגו' במדבר הזה יפלו פגריכם וגו', שבוה נאמרה הגזירה על כל מבין עשרים, גם אם לא היה עמהם בעצה, וכמו שכתוב בסוף פרשה זו בפסוק כ"ט 'במדבר הזה יפלו פגריכם וכל פקודיכם לכל מספרכם מבין עשרים שנה ומעלה'.

ולפי זה נראה לבאר, הא דבפרשה שניה הוזכרו גם כלב וגם יהושע, ובפרשה הראשונה נזכר רק כלב, דהגזירה שבפרשה השניה הייתה על כל מבין עשרים ומעלה, גם מי שלא היה עמהם בעצה, על כן הוצרך הכתוב להוציא מכלל הגזירה גם את כלב וגם את יהושע, אבל בפרשה הראשונה שגזירה זו הייתה רק לאותם שהיו עמהם בעצה, בגזירה זו אין צריך להוציא את יהושע, שהוא הרי לא היה עמהם בעצה, וממילא אינו שייך לגזירה זו כלל, אבל כלב בן יפונה כתב ברש"י שהיו לו שתי רוחות, אחת בפה, ואחת בלב, למרגלים אמר אני עמכם בעצה, ובלבו היה לומר האמת, עכ"ד רש"י, ונמצא דבפיו היה עמהם בעצה, לכן היה צריך להוציאו מכלל הגזירה של מי שהיו עמהם בעצה, וגם נתן הכתוב טעם לזה, 'עקב היתה רוח אחרת עמו', דאע"פ דבפיו היה עמהם בעצה, מכל מקום בלבו היתה רוח אחרת, ולא היה עמהם בעצה, לכן אינו בכלל הגזירה.

והיא לא תצלה'

כשישראל יצאו לילחם עם העמלקי כתוב (י"ד, מ"ה) 'ויכום ויכתום עד החרמה', וכתב רש"י, ויכתום, מכה אחר מכה. יש לומר בזה דהנה משה אמר להם 'למה זה אתם עוברים את פי ה' והיא לא תצלה', ומבואר דאמר להם שדרכם זו לא תצלה. ויש לומר דלכן הוכו מכה אחר מכה, להפקיע כל צד של הצלחה, שיתקיים בהם 'לא תצלה' בשלימות.

עבדו את ה' בשמחה

מתוך דברים במעונו במעמד הבר מצוה לילדי ארגון 'זה לזה'

אתם ברוך ה' זוכים להכנס לעול תורה ומצוות, צריך לדעת שהשמחה הזו אינה רק ביום הבר מצוה, ביום הבר מצוה זה ההתחלה של השמחה, אבל היא נמשכת למשך כל ימי חייו של האדם, השמחה היא על מה שהאדם נכנס לעול תורה ונעשה מחוייב במצוות, שזה כל תכלית חיינו, כמו שכתוב בפסוק אני היום ילידתיך, וזה דבר שנמשך כל החיים, על כן בכל יום צריך לשמוח על כך ולהודות להקב"ה על זאת.

אתם עומדים לעלות לשיבה קטנה, הרבה פעמים מצוי שבחורים מתלוננים שהמשגיח או אחד הרבנים בישיבה רודף אותם או מתנכל עליהם, צריך לדעת שבדרך כלל שאנשי הצוות הרמי"ם והמשגיח הם מעוניינים בטובת התלמיד, רק שהתלמידים אינם יורדים לסוף דעתם וכוונתם, ומזה מתחיל כל הענין, על כן תדעו לכם, כל אחד לשיבה שהוא הולך, שעיקר מטרת הרבנים הם להועיל לכם ולדרוש בהצלחתכם והתעלותכם.

עיקר העיקרים זה להיות בשמחה, לדעת מה התכלית ומה העיקר ולהתרכז בזה, ועל ידי כך לבא לידי שמחה, כתוב פיקודי ה' ישרים משמחי לב, התורה היא מביאה שמחה לאדם, אז היה מקום לחשוב שמדובר דוקא במי שלומד הרבה, אבל בתשעה באב יש איסור של תלמוד תורה מן הטעם שהתורה משמחת את האדם, והאיסור הוא אפילו בשורה אחת של גמרא, בקושיא אחת של תוס', הרי מבואר לנו שכל דבר תורה בודד מביא לידי שמחה, תמשיכו להשקיע בלימוד, להתעלות ולהתגדל, ועלייתכם תביא אותכם לידי שמחה, עבדו את ה' בשמחה בואו לפניו ברננה.

לעילוי נשמת אבינו מורנו עטרת ראשנו הרב החסיד המפו' יקר יקרים בבית ישראל
רבי אברהם יוסף ב"ר פנחס שפירא זצ"ל
ענף עץ אבות תפארת אבותיו הצדיקים הקדושים זצוק"ל
הונצח ע"י בניו וחתניו שליט"א

פנינים מהמרת רבינו הגאון
רבי רב הבה
קרק שליט"א
קהל ספרדי ת"ד

שלח

גליון 201 | תשפ"ד

פניני
הפרשה

לבאר באופן זה שהנה מצינו 'קריעת הבגד' בפטירתו של 'אדם כשר וצדיק' בפניו, או בחורבן ירושלים, או 'בשמועות רעות', והצד השווה שבהם לכאורה שנעשה כאן שינוי ממצב טוב למצב מופסד, והרע והשינוי הזה מחייב 'קריעת בגדים', והנה דיבור המרגלים על הארץ הטובה, הוא שנוי מן האמת, ששלטה עד כה, אלא דמי שלא ראה את הארץ, יכול לחשוב לעצמו שמעיקרא כך היה המצב בארץ כמו שתיארו המרגלים, ורק מי שראה את הארץ הטובה, והיתה אמת זו מוחזקת אצלו, שהיא באמת ארץ זבת חלב ודבש ועיני ה' אלוקיך בה, והנה לגד עיניו, רואה שמשנתנה הדבר ע"י דברי הבלע של המרגלים, לו דייקא ראויה קריעת הבגדים, ולכן דוקא התרים את הארץ הם אלו שקרעו בגדיהם.

היש בה עץ אם אין (יג כ)

מבאר עניין סיכול ממוקד לאדם כשר שבאומות והא מטכסיסי המלחמה

וברש"י פי' "אם יש בה אדם כשר שמגן עליהם כעץ", ולכאורה קשה שהרי כל השיחות של המרגלים היה מדין 'השתדלות', בעלמא, וכמש"כ הרמב"ן דאף שהובטחה להם הארץ בכל זאת היו צריכים לעשות מה שאפשר בדרך הטבע, וא"כ השאלה והחקירה "היש בה עץ", לא שייכא כלל למעשה מלחמה, דהלא רק בהלכות 'השתדלות' עסקינו, ובהדי כבשי דרחמנא למה לך.

ולכאורה אפ"ל פשוט, שמצד חובת ההשתדלות, במעשה המלחמה, הרי מסתבר שצריך להדר ולהרוג בחיסול ממוקד את האיש שמגין עליהם במעשי, שהרי פשוט שאף הוא נכלל ב'לאו דלא תחיה כל נשמה', וא"כ מצד חובת ההשתדלות, צריך להקדים ולסלק סיבה רוחנית שעשויה להפריע להצלחה, וזה בראש ובראשונה להרוג את אותו "שייח", שמגין עליהם במעשי, ונמצא שפיר דחקירה זו ד'היש בה עץ' לא פחותה כלל מהחקירות הראשונות, של הבמחנים אי במבצרים וכו', דהלא בשאלה זו יש בה נפקותא של ממש בסדר המלחמה.

כי לחמנו הם סר צלם מעליהם

(יד ט)

ההשפעה האלוקית הסתלקה מהם

כ' רש"י שמת איוב שהיה מגין עליהם כעץ, ולכאורה צריך להבין מדוע הודגש כאן דוקא ה'צל' של העץ, ואפשר לומר שהנה האדמה הקרובה ביותר לאילן, נותנת לו יותר, ומקבל הימנה יניקה, וככל שהעץ יותר מרוחק מהגזע, נותנת לו האדמה פחות חיות, וכן הדבר בצל שהמקום הקרוב לגזע מעובה יותר בענפים, ונותן הרבה צל ופוחת והולך לפי הריחוק, וכן ממש הוא 'הגנת הצדיק' על אחרים, שככל שמתקרבים אליו יותר, ונותנים לו בגשמות, מקבלים מ'הצדיק' יותר השפעה ברוחניות.

למקום ההוא קרא נחל אשכול על אדות האשכול

אשר כרתו משם בני ישראל (יג, כד)

ביאור עמוק מדוע נקרא הנחל ע"ש האשכול דייקא-

אחדותם של ישראל סגולה לשעת מלחמה

ופירש האוה"ח הק', למה כתוב "אשר כרתו משם בני", והלא לכאורה רק המרגלים כרתו אותו, ולא כל 'בני ישראל', אלא דשלוחו של אדם כמותו, כדכתיב "ושחטו אותו כל עדת ישראל".

ולכאורה יש להקשות, דהלא ברש"י לקמן מובא, שכל סיבת כריתתם של אותם פירות היתה, בכדי להוציא דיבת הארץ רעה, ולאמר "כשם שפריה משונה כך עמה משונה", ואנן הלא קיי"ל אין שליח לדבר עבירה, וא"כ אמאי כתוב "אשר כרתו משם בני ישראל" והלא אין שליח לדבר עבירה.

ועוד יש להבין, מדוע נתייחד דווקא האשכול שנקרא על שמו, והלא כרתו משם גם רימונים ותאנים, ולמה נקרא הנחל "נחל אשכול" דווקא, על שם האשכול.

אלא הביאור הוא כך, דמצינו במדרש (דבר"ר ה' י') תדע לך, דאמר רבי שמואל בר נחמן דורו של אחאב עובדי עבודת כוכבים היו, והיו יוצאין למלחמה ונוצחין. ולמה כן, שלא היה ביניהן דילטורין. לפיכך היו יוצאין למלחמה ונוצחין, דהיינו כשבנ"י באחדות, אפילו עובדי עבודה זרה כדורו של אחאב, יש להם סיעתא

דשמיא מיוחדת, ממילא גם כאן אפילו שעסוקין עתה בדיבת הארץ, אמנם מכיוון שהיו צריכים

לסייע אחד לשני, וישאווהו במוט בשנים", איש את רעהו יעזרו, ולדבר עבירה זה היתה להם אחדות ביניהם, אשר ע"כ נקרא "נחל אשכול" רמז לאותה אחדות, "אשר כרתו משם בני" באחדות ביניהם, ולפי"ז מיושב גם למה נקט לשון "נחל אשכול" דווקא, ולא רימונים ותאנים, כיוון שבהם לא היתה אחדות, ועזרה אחד לשני, אלא כל אחד נטל פרי לבדו, משא"כ לגבי האשכול בו היתה אחדות וסייעו אחד לשני.

ויהושע בן נון וכלב בן

יפנה מן התרים את הארץ

קרעו בגדיהם (יד ו)

דיוק נפלא מדוע דווקא ה'תרים

את הארץ' קרעו את בגדיהם

לכאורה יש לדייק בפסוק את המילים "התרים את הארץ", דמבאר שדוקא בגלל שהם היו מ'התרים את הארץ', הם אלו שקרעו את בגדיהם, ואפשר

שפה לנאמנים

פניני טעם ומתן עם רבינו

השבוע לרגל הופעת גליון המאיתים, זכו רבני מוכן 'שפתי כהן' לביקור מרומם ונדיר מסוגו של רבינו, שחרף חולשתו העצומה טרח בעצמו ועלה לטבריה עילית לשיכון ד' בכדי לבקרו, וישב אתם במשך שעה ארוכה, ושמע סקירה מקיפה על 'לשעבר', במשך שש שנים אחרונות מאז הוקם המכון, ועל תוכניות ה'לעתיד', בעזהש"ת, מה יעלה בשנים הבאות על מכבש הדפוס, לאחמ"כ כתב רבינו מכתב נלהב מלא ענווה כדרכו.

וה"ל 'גילין מאתים לנוטרים את פרו'

בזה הנני להודות לבעלי העלון 'שפתי כהן' של הרב משה חיים שניידר שמזכים הדיוט כמוני להיות קשור לישראל בתורה מבקש גם (בחציפות) ממי שקורא כאן להתפלל עלי לזכות לתורה באמת ולא רק מן השפה ולחוץ.

כה לחי לאורך ימים ושנים טובות.

ד.ב.ש. בן בוזי הכהן

המשך בעמוד הבא

והיינו שפסקה מהם ההשגחה לקיום המין, ששומרת עליהם, ויש לכונן זאת בכתוב "ה' צלך", דחזינו שענין הצל הוא ביטוי להשפעה האלוהית שעליו, והטעם שנקראת השפעה זו בשם 'צל' היינו כמו שאמרו חז"ל מה שהצל הזה אתה מראה לו פנים שוחקות, אף הוא מראה לך וכו', דהיינו סיבה בלבד שלכן נקראת ההשפעה האלוהית, שעל האדם בשם צל, ולא כפשוטו, שהצל הוא רק ביטוי להשגחת הקב"ה על האדם, וזה מתבאר מדברי הרמח"ל הנ"ל ודו"ק.

וברמח"ל בדעת תבונות (סימן ק"ס), כתב שהסרת הצל הוי הסרת ההשפעה האלוהית, (וכידוע בשם הקדמונים שאדם יכול לבדוק את עצמו אם יצא זכאי בדין בר"ה אם בליל הוש"ר יש לו 'צל' סביב לראשו, אזי בטוח הוא שיצא לחיים טובים ולשלום, וז"ל הראקנאטי "סר צלם מעליהם", כתב הרב הגדול ז"ל יתכן שירמוז למה שנודע כי בליל החותם לא יהיה הצל לראש האיש אשר ימות בשנה ההיא, ולכן יאמר כבר סר צלם ונגזר עליהם מיתה וה' אתנו ושוכן בקרבנו ועושה לנו נפלאות בעיני כל רואה, על כן אל תיראום).

מי ניסה להרעיל את הסבא

מוסר השכל הנלמד ממעשה זה יורד חדרי בטן

לאחר שרבינו הפליג בחדרו אודות כל 'נדנד' כלשהוא בדברים שבין אדם לחבירו וכמה צריך להיזהר, סיפרנו קמיה רבינו אודות זקנינו הגרבי"ז סוקולובסקי זצ"ל שלמד בשיבת חברון האבות בעיר 'חברון', ובניסיון ניסים ניצל מן הטבח כששכב יחד עם רעהו הגדול הגאון רבי מאיר חדש (פאריטשער), מתחת למיטה ובדרך נס לא נגעו בהם המרצחים, וכמה שנים קודם לכן כש'הסבא' מרן הגרנ"צ פינקל זיע"א היה בערוב ימיו, היה בחור שהיה מופקד להכין לו בכל יום מאכל "דייסה", בכדי להזין את גופו החלוש במאכל רך שלא מצריך לעיסה של שיניים וכדו', ובאחד מן הימים הוצרך אותו בחור 'אחרא' לסייע לצורך דחוף לירושלים, אז בזמנים ההם היתה לוקחת נסיעה שכזו יום או יומיים, ולשם כך ביקש אותו בחור 'אחרא' מבחור אחר מבני הישיבה הק' שיכין הוא את הדייסה למרן הסבא מסלבודקא זיע"א, אותו בחור המחליף התרגש מהאחריות שהוטלה עליו, ואמר לעצמו עכשיו אני יכון "דייסה", כזו שהסבא לא טעם מימיו, ואכן הוסיף קצת בהכנתה, של הדייסה, בכדי שתהיה יותר עריבה לחיך, והגישה אחר כבוד לפני הסבא זיע"א, באותו הרגע התחיל הסבא לזעוק "סם המוות" סם המוות", איך שמעק דא א טעם פון "מתכבד בקלון חבירו", (אני מריח כאן טעם של מתכבד בקלון חבירו).

רבינו האזין לסיפור, ולאחר מכן הוסיף בהתרגשות האם אתם חושבים שהסבא התכוין למתכבד בקלון חבירו על הבחור המחליף לא ולא, הסבא התכוין על עצמו שהוא חושש שיהיה לו מתכבד בקלון חבירו, שמחר יחזור הבחור האחראי שמכין תמיד את הדייסה, והדייסה כבר לא תהיה כ"כ טעימה כי הלא כבר הוגשה יותר טובה ממנה, מדבר זה פחד הסבא וצעק "סם המוות" מתכבד בקלון חבירו, הוא פחד על דקות שבדקות זו של מידותיו.

היפלא ממני כל דבר לצלם לי ש"ס בראש

בשבוע זה נכנסה קבוצה של קצינים בכירים המוצבים בגבול עם לבנון וחוששים על נפשם שבקרוב יאלצו להכנס אל תוך לבנון כדי להלחם בחיזבאללה, ובקשו עצה וסגולה לשמירה מרבית.

רבינו ביקש ממקורבו הר"ר נתנאל שרת שיפתח תנ"ך ויקרא את הפסוק הבא בנביא ירמיה (לב כז) "הִנֵּה אֲנִי ה' אֱלֹהֶיךָ כָּל בֶּשֶׂר הִמָּנְנִי יִפְלֹא כָּל דָּבָר". ואז אמר להם רבינו לחזור על פסוק זה פעמים רבות עד שידעו אותו בעל פה, וזו תהיה להם סגולה לשמירה מהמרצחים של חיזבאללה מלבנון.

לאחר מכן ראו כל הנוכחים שגם רבינו בעצמו עוצם את עיניו וחזר על הפסוק המדובר פעמים רבות. ולשאלת תלמידו הגר"י בריזל שליט"א הלא הרב אינו עתיד להכנס ללחימה בלבנון ומדוע חוזר הרב על פסוק זה פעמים רבות.

הרב שכידוע חלוש מאד בדיבור השיב לאלתר בכתב יד קדשו, את לשון הפסוק "הִנֵּה אֲנִי ה' אֱלֹהֶיךָ כָּל בֶּשֶׂר הִמָּנְנִי יִפְלֹא כָּל דָּבָר" אם כן לא יפלא ממך (הקב"ה) לרחם ולצלם לי ש"ס בראש.

הנוכחים בחדרו של רבינו קיבלו מוסר חי בראותם איך אחד מגאוני הדור הבקי בש"ס ופוסקים מתחנן ומבקש על נפשו לזכות לידעת התורה.

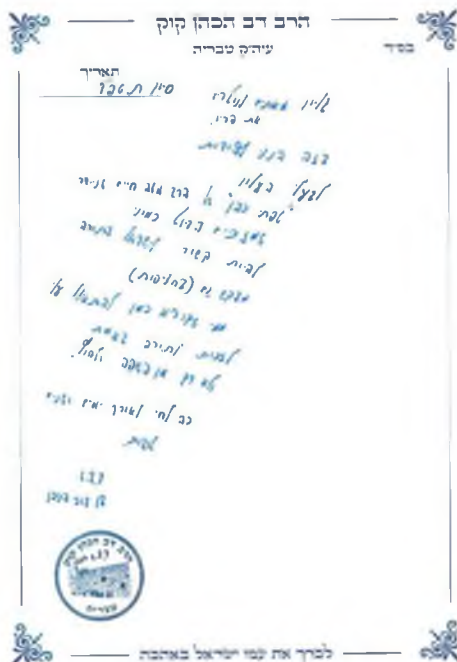
ההבטחה של מרן החפץ חיים מלפני השואה בתוקפה עומדת

כמו"כ בימים האחרונים התפרסמה בשער בת רבים גם תשובתו של רבינו על ההבטחה הידועה של מרן החפץ חיים זיע"א בלשון הפסוק ב'עובדיה' "וְקָהָר צִיּוֹן תִּהְיֶה פְּלִיטָה וְהָיָה קָדֶשׁ".

שכידוע אמר החפץ חיים לפני השואה האיומה למרן הרב מפוניבז' דע לך שיבואו ימים קשים על "יהדות אירופה", שמד נורא וגזירות נוראות ומיליוני יהודים יהרגו רח"ל. אך, דע לך שבהר ציון תהיה פליטה והיה קודש, בארץ ישראל שם תהיה פליטה.

לימים, קבע מרן הרב מפוניבז' צוק"ל את לשון הפסוק הזה על הקירות החיצוניים של ישיבתו הקדושה שהקים בבני ברק שבארץ ישראל, לאות ולזכרון להתממשות הבטחתו של מרן החפץ חיים זיע"א.

ואמר רבינו שבוודאי שההבטחה תקיפה גם לימינו אנו, ואין כלל ממה לפחד, וכשהוספנו לשאול, והלא בלשון הפסוק מדובר רק על 'הר ציון' דהיינו ירושלים, ולא שאר חלקי הארץ, והשיב רבינו כי אכן הפסוק מזכיר בעיקר את ירושלים אך לירושלים עיר הקודש - 'הר ציון', יש מספיק כוח בכדי להגן על ארץ ישראל כולה.

שפה לנאמנים - המשך

הדפסת העלוך לע"נ רבני טבריא:

רבה הראשי של טבריא, הצדיק החכם רבי חיים בן רבי יצחק סמאג'א זצ"ל
רבה הראשי של טבריא, הצדיק החכם רבי יעקב חי בן רבי ברוך זריהן זצ"ל
מייסד ת"ת כיבאס, הצדיק החכם רבי רפאל כיבאס זצ"ל

להתבונן בין פרשה לפרשה

אנחנו דברנו כמה פעמים שפרשיות נשא ובהעלותך הם הפרשיות שמתאימות מאד לתקופה זו של מתן תורה והימים שלאחר מכן. בנשא יש את "ברכת כהנים": יברכך ה' וישמרך, רש"י אומר יברכך ה' - בממון וישמרך - מן המזיקים.

פעם מנהל בנק טפחות הסביר, בכסף יש שני חלקים... יש לעשות כסף, כולם רוצים אבל מעט מצליחים, יש חלק שני לא פחות חשוב - "וישמרך". אדם יכול להרוויח הרבה כסף, אך יש אח"כ כל מיני סוגי מזיקים כמו השקעה לא נכונה שגורמים לו לאבד את הכסף והוא עוד נשאר בעל חוב גדול. ועל זה יש ברכה מיוחדת "וישמרך" מן המזיקין.

אז אם אנחנו אומרים שבחג השבועות זה היה "יברכך", כל אחד קיבל את החלק שלו בתורה, התפקיד שלנו היום הוא "וישמרך" מן המזיקים, לראות איך לא לאבד את החלק שקיבלנו.

איך כן מאבדים ח"ו את מה שקיבלנו? זה כתוב בהעלותך... בפרשת "ויהי בנסוע הארון" יש נוני"ם הפוכים. ורש"י אומר להפסיק בין פורענות לפורענות. פורענות הראשונה ויסעו מהר ה', ודרשו בגמ' 'כתינוק הבורח מבית הספר' והפורענות השנייה - מתאוננים. ובשביל זה יש הפסק של נוני"ם הפוכים. המשגיח רבי מאיר חדש זצ"ל [וכך היה מנהגו של הסבא מסלבודקא זצ"ל] לא היה אומר שיחה ברצף אחד, אלא הוא היה מדבר באתנחתא, והוא היה מפסיק כמה פעמים באמצע... והוא הסביר את מנהגו, שגם בתורה זה ככה, יש הרבה פרשיות פתוחות וסתומות וזה לא ברצף. למה? ליתן רווח בין פרשה לפרשה, כי צריך להתבונן בין פרשה לפרשה לראות מה לומדים מזה עד שזה ייכנס טוב לראש, ולאט לאט עוברים לפרשה הבאה. אי אפשר לקרוא את הכל ברצף.

כשאין טעם בלימוד מתחילים הפורענויות

להפסיק בין פורענות לפורענות זה לא רק שלא רוצים לחבר שני פורעניות ביחד, אלא כל פורענות צריך ללמוד לבד... זה לא עשרת בני המן שנקראים בנשימה אחת. ובפרט פה, אצלנו, הפורענות הראשונה היא זו שגרמה לכל שאר הפורענויות. המשנה אומרת הקנאה והתאוה והכבוד מוציאים את האדם מן העולם. כעת יש לנו שלש פרשיות אחת אחרי השנייה שמלמדות אותנו את הקנאה התאוה והכבוד מוציאים את האדם מן העולם - כפשוטו! זה מתחיל בפרשה שלנו עם תאוה, "והאספסוף אשר בקרבו התאוה תאוה", וסוף דבר היה מגיפה "כי שם קברו את העם המתאווים". מוציאים את האדם מן העולם.

בפרשה הבאה, פרשת שלח יש את חטא המרגלים שזה ענין הכבוד, כמו שמביא המס"י בשם הזוהר שהם חששו על הכבוד שלהם כיון שבארץ ישראל הם לא יהיו נשיאים, וסוף דבר היה "במדבר ההוא יתמו ושם ימותו".

אח"כ פרשת קרח. קרח נתקנא בנשיאותו של אליצפן בן עוזיאל, 'קנאה', סוף דבר היה שקרח וכל עדתו ירדו חיים שאולה ותכס עליהם הארץ ויאבדו מתוך הקהל. קנאה תאוה וכבוד מוציאים את האדם מן העולם - כפשוטו! ממה זה מתחיל? ממה זה נובע? מ"ויסעו מהר ה' כתינוק הבורח מבית הספר!!! כשמתאבדים את הטעם הזה - הכל פתוח... בראתי יצה"ר בראתי לו תורה תבלין. אם אתה מונח בלימוד - זה שומר אותך מהיצה"ר, אם אתה לא מונח בלימוד - הכל פתוח!!!

סיפר הגר"א אפרים שטראוס (מהמשגיחים בקול תורה) שהוא ראה בחוברת הפרדס שי"ל בארה"ב (עתיק יומין) שמספר על מרן הגאון רבי אלחנן וסרמן זצ"ל שהוא היה באמריקה והוא אמר בדרשה,

אומרים בק"ש "השמרו לכם פן יפתה לבבכם וסרתם ועבדתם אלהים אחרים והשתחוויתם להם". רש"י אומר שיכיון שאדם פורש מן התורה, הולך ומדבק בעבודה זרה. שאל רבי אלחנן, הגמ' אומרת בשבת (קה, ב) אומנתו של יצה"ר, היום אומר לו עשה כך ולמחר אומר לו עשה כך, עד שהוא אומר לו לך עבוד עבודה זרה. א"כ זה לא בא בבת אחת... ופה רש"י אומר כשאדם פורש מן התורה מיד הוא הולך ועובד עבודה זרה. איך זה בא כ"כ מהר?... **אלא - אמר רבי אלחנן - כל זמן שכן אדם נמצא בלימוד והוא עוד שייך לתורה, היצר הרע עובד עליו לאט לאט ואם הוא נכשל הוא נופל לאט לאט מדחי אל דחי עד שכופר בעיקר. אבל כאשר אדם סר ופורש מן התורה - הוא סגר את הדף גמרא - - מיד! אחד שעזב את הישיבה ומפסיק ללמוד מיד הוא אומר לו לך ועבוד עבודה זרה. הכל... וזה מה שכתוב פה, ויסעו מהר ה' כתינוק הבורח מבית הספר ומיד הם אבדו את הכל. קנאה, תאוה וכבוד מוציאים את האדם מן העולם. מה שמחזיק אותנו זה בראתי יצר הרע - בראתי לו תורה תבלין! דברים פשוטים.**

אתה גורם את הקושי לעצמך...

במשנתו של מרן ראש הישיבה זיע"א מצאנו שני חידושים בעלי משמעות... חידוש ראשון, אמר הראש ישיבה, למה באמת הם נסעו כתינוק הבורח מבית הספר? אומר הכלי יקר הם פחדו שהקב"ה יתן להם עוד מצוות. מספיק לנו כבר תרי"ג... שואל הרה"י אם כן זה 'חטא' למה זה נקרא 'פורענות'?... ומסביר; הניצנים האלו התחילו כבר בסיני כאשר הקב"ה כפה עליהם הר כגיגית. הם קיבלו את המצוות בצורה של עול, ופחדו ממה שנופל עליהם. כשבן אדם מקבל מצוות לא בשמחה והוא מתחיל להתרפות - הוא גורם לעצמו שנהיה לו קשה, ובאים לו מפרעים יותר ויותר עד שהוא מרגיש כבר פשוט צורך לברוח. [לעומתם - אנו רואים בחורים שרצים בשמחה מהפנימיה לישיבה לאלו מוסיפים יותר ויותר הרגשות נעימות ומתיקות בתורה להיות מוסיף והולך].

ולכן אומר הרה"י זה הפורענות! אתה התחלת עם ההרגשה שהתורה היא עול כבד, וקשה... ואז הקב"ה נותן לך קשיים שאז אתה כבר לא יכול לעמוד שמה... עד שאתה בורח. וככה זה בכל עבודת ה'. כאשר אתה מקבל אותה באהבה - זה מוסיף לך עוד ועוד, אך אם אתה לא מקבל אותה זה נהיה לאט לאט יותר ויותר קשה. בחז"ל כתוב שלעתיד לבוא הקב"ה מראה לעולם את היצר הרע, לרשעים נדמה להם כחוט השערה, הכל מתחיל עם חוט השערה... אם לא עמדת בנסיון הקל, לאט לאט זה גודל והולך עד שגם לרשעים זה נהיה הר גדול. אבל הכל התחיל מחוט השערה. **אם בן אדם היה מקבל עליו לעבוד את ה' מאהבה לא היו מגיעים לכל הקשיים האלו.** זה חידוש עצום של מרן ראש ישיבה, אבל כל אחד בחיים יודע עד כמה זה נכון...

וממשיך הראש ישיבה זיע"א עם דברי הבי"ח הידוע בתחילת הלי חנוכה שהוא היה רגיל לחזור עליו לפני חנוכה. כיון שנתרשלו בעבודה נלקחה מהם, וכיון שמסרו נפשם עליה - החזירה להם. מה הפשט הפשוט? לקחת - לוקחים מיד כשיש רפיון והתרשלות. אחרי שלוקחים - צריך מסירות נפש להחזיר! אבל פה מרן הראש ישיבה למד פשט חדש... ברגע ואתה התרשלת בעבודה - זה נהיה כל כך קשה שבשביל לחזור לזה צריך למסור נפש. אתה, בהתרשלות שלך, גרמת שכעת צריך מסירות נפש. וזו מציאות של חיים.

ואם כך אנו באים כעת לחידוש השני:

לפי זה יוצא שהם גרמו לעצמם את המסור נפשם עליה, כי אם הם לא היו מתרשלים בעבודה לא היה צריך להגיע למסירות נפש.

ככל שהנסיון יותר גדול כך יגדל השכר!

הרמב"ן בתחילת הפרשה מביא מרש"י את דברי חז"ל: למה נסמכה פרשת מנורה לחנוכה הנשיאים? לפי שכשראה אהרן חנוכה הנשיאים חלשה דעתו שלא היה עמהם בחנוכה לא הוא ולא שבטו, אמר לו הקב"ה חייך - שלך גדולה משלהם שאתה מדליק ומטיב את הנרות בוקר וערב. ומסביר הרמב"ן למה נחמו בהדלקת הנרות יותר מן הקטורת ומנחת חביתין ועבודת יוה"כ? מסביר הרמב"ן - אבל ענין ההגדה הזו לדרוש רמז מן הפרשה על חנוכה של נרות שהייתה בבית שני ע"י חשמונאי כהן גדול ובניו. (וכך הביא ממגילת סתרים לרבינו נסים).

מין ראש ישיבה זע"א מסביר את דבריו באריכות ואח"כ הטעים את זה: כל אחד מבין שיש כל מיני מצוות. יש מצוות שבאים עם מסירות נפש ופרנס' גדול, זה בוודאי יותר חזק. הקב"ה בישר לאהרן שהוא יזכה למצווה שתבוא עם מסירות נפש, וזו מצווה שתישאר לדורות וכל שנה ושנה מחדש יספרו על הניסים ועל הנפלאות, והקידוש ה' הזה יישאר כל הזמן. ומצווה כ"כ גדולה עם כזה קידוש ה' אין לשער ולתאר את גודלה!

ואנחנו רוצים לשאול: נכון שזו מצווה עם מסירות נפש, אבל אתה גרמת לזה שצריך כזאת מסירות נפש, כי אם לא היו מתרשלים בעבודה לא היו צריכים למסור נפשם עליה!...

וכאן אנחנו מגיעים לחידוש עצום... אדם שגרם לעצמו מצב שהוא צריך למסור נפש, כגון כאן, והוא ימסור! האם יהיה לו שכר על המסירות נפש הזו או לא?... אומר הגר"א דסלר זצ"ל בעל המכתב מאליהו וכן הסכים הגאון רבי אליעזר יהודה פינקל זצ"ל, שיהיה להם שכר גמור על הנסיון הזה שהתגבר עליו! יש שני אנשים, אחד צדיק גדול ויש לו נסיונות לפום דרגתו, והשני הוא רשע שיש לו נסיון לא לגנוב, ואם שניהם עומדים בנסיון יהיה להם את אותו שכר! ואפילו שאתה גרמת לעצמך, סוף סוף כעת זה קשה, ועמדת בנסיון, אז יהיה לך את אותו שכר!

זה חידוש גדול, ואני רוצה לומר לכם עוד חידוש מאד מעניין... זה חידושים אמיתיים!

סיפר לי הגר"ר אלכסנדר שטרנבוך שליט"א (בנו של הגר"ר דב, אח של מרן הגר"ר משה שטרנבוך שליט"א) שאביו שאל פעם את הגאון רבי אליהו לאפיאן זצ"ל, כתוב בסוטה "ואם לא נטמאה האשה וטהורה היא ונקתה ונזרעה זרע". ורש"י מסביר אם הייתה יולדת בצער תלד בריוח, אם הייתה יולדת שחורים תלד לבנים. והוא שאל, למה מגיע לה פרס? הרי אשה זו אינה מן הצדקניות... היא עברה על איסור יחוד לכולי עלמא! היא נסתרה! רק היא לא נטמאה, שלא היה זנות אז בעבור מה היא זוכה לשכר?... אמר לו רבי אליהו לופיאן, היא הנותנת... אתה רואה שהיא נכשלה ביחוד. זאת אומרת שהיצה"ר בער בה כמו אש! היא נכשלה כבר ביחוד, ואפילו הכי היא התגברה על עצמה. היה לה הרבה יותר קשה להתגבר! ולכן מגיע לה שכר.

יכול להיות שהיא גרמה את זה לעצמה. אבל כשבן אדם קשה לו והוא מתגבר - הוא מקבל את השכר על זה. ולכן הרבה פעמים יש בחור מתמיד, שהיה סדר אחד שהוא התפתה לדבר דברים בטלים או חדשות, ואח"כ המצפון שלו מייסר אותו, בין כה וכה כבר בשמים לא אוהבים אותי... וכדומה, אז הוא ממשיך הלאה לדבר ולהתבטל. והוא לא מבין שדווקא עכשיו זה הזדמנות להרוויח! כמה שיותר קשה - בא שכר יותר גדול!... "ונקתה ונזרעה זרע", זאך מיירעדיג.

יוצרים אוירה לטוב ולמוטב

אנחנו צריכים לדעת שככה זה דרכו של עולם. זה מתחיל בנסיון קטן ואם אתה לא עומד זה נהיה יותר קשה. וזה היסוד של עבירה גוררת עבירה כפי שמסביר את זה מרן הגר"ח מוואלוז'ין זצ"ל (ברוח חיים) שכל עבירה מלופפת ברוח טומאה, והרוח טומאה הזו משליכה אותו לעוד עבירה ולעוד עבירה וזה רק מוסיף והולך... ועל דברים בטלים כתוב שהרוח טומאה היא עוד יותר גדולה וזה גורר עוד ועוד...

ומאידך, גם מצווה גוררת מצווה זה אותו הדבר... בספר 'בדרך עץ החיים' מסופר שבמקום בו נבנתה ישיבת וואלוז'ין היה בית חרושת, והיה שם יהודי ירא שמים שהוא היה שומר לילה. וכל חצות לילה הוא היה מקונן הרבה על חורבן הבית ומבקש שייבנה בית המקדש במהרה בימינו. זה השפיע רוח קדושה על המקום ובאמת שם נבנתה וואלוז'ין. **כל דבר של רוחניות משפיע לטובה, וכל דבר של חטא משפיע לרעה.**

ומאידך - הגר"ר אליה לופיאן סיפר שהיה בית חולים גדול שקרו בו הרבה אסונות ללא סיבה הנראית לעין. עד שחקרו וביררו והתברר שמפאת שהבית חולים קיים שנים רבות הצטברו כ"כ הרבה חיידקים באוויר של המקום וזה גרם להרבה אסונות ה"י. כל עבירה משאירה חיידק! אם אתה לא גומר עם החיידק ע"י תשובה, אז עבירה גוררת עבירה, ומצווה גוררת מצווה.

ידוע שהחזון אי"ש הלך פעם ברחוב ואמר למלוה שלו שלפני זמן מה עברו כאן בחורים שדיברו בלימוד, ובאמת היו שמה לפני כן שני בחורים מפוניבי' ואחד מהם היה הגר"י ברטלר. כשמדברים בלימוד נשארת קדושה במקום והחזון אי"ש גם הרגיש את זה...

מין ראש ישיבה היה מספר על הגר"ש וינטרובי שהיה פעם בבית כנסת בוילנא, ופתאום הוא חש התעוררות כל כך גדולה בתפילה שאף פעם לא הייתה לו... הוא בירר ונדע לו שבמקום שהוא עמד זה היה מקום התפילה של הגאון מוילנא זצ"ל.

הדברים נמצאים גם אצלנו בפרשה. אף אחד לא יכול להבין מה הפשט שככה עמ"י חוטא אחרי שהם רואים את כל הניסים הגדולים, חטא אחר חטא... זה יצר הרע!

בתקופה הזו נכנסים אצלי בחורים חדשים, היום היו בחורים מעניינים... שאלתי את אחד הבחורים אתה אוהב ללמוד או שאתה לומד כי צריכים ללמוד?... הוא אמר לי, בדרך כלל אני מאד אוהב ללמוד, אבל לפעמים היצר הרע בא אלי ואז אין לי ברירה אני צריך ללמוד...

עכ"פ, בפרשה אי אפשר להבין את כל היצר הרע שהיה פה... גיסי הגר"א צ'טוב סיפר שהוא שאל פעם את מרן הרב שך זצ"ל איך ייתכן שמספרים על אנשים חשובים שהם עושים דברים שלא מתאים למעמד שלהם?... חזר הרב שך על הפסוק... "ארבעים שנה אקוט בדור ואומר עם תועי לבב הם והם לא ידעו דרכי"... ארבעים שנה הם קיבלו עוד ועוד ועוד, אשר נסוני אבותיכם... גם לאנשים חשובים יש יצר הרע.

והנה יש פה פסוק ידוע... "והאספסוף אשר בקרבו התאוה תאוה". ופרש"י אלו הערב רב, "וישובו ויבכו גם בני ישראל ויאמרו מי יאכילנו בשר". שואל רש"י, וכי לא היה להם בשר? והלא כבר נאמר וגם ערב רב עלה אתם וצאן ובקר! ואם תאמר אַקְלוּם, והלא בכניסתם לארץ נאמר ומקנה רב היה לבני ראובן וכו', **אלא שמבקשים עלילה.** צריך להבין מה היה פה... יש פה ערב רב שמבקשים עלילה, למה בני ישראל מצטרפים לבכות עמהם?... אלא זה אותו יסוד. יש חיידקים... כשיש אוירה של טומאה זה מוסיף טומאה וכשיש אוירה של קדושה זה מוסיף קדושה, יוצרים אוירה! דבר מאד פשוט.

אחד מהמעלות שיש בישיבה, למה לא לומדים כל אחד בבית מדרש כמו פעם?... כי כשיש אוירה של לימוד, אוירה של שטייגען ואוירה של קדושה - זה זה סוּחָף!

מאד מעניין שמרן רה"י כל השנים מאד לא רצה שיהיו שני שיעורים במחזור אחד, (רק בשנים האחרונות זה השתנה כי לא היה ברירה) והוא הסביר שהישיבה בנויה בצורה שאחד סוּחָף את השני... בדרך הכלל המתמידים והטובים הם אלו שסוּחָפים וכמה שהשיעור יותר גדול יש יותר כמות של סוּחָפים וממילא כולם נסחפים אחריהם... כשיש אוירה של התמדה זו אוירה של קדושה שמשפיעה! לכאן ולכאן...

כח הקדושה גדל כפי כח הטומאה

מרן הרב שך זצ"ל אמר יסוד עצום, העולם בנוי ממרכבת הקדושה וממרכבת הטומאה. כאשר ברחוב מרכבת הטומאה היא גדולה, כנגד

זה מרכבת הקדושה גדלה. וממילא - אמר מרן הרב שך - לא היה דור שיכלו לזכות בו כ"כ הרבה כמו בדור שלנו. בדור שלו מי זכה להיות ראש ישיבה? ... הג"ר שמעון שקופ, הג"ר ברוך בער, אנשים גדולים! אם סתם אברך היה רוצה לפתוח ישיבה ידע שלא יצליח... לא העזו בכלל לעשות כזה דבר...

והיום? כל אברך שרוצה הקדוש ברוך הוא דואג לו לכסף - צריך קצת לעשות שנור לא נורא... - והוא בונה בניינים, וברוך ה' היום הישיבות גדלות עוד ועוד, וכל אחד יכול להיות ראש ישיבה ומגיד שיעור. וכמו שאמר המשגיח הגה"צ רבי דב יפה זצ"ל בשם החזו"א שהיום כל בחור הוא בספק להיות גדול הדור!!! יש היום שפע... כשיש מרכבת הטומאה בגדול יש גם מרכבת הקדושה בגדול! מרן רה"י זע"א הביא שבספר מעדני שמואל של הגר"ש טרוביץ זצ"ל מספר שמרן החפץ חיים היה פעם בורשא. הייתה שם ישיבה של חתנו של הגר"ח הלוי מבריסק. ואמר הח"ח איך זכה רבי עקיבא אייגר זצ"ל שתורתו תתפשט בכל העולם, ויש עוד כ"כ הרבה כתבים שיצאו אחרי פטירתו וכל הזמן מוצאים עוד - - - אמר החפץ חיים, בכל דור נגזר כמה תורה יהיה לדור, וכשיש הרבה לומדים זה מתחלק לפי הלומדים וכשיש פחות לומדים אז מי שכן לומד אם הוא זוכה הוא מקבל הרבה יותר! **בדור של רעק"א התחילה ההשכלה הארורה, והרבה לומדים פרשו מבית המדרש, ורבי עקיבא אייגר קיבל שפע של כל מה שנשאר שלא זכו בזה שאר הלומדים...** והרה"י היה מוסיף שרעק"א זכה לזה לא רק בזכות גודלו ועמלו בתורה, אלא גם בזכות **הענווה** הגדולה שלו. צריך לדעת זה מציאות! היות ולצערינו לא רבים המה הבאים בשערי בית המדרש, אפשר לזכות בשיעור גדול יותר... ואם לא נשכיל לנצל זה פסידא דלא הדרי וחבל.

התפרסמה היום דרשתו של מרן רה"י הגאון רבי משה הלל הירש שליט"א שהוא אמר בליקווד. והוא אמר שיש היום חוסר גדול בגילוי כבוד מלכות שמים, איך זה יכול לחזור? ... כתוב בקהלת "בעצלתים ימך הק"ק"א" אומרים חז"ל בעצלות ידיים מן התורה - ימך המקרה, זה הקב"ה (כמ"ש המקרה במים עליותיו). כאשר יש רפיון בתורה כביכול הנהגת שמים גם היא ברפיון. ומה מחזק את הנהגת שמים? ... אם בחוקותי תלכו שתהיו עמלים בתורה. ועל זה כתוב "תנו עוז לאלוקים", כלל ישראל צריכים כביכול לתת עוז לאלוקים, ועיד"ז הוא נותן עוז ותעצומות לעם, ואחז"ל אין עוז אלא תורה. בדור שלנו - אמר רבי משה הלל - צריכים אנו לתת עוז לאלוקים ע"י עמל התורה, חסר לנו עמל התורה... אנחנו מפונקים. הג"ר אברהם גרודזינסקי זצ"ל (מובא בהקדמה לתורת אברהם) אמר - כשהתחילה השואה - חשבו שאנחנו קיימנו את התורה מתוך הדחק, והקב"ה גילה לנו שביטלנו אותה מתוך העושר! ... וזה עוד בזמנו. בדור שלנו - אומר רבי משה הלל - חסר לנו בעמל התורה, כל סגולות התורה נאמרו על עמלה! תורה זה עם עמל! דבר מאד פשוט.

לדעת להעריך את התורה!!!

כעת אנחנו צריכים להבין ולדעת: כל מה שחסר לנו הוא מפני שאנחנו לא מבינים בערכה של תורה, אם היינו מבינים בערכה של תורה - כמו שמבינים בביזנס... הרי אין ביזנס בעולם שמתקרב בכלל לתורה. כל חפצך לא ישוו בה אפילו חפצי שמים, אפילו כל המצוות כולם לא שווים לדבר אחד של התורה!

כאשר זכינו שהיה פה מרן רה"י הגאון רבי גרשון אדלשטיין זצ"ל הוא הזכיר שהחזון אי"ש אומר שכל בן תורה צריך לדעת ולשנן את המשנה באבות "ואל תתאוה לשלחנם ששולחנך גדול משלחנם, וכתרך גדול מכתרם"! לדעת את רום המעלה של בן תורה, ולהרגיש כמה הוא מאושר!

בפרשה כתוב בהתחלה, "וידבר ה' אל משה לאמר קח את הלויים" - אומר רש"י **קחם בדברים, אשריכם שתזכו להיות שמיים למקום!!!** ואח"כ (יא, טז) כתוב "ויאמר ה' אל משה אספה לי שבעים איש מזקני ישראל אשר ידעת כי הם זקני העם ושוטרי וולקחת אותם אל אהל מועד" - אומר רש"י ולקחת אותם קחם בדברים, **'אשריכם שנתמניתם פרנסים על בניו של מקום'!**

ולא מובן למה צריך לשכנע בן אדם להיות ברום המעלה? ... ונניח שכאן יש גם קושי בדבר, אבל כתוב ברש"י בתחילת בראשית על הפסוק "ויקח ה' אלקים את האדם ויניחם בגן עדן לעבדה ולשמרה" - לקחו בדברים נאים ופיתוהו ליכנס! לא מובן, למה צריך לשכנע על דבר כ"כ טוב? ... מי לא רוצה להיכנס חי לגן עדן? ...

אלא היצר הרע מונחה להפוך יום ללילה ואור לחושך... גם בדברים **הכי יפים** הוא מטעה אותך... קחם בדברים, אל תהיו טיפשים, תפתחו עיניים ותראו איך שהיצר הרע עובד עליכם...

מרן רה"י זע"א מביא את המדרש שפעם אמר אליהו הנביא לאחד בא ואראה לך דבר מעניין... הוא לקח אותו לחנות כשרה נקייה ומסודרת אך כמעט לא היו שמה קונים, אח"כ הוא לקח אותו לבית מזללה של טריפות רח"ל והמקום שהיה מלוכלך המה אנשים שקנו והתווכחו... זה כח של היצר הרע! בלכלוך הוא זורק אנשים בשפע, ובמקום הנקי הוא מדיד אותם.

יש מחלת נפש ידועה של אנשים שלוקחים אוכל דווקא מתוך פח הזבל! הולכים לפח של הסופר ומוציאים משם את האוכל שזורקים. זה המחלה של היצר הרע לקחת את הזבל, ואת המאכל הנקי והטהור לזנוח...

הגמ' בשבת (י, ב) מביאה שהקב"ה אמר למשה מתנה טובה יש לי בבית גנאי ושבת שמה לך והודיען לישראל. ומבארים בזה דהיינו, לך והודיען לישראל שזו מתנה טובה שיבינו שזה מעין עולם הבא! שיבינו כמה זה שווה, מה מונח במתנה הזו...

וצריך לדעת שזה היה החטא שמחמתו נגזר החורבן כמבואר בנדרים (פא, א) שלא ברכו בתורה תחילה, ופי' הר"ן בשם רבינו יונה שהתורה לא הייתה חשובה בעיניהם כ"כ שיהיה ראוי לברך עליה - ולא השכילו להבין איזו מתנה זה... איזה אושר זה!...

על רבי ברוך בער מסופר שהייתה גזירה עליו לעזוב את המקום! גזירת גירוש היה שם סיפור שלם. הוא ביקש שיתנו לו חצי שעה... הוא נכנס לחדר הספרים, כעבור חצי שעה הוא לא יצא מהחדר... דפקו בדלת והוא עדיין בפנים. מישוהו הצץ מהחרכים והוא ראה שרבי ברוך בער הולך ליד הרשב"א והריטב"א ומנשק אותם בדמעות... הוא הלך להיפרד מהם! ... והוא נשאר שם עוד, עד שמחוסר ברירה פרצו את הדלת ואמרו לו זה פיקוח נפש... אבל הוא לא יכול לעזוב... הוא עוד לא נפרד מכל הראשונים...

לא הייתה ברירה, שני אנשים תפסו בו וגררו אותו... הוא לא יכל לעזוב את המאירי... את הרמב"ם...

יש סיפור דומה על רבי אליעזר יהודה זצ"ל, וכן מסופר על מרן הרב שך זצ"ל שבסוף ימיו נחלשה ראייתו, ומרן הג"ר משה פיינשטיין זצ"ל רצה לשלוח לו זכוכית מגדלת על כל השולחן שכן כל צורת האותיות גדולה יותר, אך הרב שך לא הסכים בשום אופן והמשיך להתאמץ... שאלו אותו למה? והוא אמר אני צריך גמרא שבסוף הלימוד אני אוכל לתת לה נשיקה! זכוכית אי אפשר לנשק...

מתיקות התורה בשלמותה זה רק עם תורה!

למה באמת אנחנו לא מרגישים את המתיקות של התורה? הבאנו הרבה פעמים שכתוב במדרש תהילים (קלט) "מה אהבתי תורתך כל היום היא שיחתי" משל לחבית של דבש נכנס מים יצא דבש, כך נכנס דבר בטל מן התורה יצא תורה, וכבר הסבירו שדבש הכוונה היא דבש של תורה, המתיקות של תורה... כשאתה מכניס מים לתוך דבש זה לא רק שיצא דבש, אלא גם הדבש שנשאר הוא מאבד מהמתיקות... זה לא רק דבש זה דבש עם מים... וכל כמה שנכנס יותר מים יוצא יותר דבש והמתיקות פוחתת והולכת עד שזה נהיה מים עם דבש... אדם שמכניס לראש דברים אחרים ושטויות אחרות - כבר כ' החובה"ל שאין שתי אהבות שורות בלב אחד, העולם הזה והעולם הבא הם צרות זו לזו אחת דוחקת את השניה! וכמה שנכנס דברים בטלים יוצא תורה, ויוצא מתיקות! מה אהבתי תורתך כל היום היא שיחתי, רק ללמוד!

פעם שאלו את מרן הרב אלישיב זצ"ל מה הסגולה לזכור את מה שלומדים? ומישוהו הציע שחזרות זה סגולה לזכור, וענה גם זה נכון... ושאלו איך שייך אחרת? אמר הרב אלישיב - מי שלא מתבטל לא שוכח, מי שמתבטל שוכח וצריך לחזור כדי לזכור.

אדם שמשדל ככל יכלתו רק ללמוד - הוא אוהב את התורה, שמח עם התורה, טוב לו עם התורה, הוא לא שוכח אותה, והתורה מלווה אותו.

חז"ל אומרים כי דבר ה' בזה זה מי שאפשר לו לעסוק בתורה ואינו עוסק, וכי שייך לבזות אותה ושהיא תתן לך לניקן ממתיקותיה.

"ולא ישכב אלא על יצועי אהבתו"

אני רוצה לומר לכם, ראיתי כתוב דבר נורא: קודשא בריך הוא ואורייתא וישראל חד הוא. כל מה שיש בתורה את המתיקות והשמחה, זה הכל עם הקשר לנותן התורה שבא ע"י התורה. אין הלשון יכולה להביע... כתוב שכשהקב"ה אמר בסיני אנוכי ה', פרח נשמתו מרוב מתיקות... כשאדם נדבק בתורה הוא נדבק בקב"ה.

אתן לכם את ההרגש הפשוט... הג"ר נתן ציזיורט מגדולי ירושלים סיפר, שסיפר לו זקן מופלג על הרעק"א שפעם הוא בחן תלמידים באיזה חידור, והתלמידים ידעו טוב, ואז רבי עקיבא איגר אמר למלמד, כעת אשאל שאלה שהתלמידים בודאי לא יידעו לענות... שיהיה להם קצת לעמול... הוא שאל שאלה של רע"א, וכהרף עין קפץ ילד אחד ואמר תשובה בבחירות, הוא ענה את התשובה האמיתית! רעק"א לא ידע את נפשו מרוב התפעלות... זו הייתה קושיה עצומה והתשובה הייתה לענין! רבי עקיבא איגר אמר - מסתבר שהוא יהיה אחד מגדולי ישראל. אח"כ בהפסקה כאשר יצאו כל הילדים לשחק גם אותו ילד יצא, אמר רעק"א לא ייצא ממנו שום דבר... ילד שלא נהנה מכזה תירוץ יפה שהוא אמר והוא מסוגל מיד ללכת לשחק כאילו לא קרה כלום, אין לו קשר ללימוד... פעם המשגיח רבי ירוחם ראה נער בר מצוה שאומר דרשה בצורה יבשה ללא חיות וללא התלהבות אמר בטח הוא יהיה קצב... אם הוא מתלהב, שמח מאושר שהוא נדבק עם תורה אז זה שווה!

אומר לכם את ההרגשה שלי... אני לא יכול להבין איך בחור בסוף יום שלם של לימוד תורה מסוגל ללכת ולפטפט חצי שעה ואף שעה... אני לא יכול להבין את זה... בחובות הלבבות כתוב 'ולא ישכב כי אם על יצועי אהבתו ולא יקום כי אם במתיקות זכרו'. אומרים לבן אדם תשמע, יש לך שתי אפשרויות, או לקבל מלון מפואר חמשה כוכבים עם חדר משובח, או בקתה עלובה עם קש לישון בלי מזגן... וכי יש שאלה במה הוא יבחר!?

נותנים לך יצועי אהבתו... מתיקות זכרו... אתה יודע מה זה ללכת לישון אחרי לימוד עם גישמאק, ולחשוב קצת בלימוד, ולהירדם עם קושיה טובה... אתה יודע מה זה? יש הרבה שלא יודעים כי הם אף פעם לא ניסו, תנסו פעם ותרגישו! מה זה יצועי אהבתו ומה זה לקום במתיקות זכרו.

הסיפורים 'הקטנים' על מרן רה"י רבי גרשון זצ"ל

דיברו על מרן רה"י רבי גרשון זצ"ל, כל הסיפורים שסיפרו הם סיפורים גדולים גדולים, אני רוצה לספר את הסיפורים הקטנים... אני למדתי בפוניבז' רבי גרשון במשך כל השנים היה יותר בצד. השיעורים שלו היו הכי פשוטים, הלמדנים בכלל לא היו איתו, היו לו כמה תלמידים תמיד אבל לא היה רעש סביבו. מספרים שכשהוא היה מגיע לסדר מוסר קצת קודם, כל הלמדנים היו ליד מרן הג"ר ברוך דב פוברסקי שיבלחט"א והם עמדו גם

במקום של רבי גרשון אז הוא היה אז לצד בפשטות. כל השנים הוא אמר שיעורים פשוטים בדווקא, בשביל שכולם יוכלו להבין את השיעור גם כאלו שהם פחות בעלי כשרון. עם החברותות שלו הוא היה לומד בצורה עמוקה ומקיפה אבל בשיעור הוא אמר בצורה פשוטה. וכל השנים אף אחד לא חשב שהוא יהיה מנהיג הדור, רק ידעו שהוא גאון מופלג, אך לבסוף הוא כבש את העולם בסערה. אתם לא יודעים לאיזה דרגות הוא הגיע...

פעם אמר אחיו הג"ר יעקב אידלשטיין זצ"ל אם העולם היו יודעים מי זה רבי גרשון, אז כל רחוב ראב"ד היה מלא אנשים...

ואספר לכם סיפור אחד שסיפר לי הבן שלי שיחי'. הוא היה פעם מגיד שיעור בקרית ספר, היה בחור שחלה במחלה הממארת רח"ל, הוא התרפא, ואח"כ המחלה חזרה אליו... הפחד היה נורא ואיום, והם נכנסו למרן שה"ת רבי חיים קניבסקי זצ"ל והגר"ח בירך אותם ברפואה שלימה. אח"כ הבן שלי הג"ר יהושע - לקח אותם למרן רה"י רבי גרשון, הוא היה מהמקורבים שלו. רבי גרשון רק מסתכל על הבחור ואמר, מי אמר לך שאתה חולה? אתה נראה כ"כ טוב! אתה בריא! הבן שלי לא התעצל וחזר למרן שה"ת הגר"ח וואמר, רבי גרשון אומר שהוא בריא! אם כך - אמר רבי חיים - הוא לא צריך ניתוח ולא צריך לנסוע לחו"ל. הוא בריא.

הם חזרו בחזרה לרבי גרשון ואמרו לו שרבי חיים אמר שאם הרב אמר שהוא בריא אז לא צריך ניתוח. הוא בריא!

אמר רבי גרשון, בסך הכל רציתי לעודד אותו אז אמרתי לו 'אתה נראה טוב', לא התכוונתי לשום דבר...

חזרו לרבי חיים, ורבי חיים נשאר איתו בדעתו, אם רבי גרשון אמר שהוא בריא אז הוא בריא! לא צריך ניתוח, ושלא יסעו לחוץ לארץ!!! אבל האבא של הבחור אמר - אני מפחד... אמר הגר"ח אתה יכול לנסוע, אבל זה מיותר! הוא באמת נסע והתברר שזה מיותר... הם גילו שזה משהו אחר ולא מה שהם פחדו ממנו...

הבן שלי סיפר לרבי גרשון על המופת הגדול, ורבי גרשון הגיב בארבע מילים: 'שטויות... לא צריכים לדבר'...

ניצול הזמן!

איך זכה רבי גרשון לכל מה שזכה? כתוב בחז"ל אדם יושב ולומד ואומר מי רואה אותי? מי יודע כמה אני משקיע בלימוד?... אומר לו הקדוש ברוך הוא "אני רואה אותך"! שנאמר אם יסתר איש במסתרים ואנוכי לא אראנו נאום ה'!...

וזה הלימוד החשוב ביותר לא להסתכל על המעמד הרגעי, גם אם לא כולם יודעים יש מי שרואה ויודע.

שאלו אותו פעם איך נהיים 'אדם גדול' והשיב, כשלא חושבים על זה!... שב ותלמד וסוף הכבוד לבוא. הקב"ה יודע את מי לגדל.

רבי גרשון היה האדם הכי רגוע בעולם חוץ מדבר אחד. היה לו נערווין בביטול תורה, הוא רעד מזה! מה שהוא היה צריך הוא עשה בצורה רגועה אבל מיד הוא ישב ללמוד ובלי לבזבז זמן. וזה מה שהוא היה חוזר ואומר לא לבזבז את הזמן, אתה יכול להספיק כל כך הרבה, וצריך להיות מקבל לא להיות מאן דאמר... לקבל מהרבים.

כבר אמרנו והיא אמת לאמיתה - קבלת עול תורה נראית בתחילה כדבר קשה לבצוע אך מיד אחרי הקבלה - הארון נושא את נושאו... וכך הוא לאורך כל החיים... טעמו וראו כי טוב ה', ואם אתה עושה כן אשריך וטוב לך, אשריך בעוה"ז וטוב לך לעוה"ב.

לע"נ

הגה"צ רבי חיים טודרס הרשלר זצ"ל

מיקרי שפירי דירושלים

נלב"ע י" סיון תשכ"ט

תנצב"ה

לע"נ

הגאון הגדול רבי אברהם נח בעל ה"מנחת אברהם"

בן הג"ר אפרים זאב גרבוז זצ"ל

אביו של רבינו רה"י הגר"א גרבוז שיבדלחט"א

נלב"ע ט"ו סיון תשפ"ד

תנצב"ה

ניתן לשמוע את השיחה ביום שלישי בערב ולאחמ"כ בשידור חוזר וכו' שיעור דף היומי ועוד, בקו השיחות שמספרו 074-740-3629

ניתן לתרום לגליון מכל עמדות נדרים פלוס ברחבי הארץ באמצעות לחצן קופות נוספות בחיפוש יש להקיש ארחות חיים או קוד מוסד 1000729

כמו"כ ניתן לתרום דרך המערכת הטלפונית הממוחשבת נדרים פון בחיגו לטלפון 037630585 שלוחה 2071 או במספר פלא' 053-415-3025

כל מי שיכול לעשות הוראת קבע אפילו של כ-5 ש"ח תבוא עליו ברכה, וכל המוסיף... ניתן לקבל את הגליון במייל: 4166058@gmail.com

ועד ליל שבת

דברי מוסר והשקפה על פרק קנין תורה
מראש הישיבה הגאון הגדול רבי ישראל בונם שרייבר שליט"א
שנאמרו בישיבה"ק

"אין הקב"ה משרה שכינתו אלא על גיבור ועשיר"

פשוט ואין צריך לומר שאין חלילה משמעות לאף מעלה גשמית מצד עצמה. כל כוונת רבי יוחנן היא, שהמעלה הגשמית יכולה לבוא ולהעיד על המעלה הרוחנית. הבורא יתברך הוא תכלית השלימות, ואת הכל עשה יפה בעיניו. כאשר הוא ברא עולם, תכלית העולם הוא לעמוד בצורה שלימה - וצורה 'שלימה' כוללת שלימות בכל הרובדים וכל הצדדים, הן מהפן הרוחני והן מהפן הגשמי. בעולם מתוקן היה צריך להיות ש"יצו ה' אתך את הברכה באסמך ובכל משלח ידך... והותירך לטובה בפרי בטןך ובפרי בהמתך..." כיון שבעולם מתוקן - העולם היה עומד לפני ה', והשלימות הרוחנית היתה משליכה גם על השלימות הגשמית, שתהיה שלמה מכל וכל, בלי שום רע משום מדרגה.

אף לגבי האדם עצמו, אם יש אדם שזכה לשלמות מוחלטת - בהכרח שגם קומתו הגשמית תהיה מושלמת. אין הפרדה בין השתלשלות הגשם מעולם הרוח, ו'אדם שלם' פירושו שהכל שלם אצלו, ברוחניות וממילא בגשמיות. ה' מברך אותו בכל, וכשם שהוא שלם בתורתו כך הוא שלם בגופו ושלם בממונו. אם יש לו חסרון כלשהו, ואפילו מום גשמי, הדבר מעיד שהוא לא הגיע אל השלימות, אחרת לא היה חסר לו מאומה (ועיוין בלשון החינוך על האיסור שיכנס בעל מום למקדש (מצוה רע"ז): "על כן אין ראוי לבוא שם בעל מום כי הוא מקום השלמות, אינו בדין לעמוד שם מי שיש בו שום חסרון").

כמובן שנסתרות דרכי ה', והלכה למעשה אין לנו יכולת לראות תמיד כיצד צדיק וטוב לו, ואפילו משה רבינו שאל ולא קיבל מענה (מדרש אגדה פר' כי תשא). אך מצד עיקרו של דבר זאת אמורה להיות המציאות הפשוטה - שהמלך 'ברא בריותיו שלמות' (שהש"ר ג', א'), וכל מעשה בראשית 'בקומתו נבראו ובצבינון נבראו' (גמ' חולין ס', א'). השלימות כוללת את כל השלימויות כולן, הן ברוח והן בגשם, ולכן הנביא, שהוא האדם השלם שמקבל את דבר ה' - מוכרח להיות שלם גם בגשמיות, ובכך תהיה עדות על השלימות הכוללת שיש בו מתחילה ועד סוף.

אם כנים הדברים נוכל להבין גם את דברי התנא - שכל המעלות, ואפילו הגשמיות - נאות לצדיקים ונאות לעולם. משום שדוקא השלימות במעלות הגשמיות מבטאת את השלימות הכללית שיש לצדיק בכל קומתו ובניו. ממילא נבין גם היטב מדוע הלשון היא 'נאה' - מפני שה'שלימות' היא מילה נרדפת ליופי, וכשיש דבר חסר - חסר בו ה'נוי' שלו, והוא פסול מדין 'הדר'... לשם דוגמא, רק בדבר אחד מצא רבי עקיבא ש'מעשי בני אדם נאים משל הקב"ה' - והוא מעשה המילה, שמשלים את רמ"ח איבריו של האדם (תנחומא פר' תזריע). ומטעם זה, כאשר יש לצדיקים את השלימות המוחלטת בכל המעלות כולן - יש כאן 'נוי' מיוחד, הנוי של השלימות, ש'נאה' לצדיקים ונאה לעולם.

ומפני מה מעלותיהם של הצדיקים 'נאות' גם לעולם? הטעם הוא פשוט: הרי כל העולם כולו מלא ברדיפה אחר השלימות. כולם מרגישים תמיד שחסר להם, וכל אחד מחפש את שלימותו במקום אחר, אם בבורות נשברים ואם בבארות מים חיים. כאשר יש אדם שזכה והגיע אל השלימות - אין לך יצירה נאה מזו, עד שכל הבריאה יכולה להתנאות בכזה יציר נוצר, שבנה מעצמו קומה שלמה ומתוקנת שכולה כלילת יופי.

טובת העולם אינה סותרת את הנסיון:

ואם יש את נפשך לשאול, הרי ידוע מאמרם של חז"ל שהביא רש"י בתחילת פרשת וישב (בראשית ל"ז): "צדיקים מבקשים לישב בשלוה, ואומר הקב"ה לא דיין לצדיקים מה שמתוקן להם לעולם הבא, אלא שמבקשים לישב בשלוה בעולם הזה", ולכאורה לפי זה נמצא חילוף הדברים: טובתו של העולם הזה אינה טובה לצדיקים, אלא אדרבה, צדיקים אין להם מנוחה...

אך ברור שקושיא מעיקרא ליתא. הלא "אטו צדיקי אי אכלי תרי עלמי מי סני להו", כשאלתו של רבא במסכת הוריות (י', ב'), "כלומר, כלום רע להם לצדיקים שאוכלים שני עולמות, שיש להם טובה בעולם הזה ובעולם הבא..." (לשון רש"י שם), הרי שאין שום רע אם יהיה טובה לצדיקים כבר בעולם הזה, ואין זה

"רבי שמעון בן מנסיא אומר משום רבי שמעון בן יוחאי, הנוי והכח והעושר והכבוד והחכמה והזקנה והשיבה והבנים נאה לצדיקים ונאה לעולם, שנאמר (משלי ט"ז, ל"א) עטרת תפארת שיבה בדרך צדקה תמצא, ואומר (שם י"ד, כ"ד) עטרת חכמים עשרם, ואומר (שם י"ז, ו') עטרת זקנים בני בנים ותפארת בנים אבותם, ואומר (משלי כ', כ"ט) תפארת כהורים כוחם והדר זקנים שיבה, ואומר (ישעיה כ"ד, ג') וחפרה הלכנה וכרשה החמה כי מלך ה' צבקות בחר ציון ובירושלים ונגד זקניו כבוד, רבי שמעון בן מנסיא אומר אלו שבע מדות שמנו חכמים לצדיקים, כולם נתקיימו ברבי ובניו" (משנה ח').

'המלך ברא בריותיו שלמות':

שבעה דברים מונה רבי שמעון, שכולם נאים לצדיקים ונאים לעולם; נוי, כח, עושר, כבוד, חכמה, זקנה ושיבה ובנים (יש שמנו את הזקנה ושיבה' כדבר אחד, שהרי כל 'שיבה' כוללת כבר 'זקנה', ויש שמנו אותם כשניים כמעלה על גבי מעלה, אך מאידך לא גרסו 'חכמה'). על כולם מביא התנא פסוקים מהמקראות (יעוין ברש"י שביאר היכי ילפינן לה), ועל כולם מסיים רבי שמעון בן מנסיא ואומר: "אלו שבע מידות שמנו חכמים לצדיקים, כולם נתקיימו ברבי ובניו".

ההערה הראשונה היא על פשוטם של דברים: על מה ולמה נאה לצדיקים שיהיה להם נוי וכח, או שיהיה להם עושר וכבוד. בשלמא חכמה, זקנה, שיבה ובנים - יש מקום להבין, אך איזו התנאות יש בעניני דרך ארץ כמו נוי או עושר, ומהו בכלל הלשון 'נאה', שלכאורה לא בא לבטא את עצם הדבר, אלא דוקא את ה'נוי' שיש בו.

כמו כן יש להבין את הפרט השני - 'נאה לעולם'. לכאורה הפשט הוא שנאה לעולם מה שיש נוי לצדיקים. אך מה בין מעלת הצדיקים לבין הנוי של כל העולם? זה ודאי שהצדיקים מקבלים שכר על מעשיהם, ומשפיעים הלאה על כל בני דורם. אך מדוע מעלות אלו גורמות 'יופי' - שיהיה 'נאה' לכל העולם כולו?

אכן על פניו נראה ברור שכל המעלות שמנה התנא, כולן הן מעלות גשמיות שמבטאות את השלימות שיש לצדיקים כבר בעולם הזה. לא חסר להם ממון, לא בריאות ולא כבוד. יש להם גם זרע של קיימא וגם אריכות ימים. מה שהם זוכים לעולם שכולו טוב - אין בזה משום חידוש, והחידוש הוא שדורשי ה' לא יחסרו כל טוב - כבר כאן, בעולם הזה, ואפילו הטובה הגשמית מונחת ברשותם. יש להם גם תורה וגם גדולה במקום אחד, וערוכים לפנייהם שתי השולחנות.

אך השאלה שנותרה היא מדוע הצדיקים מתהדרים בכל המעלות הללו. אף אם משמים מזכים אותם בכל הטובות שבעולם, מדוע יש כאן מעלה יתירה, ומדוע מעלה זו קרויה בשם 'נאה' - נאה להם ונאה לעולם.

הפתח לביאור הדברים מיוסד על תמיהה גדולה עוד יותר מדברי רבי יוחנן במסכת נדרים (ל"ח, א'): "אין הקב"ה משרה שכינתו אלא על גיבור ועשיר וחכם ועניו, וכולן ממשה", ובהמשך דבריו אומר רבי יוחנן: "כל הנביאים עשירים היו". וכאן הקושיא כפולה ומכופלת: מה ענין עשירות ממונית להשראת השכינה, עד שאין לך נביא שלא היה עשיר? ולא רק עושר ונכסים נצרכים לנבואה, אלא גם גבורת הגוף, שכן אין הקב"ה משרה שכינתו אלא על 'גיבור ועשיר'... מילא 'חכם ועניו' - כך הדעת נותנת, אבל גבורה ועושר - מאן דכר שמיהו? אל יתהלל הגיבור בגבורתו ואל יתהלל עשיר בעושרו, כי אם בזאת יתהלל המתהלל השכל וידוע אותי... האם כביכול יש ערך לפני ה' למעלה גשמית של עולם החומר?

ואל תאמר ששם אין הכוונה כפשוטו, כי אם ל'גבורה' רוחנית ול'עושר' רוחני. שהרי ראיותיו של רבי יוחנן לדבריו הם ממושה רבינו, שהקים את המשכן בעשר אצבעותיו ושבר את הלוחות במו ידיו, וכן זכה להתעשר מפסולתן של לוחות. גם ההוכחות שמביאה הגמרא מהנביאים עוסקות כולן בעושר גשמי - שיונה הנביא שילם את שכר הספינה על סך ארבעת אלפים דינר, לעומס היו בתי בד ושקמים, וכן הלאה בשאר הנביאים. מה בין כסף וזהב לבין דבר האלוקים?

סותר את מאמר חז"ל האמור - 'לא דיין לצדיקים מה שמתוקן להם לעולם הבא'...

אלא מאי, ודאי שישנו חילוק ברור בין 'שלוה' לבין 'טובה', ואין כל קשר בין זה לזה. יתכן אדם שיהיו לו את כל טובות העולם הזה - איש אשר יתן לו האלוקים עושר ונכסים וכבוד ואינו חסר לנפשו, אך עדיין אין לו 'שלוה'. מעלת הצדיקים היא שיכולות להיות להם את כל טובות העולם, מצד השלימות שבה הם נתונים, אולם כל הזמן הם יהיו בתוך מלחמה בלתי פוסקת - להגביר את הטוב על הרע בלי לנוח לרגע.

הרי כל אדם מושם באמת בתוך המלחמה החזקה, כלשוננו של המסילת ישרים בפרק א', ובמלחמה הזו - 'כל עניני העולם בין לטוב בין לרע הנה הם נסיונות לאדם, העוני מצד אחד והעושר מצד אחד וכו', עד שנמצאת המלחמה אליו פנים ואחור'. יש כאלו שאצלם המלחמה היא רוחנית בלבד, בצורה כזו או אחרת, ואילו אצל הצדיקים שכבר מושלים ביצרים - יתכן שאפילו העושר עצמו יתפוך לנסיין, בלי סתירה לברכה שברכם ה'...

כל מה שאמרו חז"ל הוא רק שהצדיקים אינם יושבים ב'שלוה'. כי 'שלוה' פירושה חיים בלי מלחמות וכלי נסיונות, וחיים כאלו סותרים את מטרת העולם. 'לא דיין לצדיקים מה שמתוקן להם בעולם הבא' - כי רק שם למעלה יהיה את המנוחה, אך כאן בעולם הזה - כל תכלית האדם היא רק לעבוד ולעמוד בנסיין, והנסיין יכול להיות ב'כל עניני העולם'.

המעלות הגשמיות גורמות לנשא עוד יותר את המעלות הרוחניות:

עד כאן הביאור היוצא לפי פשוטו מלשון הגמרא בנדרים, אולם יעויין בדרשות הר"ן (דרוש ה') שהאריך הרבה בדברי רבי יוחנן, ופתח בקושיא האמורה: "אבל במה שהצריך לנביא להיות גיבור ועשיר צריך טעם"... ועל זה ביאר שם הר"ן באופן אחר לחלוטין - שבהיות והנביא תפקידו הוא להוכיח את בני דורו, צריך שיהיו דבריו נשמעים. ומאחר שחכמת המסכן בזויה, והבריות אינן רגילות לקבל ממי שאינו הדור בלבד ומדבר ברוב כוחו, לכן מוכרח הנביא להיות עשיר וגיבור - כדי שיהיה נכבד בעיני ההמון, וכך יקבלו את דבריו...

(ואגב זה ראה שם עוד דבר נפלא, שלכאורה יש להקשות אם כן כיצד משה רבינו היה כבד פה וכבד לשון, ועל כרחך הביאור הוא "יען לא ייחשב שהיות ישראל וגדוליהם נמשכים אחריו היה לצחות דברו"... דוקא מפני שהיה משה כבד פה התברר למעלה מכל ספק שתורת אמת היתה בפיהו, ורק משום שקול ה' דיבר מגורנו - הלכו בני ישראל אחריו ויאמינו בה' ובמשה עבדו. אחרת עדיין היה מקום לטעון שכשורו הרטורי הצליח למשוך את לב העם...).

ולפי דברי הר"ן עולה ממילא שאין כל הכרח לדברינו האמורים מהגמרא בנדרים. אולם ברמב"ם בהלכות יסודי התורה (פ"ז ה"א) כתב: "אין הנבואה חלה אלא על חכם גדול בחכמה, גיבור במדותיו, ולא יהא יצרו מתגבר עליו בדבר בעולם, אלא הוא מתגבר בדעתו על יצרו תמיד" וכו'. ומתוך הדברים משמע שהרמב"ם פירש את ה'גיבור' האמור בנדרים לא על גבורת הגוף, כי אם על גבורת הנפש - שהנביא יהיה 'גיבור במידותיו'.

ואכן בכסף משנה תמה שם על דברי הרמב"ם, שאף שיש לפרש ש'גיבור' ו'עשיר' הכוונה היא למעלות רוחניות, הרי בגמרא מוכח "דגיבור כפשוטו - שיהא בעל כח, וכן עשיר כפשוטו - שיהיה לו ממון הרבה". לכן כתב בכסף משנה שמא לעולם אין כוונת הרמב"ם לדברי רבי יוחנן בנדרים, כי אם לסברת עצמו.

אלא שבחיבורו האחר של הרמב"ם, שמונה פרקים (פרק ז'), כתב הרמב"ם במפורש בזו הלשון: "והוא אומרים 'אין הנבואה שורה אלא על חכם גיבור ועשיר' - אמנם 'חכם' הוא כולל המעלות השכליות בלא ספק, ו'עשיר' היא ממעלות המידות, רצוני לומר ההסתפקות, לפי שהם יקראו המסתפק בחלקו 'עשיר', והוא אומרים בגד העשיר 'אי זה הוא עשיר השמח בחלקו'... וכן 'גיבור' היא גם כן ממעלות המידות, רצוני לומר, שהוא ינהיג כוחותיו לפי הדעת, כמו שבארנו בפרק החמישי, והוא אומרים 'אי זה הוא גיבור הכושב את יצרו'..."

הרי מפורש לפנינו בלשוננו של הרמב"ם שדיבר על דברי רבי יוחנן עצמו, ועליהם אמר שאין הכוונה ל'גיבור' ו'עשיר' כפשוטו, אלא ל'גיבור הכושב את יצרו' ול'עשיר השמח בחלקו' (ועיין עוד בלשון הרמב"ם, ששם כתב את ביאורו הידוע על אספקלריא המאירה ואספקלריא שאינה מאירה, שהכוונה היא למדרגות השלימות הרוחניות שיש לנביא בלי מחיצות גשמיות).

והתמיהה עומדת מצד עצמה, כיצד יתיישב ביאורו של הרמב"ם עם פשוטות הגמרא, שעוסקת להדיא בגבורה גופנית ועושר גשמי (ואכן כבר בר"ן שם הקשה כן על פירוש זה, אלא שהביא זאת בשם 'קצת מפרשים' ולא ציין את שמו של הרמב"ם, וכן הקשה באברבנאל בפרשת שמות).

ונראה בביאור דברי הרמב"ם שכאן נוספה לנו תוספת על תוספת: זה ודאי

שהנביא צריך להיות 'גיבור' ו'עשיר' משום שהנביא מוכרח להיות שלם בכל, וכפי שנתבאר בתחילת דברינו. אלא שברמב"ם למד עוד גדולה מזו: המודד האמיתי האם זכה האדם להגיע לשלימות רוחנית - היא דוקא אם הגשמיות אמורה לומר את ההפך, והיא בכל זאת לא אומרת...

אם יש לך אדם עני ורש, שאין לו כל מושג בעניני העולם, האם חידוש הוא לומר עליו שהוא 'שמח בחלקו' ואין לו רדיפה אחרי התענוגות? הרי הוא לא יודע עשירות מה היא. דוקא כשאדם זכה לעושר ולנכסים, ואף על פי כן הוא לא רדוף אחר הממון - זהו הסימן האמיתי ש'איזהו עשיר' - השמח בחלקו'...

"הבל הבלים אמר קהלת", ואמרו על כך חז"ל במדרש (קהלת רבה פרשה ג', וכע"ז בדברים רבה א', ה'): "אילו אחר אמר הבל הבלים - הייתי אומר זה שלא קנה לו ב' פרוטות מימיו הוא פירת בממונו של עולם ואומר הבל הבלים, אלא זה שלמה שכתוב בו 'ויתן המלך את הכסף בירושלם כאבנים וכו', אין כסף לא נחשב בימי שלמה למאומה' - לזה נאה לומר הבל הבלים"... ככל שהאדם יהיה יותר עשיר ויותר משופע בממון - כך יהיה יותר נאה לו לומר 'הבל הבלים'... אילו היו לו רק שתי פרוטות, מה החידוש שהוא מבהל את הכל ומסתפק במה שיש לו?...

כך גם לגבי גבורת הגוף; אדם שהוא חלש, רפה וחסר אונים - גם היצר שלו הוא חלש ומחוסר כוחות... "שבחא דיליה - כד איהו בתוקפיה ואיהו טב" (זוה"ק פרשת קדושים, דף פ"ז, ב'), כלומר, ששבחו של האדם הוא דוקא כאשר כוחות הגוף נמצאים בו במלוא תוקפם ומרצם, והוא מרגיש כביכול יש לו את כל הכח והשליטה. אם בכל זאת הוא לוחם ביצרו, משעבד את ליבו כלפי מעלה ונכנע לרצון הקב"ה - אין לך גבורה גדולה מזו. שנאמר, "אשרי איש ירא את ה' (תהלים קי"ב, א') - אשרי איש ולא אשרי אשה? אלא אשרי איש שמתגבר ביצרו כשהוא איש, ויש בידו לעשות רע, ואינו עושה, ועושה טוב"... (פסיקתא פ' משפטים אות כ"א וכן בעוד מדרשים, ועי' גמ' ע"ז י"ט, א'). וכעין זה דרשו המפרשים (אבות ד', א') על הפסוק 'טוב ארך אפים מגיבור' (משלי ט"ז, ב') - 'אימתי היא טובה אריכות האף, והיא כבישת יצר הרע, כשתבוא מגיבור'...

רק כאשר האדם הוא עשיר, יש לו מנה והוא לא רוצה מאתיים - דוקא אז מעיד בו עושרו שאכן עשיר הוא - עשיר אמת של 'שמח בחלקו'. ורק כאשר האדם הוא גיבור, הכח מסור בידי והיצר יושב בין מפתחי ליבו - דוקא אז מעידה בו גבורתו שאכן גיבור הוא - גיבור אמת של 'כושב את יצרו'. ואם האדם הגיע לפסגת העושר והגבורה הגשמיים, ובכל זאת הצליח להעפיל גם לפסגת העושר והגבורה הרוחניים - היש לך 'גיבור' ו'עשיר' גדולים ממנו?

על כן למד הרמב"ם מסברת עצמו, שזה ודאי שדברי רבי יוחנן מתפרשים כפשוטם - על 'גיבור' בגבורת הגוף ו'עשיר' בעושר הממון, אך עומק רב טמון מאחורי הדברים - שהמדרגה הנישאה ביותר של 'עשיר' רוחני ו'גיבור' רוחני, היא כאשר יש לאדם את מלוא העושר והגבורה הגשמיים, אך הוא מתעלה מעליהם וקונה את דרגתו, מתוך הנצחון הגדול במלחמה החזקה. אז הוא עולה למדרגה העליונה ביותר במעלות הקדושים, עד שראוי הוא שתשרה עליו שכינה.

במסכת בבא מציעא (פ"ה, א') מספרת הגמרא על עשירותו של רבי, שאפילו שומר אורוותיו היה עשיר יותר משבור מלכא. לעומת זאת בסוף כתובות (ק"ד, א') אמרו בגמרא שבשעת פטירתו זקף רבי את עשר אצבעותיו כלפי מעלה ואמר, 'רבונו של עולם, גלוי וידוע לפניך שיעגתי בעשר אצבעותי בתורה ולא נהנית אפילו באצבע קטנה'... ולכאורה, אם רבי לא נהנה מאומה מהעשירות, לשם מה הביא לו אותה הקב"ה?...

אלא אדרבה היא הנותנת: אילולי היה רבי עשיר - לא היתה זו רבותא מה שלא נהנה מן העולם. דוקא בגלל שהיתה לו 'גדולה' גדולה כל כך - היתה לו גם 'תורה' גדולה כל כך. היה לו את הממון בשפע שאין דוגמתו, ולא פסקו מעל שולחנו לא צנן ולא חזרת (ברכות נ"ז, ב'), אך הוא בכל זאת לא נהנה מן העולם ולא כלום... זוהי הגדלות האמיתית, וזהו ה'עשיר' השמח בחלקו' הגדול מכולם.

על זה גופא מסיים רבי שמעון במשנה כאן, על שבעת המעלות של 'נאה לצדיקים ונאה לעולם': "אלו שבע מדות שמנו חכמים לצדיקים, כולם נתקיימו ברבי ובניו". שכן זוהי מעלתו של רבי הקדוש, שהיה לו גם את העושר הרוחני וגם את העושר הגשמי, ולא קרב זה אל זה. וזוהי המדרגה העליונה ש'נאה' לצדיקים ו'נאה' לעולם - שהם משלימים את הכוחות הגשמיים בכוחות הרוחניים, והופכים את הכל לעבודה תמה אחת שאין אחריה עבודה, לעשות רצונו ולעבדו בלבב שלם.

יתכנו כמובן צדיקים שיילכו בצדקם גם בלי כל המעלות הגשמיות שמנתה המשנה, אך עדיין אין בהם כל כך את ה'נוי' השלם של השלימות. רק כאשר האדם מקבל את הכל, ולמרות הכל הוא מתעלה על הכל - אז יש כאן את פסגת השלימות האנושית - שהיא ה'נאה' לצדיקים, ו'נאה' גם לכל העולם כולו.

הלכה למעשה

תשובות מורינו ראש בית הוראה
במשנת מרן רבינו הגרי"ש אלישיב זצוק"ל

איטר בסיוע לכתובת ספר תורה

שאלה אחד הכותב בימין ועושה מלאכתו בשמאל דלכתחילה אין לו לכתוב (מ"ב לב, יח) ולכן ביקש מהסופר שיכתוב בשליחותו והוא החזיק בראש הקנה מלמעלה. האם כשר.

תשובה כשר לכתחילה שהרי אינו מסייע בזה לסופר כלל, אדרבה מכביד ומקשה עליו את הכתיבה. וכשאוחז ידו בכף יד הסופר הכותב נמי מותר לכתחילה דאיתא בשו"ע (או"ח קפג, ד בהג"ה) דמה שאמרו בכוס של ברכה "ולא יסייע בשמאל היינו דוקא שלא תגע השמאל בכוס אבל אם נותן השמאל תחת הימין לסייעה מותר" וה"נ כיון שאינו נוגע בקנה מותר.

רחיצה בבריכה תוך שלושים

שאלה רב קהילה בלייקווד שואל עבור יתומות בגילאי העשרה, כיון שעכשיו שרב כבד בלייקווד האם ניתן להתיר להם כדי להקל מעליהם סבל החום בתוך השלושים.

הערה שורת הדין אין להתיר רחיצה בבריכה כפי שהורה רבינו (ציוני הלכה - אבלות עמ' שסט) שרחיצה בבריכה בתוך שלושים יש בזה תענוג גדול וע"כ הוא ככלל איסור רחיצה בחמין ובסבון. ואע"פ שמטרת הרחיצה בבריכה להקל סבל החום אין זה כאסמטני שהותר לרחוץ אפילו בשבעה (שו"ע שפא, ג) שהגדרת אסמטני איתא בשו"ע (שם) "שבא מחמת זה לידי מיחוש" משא"כ כאן ומה גם שניתן לרחוץ בצונן בלא תענוג הבריכה וכבר התבטא רבינו (עמ' שסד) "מנהג הרחיצה תוך שלושים חמור מאד".

אכן אין להורות בזה למעשה אלא הרב שליט"א המכיר את מצבן ויראה אם עלול להזיק לרוחן ונפשן. כמו שהורה רבינו (תצו הערה נט) לגבי השתתפות נערות יתומות בגיל העשרה בטיול ומסיבות כיתה רק המורה תדע להכריע בהתאם לבמצבן הנפשי אם לא יבשור אותן יותר "ואלו הן הנשקלן בשקל הקודש" וכפי שהרחבנו שם בהערה.

הגיליון מוקדש לע"נ
הבחור מנחם מבשר
בן הרב דוד מרקוביץ ז"ל

מדברים אמונה, אך תולים הכל בהצלחת 'המבצע'

כולם מדברים אמונה, אך בפועל תולים הכל בסיבות ולכן כל הדיבורים הם על הסיבות כיצד נעשה. 'מבצע חילוץ דרמטי'. כמובן שמזכירים גם שהכל היה בסיעתא דשמיא אך עיקר השיחה נסובה על 'המבצע' כיצד נעשה בזה. שוכחים שהכל הוא רק מעשה ה' לבדו המסתיר את עצמו "אכן אתה א-ל מסתתר".

בלשון המשוגעים

הגרא"א דסלר במכתב מאליוהו (א' עמ' 182 הטבע הסתר נסים): "הרי על כל פנים לא יצאנו מדרגת החושבים שהכוח ועוצם היד הוא העושה את החיל אבל הכתוב הרי צוות ואומר (קהלת) 'לא לחכמים להם ולא לנבונים עושר ולא לגבורים המלחמה', ואם באמת אנו חזקים באמונתנו, למה זה אנו חושבים ומדברים על פי מהלך דרך הטבע.

"כשאנו שואלים את זאת לעצמנו אנו משיבים לנו: כן, דרך האמונה הוא האמת בודאי, אבל יותר נקל לחשוב בפרטים על פי מהלך דרך הטבע בהתאם עם דרך מחשבתם של שאר בני אדם אשר באופן זה מדברים וכותבים בעיתונותם [אפילו בעיתונים חרדיים]. אבל נשאלה נא לעצמנו כלום מעולם ראית שיאמר אדם 'נשיחה נא בלשון המשוגעים' (בסיוף הריף של הרב דסלר) עלינו לדעת כי אף על פי שאנו מכסים את חסרוננו באמונה על ידי שהתרגלנו להזכיר תמיד שם שמים באמרנו ברוך ה', בעזרת השם, אם ירצה השם. מכל מקום הלא עצם מחשבותינו, חשבונותינו ומעשינו בנויים על השקפות המהלך הטבעי על פי סיבה ומסובב, אם כן הרי ברור שאמונתנו לקויה בעונותינו הרבים".

אם נשיא המעצמה הגדולה מטיל אמברגו על שליחת נשק, תיכף נבהלים, ועוסקים בזה. בוודאי חובתנו לעשות השתדלות ולהתפלל להי"ת, אך הכתוב מסיים ואומר "מי אתה הר הגדול לפני זרובבל למישור".

רוצה לומר מה כוח יש בך, התחשוב שאתה הר גדול לעמוד בפני המשיח לכל יוכל לעבור? לא כן, כי למולו תהיה כארץ מישור ובקל יעבור. כלומר אל תבהלו גם אם מלך גדול יעמוד כנגדכם, הוא כמישור לעומת רצון ה'. העיסוק בזה והבהלה מוכיחים על פגם באמונה.

מעתה עלינו להתחקות ולחשוב הרבה לחזק את האמונה בלבבותינו. עצה גדולה לכך כותב הרב דסלר (שם עמ' 179) "ומה יעשה האדם להניצל מפח מוקש של הטעויות הללו ומה יקרב אותו

המחזה הנבואי שקראנו בסוף הפטרת בהעלותך, הוא ממש ענייני דיומא (מלחמת שמח"ת).

נאמר שם (זכריה ד וברש"י) ויָשֶׁב הַמֶּלֶךְ הַדָּבָר בִּי וַיַּעֲדֵנִי קָאִישׁ אֲשֶׁר יַעֲזֹר מִשְׁנָתוֹ. ויאמר אלי מה אתה ראה. ואמר ראיתי וְהִנֵּה מְנוּרָת זָהָב קִלְהָ וְגִלְהָ עַל רֹאשֶׁהָ וְשִׁבְעָה נִרְתְּיָה עָלֶיהָ שִׁבְעָה וְשִׁבְעָה מוֹצָקוֹת לְנֹרֹת אֲשֶׁר עַל רֹאשֶׁהָ. וְשִׁנִּים זֵיתִים עָלֶיהָ אֶצְלָה - שני אילנות שהזיתים גדלים בהם אחד מימין הגליל ואחד על שמאלה: וַאֲעֵן וַאֲמֹר אֶל הַמֶּלֶךְ הַדָּבָר בִּי לֵאמֹר מַה אֵלֶּה אֲדֹנִי - מַה זֶה שֶׁהֵזִיתִים נִמְסָקִים מֵאֵלֵיהֶם וְהִשְׁמַן בָּא אֶל הַנֹּרוֹת מֵאֵלֵיוֹ. וַיַּעַן הַמֶּלֶךְ הַדָּבָר בִּי וַיֹּאמֶר אֵלַי הֲלוֹא יָדַעְתָּ מַה הָמָּה אֵלֶּה וַאֲמֹר לֹא אֲדֹנִי. וַיַּעַן וַיֹּאמֶר אֵלַי לֵאמֹר זֶה דָּבָר ה' אֶל תִּרְבֶּבֶל לֵאמֹר לֹא בַחִיל וְלֹא בַכֹּחַ כִּי אִם בְּרוּחִי וַאֲמֹר ה' צָבָא-וְתִּי. מִי אֵתָּה הָרִי הַגָּדוֹל לִפְנֵי תִרְבֶּבֶל לְמִישֹׁר וְהוֹצִיא אֶת הָאֶבֶן הָרֹאשָׁה וְתִשְׁאֹת מִן סֶן הָאֶרֶץ.

רבים תמהים בפשר הוויכוח שזכריה הנביא שואל 'מה אלה' והמלך עונה לו 'הלא ידעת מה אלה' ושוב שואל זכריה ואומר 'לא אדוני'. הגר"ח **מבריסק** אמר בזה (דובא בחידושי הגר"ח סמנס"ל עה"ת בשמו) פשט הלכתי בדין קדושה שניה קידשה לעתיד לבוא.

לענ"ד לפרש בפשוטו: הנביא ראה מנורת זהב שנשפך לתוכה שמן הישר משני עצי זית. סבר הנביא שיש כאן גילויים וסודות שלא ידע עליהם ולכן אמר 'לא ידעת' והמלך מתעקש ואומר לו הלא ידעת אין כאן גילוי סודות אלא המחזה בא ללמד את הידוע "לא בחיל ולא בכוח כי אם ברוח" - זה סימן לך להבטיח את זרובבל [בזה ירמו כאלו אמר ה' על מלך המשיח הבא מזרע זרובבל - מצודות] כשם שהזיתים והשמן הזה נגמור מאליו לכל דבריו. כך לא בחיל ולא בכח שבכם תעשו את בנין ביתי. ר"ל ממשלתו על העכו"ם לא יהיה בעבור חילו הרב ולא בכח זרועו יכבשם במלחמה אבל ימשול בם מבלי טורח מלחמה כי אם ברצוני כי אתן בלב העכו"ם להיות נכנעים לו וסורים למשמעתו ויהיה דומה לעריכות נרות המנורה שהיו מבלי טורח אבל הכל נעשה מעצמו כי הזיתים נתלשו מעצמם ונדרכו מעצמם ומעצמו נמשך השמן אל הגולה כאשר יאמר עוד למטה ומן הגולה נמשכו מעצמם דרך הצינורות אל הנרות. וז"ל הספורנו (שם) "כי אם ברוחי" - שלא יהיה אור ושום הצלחה לישראל בכוח ידם לא מאת הבורא בלתי אמצעי". עד כדי כך שצריך מחזה נבואי לחזק אמונה פשוטה.

בן ציון הכהן קוק

ראש בית הוראה הכללי ירושלים
רב דק"ק אבי עזרי פתח תקוה
נשיא כולל להוראה "ציוני הלכה"
מח"ס "ציוני הלכה"

במענה לשאלת רבים בדין הפסקת חשמל כשהברת החשמל מחדשת את הזרם בעיצומה של שבת קדישנו באמצעות פועלים יהודים, הנני להשיב בקצרה: מותר ליהנות מהחשמל לאחר חידוש הזרם. כיון שבמציאות של זמנינו יש לסמוך שהחיבור לחשמל יש בו פיקוח נפש, כי איננו מכירים את כל הגרים בסביבה הנצרכים למכשיר חשמלי לצורך פיקוח נפש כגון חמצן, הנשמה וכיו"ב. וכיון שהחיבור לכולם הוא במעשה אחד לכן מותר להנות מהחשמל לאחר חיבורו ולא נאסר משום מעשה שבת.

יודגש: אם כבר בערב שבת הופסק הזרם אין לחבר מכשירים חשמליים לשקעים בתקוה שיחודש הזרם בשבת כדי שלא להכשיל הפועלים בריבוי בשיעורים, אך לא חייבים לנתק מכשירים שכבר מחוברים קודם ניתוק הזרם.

כמו כן מותר להשאיר הקדרות על האש. אע"פ שהצטננו ולא נאסר התבשיל (אפילו טרק) משום בישול בשבת ולא משום איסור נתניה מתחילה על האש בשבת כיון שעובדי החברה אינם מתעסקים לא בקדרה ולא באש שתחתיה, אלא ההתעסקות היא כללית בחשמל המרכזי. וגם המרק כבר התבשל מערב שבת והוא רק 'לח שנצטנן'.

פלטה שכבתה מותר להעביר הסיר שעליה לפלטה אחרת (בבית השכנים וכיו"ב) ע"י נכרי. אך ע"י ישראל דעת מו"ר מרן הגר"י ש אלישיב שאינו מותר אלא בב' תנאים:

א] הפלטה שכבתה עדיין חמה במקצת (אפילו רק תחת מקום הסיר) באופן שניתן לחמם עליה איזה מאכל.

ב] הפלטה של השכן קטומה בשבר המומעט החום, כגון נייר כסף עבה או כמה שכבות של נייר דק (ניתן לעשות זאת בשבת) דבנית הפוכה וכיו"ב.

ויש מתירים בכל אופן.

בתפילה שלא תופרע מנוחת השבת ועל מנוחתם יקדישו את שמך ובקרוב נוכל להשתמש בחשמל כשר שאינו מיוצר בחילול שבת כלל.

בית הוראה הכללי
ירושלים
1371 י"א ק"ק

מוקד ההלכה שע"י בית ההוראה

0722-133-466

Beithorah.co.il

ניתן לשלוח שאלות וכן לקבל העלון מדי שבוע בדוא"ל:

Beithorah@gmail.com

להנצחה בעלון באמצעות

בקופת בית הוראה הכללי ירושלים שע"י מכון ציוני הלכה

הפסוקים והמזמורים שבפסוד"ז משרישים את כל היסודות הנחוצים, אך צריך לזהב' דברים: א. לשים לב למה שאומרים. א"צ להתפלל לאט, אך צריך להתפלל עם שימת לב ולהכניס התפעלות במה שאומרים. ב. לבוא בזמן לתפילה, כלומר לפי שהחזן מתחיל 'מזמור שיר או 'הודו' כדי להספיק להניח טו"ת ולברך את ברכות השחר. וכשהציבור מתחילים פסוקי דזמרה להתחיל עמהם. כך התפילה אינה בחטף ושמים לב למה שאומרים.

להכיר שהכל בא לו ישר ממנו יתברך וכי אין כוח ומציאות כלל בסיבות? העצה היותר ברורה לזה היא התפילה כי התפילה תקבע בנפשנו את ההכרה כי רק בבקשה ממנו יתברך נוכל להשיג את משאלות לבנו ורק ממנו יגיענו הכל" הוא מזכיר את הבקשות שבתפילה לקבוע אמונה אך עלינו לדעת כי הרבה קובעים בלבנו את האמונה השבחים ההודאות הברכות שבתפילה, ברכות השחר בהם מפנימים וקובעים שהכל הוא רק ממנו יתברך.

עונש חמור למי שנמנע מדיבור טוב על חברו

(תהילים ל"ט ג') **נאלמתי דומיה החשייתי משוב וכאבי נעכר נעכר במכתשין דמסאבותא** - כלומר מפני שהחשייתי משוב לכן כאבי נעכר בנגעים ממש כמו על לשה"ר.

האדם יכול לחשוב לעצמו ולומר: להגיד מחמאה או מילה טובה, לכאורה מה בכך אם לא אמרתי, וכי זהו כל כך חמור, הן אמנם שיכולתי לעודד אנשים, אך מה בכך שלא עודדתי, אך כאן מגלים לנו חז"ל בשם דוד המלך, שעל זה באים נגעים, שמפני שהחשייתי משוב, לכן כאבי נעכר בנגעים ממש באותה מדה כמו על לשה"ר.

זהו יסוד ואבן פינה בבית היהודי. אם אתה יכול לומר דבר טוב, אם יש לאדם אפשרות לומר מילה טובה, אל תחסוך ותשאיר את זה לעצמך, אלא תגיד ותשפיע טובה וברכה על הסובבים אותך. ויש בנותן טעם להביא את דברי אדוננו הגר"א (בסוף איגרת הגר"א), 'ואשה את רעותה תשמח בדברים טובים כי זה מצוה גדולה לכל אדם ושואלים לאדם בשעת הדין וכו' המלכת את חברך בנחת רוח הרי צריך שימליכהו בנחת ובוזה רוב התורה לשמח לאדם, ואף אם תעשה אחת מכם שלא כהוגן תמחלו זו לזו ותחיו למען ה' בשלום', הרי שזהו עניין כללי תמיד לשבח וע"ז עומד רוב התורה וכלשון הגר"א, ויה"ר שנוכח תמיד לראות מעלת חברנו ולא חסרונם.

בפרשתנו מבואר הענין החמור של דיבור לשון הרע כפי שרואים בחטא המרגלים. אך יש לדעת דבר נורא. הרי כולנו יודעים מגודל העונש החמור על המדבר לשון הרע. אבל איננו יודעים ומשערים כלל מהו גודל העונש למי שביכולתו לומר מילה טובה ליהודי ואינו אומר. הדברים מבוארים בפירוש בדברי הוזה"ק, שכמו שאדם יענש על מילה רעה שאמר, באותה מידה הוא יענש על מילה טובה שלא אמר.

וז"ל הוזה"ק בפרשת תזריע (דף מ"ו סוף ע"ב, בדפוס מתוך מדבש כרך י' עמ' תקס"א) **'כמה דעונשא דהאי בר נשא בגין מלה בישא** - כמו שיש עונש לאדם בשביל דיבור רע שהיה אסור לדבר ודיבר, כך ענשיה בגין מלה טבא דקאתי לידיה ויכיל למללא ולא מליל - כך עונשו בשביל דיבור טוב שבא לידו לדבר והיה יכול לדבר ולא דיבר כגון שבא לידו לשמח ולחזק את חברו בדברים טובים ומנע את עצמו מלשמחו ולחזקו אז הוא נענש בשביל זה, בגין דפגים להווא רוחא ממללא דהיא אתתקנת למללא לעילא ולמללא לתתא וכלא בקדושה - מפני שפגם לרוח המדבר הדיבור הוא רוח ממללא שהיא הדיבור הטוב מתקן את הדיבור העליון והתחתון, כ"ש אי עמא אזלין בארחה עקימא והוא יכיל למללא להו ולאוכחא להו ושתיק ולא מליל כמה דאמינא דכתיב

דעת ואמונה

מתורתו של

הגאון רבי עמנואל טולידאנו שליט"א

גיליון מס' 151

המוסר השכל ממסעות בני ישראל במדבר

פרשת שלח
תשפ"ד

המן והבשר שהיו אוכלים, וכן לדוגמא אם חנו במקום ירוק שיש שם קצת מים וצמחיה ירוקה, הרי ודאי נעים להיות במדבר במקום ירוק שיש בו מים מאשר במקום צחיח ושמים, ויתכן שבדיוק הם הגיעו למקום זה בצהרים ובערב הם כבר זזים משם. ובני ישראל לא אמרו על זה כלום, ולא הרגירו ח"ו על הנהגתו של הקב"ה, אלא מה שהקב"ה רוצה אנחנו איתנו! פרשה זו מחנכת את האדם ללכת אחרי הנהגתו של הקב"ה, ולקבל את הנהגתו בשמחה ובאהבה, להתחנך שמה שהמלך אומר עושים והמלך הטוב בעיניו יעשה.

כל התחנות והמסעות שאדם עובר בחייו - על פי ה'

ופעם אמרתי שיש ללמוד רעיון אחר ממסעות בני ישראל במדבר, שכל מסעם היה על פי הענן ועמוד האש, על פי ה' יחנו ועל פי ה' יסעו, כך גם בחייו הפרטיים של כל אדם כל התחנות והמסעות שעובר בימי חייו צריך להאמין ולדעת שהכל מנוהל מלמעלה על פי השם.

וכבר ספרתי מעשה שהיה עמי בפריז שהתפללתי בבית כנסת אחד וקבעתי עם אחד שאפגש עמו לאחר התפילה במקום אחר, והנה נגמרה התפילה אך אני התעכבתי עם אנשים שבאו לשאול שאלות ולבקשת ברכה ואחרתי לפגישה עם אותו אדם, וכשבאתי אליו כעס עלי למה לא באתי בזמן, אמרתי לו וכי מה אתה חושב שאתה מתרעם עלי, שאני מנהל את עצמי? אני לא מנהל את עצמי בכלל, אני מנוהל! לא אני מנהל את הזמן שלי, רצייתי להגיע אליך בזמן שקבענו, ובאמת נגמרה התפילה בזמן, אבל מה אעשה שאנשים עכבו אותי לאחר התפילה, וכי אני ידחה את כולם, לא רצתי להתעכב אבל השם זימן לי דברים שעכבו אותי, השם הוא מנהל את החיים שלנו, ואותו אדם התפעל מהתשובה וסבר וקיבל. יסוד זה אנו למדים מהפרשה הזאת, על פי ה' יחנו ועל פי יסעו, המסעות של האדם במשך כל ימי חייו, כולם מנוהלים על פי השם.

שני דברים אלו אנו למדים מפרשת המסעות, א' – הקב"ה מחנך אותנו שמה שהמלך אומר עושים ולא מהרהרים על רצונו, ב' – שהאדם מנוהל על פי השם ואינו מנהל את עצמו.

עמוד הענן ועמוד האש היו עומדים על המשכן

בני ישראל בהיותם במדבר נסעו מסעות רבות מכאן לשם ומשם לכאן, והתורה מספרת בפרשת בשלח והשם הלך לפניו יומם בעמוד ענן לנחתם הדרך ולילה בעמוד אש להאיר להם ללכת יומם ולילה, עמוד הענן היה מראה להם את הדרך להיכן ללכת, [ועמוד ענן זה אינו עמוד עשן, אלא ענן כמו העננים שאנו רואים בשמים, ועשן זה דבר אחר הנוצר ממשוה שנשרף]

ביום היה הענן מראה להם את הדרך, ובשקיעה הענן מסתלק ובא במקומו עמוד אש, ובפרשת בשלח לא כתוב היכן היה נמצא עמוד הענן ועמוד האש, מפני שהיה זה קודם שנבנה המשכן, אבל בפרשת בהעלותך כתוב שהענן היה נעמד על משכן העדות, ובהעלות הענן מעל האהל יסעו בני ישראל ובמקום אשר ישכון שם הענן שם יחנו בני ישראל, כך כל מסעותיהם היו על פי הענן.

המסעות והחניות לפעמים תכופים מאוד ולפעמים מרוחקים מאוד

והנה התורה מספרת שלפעמים הם באים לאיזה מקום ביום ותיכף באותו הלילה עמוד האש נוסע וכולם נוסעים אחריו, ולפעמים היה נשאר הענן במקום יום ולילה ולמחר בבוקר נוסעים, ולפעמים יכול היה להיות שנה שלמה שלא זזים מאותו מקום, כמו שכתוב בפסוק או ימים או חדש או ימים בהאריך הענן על המשכן לשכן עליו יחנו בני ישראל ולא יסעו ובהעלתו יסעו, ופירש רש"י או ימים - שנה כמו ימים תהיה גאולה.

התורה מספרת זאת להתחנך שלא להרהר אחר הנהגתו של הקב"ה

ונראה שהתורה מספרת לנו את כל זה, לא בשביל סיפור דברים כיצד היו נוסעים במדבר, אלא פרשה זו באה לחנך אותנו שצריך לקבל את הנהגתו של הקב"ה בכל מצב, הרי לפעמים היה להם קשה ללכת אחרי עמוד הענן והאש, שלפעמים היו חונים באיזה מקום ביום והנה בא הלילה והם חושבים שהם הולכים לישון במקום חניה זה, בודאי שאם הייתי שם הייתי מצפה שלא יבוא עמוד אש כך שנוכל לישון מעט בלילה, אבל פתאום נעמד עמוד האש והלך לפניו, ומוכרחים היו לשנות את התכונות והציפיות וידעו כולם שבליילה הזה אין שינה, כולם הולכים אחרי עמוד האש, והשם היה נותן להם כח לזה מאכילת

כיצד מועיל הנוסח הקצר להפרשת תרומות ומעשרות

ג' – בגמרא בתחילת פרק המפקיד, אמרינן לגבי מה שהשומר קונה את הכפל **דנעשה כאומר לו** לכתשרצה ותשלמי תהא פרתי קנויה לך מעכשיו. וגם בזה קשה שהרי כעת אינו חושב כן ויאוש של"מ ל"ה יאוש, וכבר עמד ע"ז הנתה"מ (סי' קצ"ז סק"ד).

ואמרתי ליישב כל זה, שהכלל בזה הוא, שבדבר **שאדם משתוקק ומאחל לעצמו** שהלואי שיהיה הדבר, נחשב זאת כמי שיש לו דעת מפורשת על זה, ודוקא באבירה שאין בה סימן שודאי אינו מאחל לעצמו כלל שתאבד ממנו ושיתאש, בזה אמרינן שאף אילו היה יודע היה מתאש, השתא מיהא לא איאיש, ויאוש של"מ לא הוי יאוש, אבל בדבר שהוא משתוקק ומאחל לעצמו שיקרה דבר זה, וכגון בזכיה שאדם מעוניין וטוב לו שיזכו עוברו, וכן בקנין חצר טוב לו שתבוא מציאה לחצירו ויזכה בה, וכן בההיא דהמפקיד שכדאי לו להקנות את הפקדון לשומר כדי שיתפתה לשלם, בכל זה חשיבין זאת לדעת ממש [ואף אם מעולם לא חשב על זה, חשיב דעת מה שמעוניין בכך].

ולכן כשאדם רוצה באמת שיחולו ההפרשות כדין, אף שאין כאן כוונה להדיא על חלות התרומה והמעשרות, מ"מ כיון דגילה לנו דרצונו בכך וטוב לו שיחולו כל מה שצריך לחול חשיב כאילו כיוון ממש. [וע"ע באורך בעטה אור תרומ' סי' כ"ט].

נרבת נכד מוריני הרב רבי ברוך סופר שליט"א

לרגל הולדת בתו יה"ד שיזכה לרווח נחת מכל יוצאי חלציו

ל"ע"נ ראש חשיבה ר' נסים בן ר' יוסף זצוק"ל ראש ישיבת שארית יוסף ת.נ.צ.ב.ה.

החזו"א (דמאי סי' ט"ו סק"ו) כתב שמי שיש לו נוסח כתוב של הפרשת תרומ' ובעת אין נמצא בידו נוסח זה ואינו בקי להפריש, יקח יותר מאחד ממאה ויאמר שיחול הכל כמו שכתוב בנוסח כדת. ומפורסם בשם החזו"א שאף מי שאינו מבין מה זה תרומה ומה זה מעשר ראשון ומה זה מעשר שני, בכל זאת מועיל מה שאומר שיחולו ההפרשות כמו שכתוב בנוסח. וכך נוהגים ללמד עולים חדשים שאינם יודעים כלום מה זה תרומ' וכן אינם מבינים מה הם הולכים לעשות בהפרשתם רק שע"י יותרו להם הפירות באכילה, לעשר עם הנוסח הקצר עפ"י מרן החזו"א ז"ל הנ"ל.

והנה רבים פקפקו בזה, איך תחול כך הפרשת תרומ' מאחר שאין כאן דעת לחלות התרומות ומעשרות כשאנו יודע מה הן ההפרשות.

ונ"ל להסביר את דברי מרן החזו"א ז"ל, דהנה אע"פ דק"ל יאוש שלא מדעת לא הוי יאוש, מצינו בכמה מקומות שמחשיבים את מה שאם היה יודע היה עושה זאת, כאילו כיוון כך.

א' – **בקנין חצר**, שחצרו של אדם קונה לו שלא מדעתו, ומבואר בתוס' במסכת בב"ב (נד, א ד"ה אדעתא) שהוא משום שאילו היה יודע שיש מציאה בחצירו היה מוכין לקנותה. ואינו מובן מה מועיל זה שאם היה יודע שיש מציאה בחצירו היה מתכוין לקנותה, והרי כעת אינו יודע מזה, ויאוש של"מ לא הוי יאוש.

ב' – **בדין זכיה** לאדם שלא בפניו, כתבו התוס' בכתובות (יא, א) שהוא משום דאנן סהדי דניחא ליה דליהוי שלוחו. וצ"ב מה מועיל מה שאם היה יודע היה ממנהו שליח, וכבר עמד ע"ז הקצוה"ח (סי' ק"ה).

פרשת שלח

דיני בישול והטמנה

סעודת ליל שבת

א. בדבר יבש אין בישול אחרי בישול, אולם יש בישול אחרי אפיה צליה או טיגון, לכן אסור לתת לחם לתוך מרק, וכן אסור לטבול ביסקוויטים או מצות בתוך תה קפה וכד', אפילו בכלי שני כל זמן שהוא חם בכדי יד סולדת (שו"ע סי' קי"ח ס"ה וס' נמ"א). אולם אם הוציא את המרק מהסיר על ידי מצקת, נחשבת הצלחת לכלי שלישי ומותר לתת בו דבר אפוי או מטוגן (משנ"צ ס"ק מה), שקדי מרק או אטריות הם מטוגנות בשמן עמוק, ונחשבים למבושלים ולכן מותר לתת אותן אפילו בכלי ראשון [אם אינו עומד על גבי האש]. ב. קרוטונים יש מהם שרק נאפו ולא טוגנו, ולכן יש להיזהר מלתתם לתוך מרק רותח [ואף בכלי שני אסור, שמא הם מ'קלי הבישול'] (פ"א פ"א ס"ק ע).

סעודת יום שבת

א. אסרו חכמים להטמין תבשיל בערב שבת בדבר המוסיף הבל, אפילו שהתבשיל מבושל כל צרכו, כגון שמכסה סיר העומד על גבי האש [אפי' אש מכוסה] מכל צדדיו במגבת, הרי זה טומן בדבר המוסיף הבל, שהרי האש מחממת את התבשיל. עוד אסרו חכמים להטמין תבשיל בשבת אפילו בדבר שאינו מוסיף הבל [כגון שמסיר את הסיר מהאש ונתנו בתוך מגבות או שמיכה] (שו"ע רמ"א ס"ז), ולכן אם כבתה האש בשבת אסור לכסות את הסיר במגבת מכל צדדיה, אבל מותר לשים מגבת על מכסה הסיר כשצדדי הסיר אינם מכוסים. ב. לדעת הרמ"א (סי' רנ"א ס"א), מותר בערב שבת לשים מגבת את מכסה הסיר העומד על גבי האש אם צידי הסיר אינם מכוסים. ולדעת השו"ע (ס' והחזו"א סימן לו ס"ק יט) הטמנה מצד אחד נחשבת הטמנה, ולדעתם אין לתת בערב שבת מגבת על גבי סיר העומד על גבי האש.

סעודת שלישית

א. מותר לשים בשר קר מבושל לתוך מרק רותח ואין בזה איסור הטמנה או בישול, וכן מותר לשים בערב שבת שקית עם אורז לתוך החמין העומדים על גבי האש, שאין זה דרך הטמנה אלא דרך בישול, וכן מותר לעטוף פשטידה בנייר אלומיניום ולהכניסו לתוך החמין (ס' ס"ק פז). ב. לכתחילה טוב להקפיד שכל התבשילים יהיו מבושלים כל צרכם בערב שבת, ובכניסת שבת לתת את הסיר על גבי אש מכוסה או ע"ג פלטה (פ"א פ"א ס"ק עג, ע"י"ס לענין כליעבד).

בן יפונה

לעתים אנו מתארים ומתפעלים ממפעליו של אדם, משתאים על יכולתו להתמודד עם הרים גבוהים. ואז מתברר שכלל אנו לא יודעים להסתכל, ויותר ממה שהתפעלנו מאותו איש, היינו צריכים להתפעל מאחרים

רבותינו כללו את כל התורה ככדור ובידם היה לדרוש ולטהר את השרץ במאה וחמישים אופנים, בזרועם הנטויה היו יודעים לדרוש את כל התורה כולה בשבעים פנים, היו תנאים מרבותינו שלא הניחו שיחת דקלים ושיחת עופות, מעשה בראשית ומעשה מרכבה, שום דבר לא נעלם מחכמתם הנשגבה.

ובדיוק עם י"א שמות המרגלים 'נעצרו' ולא 'הצליחו' לדרוש כלום, לא ראשי תיבות ולא גימטריא ולא נוטריקון?

וביאר הדברים הוא, שדרשה היא לא להטוט בעלמא. גם לחבר גימטריא לא צריך מוח גאוני שיודע לחבר ולהמציא. מסורת בידנו כי לחיבורו של רבינו יעקב בעל הטורים על התורה, אין שם, כי אם 'בעל הטורים', להודיע ולהוידע שרק מוח קדוש כזה, מתוך קדושת התורה, יכול לחבר כזה חיבור. חותם ההכשר של החיבור הוא בכך שיצא דוקא מרבי יעקב בעל הטורים. טור אורח חיים, טור יורה דעה, טור אבן העזר, טור חושן משפט!

אם רבותינו אמרו 'אין בידנו לדרוש', אז באמת אין בידנו לדרוש.

ומינה נילף, כי את אשר בן דרשו – גנוי גנוים נממנו בו!

כח הפועל בנפעל

נתבונן על הדרשה שנכתרה לראשו של כלב בן יפונה. שם אביו היה באמת 'חצרון' (סוטה יא:), ולא נתכנה בשם 'בן יפונה', אלא על שם שפנה מעצת מרגלים.

ואם כך נשאל, היה צריך לומר 'בן פנה' או 'בן פונה', לספר על הווייתו שפונה ומסתלקת מעצת חוטאים, ומהו לשון 'יפונה' כלשון עתיד.

ולתפארת הפלפול נוסיף עוד, מדוע המעלה הגדולה שפנה מעצת מרגלים נכתרת לראשו של אביו ולא לראש עצמו?!

והתשובה שאם אדם חושב שיוכל לשים תבלין במרק וברגע אחד הבן ישתנה, טועה. ילד לא גדל לבד ואינו כפטריה הגדלה

הדבר היחיד שהתורה מתארת אודות האנשים שנשלחו לתור את הארץ, הוא שמותם. אין לנו פירוט מה עשה כל אחד ומה עשו אבותיו, מדוע נבחר לתפקיד ולא אחיו, אלא רק את שמו ידענו. זה שמוע בן זכור וזה שפט בן חורי. כולם אנשים, ראשי בני ישראל המה.

וכמו כל סוגיה בתורה, גם שמות האנשים המפורטים, ממקצועותיה וצפונותיה של תורה הם.

העומד לרגלינו, אלה דברי חז"ל בסוטה (לד:); 'אמר רבי יצחק, דבר זה מסורת בידנו מאבותינו – מרגלים על שם מעשיהם נקראו'. כלומר, לכל שם המפורט בפרשה הזו, יש משמעות. אל נא תחשוב כי זה השם שנקרא בלידתו, כי אם השם שהוצמד לו ברבות הימים בעקבות פעליו ומעשיו, וכיוצא בזה הארכנו בעבר אודות עוג מלך הבשן ואחרים.

ולא רק על השם עצמו, אלא גם על המקום והסדר בו הונחו השמות. בכל הפעמים שהוזכרו נשיאי ישראל, לא הוזכרו לפי סדר גדילתם – ראובן שמעון וכו', אלא לפי סדר הדגלים או לפי סדר אחר. כאן, המקום היחיד שנמנו ונספרו כמעט לפי סדר לידתם, ואף בזה יש משמעות.

לא עלתה בידנו אלא אחד

פעמים בודדות בש"ס מצינו את הלשון של 'מסורת בידנו מאבותינו'. ואם נכתב כך, נדרשת התבוננות יתרה להבין במשמעות השמות וטיבן. הרי אנו יודעים שהאנשים הללו קלקלו וגרמו בכיה לדורות, ולכן אנו נשאר בחז"ל הזה, להתבונן ולהבין.

יש המשך למימרא הזו; 'ואנו לא עלתה בידנו אלא אחד – סתור בן מיכאל. שסתר מעשיו של הקב"ה, ומיכאל שעשה עצמו מך'.

כיצד יתכן שלא עלתה בידיהם אלא בירור שם אחד?

מהאוויר. ילד יהודי, חלק אלו' ממעל, אינו כחיית השדה שטבֵּעֵי היער מועתקים בה מדור לדור ללא צורך בחינוך והדרכה. ומי האיש שלא הכיר את אמרתו הנודעת של החפץ חיים כי ברכה לילדים טובים לא יכולה לחול כשההורים גדולים, כי אם הם לא יחנכו את עצמם מגיל צעיר, לא יהיה סיפק בידם לחנך את הדור הבא.

הבית שבו גדל כלב, הקרין בכל ישותו עוצמה שמהותה עשיית רצון ה'. האימא לחשה תמיד לילדיה, כי אם רואים משהו שהוא לא רצון ה', פונים ומסתלקים מהמקום הזה ללא אומר ודברים. האבא שינן עם בניו שאין בעולם שום רצון מבלעדי רצונו של מקום. יד אומן טיפחה וניכשה ושרה ועורדה ודירבנה, היד הזו הדריכה שאם יש מאורע שה' לא מרוצה ממנו, אתה תהיה מפונה ממנה. יש כאן יד של אבא, יש כאן יד של אימא.

ה'יפונה' לא בא מכלב עצמו, אלא מהוריו, הוא 'בן יפונה'! כל חייו של כלב, הוא חונך לאור ה'יפונה'. עוד יבואו לו ימים בהן יהיה חייב להתמודד ולקבל הכרעה של 'יפונה', ולפנות מעצת מרגלים.

שלא יהא ניסת לחבריו להיות בעצתם

החינוך של בית אבא כלל עוד יסוד.

כשנמצאים בניסיון, גם החינוך העמוק ביותר יכול ללכת לאיבוד. וכלב יודע שלא מספיק השתדלות, יודע שלא מספיק מסרים של אבא ואמא, וגם לא עבודה עצמית של עשרות שנים, מוכרחים לסייעתא דשמיא.

'בשעת תוקף התאוה', הנחיל רבינו הסמייפלר (ברכת פרץ, בשלח), 'מאבד האדם כמעט כל היראת שמים שלו, ומה יועיל חינוך מבית אבא, אם יעמוד בפני יצר הרע שהוא מאש ואדם מבשר ודם?

זאת הכיר כלב והכנים עצמו לקברי אבות, להתפלל על עצמו שלא ייסחף. 'שלא יהא ניסת לחבריו להיות בעצתם' (לשון

רש"י), להתחנן על עצמו שלא ייפול בפח שכולם דוהרים לעברו, הושיעני ה' כי באו מים ואין מעמד.

כל עבודה רוחנית קשה לקנייה ככלי זהב וכלי פז, קל לאבדה ככלי זכוכית. יחידים בדורות הצליחו לקנות את עולמם ברגע אחד, היה יקום איש צרורות והיה את אלעזר בן דורדיא, אין עוד רבים דוגמתם. תמיד נדרשת עבודה מאומצת ואינמנסיבית.

אין איתנו יודע עד מה

כדי שנוכל לדרוש על השבטים, אנו צריכים מסורת. אינו יכולים לדרוש סתם, על סתור בן מיכאל יכלו לומר כי כך קיבלו מסיני, זו עבודה של חיים. אנחנו צריכים אדם גדול שקיבל כך איש מפי איש, ולא לדרוש מדעתנו.

העולם רווי מאורעות והתרחשויות. קל לנו לשייך ולהצביע שזה בגלל זה, וישוב פלוני לא נפגע כי הוא היה שומר שבת, אלמוני הצליח בעסקיו בגלל שעמד בניסיון וחברו הפסיד בגלל שהתנהל אחרת.

והאמת שאנחנו צריכים את החפץ חיים שיגיד לנו שצדיק פלוני גדול מחמת הדמעות שאימו שפכה עליו והרשע ההוא נענש בגלל שלפני שלושים שנה גרם ליתום להשתעבד לצבא הרוסי, לנו אין יכולת למדוד ולדעת.

ואם יורשה נוסף עוד; 'דבר זה מסורת בדינו מאבותינו', לא רק בהלכות מרגלים הקשורה לפרשת שלח, לא רק בדרישת שמות של אנשים על פי מעשיהם, כי אם כל הווי חיי האדם, תלויים באבותינו, מכוחם אפשר להגיע רחוק.

אתה פועל קמעא עם בנך, והתוצאה תהיה משמעותית מאוד ונצחית לדורות עולם!

אחינו כל בית ישראל הנתונים בצרה ובשביה העומדים בין בים ובין ביבשה המקום ירחם עליהם ויציאם מצרה לרוחה ומאפלה לאורה ומשעבוד לנאילה השתא בעגלא ובזמן קריב

לעילוי נשמת
איש אהוב למשפחתו
מוקיר רבן וגומל חסדים טובים
גבריאל (גבין) בן רחל תחי' אבגני ז"ל
מעלותיו ומידותיו הטובות נודעות לכל מכיריו
נלב"ע ט"ז סיון תשפ"ד
ת.נ.צ.ב.ה.

לעילוי נשמת
איש האמת, אשר מוסריו הקשיבו כמזהים
מרבין תורה ויראה בקצוי תבל
הגה"ח רבינו משה וולפסון זצוק"ל
נלב"ע מוצאי שבת קודש לסדר 'יהי בנסוע הארון', תשפ"ד
נפשו בטוב תלין וזרעו יירש ארץ
ננב"ע ע"י אחד מצעירי תלמידיו הי"ו
ק"ק 'אמונת ישראל', ליקווד

פרשת שלח תשפ"ד

מישבטי התורה

הליכות חיים

בס"ד

ב"מ קיז.

מי גשמים שחדרו ממרפסת דירת העליון
לדירת התחתון

שאלה

בבנין משותף בשכונה חרדית, יש לקומה השלישית מרפסת פתוחה שנבנתה מלכתחילה כמרפסת סוכה, ומתחת למרפסת זו בקומה השנייה יש חדר מגורים. הדיירים בקומה השנייה והשלישית קנו את דירתם מהקבלן וגרים בבנין שבע שנים, מיום איכלוס הבנין.

כבר מהשנה הראשונה לאיכלוס הבנין התברר, שהאיטום במרפסת שבקומה השלישית לא נעשה כראוי ע"י הקבלן המוכר, ומחמת זה חודרים דרך המרפסת מי גשמים לחדר המגורים שבקומה השנייה. וכמו כן כשמעבירים בקומה השלישית כמות גדולה של מים [כששוטפים את ביתם] דרך המרפסת למרזב, חודרים מים לדירה שמתחתם, ונגרם נזק רב לקירות, לארונות ולבגדים שנמצאים שם.

והנה מאחר והיתה אחריות של הקבלן לשש שנים מפני נזילת מים, פנה הדייר התחתון לקבלן מידי שנה, והוא שלח פועלים שמרחו חומר איטום במרפסת העליון שהועיל לאותה שנה. אולם כעת נגמרה אחריות הקבלן, ולכן תובע הניזק מבעל המרפסת, שיאטום את המרפסת שלו כראוי, שלא יחדרו דרכה מי הגשמים ומים כששוטף את דירתו. האם הוא צודק בתביעתו?

תשובה

א. על פי דין תורה, הטיפול במניעת חדירת מי גשמים דרך המרפסת לדירה שמתחתיה - אינו מוטל על העליון.¹

ב. גם במקומות שנוהגים בגלל חוקי הערכאות לחייב את העליון לאטום את המרפסת שלו כדי שמי גשמים לא יחדרו דרכה לתחתון, בנידון השאלה דנן הוא פטור, מכיון שהליקוי נעשה מלכתחילה בעת בניית הבנין.²

ג. אסור לעליון להעביר את מי שטיפת ביתו דרך המרפסת הזאת, בצורה שכתוצאה מכך יחדרו מים אלו לדירת התחתון. איסור זה קיים, גם אם הקבלן שבנה את הבנין אשם בכך שלא עשה איטום טוב במרפסת. ולכן לצורך ניקוי המרפסת, עליו להסתפק בשימוש עם מטלית לחה שאינה ספוגה במים רבים.³

אמנם נציין, שמכיון שגם לעליון יש צורך באיטום כדי שיוכל להעביר את מי שטיפת ביתו דרך המרפסת, לכן כדי לשמור על יחסי שכנות טובים, למרות שאינו מחויב על פי הדין, בכל זאת יש שנוהגים במקרים אלו לפנים משורת הדין, ומסכימים להתפשר בעלות האיטום עם התחתון. ובפרט במקרים שהאיטום נפגם שנים רבות לאחר בניית הבנין.

מקורות

1. כתב בשו"ת הריב"ש (ס' תקיז) שאם מי גשמים חודרים דרך הגג של העליון לדירת התחתון - על התחתון בלבד שהוא הניזק,

לעשות מרזב או איטום כדי שלא יחדרו הגשמים לדירתו. הטעם לכך הוא, מכיון שמי הגשמים אינם מים ששייכים לעליון - אלא הם מי הפקר שבאו מהעולם, שהעליון אינו מעוניין לזכות בהם למרות שעוברים בחצירו, ואדרבה הוא מעוניין שיצאו מדירתו. ולכן אין הם נחשבים - "ממונו" שמזיק לתחתון, אלא - "מי הפקר" שמזיקים לתחתון. ואין שום חיוב על העליון למנוע מהם מלהזיק לתחתון. וכדברי הריב"ש פסק הרמ"א בחו"מ (ס' קנה, ד) וע"ש.

אמנם הב"ח שם (ס' קז), והסמ"ע (ס' קט) הקשו סתירה בדברי הרמ"א, שכתב (בס' קסד, א) שכל צרכי הגג - על העליון בלבד. ואילו כאן בס' קנה כתב, שהתחתון צריך לתקן זאת? וע"ש בב"ח, ובבאר היטב (ס' קנה ס' קיג), ובנתיבות (ס' קסד ס' קב), ובחידושי החת"ס על השו"ע (ס' קנה סעיף ד) ועוד, כיצד תירצו את הקושיא. עכ"פ לדינא, אפילו במקרים שהקבלן עשה איטום טוב, אם במהלך השנים האיטום התקלקל - לא ניתן לחייב את העליון לתקן זאת, כדעת הריב"ש, והכרעת הרמ"א.

ואע"פ שבארץ ישראל ישנו מנהג מדינה קבוע, שכל השכנים צריכים להשתתף באופן שווה בהוצאות תיקון הגג המשותף, ובכלל זה לעשות עליו איטום שלא יחדרו דרכו מי גשמים לדירות שמתחת לגג. ולפי"ז לכאורה היה מקום לפחות לחייב את העליון להשתתף במחצית מעלות האיטום?

אולם המקרים חלוקים במהותם. שרק לגבי תיחזוק הגג, מכיון שזה רכוש משותף לכל הדיירים, לכן לגביו ישנו מנהג שהתקבל - שכולם משתתפים באחזקתו. משא"כ בנידון דנן מכיון שהמרפסת הינה רכוש הפרטי של העליון, אין שום מנהג שמתייחס לרכוש פרטי, אלא דנים תמיד מהו הגורם לנזק. ולכן אם המים ששייכים לעליון הם המזיקים לתחתון - חייב העליון בעל המים לדאוג שהמזון שלו לא יזיק לתחתון או לכל אדם אחר. ובנידון דנן האריחים של ריצוף המרפסת שהינו ממון העליון - אינם מזיקים לתחתון, אלא מי הגשמים שבאים מהעולם, והינם הפקר, הם שמזיקים לו, לפיכך על התחתון לדאוג שלא יזיקו לו.

2. והנה כל מה שהתבאר עד כאן, שייך כאשר דירת התחתון היתה ראויה מתחילתה למגורים סבירים, אלא שבמשך השנים חומרי האיטום שהינם כימיים ומתקלקלים במשך השנים בגלל חום השמש והגשמים, התקלקלו. שיש שטוענים בנדון זה, שהעליון השתעבד לתחתון, לדאוג שלא יעברו מדירתו גם מי גשמים לדירת התחתון. וניתן לדמות את טענתם - לדעה הראשונה שהובאה ברמ"א (סס' קנה, מד) וע"ש. ועכ"פ לדינא - אי אפשר לחייב את העליון שמוחזק בכספו, וכדעת הריב"ש, והרמ"א.

אולם בנידון השאלה דנן, שנוזלת מי הגשמים לדירת התחתון היתה קיימת מלכתחילה כשמסר הקבלן את הדירה לתחתון. נמצא, שהקבלן שהתחייב לתחתון בתמורה לכסף שקיבל ממנו, לתת לו חדר ראוי למגורים - ולא נתן לו את זה, אלא נתן לו חדר פגום שלא ראוי למגורים סבירים. דהיינו, חדר שחודרים אליו מים. נמצא שהתחתון קיבל מהקבלן שהוא המוכר שלו, דבר פגום בניגוד לחוזה ששני הצדדים חתמו עליו. לפיכך ברור שרק הקבלן

חייב לאטום לו את החדר, ופשוט שאין העליון ערב ואחראי לדאוג לתחתון לתקן לו את המקח הפגום שקיבל מהמוכר. כשם שאין העליון אחראי לתקן לתחתון אם קנה מקרר חדש, ואח"כ נמצא שהוא פגום.

ולכן בין אם הקבלן ברח או פשט את הרגל או שמסרב לעמוד בהתחייבותו לתחתון, ובין אם הוא מנסה לתקן את האיטום ולא מצליח, בכל מקרה המציאות היא - שהתחתון קנה חפץ פגום, ואף אדם אחר כולל העליון לא התחייב לו לתקן את החפץ הפגום שקנה ממי שמכרה לו, שבנידון דנן - זה הקבלן שבנה לו את דירתו.

3. טעם האיסור הוא, כי כאן המים של העליון הם המזיקים לדירת התחתון, וממונו הוא המזיק, ואדם חייב לשמור על ממונו כמו על שורו או אשו וכיו"ב, שלא יזיקו לרכוש הזולת. וכל שכן אם המים חודרים לדירת התחתון כאשר העליון גורף מים אלו במגב בשטח המרפסת, שבמקרה זה - דינו כאדם המזיק אם המים היו נופלים מיד לדירת התחתון. אולם מכיון שהם מחלחלים תחילה בחול וביציקה לפני שמגיעים לדירת התחתון, לכן הגמ' בב"מ (ק"ז) קראה לזה גרמא. אולם כבר פסק הרמ"א בשם המרדכי בחו"מ (ס"י קנה, ד) שאסור להזיק באופן קבוע לחבירו גם ע"י גרמא, וכן כתב בשו"ת הרא"ש (כלל קה, י).

לפיכך אע"פ שבנידון דנן העליון לא אשם בכך, אלא הקבלן הוא זה שאשם שלא עשה לתחתון חדר ראוי למגורים, וכן שלא עשה לעליון מרפסת שיוכל להעביר דרכה את מי שטיפת דירתו כפי שהתחייב לו, אולם מאחר ובפועל המים של העליון הם המזיקים לתחתון, לפיכך אפילו אם הם יגיעו לשם מאליהם מבלי מעשה של כח אדם, על העליון שהוא בעל המים לדאוג שממונו לא יזיק לאדם אחר.

ב"ב. ג. -

היזק ראייה בין שתי חצירות פרטיות בזמן

הזה

שאלה

ראובן ושמעון קנו דירות בקומת כניסה של בנין משותף בעיר גדולה, והקבלן צירף לכל אחת מהדירות חצר פרטית בשטח של שלושים מ"ר, צמודות אחת לשניה, ומובדלות בכמה עמודי ברזל שקבע הקבלן בקרקע.

כשהגיעו חודשי הקיץ פנה ראובן לשכנו, ואמר לו שהיות והוא מעוניין לשבת בימים החמים עם בני משפחתו בחצירו הפרטית, ואינו מעוניין ששמעון ומשפחתו יראו אותם, לפיכך הוא מעוניין שיבנו בשותפות קיר קבוע מאבנים על הגבול שבין שתי החצירות, שימנע באופן קבוע כל אפשרות לראות מה שנעשה בחצר של כל אחד מהם.

אולם שמעון מסרב לכך בטענה, שקרני השמש מגיעות לביתו בעיקר מהצד ההוא, והקיר ימנע מקרני השמש להגיע לביתו. ומסיבה זו הוא גם טוען לראובן, שאינו מסכים שיעשה בשטחו הפרטי אפילו על חשבונם את הקיר או כל מסתור אחר שימנע מקרני השמש להגיע לביתו. אלא ישאירו את החצירות ללא שום מחיצה כפי שהקבלן בנה.

מה הדין?

תשובה

א. למרות שנפסקה ההלכה שהיזק ראייה - שמיא היזק. ולפיכך החיוב המוטל על כל אדם להמנע מלהזיק בראייתו לשכנו - קיים

גם בזמן הזה. אולם חיוב זה קיים ברוב המקרים רק כאשר ההיזק נעשה למקום המגורים שהוא - החדרים שבבית שכנו. אבל לא ניתן לחייב לעשות מחיצה קבועה בין שתי חצרות, כדי להימנע מלראות את מעשיו של כל אחד מהשכנים בחצירו.

ב. מותר לבעל החצר לעשות על חשבונם מחיצה ברשותו מכל חומר שירצה, ובכל גובה שירצה, אע"פ שע"י מחיצה זו הוא מסתיר את קרני השמש מלהגיע לדירת שכנו. וכן מונע ע"י כך משכנו, ומשאר השכנים שמעליו, מלראות את ילדיהם כשמשחקים ליד ביתם.

מקורות

בגמ' ב"ב (ג.) ר' אסי אמר בשם ר' יוחנן, שהיזק ראייה - שמיא היזק. ומסיבה זו יכול כל אדם לכופף את שכנו בחצר המשותפת לעשות כותל קבוע שעמיד בפני רוח מצויה, שיסתיר מהם מלראות מה שנעשה בחצר השני. וכך גם פסקו להלכה הרמב"ם (פ"ב משכנים, הל' ד'), השו"ע, והרמ"א (ח"מ סי' קנ"א). לאור האמור בנידון השאלה, לכאורה צודק ראובן בתביעתו משמעון לעשות ביניהם על השטח ששייך לשניהם קיר אבנים בגובה של ארבע אמות [שהינו בין 2.4 - 2 מטר] כדי שימנע מכל אחד מלראות מה שנעשה בחצר השני.

המקור לאיסור היזק ראייה

וכדי לבאר את הענין ראשית נקדים, שמבואר בגמ' ב"ב (ס.) שהמקור לאיסור היזק ראייה הינו, ממה שכתוב בספר במדבר (כד, ב) "וישא בלעם את עיניו וירא את ישראל שוכן לשבטיו - ותהי עליו רוח אלוקים" ואומרת שם הגמ' בשם ר' יוחנן, שבלעם ראה שאין פתחי אוהלי ישראל מכוונים אחד מול פתחו של השני, ואף אחד לא רואה מה שנעשה אצל שכנו, לפיכך אמר - ראויים הללו שתשרה עליהם שכינה. ולכן מסיים הפסוק "ותהי עליו רוח אלוקים" כמבואר שם בתוס' ד"ה ראויין וכו'.

נלמד מכאן, שישנו איסור להסתכל לבית חבירו או מהתורה, או עכ"פ מדרבנן והפסוק הינו אסמכתא לכך. לפיכך אפילו אם חבירו מוחל לו על בניית הכותל ביניהם - עדיין חל האיסור על כל אדם ואדם להסתכל לתוך בית חבירו.

לדעת כולם ישנו איסור גם בזמן הזה להסתכל לבית

חבירו

האיסור להסתכל לבית חבירו - קיים גם למאן דאמר היזק ראייה - לאו שמיא היזק. כמבואר בגמ' ב"ב (ג.) שגם מי שסובר שהיזק ראייה - לאו שמיא היזק, זה רק כלפי ההיזק שבחצר, אבל כלפי ההיזק שנעשה כשרואה בבית חבירו - גם לדבריו היזק ראייה שמיא היזק. ולכן יכול כל אחד לכופף את שכנו לעשות מחיצה קבועה שתמנע מלראות מה שנעשה בביתו. והטעם לכך לאותה דעה - כתוב שם בגמ', וברש"י (ב: ד"ה היזקא דבית שאני וכו', ג. ד"ה דאיצטנע ממוך), שרק בבית אדם עושה דברים צנועים, אבל בחצר מכיון שיודע שחבירו יכול בכל רגע לראותו - אף אחד לא עושה שם דברים צנועים. אולם מסקנת הגמ' כדעת הסובר, שגם בחצר אנשים עושים דברים צנועים, ולכן צריך לעשות מחיצה קבועה גם בין שתי חצירות, כדי למנוע את היזק הראייה.

הטעם שבימי חז"ל נאסר להסתכל לחצר שכניו

וכמו שהתבאר, להלכה נפסק - שגם בחצר ישנה טענה של היזק ראייה. והטעם לכך כתב רש"י בתחילת המשנה ב"ב (ג.) בגלל - שרוב תשמישן נעשה בחצר. שבימי חז"ל, כל הבישול והאפייה מכיון שנעשה ע"י שריפת עצים וכו' - לא היה שייך לעשותם בבית, ולכן עשו זאת בחצירות שלפני הבתים. וכן הכביסה שעשו הנשים - עשו זאת שם בחצירות. והיות ויש צער גדול לאדם כשרואים אותו כשעושה את תשמישיו, ובפרט כשיש בכך גם חוסר צניעות לראות

וכמו כן ע"י בניית הקיר, נמנע כעת מבעל הטרקלין מלראות את שדותיו. למרות זאת אין בעל הטרקלין יכול לעכב על בעל הגינה מלבנות את הקיר. מאחר ובעל הגינה בנאו בשטחו, ומעולם לא השתעבד אויר חצירו לשכנו, כדי שיוכל להסתכל דרכו לשדהו או כדי שיהיה לו יותר אור או אויר או שמש בביתו.

ואע"פ שאסור לו לבנות את הקיר במרחק שהוא פחות מארבע אמות מחלון ביתו של שכנו. שם טעם האיסור הוא, כי ע"י בניית הקיר במרחק קרוב כל כך, הוא עושה מעשה שמחשיך לשכנו את חדרו, ועושה אותו שלא יהיה ראוי למגורים סבירים. משא"כ אם הקיר נבנה בחצירו של הבונה, ועשאהו במרחק של יותר מארבע אמות מחלון חצירו - לא ניתן למונעו מכך. וכך גם כתב שם הריטב"א בחידושי (ד"ה שמה בעלמא וכו'), ונימק זאת, שמכיון שהבונה עושה את הקיר ברשותו, והאור או השמש מסתלק מאליו - אי אפשר למנוע זאת ממנו. וכך גם נפסק להלכה (בחו"מ סי' קנד, כז) וע"ש.

מסרים ורעיונות על פרשת השבוע

דרגתם הרוחנית של עשרת המרגלים לפני חטאם, ובעת מיתתם

כתוב בטור ובשו"ע או"ח (סי' תקפ"ב) שב-יז באלול [או ב-ז באלול, וע"ש במשנ"ב] ראוי להתענות, מאחר וביום זה מתו עשרת המרגלים שהוציאו דיבה על ארץ ישראל. והקשה שם הבית יוסף, שלכאורה היו צריכים לשמוח על מיתתם, שהרי כתוב "באבוד רשעים - רינה". ותרץ, שמסתבר שהם שבו בתשובה, אולם לא זכו שתתקבל תשובתם - ולכן מתענים, ע"כ. כלומר, אנו מצטערים בצערם שלא זכו להנצל מעונש מיתה, למרות שעשו תשובה.

הבנת האג"מ לסיבת התענית ביום מיתת המרגלים

וכתב בשו"ת אגרות משה (או"ח ח"ג, סי' יד) שאין כוונת הב"י שעל ידי תשובתם הם זכו להגיע לדרגת צדיקים ולכן מתענים. כי אם הקב"ה לא קיבל את תשובתם, נמצא שהם נשארו עדיין רשעים, וודאי שאין להצטער על מיתתם. אלא סיבת התענית הינה, כדי שאנו נדע שלא קל לשוב בתשובה שלימה, וישנם עונשים קשים על עשיית חטאים. ולכן עלינו לדאוג שלא נחטא, ואם חלילה חטאנו, עלינו לעשות תשובה שלימה על כך.

התמיהות לכאורה על דבריו

ולא זכיתי להבין את דבריו, שהרי לפי הבנת האג"מ - לכאורה אין סיבה הלכתית להתענות. שעל מיתת המרגלים - לא שייך להתענות, כי לדבריו הם נשארו עדיין בגדר חוטאים. וביחס אלינו שנלמד מכך מוסר שלא לחטוא, לכאורה לא מצאנו שדבר כזה מצריך תענית. מאחר ותענית הוא אחד מדרכי התשובה שמוטל על מי שכבר חטא, שבכך יכפר על חטאו. כמו שעשו אנשי נינוה, וכמו שכתוב במשניות בפרק הראשון במסכת תענית. שהיו מתענים כשלא ירד גשם, כדי שהקב"ה יסלח להם על חטאם, ויוריד להם גשם וכו'. או שמתענים על חסרון שיש לנו במיתת הצדיקים וכו'. אבל על הסיבה שציין באג"מ לכאורה לא מצאנו לעשות תענית. וכן לפי דבריו, למה הכניס השו"ע את הסיבה הזאת בין התעניות שראוי לצום בימים שמתו הצדיקים שמפורטים שם. הרי לפי האג"מ, לא המרגלים ולא אנחנו בגדר צדיקים, וא"כ איזה קשר ושייכות יש בין הסיבה שציין באג"מ, לרשימת הצדיקים מתקופת התנ"ך שמפורטים שם בשו"ע.

את הנשים כשטורחות בכך. וכמו כן ההסתכלות לחצר חבירו, גורמת שנמנע משכנו מלהשתמש בחצירו שימוש מקובל. לכן הן בגלל איסור הצניעות שבדבר, והן בגלל הצער שנגרם לבני האדם שגרים שם, ומניעת השימוש בחצירו הפרטית, תיקנו חז"ל מצד הלכות שכנים או בגלל הלכות שותפים או בגלל הרחקת נזיקים או מחמת הצירוף של כל הסיבות הללו - שכל אחד יכול לכוף את חבירו לעשות מחיצה קבועה ביניהם בגובה של ארבע אמות, שזהו הגובה הסביר שמונע לרוב בני אדם מלראות מה שנעשה בביתו או בחצירו של חבירו. ולכן במקרים ששניהם רואים אחד את השני - חייבו את שניהם באופן שווה בעלות המחיצה. ובמקרה שרק אחד רואה מה שנעשה ברשות חבירו, חוייב רק מי שמזיק בראיתו בעלות עשיית המחיצה. וישנם פרטים רבים באופנים האלו שמבוארים בגמ', ובשו"ע (חו"מ סי' קנו).

השינוי המהותי בצורת החיים בזמן הזה

והנה בזמן הזה דרכם של האנשים לעשות את כל אותם הדברים במכונות החשמליות שבתוך ביתם כמו: תנורי אפיה ובישול, מכונות כביסה, גז וכו', וכן גם לגבי שאר הדברים שהצניעות יפה להם - הכל נעשה באופן צנוע בתוך הבית. וגם בעלי חצר פרטית בעיר הגדולה שהינם מיעוט מכלל התושבים עכ"פ בארץ ישראל, גם הם עושים את צורכי ביתם בתוך ביתם ולא בחצרם - הן בחודשי החורף, והן בחודשי הקיץ. כך שגם לסובר שהיזק ראה שמיא היזק גם בחצר, זה רק בזמן שנעשו בחצר רוב שימושי בני אדם כדברי רש"י, ולא במציאות הקיימת בזמן הזה. לפיכך בזמן הזה לא מועילה טענת בעל חצר מסויים, שרוצה לעשות שימוש צנוע מסויים בחצרו. ואף שלא ניתן למונעו מלעשות בחצרו מה שירצה, אולם חז"ל לא תיקנו לחייב אנשים אחרים ממון, כדי לספק את תאוותיו של אדם מסויים, שרוצה לנהוג בחצרו דבר שאינו צנוע, או כל שימוש אישי אחר.

כמו כן הטענה שאינו רוצה שיראו אותו או את בני משפחתו וכו' - אינה קיימת. כי גם כשאדם הולך ברחוב רואים אותו. וכן ברוב המקרים ובפרט באיזור של בתים משותפים, רואים מה שנעשה בחצירו גם מבתי נוספים או ע"י בני רה"ר שהולכים ברחוב בסמיכות לחצירו שרואים מה שנעשה בחצירו. נמצא שממילא הוא צריך להצטנע מהם שלא יראו אותו, כך ששכנו לחצר אינו מוסיף לכך. אולם גם באופן שהם גרים באיזור מבודד - עדיין אינו יכול לחייב את שכנו בזמן הזה בהשתתפות במחצית מעלות המחיצה. מאחר וכאמור לעיל, באופן שחיים בימינו - לא תיקנו חז"ל לכוף את השותף או את השכן לעשות מחיצה כדי להמנע מלראות את הנעשה בחצירו של חבירו. ולפיכך מי שרוצה שלא יראו את מעשיו בחצירו - עליו לעשות על חשבונו בלבד מחיצה שתמנע מלראותו. [וגם במושבים בהם כן מקובל לעשות תשמישים צנועים, כיון שבדרך כלל הבתים מרוחקים בין כך, וגם במקרים שלא - לא בונים קיר אלא מסתור העשוי מבד יוטה עבה - ולכן שוב אי אפשר לכפות על זה]

וכן כתב בשו"ת מהריט"ץ (סי' רנג) אפי' במקומות שרואים מדירות שהקבלן בנה לחדרי המגורים של שכנו - שלא כופים לעשות מסתור מפני ההיזק ראה, כי על דעת כן נכנסו לדירות. [למעט דייר שעושה תוספת לדירתו]

ההיתר לבנות בחצירו קיר או כל מסתור אחר, למרות שגורם הפסד לשכניו

כתוב בגמ' ב"ב (י), ובתוס' שם (בד"ה א"ל בדידי וכו') בשם רבינו תם, לגבי שני אחים שחלקו ביניהם ירושת אביהם, אחד קיבל טרקלין יפה, ואחיו קיבל גינה, והאח שקיבל גינה בנה בשטחו קיר, וע"כ כך נגרם שלבעל הטרקלין יש פחות אור ממה שהיה שם בימי אביו.

ביאור חטא המרגלים, ומהות התשובה שהוצרכו לעשות על כך

ונראה לענ"ד לבאר את דברי הב"י שמקורו מדברי הבה"ג, שכל דבריו הינם דברי קבלה מהגאונים, וע"ש במגן אברהם (קכ"ב) שכתב, שיתכן שהמקור לתעניות אלו - עוד ממגילת תענית שנכתבה ע"י האמוראים בזמן כתיבת הש"ס וע"ש. שזה ודאי כמו שכתב הבית יוסף, שעשרת המרגלים מוציאי דיבת הארץ עשו תשובה ראויה על חטאם הגדול. ולכן לאחר תשובתם הם מעתה לא נחשבים יותר בגדר רשעים, למרות שעדיין לא התכפר להם על חטאם. אמנם הסיבה למה לא הצליחו רק ע"י תשובתם לכפר בשלימות על חטאם - מאחר ומבואר בגמ' יומא (פז), שעל עוון חילול ה' - עשיית תשובה, בתוספת ליסורים עדיין אינם מכפרים. ורק אם מתווסף לכך גם מיתת החוטא - מתכפר לחוטא שחטא בחילול ה' על חטאו החמור. ולכן לא הספיקה למרגלים עשיית תשובתם. כי צריך שלושה דברים שייעשו, [תשובה, יסורים, ומיתת החוטא] ורק לאחר עשיית - כולם - יתכפר לחוטא על עונו.

והנה עשרת המרגלים מלבד חטאם שהוציאו דיבה רעה על ארץ ישראל, עוד הפליגו בדבריהם בדברי כזב ואמרו (ג, לא) "חזק הוא - ממנו", שפירושו שהגיבורים שבאר"י כביכול חזקים אפילו מהקב"ה, שלא יוכל חלילה לגבור עליהם, כמבואר בגמ' בסוטה (לה.) וברש"י שם. והם אמרו זאת ברבים לפני כל ישראל. ואין לך חילול ה', וניאוך שמו של הקב"ה גדול מך. לפיכך ודאי שלמרות תשובתם, ולמרות קבלת היסורים הקשים שקיבלו מ-ט באב ועד יז באלול, שמבואר שם בגמ' שהשתרכבה לשונם עד טבורם, וחיו מעתה בקשיי נשימה נוראים, וכן לא יכלו בימים אלו לאכול מלבד לשתות. נוסף לכך, היה נצרך להם גם מיתתם שנעשתה בבזיון רב לעיני כל ישראל, כדי שבצירוף שלושת מרכיבים אלו - יכופר להם עוון חילול ה' החמור שחטאו בו. אולם לאחר מיתתם - בכך הם כיפרו עתה על חטאם בשלימות, ומעתה הם ראויים להקרא צדיקים כמו התואר שהוכתרו בו לפני חטאם, וכפי שיתבאר להלן.

כל המרגלים נבחרו ע"י הקב"ה כצדיקי שבטם

כתוב במדרש רבה במדבר (טז, ה) על הפסוק "שלח לך אנשים" וז"ל: בכל מקום שנאמר - אנשים - בני אדם צדיקים הם. ומוסיף שם המדרש, שהמרגלים הנ"ל נבחרו - מפי הקב"ה, ומפי משה - ומכאן שהיו צדיקים. והקב"ה אמר למשה על כל אחד משנים עשר המרגלים - ראויים הם. ולכן כתוב שם (פסוק ג) "וישלח אותם משה ממדבר פארן - על פי ה'. דהיינו - שה' עצמו אמר לשלוח דווקא את אותם אנשים צדיקים ע"כ.

הסיבה למה במיתתם נקראו המרגלים צדיקים

נמצאנו למדים למסקנה, שעשרת המרגלים מוציאי דיבה רעה על הקב"ה, ועל ארץ ישראל, ושבעת שחטאו התורה קראה להם בפ' שלח (י"ב, כז) "עדה רעה". מהותם היה כדלהלן. בעת שנשלחו לרגל - הם נקראו בתורה - אנשים, שזה כינוי לצדיקים. והקב"ה עצמו אמר למשה שיקח צדיקים אלו להיות המרגלים שיתורו את ארץ ישראל. אמנם בארבעים היום שהיו בארץ ישראל, ובפרט ביום שחזרו משם שהיה כ-ט באב - הם חטאו בחטאים חמורים ביותר, שבראשם חילול ה' והוצאת דיבה על ארץ ישראל, ונקראו בתורה - רעים. אולם לאחר ששמעו על עונשם ועל העונש שנגרם מחמתם לכל ישראל - הם חזרו בתשובה, ונידונו ביסורים קשים ומרים שהסתיימו בעת מיתתם הקשה והמבוזה לעין כל ישראל

ב-יז אלול, ולאחר מכן לאחר מיתתם - הם חזרו לתוארם הראשון שהוא - אנשים צדיקים.

ראיה לדרגתם הגבוהה של המרגלים בעת מיתתם

ולכאורה ניתן בס"ד להביא לכך ראיה מהפסוק (יד, לו) שמתאר את מיתתם. וז"ל: "וימותו - האנשים - מוציאי דיבת הארץ במגיפה - לפני ה' "ע"כ. וע"ש בפי' רש"י. ולכאורה הרי התבאר לעיל ע"פ המדרש, שהתואר אנשים בתורה, הוא כינוי לצדיקים. וא"כ מהראוי היה לכתוב עליהם, וימותו העדה הרעה או וימותו המרגלים מוציאי הדיבה וכדומה, ולא היה צריך לכנותם לפני מיתתם בשם - אנשים, שמהותו - צדיקים.

כמו כן הפסוק מסיים שהמרגלים מתו - לפני ה'. והנה מילים אלו מלמדים אותנו על דרגה גבוהה ביותר, שהגיעו לה בעת מיתתם. שהתורה כתבה מילים אלו בפ' שמיני (ז, ב) על מיתת נדב ואביהוא שהיו גדולי ישראל. וכדברי משה לאהרן שכתובים ברש"י שם (פסוק ג) שעתה ראיתי שהם גדולים ממני, וממך וע"ש. וביאור המושג - שמתו לפני ה' ע"ש ברמב"ן שרומזו על כך - שנדב ואביהוא מתו ע"י שדבקו בשכינה הקדושה במיתתם ללא כל מחיצה - כדבקות פנים בפנים, וכן רמז על כך הרמב"ן בספר שמות (א, ל) וע"ש.

כלומר זכו עשרת המרגלים במיתתם, שהתורה מעידה עליהם - שמתו לפני ה', שהגיעו - לשיא השלימות הרוחנית, שזוהי הדרגה הגבוהה ביותר, שהתורה מעידה שגם נדב ואביהוא זכו לה בעת מיתתם. דהיינו, שדבקה נשמתם בשכינה הקדושה לפני ה' כפשוטם של המילים, בבחינת פנים בפנים עם השכינה הקדושה, וללא כל מחיצה והסתר.

[אמנם נציין במאמר מוסגר בלבד, שמיתתם היתה בדרגה פחותה ממיתת נשיקה. כי מיתת נשיקה באה ע"י בחינת אהבה בשלימותה, שמגיעה מצד הקב"ה עצמו לנפטר. וכמו שזכו לכך רק שלושת האבות הקדו', וכן משה, אהרן, ומרים כמבואר בגמ' ב"ב (י"ז). משא"כ דרגת נדב ואביהוא, ועשרת המורגלים באה כעבודה מצידם כלפי ההתקרבות לשכינה הקדו'. אולם זה נעשה על ידם בעת שהקב"ה עדיין כעס עליהם מחמת שעברו על דבריו, ואכמ"ל].

הביאור למה ציינו הגאונים את יום מיתת עשרת המרגלים, כמיתת צדיקים

לאור האמור מובן כעת בס"ד, למה אכן כתבו הגאונים, ואולי זה עוד מתקופת האמוראים [כדברי המג"א שם] שראוי להתענות על מיתת הצדיקים המופלגים שהיו בעם ישראל, ביום פטירתם. והכניסו ברשימת הצדיקים שמופרכים בשו"ע (אור"ח סי' תקפ, ב) גם את יום פטירת עשרת המרגלים. מאחר שבעת פטירתם, וכ"ש לאחר מכן התורה עצמה מעידה עליהם ומכתירה אותם בתואר - אנשים שמשמעותו - צדיקים מיוחדים - ואכן הם ראויים שיתענו ויצטערו על פטירתם.

נמצא שלמסקנה לאור האמור, זהו שכתב הב"י שעשרת המרגלים עשו תשובה, אלא שתשובתם בלבד - עדיין לא יכולה לכפר על חטאם החמור של חילול ה'. ורק לאחר שנעשה עמם כל שלושת שלבי התשובה שמבוארים בגמ' ביומא^(פ) שנדרשים כדי לכפר על החטא החמור של חילול ה', כעת לאחר מיתתם - הם זכו להגיע לדרגת צדיקים מופלגים - שהיתה גדולה בהרבה מדרגת צידקונם שהיו בה כשנשלחו לתור את ארץ ישראל.

העלון יוצא לע"נ: הר"ר **חיים יצחק** ז"ל בהר"ר צבי ה"ד, ומרת **נחמה** בת הר"ר יחיאל הלוי ע"ה

רמינהו הערות שמיני: העמוד אפרס 153-2-5869690 ארצות שפס ארצות קבוצת תשובה. וכן ארצות
rav5869690@gmail.com

תורת אביגדור

הגאון ר' אביגדור מילר זצ"ל

פרשת שלח תשפ"ד

שמות יהודיים

תוכן

א' - משמעותו של שם / א

ב' - שינוי השם / ג

ג' - שינוי על ידי השם / ו

היא דבר מדהים ביותר! כיצד זה יתכן? האמא אוכלת דגים, אפונה ולחם, היא שותה חלב, ולבסוף נולד ילד. מזה עשוי התינוק. הוא אינו מגיע מהאמא, אלא מהחומרים שהיא אוכלת. היא אוכלת תפוחי אדמה, ומזה נולד תינוק. מבחינה כימית, זו האמת לאמיתה.

אז גם כיום, הלידה היא נס של ממש! בכל פעם שתינוק נולד, זוהי הזדמנות לצחוק בפניהם של מאמיני האבולוציה. הם טוענים שזה קרה בטעות. 'המציאות של רבייה התפתחה במהלך השנים, באמצעות מוטציות גנטיות אקראיות'. איזו טענה מצחיקה ומגוחכת! ההסתברות שרבייה מתרחשת בטעות, קטנה יותר מהסתברות שהמכונה הגדולה והמורכבת ביותר בעולם תתפתח בטעות.

מקין ועד קריינדל

כאשר התרחשה הלידה הראשונה בהיסטוריה, חוה, שהיתה מוצפת בהתרגשות עזה ובשמחה אדירה, קראה לבנה בשם שיציין את המאורע הזה: "קִנִּיתִי אִישׁ אֶת ה'" - קניתי בן אדם מאת ה'. היא קראה לו בשם הזה כדי להזכיר את התדהמה והאוויר שמילאו אותה כאשר היא ילדה את האיש הזה.

אגב, כמה חבל על אלו שקוראים את הפסוק הזה, וסבורים שמדובר בסיפור בעלמא, איזה חלק טריוויאלי מההיסטוריה שלנו. השם התורני הזה הפך ללימוד, להשקפה, שמצופה מכל אב ואם ללמוד אותם. גם אם לילד שלכם לא קוראים קין אלא קלמן או קריינדל, מה שזה לא יהיה, אבל בכל פעם שהאמא מביטה בבניה ובבנותיה, היא מזכירה לעצמה את שם-הזכרון הזה שניתן לילד הראשון שנולד בהיסטוריה, ומודה

א' - משמעותו של שם

השמות הגדולים

אחד העניינים יוצאי הדופן בתורתנו הקדושה הוא נושא השמות. היום אנחנו קוראים שמות מבלי להקדיש לכך מדי הרבה מחשבה ושיקול דעת, אולם בימי קדם העניין הזה היווה משימה רצינית. כמוכן שגם היום שוקלים את הנושא: "האם כדאי לקרוא לתינוק על שם סבא פלוני או אלמוני?" "איזה צד חשוב יותר לשמח כעת?" - אבל זה לא כמו שזה היה פעם.

בימים עברו, ובפרט בראשית ההיסטוריה שלנו, לשם היתה משמעות גדולה בהרבה מכפי שיש לו היום, וקריאת השם נעשתה מתוך כוונות הרבה יותר גדולות. וזו הסיבה שהנושא הזה של קריאת שמות עולה שוב ושוב לאורך התנ"ך. לא מדובר בנושא שולי; בכל פעם שבה נולד ילד, התורה מספרת לנו בפרוטרוט מי נתן את השם, איזה שם ניתן, ומה השם הזה בא לבטא.

האירוע הגדול

והנה, אחת המטרות בקריאת שם של ילד, מטרה שנראית מובנת מאליה, היא שהשם משמש כזיכרון. לפעמים הוא מבטא רגש שהתלווה ללידה, כגון ביטוי של הכרת הטוב לקב"ה. כך נהגה אמנו הראשונה כשהיא קראה שם לתינוק הראשון שנולד אי פעם בתולדות ההיסטוריה האנושית: "וַתֵּלֶד אֶת קַיִן וַתֹּאמֶר קִנִּיתִי אִישׁ אֶת ה'" - פירוש, קניתי איש מאת ה'!

איזה אירוע גדול זה היה! הלידה הראשונה בהיסטוריה האנושית! למען האמת, גם הלידה מספר מיליון, מיליארד או קוֹדֶרִילִיוֹן (מיליון פעמים מיליון)

להשי"ת: "ברוך ה'! הקב"ה נתן לי מתנה כל כך גדולה - בן אדם!"

גם אחרי שהם מתחתנים ועוזבים את הבית, לפעמים האמא פוגשת את בנה או בתה הנשואים ברחובה של עיר, והיא מזכירה לעצמה את השם 'קין', אותו שם-זיכרון, וחושבת: "אה! ברוך ה'! בני! בתי! קניתי איש אֶת ה'!" זו הדרך לקחת את התורה הזו ולהשתמש בה כלימוד, כהוראה; הלא זהו הפירוש של המילה 'תורה' - הוראה. השם 'קין' הופך אפוא לזיכרון עבור כל צאצאיו.

שמות ותפילות

והנה, למרות שהכוונה הזו בקריאת שמות - הווי אומר, כדי לשמש כזיכרון עבור רעיון מסוים - היא בוודאי אמיתית, צריך לדעת שישנה תכלית נוספת שאליה כיוונו הקדמונים כאשר בחרו שמות לבניהם ובנותיהם. מעבר לענין הזיכרון, השם שימש גם כתפילה.

בכלל כוונתה של חוה בקריאת שם בנה 'קין' היתה, שהיא רוצה שבנה יהיה 'קונה' - אדם שעובד וקונה קניינים בעולם הזה. שכן זוהי תכלית העולם הזה - לקנות את כל אותם הדברים שמכינים את האדם עבור העולם החשוב באמת.

השם קין ביטא אפוא את תפילתה של חוה: "ריבונו של עולם, לא ילדתי את התינוק הזה רק כדי שישמש לי כ'בובת משחקים'. ילדתי אותו כדי שהוא יפעל וישיג למענך. ולכן, ריבונו של עולם, אנא עזור לו להיות 'קונה', שיקנה וישיג את כל הקניינים הטובים, כל המעלות הטובות. עזור לו לקנות את כל הדברים שיכינו אותו לעולם הבא".

נמצא ששם משמש תפקיד כפול. כל שם יכול לשמש כזיכרון, והוא יכול לשמש גם כתפילה. ניקח לדוגמא את השם 'עזריה' - השם הזה יכול להתפרש כ: "עזרני ה' כשבני נולד". לאחר שהאמא קיוותה והתפללה לפרי בטן, ובסוף זכתה להגשמת בקשתה, היא מכריזה: "עזריה - עזרני ה'. הוא שמע את תפילתי ועזר לי". ובנוסף, השם הזה הוא גם תפילה: "שהשי"ת תמיד יהיה בעזרו של בני". כך גם לגבי השם 'חנניה': יש בו זיכרון של הודיה: "השי"ת העניק לי בן - בחן ובנועם" וכן תפילה: "ריבונו של עולם, אנא תנהג עם בני הקטן בחן".

מתפללים לנחמה

בחלק מהמקרים זו לא היתה תפילה רק עבור הבן, אלא עבור האומה היהודית כולה. לדוגמא, שמו של

נחמיה בן חכליה, הלא הוא נחמיה התרשטא. נחמיה נולד בתקופה של גלות בבל, וכשרואים את שמו ואת שם אביו, ניתן מיד לראות כיצד שמות אלו ביטאו תפילות עבור כלל ישראל. 'נחמיה' - ה' ינחם אותנו ויאמר לנו 'נחמו נחמו עמי' - תפילה שהגלות תגיע לקיצה, ועם ישראל יזכה לשוב לארצו ולתפארתו. הוריו הצדיקים של נחמיה קראו לו בשם הזה, ובכל פעם שקראו לו: "נחמיה, בא לאכול", "נחמיה, הגיע הזמן לקום", "נחמיה, עכשיו הולכים לישון", הם אמרו את שמו מתוך כוונה, כוונה לפירוש המילות.

זה לא כמו אצלנו. כשאנחנו קוראים למישהו: "נחמיה", זהו שם - ותו לא. ולפעמים אנחנו גם מקצרים את השם: "חמק'ה", ושוכחים את מקור השם. אבל הוריו של נחמיה קראו לו בשם הזה כתפילה. הוא לא נקרא על שמו של איזה דוד או סבא, אלא הם המציאו את השם הזה! והם התכוונו לפירוש המילות; בכל פעם שהזכירו את שמו, הם התפללו.

ישעיה ושייק'ה

כך גם לגבי שמו של אביו של נחמיה, 'חכליה', שפירושו 'זכה לה' - כלומר, ככל שהגלות תהיה קשה ומרה, המשך לפנות לה' ולהתפלל לישועתו.

הנה לנו אב ובנו, ששמותיהם מציינים יסוד גדול ביותר של פניה להשי"ת; הם חיו בגלות, והתפללו לקב"ה באמצעות שמותיהם. האין זה דבר נפלא ביותר?

נניח ויש לכם בן בשם ישעיה; בכל פעם שאתם קוראים לו, תוכלו לכוון לפירוש המילות - "ה' יושיע אותך!" האין זו דרך עבודה נפלאה עבור אמא החפצה להתעלות?

בשבילה, הוא אינו "שייק'ה" בעלמא. כאשר היא אומרת את שמו, היא חושבת: "ישעיה, שה' יושיע אותו. שיעזור לו לגדול בבריאות איתנה ולחיות חיים ארוכים. שיהיה איש עשיר. שיהיה תלמיד חכם. שיזכה לשידוך טוב. שיזכה לכל הדברים הטובים".

דרך חיים נפלאה

היא מתפללת לא רק מתוך הסידור או בשעת הדלקת נרות, אלא גם כשהיא קוראת לבנה לבוא ולאכול ארוחת ערב: "ישעיה, בא לאכול" - היא חושבת: "ה' יושיע אותך מכל צרה. שלא תחנק חס ושלום מהאוכל שתאכל כעת, שגופך יספוג בצורה טובה את כל האוכל, ושתהיה רק בריא ועשיר". האין זו דרך נפלאה לקרוא לבן שלך לבוא לשולחן?

כל השמות היהודיים הללו, שמות של תורה, מבטאים מעלות נחשקות בעבודת ה', שעליהן אנחנו מתפללים. אנחנו זקוקים לקין, ליהודה, נחמיה, דוב, זאב ואריה - לכל מיני שמות ותפילות.

זה רעיון לא רע - לתרגל את הענין הזה מדי פעם. ולא רק אבות ואמהות כלפי ילדיהם; בכל פעם שאתם מזכירים את שמו של יהודי, באפשרותכם לכוון לבחינת התפילה שקיימת בשם הזה. נכון שזה לא קל, אבל זה שווה את זה. כי זוהי מהותו של שם של תורה; כך עשו אבות אבותינו בקוראם שמות אלו - הם עשו ככל יכולתם להשתמש בשמות כדי להזכיר לעצמם את הקב"ה, ולהתפלל אליו.

ב' - שינוי השם

כח ההתנגדות

הבה ננסה כעת לקחת את הנושא הזה צעד אחד קדימה. כולנו זוכרים את מה שעשה משה רבינו לפני ששלח את יהושע יחד עם שאר המרגלים, למשימת הריגול בארץ כנען. משה חשש שיהושע עלול להיכנע ללחץ של המרגלים, ולכן הוא דאג להכין אותו מראש לניסיון הקשה.

יש לזכור שהמרגלים היו אנשים גדולים, ולכן לא היה זה פשוט עבור יהושע להתנגד לדעת הרוב. אין זה קל עבור המיעוט לשמור על עמדתו אל מול הרוב - בפרט כאשר אתה עומד מול רוב שמורכב מאנשים שאתה חש כלפיהם כבוד בתור אנשים נכבדים ובעלי חכמת חיים. לכן חשש משה שיהושע לא יהיה חזק מספיק כדי להחזיק מעמד נגד גישתם.

מה עשה אפוא משה? כיצד תכנן להעניק ליהושע את הכח לשמור על בהירות המחשבה, כדי לעמוד בפני ההתנגדות שתהיה לו? הוא העניק לו שם חדש! "וַיִּקְרָא מֹשֶׁה לְהוֹשֶׁעַ בֶּן נֹון יְהוֹשֻׁעַ" (במדבר יג, טז). כולם יודעים כיצד חז"ל מבארים את השם הזה (סוטה לד, א) - היתה זו תפילה: "י-ה יושיעך מעצת מרגלים". שלא תושפע מדעתם. כך מבארים חז"ל, שמשה רבינו השקיע בתפילה עבור יהושע.

שם של כבוד

אך האמת, שזה לא כל הסיפור, כי שם הוא לא רק תפילה. כשמשה הוסיף את האות י' לשם הושע, כוונתו היתה להוסיף ליהושע כבוד והדר. הוא רצה שיהושע יחוש את חשיבותו, וישאב מתוך עצמו את תעצומות

הנה לנו אבא ירא שמים. הוא לא אומר: "יידל'ה, בוא לכאן". אולי כן, אבל מדי פעם הוא קורא לו יהודה. "יהודה! תוציא בבקשה את האשפה". וכשהוא אומר את השם 'יהודה' הוא מכוון: "שהוא יודה וישבח את השי"ת". בלשון הקודש, האות ה' של 'הפעיל' נשאר גם בלשון עתיד, כמו 'הוסף'. בדרך כלל אנחנו אומרים 'יוסף' - הוא יוסיף, או 'יודה' - הוא ישבח, אבל במקרים רבים, האות ה' נשארה גם בלשון עתיד, וכן הוא בשם 'יהודה', שמשמעותו - הוא ישבח. אבא טוב משקיע מעט מחשבה כשהוא קורא לבנו בשמו: "אני מתפלל לריבונו של עולם שיידל'ה שלי יעסוק כל חייו בשבח והודאה להשי"ת".

לומדים אנו אפוא ששמות יהודיים הם למעשה תפילות יהודיות. אם כן, מדוע יהודים קוראים לבניהם בשמות של בעלי חיים כגון דוב, זאב ואריה? התשובה היא שזוהי תפילה. הם מתפללים שבנם יזכה למעלותיהם של בעלי חיים אלו.

עוצמה, גבורה ורעב

כן, בהחלט. לפעמים יהודי צריך להיות דוב או אריה או זאב. אם אתה הולך ברחוב בשעת לילה, ורואה בהמשך הרחוב דוב גדול שהולך לכיוונך, אין ספק שאתה לא תיגש אליו ותלחץ את ידו. גם אם הדוב נמצא במרחק חמש רחובות, אתה תעצור מונית ותורה לנהג לנסוע לכיוון ההפוך. ואם אין מונית, אתה תטפס על עמוד טלגרף. כי אתה יודע שעם דוב לא מתעסקים! יהודי צריך להיות דוב - איש חזק ועוצמתי, שמוכן להילחם למען כבוד שמים.

אריה! יהודי צריך להיות אריה. עליו להיות נחוש וחסר-מורא כמו אריה. היהודי יעבור הרבה ניסיונות בחיים; יהיה עליו להתעמת עם אומות שונות ותרבויות מגוונות, וכדי לשרוד ולהישאר נאמן לה' ולתורתו, הוא מוכרח להיות אריה - לא לפחד, לא להיכנע, ולא לזוז כי הוא זה מדרכו.

זאב! יהודי הוא זאב. הזאב רעב תמיד, ויהודי נאמן רעב תמיד למצוות. הוא רעב לעבודת ה'. הוא לא עובד את ה' כמו אדם שמכריח את עצמו לעשות משהו! לא! יש לו תאבון גדול לעבודת ה', תאבון של זאב. כשזאב טורף כבש, הוא לא עושה זאת 'לשם מצוה', כמו אדם שאכל הרבה בערב שבת, וכעת, בסעודת ליל שבת, הוא שבע עד להתפקע; הוא לא מסוגל להכניס שם דבר לפה; אבל מה אפשר לעשות? הוא צריך לשבת ולאכול סעודת שבת, אז הוא אוכל עוד קצת. לא! הוא רעב למצוות. זוהי משמעותו של שם זה.

לבושה בחצאית שמכסה את ברכיה, היא מסמיקה מרוב בושה, כי כל הנשים ברחוב מצביעות לעברה ואומרות: "ראיתם את האשה המיושנת הזו?" בימינו, אפילו כדי לכסות את הברך היא צריכה להיות 'קדושה מעונה'!

מהי 'הערכה-עצמית'?

שמו של יהושע מלמד אותנו אפוא את אשר מוטל עלינו לקנות; כל יהודי ירא שמים - גם הגדול ביותר - חייב לבנות בתוך דעתו מאגר של הערכה-עצמית; עליו להכיר את גדולת עצמו ולרכוש בטחון-עצמי שילווה אותו בכל מקום ובכל עת.

אך לפני שנמשיך, עלי להבהיר נקודה חשובה, כי כיום, זורקים את המונח בחופשיות רבה מדי, ובאופן בעייתי. בבית מדרשנו, כאשר אנחנו מדברים על 'הערכה-עצמית', כוונתנו אינה ל'הערכה-העצמית' של פרויד. מהותה של ההערכה העצמית של פרויד היא, שהאדם צריך לחיות עבור ביטוי-עצמי אישי; לבטא את ה'אני' ללא כל עכבות ומעצורים; הווי אומר, הערכה-עצמית שמעודדת את התשוקות הגרועות ביותר, את הרצונות הבסיסיים ביותר, את סיפוק הדחפים הנמוכים ביותר של האדם. ההערכה-העצמית של פרויד פירושה שאתה כלב.

הפסיכולוגים והמטפלים שמשגעים את השכל עם ההערכה-העצמית של פרויד הורסים בני אדם. אני זוכר מקרה שארע לפני שנים. היתה אשה שלא הרגישה טוב, אז היא הלכה לפסיכולוג, שלימד אותה לסלק את כל העכבות, את כל המעצורים שלה. אגב, מדובר באשה שומרת תורה ומצוות, אותה הכרתי היטב ואף הערכתי אותה מאוד. ומה קרה? זה התחיל כך. כשהשכן הזיז את מיכל האשפה שלה ממקום ולמקום והצליח להרגיז אותה, היא פתחה את החלון וקראה לעברו שלל של מילות גנאי, תוך שהיא מנבלת את פיה. בכך היא צייתה לדברי הפסיכולוג ש"אין מעצורים". הרי לנו הערכה-עצמית פרוידיאנית במיטבה. משם הפכו הדברים מגרועים לגרועים יותר, עד שלבסוף בעלה כבר לא היה מסוגל לחיות אתה. המסקנה שעלתה מאליה היתה גט. ולמה? כי היא ביטאה את ה'אני' שלה.

לא! לא זהו ה'אני' שעליו מדברת התורה. הערכה-עצמית של התורה פירושה הגדולה העצומה הקיימת בתוך כל אחד ואחד מאיתנו, הצלם אלקים, החלק אלו-ה ממעל, הפוטנציאל האינסופי הקיים בנו. להפך, הערכה-עצמית זו של התורה היא זו שמעניקה לאדם את הכח הדרוש לו כדי לרסן את תאוותיו ולהתגבר על

הנפש לעמוד איתן על עמדתו. כשהעניק לו שם חדש ומכובד יותר, הוא בכך אמר לו: "מעתה, שמו של הקב"ה נמצא בתוך שמך, וכבוד זה יחזק אותך ויסייע לך להתגבר על כל מכשול שתעמוד בפניו".

"תזכור מי אתה!" - זה מה שמשם רבינו רצה להגיד ליהושע. להתפלל זה מצויין, אבל בנוסף לכך, האדם צריך להעריך את עצמו. "אדם שידע שהוא נשמה, שהקב"ה נפח לתוכו חלק מגדולתו יתברך", אמר משה, "זהו אדם שיש לו את הכבוד העצמי והבטחון העצמי שלא להתקפל בפני העומדים נגדו. י-ה יושיעך! ה' נמצא אתך! אם תכיר בכך, אם תדע ותבין מי אתה, תוכל להשיג כל מה שרק תרצה".

נמצא שהמטרה החשובה ביותר של שמו החדש של יהושע - הוספת שם ה' אל תוך שמו - היתה כדי שהוא יכיר בערך האמיתי של עצמו, שידע כמה הוא חשוב ויקר, וזה יתן לו את האומץ לעמוד איתן ולא להיכנע לדעותיהם של אלו שמנסים לדחוף אותו לכיוון הלא נכון: "יש בקרבך את שמו יתברך, וזה אומר שיש בך כוחות בלתי מוגבלים".

צניעות והערכה-עצמית

ואל תחשבו שהענין הזה היה מיותר. אילו משה לא היה עושה כן, אילו יהושע לא היה מכיר בערך העצמי שלו ומעודד את עצמו, מי יודע מה היה עולה בסופו? לא היה זה ענין של מה בכך לעמוד איתן מול האנשים הגדולים הללו. משה ידע כי מלבד התפילה, מן ההכרח הוא לעורר את יהושע בעצמו להכיר בגדולתו; כך, כשתגיע שעת הניסיון, יהיה לו את העוז והאומץ לעמוד איתן אל מול כח ההתנגדות של הרוב.

זהו יסוד חשוב ביותר עבורנו, שכן זהו נושא בעייתי ביותר עבור היהודי בן זמננו - הוא אינו מכיר בערך עצמו. גדולתו של כל יהודי היא עצומה ביותר, מעבר להשגתנו, אבל אם לא נכיר בגדולה הזו, אם לא נלמד את הנושא, אזי לא יהיה לנו את עמוד השדרה לעמוד אל מול העולם שבחוץ, כי חסר לנו הכבוד העצמי. ומי שאין לו עמוד שדרה - מתקפל; הוא מתכווץ מול הרוח של הרחוב הנוכרי. הוא נרתע בפני יהודים אחרים שאומרים שהוא פנאטי. אפילו כשהוא נמצא בחברתם של ידידיו - אין לו מספיק הערכה עצמית כדי לעשות את הדבר הנכון.

מדוע בימינו, נשים יהודיות רבות כל כך אינן מקפידות על צניעות הלבוש כפי שהיה בימי קדם? כי נדרש לשם כך חוסן והערכה עצמית. האשה המסכנה נמצאת בשדה קרב. כשהיא פוסעת ברחובה של עיר,

ומה עם שם אביו? סתור הרס אפילו את שמו של אביו. 'מיכאל' נקרא כך על שם שעשה את הקב"ה מך. 'מך' פירושו שפל ונמוך, כמו שכתוב בפסוק "וְכִי יִמּוֹךְ אֶחָיִךְ" (ויקרא כה, לה). הקב"ה עומד כעת להכניס אותם לארץ ישראל בהצלחה גדולה, אבל מה אומר סתור בן מיכאל? "לא, אל תנסו! חכו מעט. בואו ננסה בפעם אחרת. זה מדי מסוכן כעת. יש שם נפילים! הם חזקים כל כך, ואנחנו נושמד. הם יטבחו בנו ללא רחם". כך, במקום להגדיל ולרומם את הקב"ה, סתור בן מיכאל הקטין והחליש אותו, וסתר את תוכניתו.

שמות של אצילות וריקנות

אלא שיש הטועים בהבנת דברי הגמרא הללו. האם באמת יתכן, שאותו 'איש שם', אדם בעל שם טוב, נקרא בשם כל כך גרוע? הלא זהו השם שניתן לו עם לידתו. היתכן שאמו תקרא לו בשם שכזה, 'סתור' - אדם שיסתור את תוכניותיו של השי"ת? ומה עם השם מיכאל? שאדם יקרא לבנו 'מי' שיעשה את הקב"ה מך? זה לא יתכן. מגוחך בעליל לומר דבר כזה.

אני בטוח שכאשר אמו של סתור נתנה לו את שמו, כוונתה היתה ל"ישב בְּסֵתֶר עֲלֵינוּ" (תהילים צא, א) - ה' הוא זה שמגן עלי, אני יושבת בצילו; והיא ציפתה שהוא אכן יתעלה ויהיה ראוי לשם הזה. אמו של סתור קיוותה שהוא יהיה אדם שיבטח בה', שיאמין בו ויאמר: "אֵם חִפֵּץ בְּנוֹ ה' וְהֵבִיא אֶתְנוּ אֶל הָאָרֶץ הַזֹּאת וּנְתַנָּה לָנוּ... אֵל תִּירָאם!" היא התפללה שהוא יהיה חזק ואיתן כמו כלב ויהושע, ויצליח לעמוד בפני כל ההתנגדויות. כך גם בנוגע לשם 'מיכאל'. פירושו של שם זה הוא: "מי כא-ל - מי דומה לה' אלקינו". זהו שם נפלא, מלא באמונה. אלא שהוא לקח את שמו ושינה אותו.

אלא שזה עלול להישמע כמו משחק מילים. שהוא ישנה את שמו? איך יתכן הדבר?! אמו לא התכוונה לכך. התשובה היא שהוא בחר ללכת בדרך אחרת, וכעת אנחנו יודעים למפרע שזה מה שהוא עשה מעצמו. במקום להתרומם ולעמוד באתגר מתוך כבוד ובטחון עצמי כפי שעשה יהושע, הוא הפך את עצמו ל"סתור - שסתר מעשיו של הקב"ה" (א.ה. ראה זוהר בראשית נח, ב).

זהו אחד האתגרים שבפניהם אנחנו ניצבים כאן בעולם הזה - לממש את הפוטנציאל הגלום בשמנו, לערכים שהשם שלנו - יחד עם כל השמות היהודיים - מבטאים.

היצרים המרושעים שמתעוררים מפעם לפעם בנפש האדם. היא מעניקה לאדם את החוסן להתגבר על כל המכשולים. וזה מה שמשה רבינו לימד את יהושע כששינה את שמו: "י-ה יושיעך" - "הכר את גדולתך, וזה מה שיעצים אותך".

הכר את גדולתך

כשאתם קוראים את הסיפור הזה, אל תחשבו שהוא מיועד רק עבור יהושע - הוא מיועד עבורך. לא משנה אם קוראים לכם חיים או חנה, ברוך או בלימא, כל יהודי חייב להיות גם יהושע - כל איש ואשה, כל נער ונערה, חייבים לפתח הערכה-עצמית ובטחון שעל ידם יצליחו לעמוד מול ניסיונות החיים, ויצליחו.

כמו שכתוב: "אל תהי רשע בפני עצמך" (אבות ב, יג) - אין מושג של אדם שאינו חשוב, ובוודאי שאין מושג של יהודי שאינו חשוב. כל יהודי הוא מלא במעלות נפלאות ויכולות נפלאים. זוהי נקודה מרכזית בכל הנושא של חינוך - חינוך ילדינו כמו גם חינוך עצמנו - להחדיר באדם את ההכרה בגדלות העצומה הטמונה בו, ולגרום לו לראות בעצמו את האדם המרומם אשר ממתין לצאת מן הכח אל הפועל.

מה קורה למי שאינו מכיר את גדולתו העצמית? זה מביא לידי טעויות איומות! לכל המרגלים היו שמות נפלאים ומחזקים, אלא שהם לא ניצלו אותם, הם לא הכירו בגדולת עצמם; הם לא הבינו שהם "אֲנָשֵׁי שָׁם" - ובכך המיטו חורבן על עצמם ועל כלל ישראל.

שמות שהתקלקלו

כך מלמדים אותנו חכמינו. הם אומרים ששמותיהם של המרגלים התהפכו מטוב לרע. "אמר רבי יצחק, דבר זה מסורת בידינו מאבותינו מרגלים על שם מעשיהם נקראו" (סוטה לד, ב). הם קיבלו שמותיהם על שם מעשיהם הרעים.

מהי הדוגמא שהגמרא נותנת? "סְתוֹר בֶּן מִיכָאֵל" - הוא היה אחד מהמרגלים, ומשמעותו של שמו היא: "סתור - שסתר מעשיו של הקב"ה". הוא הרס וסתר את מעשי ה'. הקב"ה עמד להביא את עם ישראל אל תוך האושר הגדול שבארץ ישראל, כאשר לפתע קם סתור והפך למכשול, לסתירה, ואמר: "לא, אל תיכנסו", והניא את ליבם של ישראל מלהיכנס לארץ. בכך הוא סתר והרס את כוונת השי"ת.

שר-נסיך, בעומדך מול מלאכים ומול בני אדם. באמצעות הכבוד שהשם הזה מקנה לך, אתה תישאר נסיך לעד. גם כשאתה מתמודד עם המכשולים הגדולים ביותר - אפילו מול מלאך! - אל לך לומר: "ובכן, עומד מולי מלאך. מה יעזור לי להתנגד?" לא ולא! ישראל הוא אחד שיודע מי הוא. הבטחון כי הוא איש חשוב, והוא יכול להצליח, הוא זה שמחזק ומחזיק אותנו, ושמע מעיד בפניו שיש בו את הכח להצליח.

אצילות עולמים

אל תזלזלו בזה! זו הסיבה שכל יהודי צריך לזכור מאין הוא בא, ולעולם לא לשכוח את אצילותו. עליו להיזהר לא לשקוע אל מתחת למדרגה ששמו מחייב אותו. שם זה צריך לעמוד בקדמת מחשבותינו, כי כל האומץ, כל הבטחון העצמי והעוצמה שלנו, באים מכח שם זה. לכן השם 'ישראל' ניתן לנו, כדי שנזכור את השם הזה תמיד, ובכך נתחזק ונתעצם אל מול כל האתגרים והיריבים.

'ישראל' הוא לשון עתיד - כלומר, עלינו לזכור שאנחנו שרים, נסיכים, לאורך כל הדורות, בכל המצבים, ואל מול כל האתגרים. לא משנה מי ומה יעמוד בפניך, יש לך את הכבוד העצמי וההערכה העצמית הנחוצים לך כדי לעמוד בכל הניסיונות. כל ההערכה-העצמית, כל הבטחון-העצמי שכל העולם מחפש - טמונים בשם הזה, כי יש בנו את הכח של 'ישר' - באמצעות שם ה' - 'א-ל', שעומד על ידינו ומחזק אותנו.

חזקים מול הצלב

וזו הסיבה שבני ישראל, בניו של יעקב אבינו, לעולם לא נכנעו. כל העולם כולו היה נגדם, אבל לא היתה לכך כל השפעה על היהודי, שהיה מחוזק בוויטמינים של הערכה-עצמית הנובעת מהשם 'ישראל'. היהודי לא נכנע, אפילו בפני המוות. בעודו עומד על מוקד האוטו-דה-פה בכיכר העיר בספרד, הכומר היה ניגש אליו כשבידו צלב גדול, ומציע לו: "אם תנשק את הצלב, נרחם עליך ולא נשרוף אותך חי". זה היה נחשב טובה גדולה מאוד מצידם של הנוצרים הרחמניים... במקום לצלות אותך באיטיות, הם ישספו אותך בו במקום. אבל הבן-ישראל לא הסכים להיכנע!

אפילו במצבים שבהם הם יכלו להציל את חייהם, אפילו אז הם לא נכנעו. לבן-ישראל היתה הערכה-עצמית, והוא הסכים בשמחה שיסרקו את בשרו במסרקות של ברזל, כי הוא ידע מי הוא. האומה כולה ידעה מה הפירוש להיות בן-ישראל.

ג' - שינוי על ידי השם

השם של כולנו

כעת בוודאי תשאלו אותי לגבי שמות אחרים - ובכן, אם היו משלמים לי על שעות נוספות היינו יכולים לשבת כאן כל הלילה ולדבר על שמות שונים ומגוונים. למה לא? היינו מאוד נהנים, כי כל שם אפשר לפתור לטובה; כל שם הוא זיכרון להשקפה, לערך, שמעודד אותנו.

אגב, אני ממליץ לכל אחד להתחיל לחשוב בצורה כזו, בכיוון הזה. הלא בין כה וכה אתם משתמשים בשמות הללו. אם אתם חיים בין יהודים יראים ושלמים, בוודאי יוצא לכם לומר שמות של תורה כל הזמן. בצלאל - אנו חיים בצלו של א-ל. עמרם - עמי שייר למי שרם ונישא. יוכבד - ה' הוא הכבוד שלי. זה מוסיף טעם וצבע ליום שלנו, בכל מקום אליו אנו הולכים; מי שמחפש את זה, ישאב חיזוק מהשמות השונים שעם ישראל הוריש לדורות הבאים. זה מוסיף רגש לחיים!

אבל ישנו שם אחד שעליו מוטל עלינו לחשוב בכל עת ובכל שעה. אחד משמות התורה שייר לכולנו. לא משנה איך קוראים לך - גם אם למרבה הצער עדיין קוראים לך ג'פרי או סוזן, עדיין ישנו שם אחד של כבוד, של עידוד ושל הערכה-עצמית אמיתית, ששייר לך. מה שלא יהיה השם שלך, שמך הוא גם 'ישראל' - 'וְכָשֶׁם יִשְׂרָאֵל יִכָּנֶה' (ישעיה מד, ה). זהו השם היפה מכל - ישראל!

אבירים ומלאכים

בימי קדם, עם ישראל למד את שמו, וחי מתוך ההשקפה שהשם הזה מבטא. מהו פירוש של שם 'ישראל'? זהו שם של אצולה! 'ישראל' הוא הנסיך, ה'שר' של העולם. 'כִּי שְׂרִיתָ' - מונית לאביר, לשר, וכעת אתה מסוגל לכל דבר.

מתי קיבלנו את השם הזה? יעקב אבינו נאבק במלאך, ולא נכנע. אמנם יעקב היה בעל כח גדול, עד כדי כך שהוא הצליח לגלול את האבן מעל פי הבאר, אבן שבאופן רגיל היה צורך בכל הרועים כולם. הוא היה איש חזק, בכלל לא 'נעבעכל'. אבל כח זה אינו שווה כלום כשהיריב הוא מלאך! הצלחתו של יעקב אבינו נבעה משכנוע פנימי. הוא זכר את מה שה' הבטיח לו - "וְהָיָה אֲנֹכִי עִמָּךְ". הוא הכיר בערך עצמו, ולכן הוא לא הסכים להיכנע.

זה היה המעמד שבו הוא קיבל את שמו. הקב"ה אמר לו: "כִּי שְׂרִיתָ עִם אֱלֹקִים וְעַם אֲנָשִׁים וְתוֹכַל" - אתה

תיאוריה מטופשת

ובעודו מהרהר בשאלה זו, תשאל אותו שאלה נוספת: מדוע כל גרעיני הפירות מתרופפים בשעה שהפרי בשל? כל הגרעינים משתחררים קמעא מאחיזתם. אם תנסה לאכול תפוח שאינו בשל - כמובן שלא היית רוצה לאכול אותו, אבל אם תנסה, תראה שהגרעינים אינם נופלים מתוכו; הם תחובים חזק בפרי. ואילו כשהפרי בשל, הגרעינים נושרים החוצה תוך כדי אכילה. למה זה ככה? האם זו טעות נוספת? טעות שהתרחשה בכל פרי ובכל ירק?

"כמובן שזו טעות", הוא יענה. "במשך מיליוני שנים התבצעו מוטציות גנטיות חופפות, עד שלבסוף התפתח מקרה אחד של תפוח שגרעיניו השתחררו, והתפוח הזה שרד - ..במקרה. המינים האחרים לא יכלו לשרוד, מכיון שלא היתה להם את התכונה הזו, וגרעיניהם לא נשרו על מנת ליצור עצי תפוח חדשים".

והנה, בן-ישראל שחסרה לו העוצמה הקיימת בשם 'ישראל', נבהל מהצליל המלומד. הוא מתכווץ בחוסר נוחות נחיתית לנוכח רעיונות גדולים כמו 'מוטציות גנטיות', 'מיליוני שנים' וכן הלאה. אבל אצל בן ישראל אמיתי, זה גורם לו לצחוק. "תסביר לי בבקשה", הוא אומר לפרופסור, "כיצד שרדו אותם עצי פרי במשך אותם מיליוני שנים, אם לא היתה להם את התכונה הזו? הרי לקח מיליוני שנים עד שהיא התפתחה?" זה כל כך טיפשי, כל כך ריק, כל כך שקרי. מי שניצב אל מול אידיאולוגיה כל כך מגוחכת, צריך להיות בן-ישראל אמיתי. וכך חיו בני ישראל מאז ומעולם.

מיהודים לז'ידים

מתי זה השתנה? כשאיבדנו את ההכרה-העצמית של גדולתנו ותפארתנו. הגיעה תקופה שבה העניינים החלו להשתנות, וזה קרה מאז ימי משה מנדלסון. מאז, יהודים החלו לשכוח מה המשמעות של להיות בן-ישראל. והיתה סיבה לכך. באותה תקופה, במדינות כמו גרמניה, צרפת ואנגליה, התנאים הגשמיים של אומות העולם השתפרו בשיעור ניכר. חלה התפתחות טכנולוגית ומדעית, ואנשים החלו לחיות חיי שפע. במקביל, כח ההשפעה של הכנסייה נחלש. קמה שכבה של אנשים אינטליגנטים, שחשבו באופן חופשי במידה מה, מה שגרם לרוח מסוימת שדמתה לרוח של סובלנות.

באותו זמן, יהודי גרמניה החלו להתרשל בלימוד התורה. בעבר, גרמניה היתה מרכז של תורה; פעלו בה ישיבות רבות, ורבים מגדולי ישראל חיו בה. אבל כעת,

ולכן אף אחד לא חשב לחקות את דרכי הגויים, או להתבולל בתוכם. גם אם מקרה כזה היה קורה, לעתים נדירות ביותר, היתה זו דמות שפלה שעם ישראל הצליח להשתחרר ממנה ולהקיא אותה מקרבו. אבל אצל המון העם היהודי - כולם היו גיבורי נפש, כי שמם העיד בפניהם על זהותם.

זה כל מה שאדם צריך לדעת בחייו בעולם הזה! לדעת שהוא בן ישראל!

חזקים מול הכופרים

אנשים שואלים אותי כל הזמן מה עושים כדי לפתח הערכה-עצמית. אני מקבל כל הזמן טלפונים בנושא הזה. אם אתה יהודי, עליך לדעת שהבסיס הראשון לבטחון עצמי הוא זה - "אני חלק מעם ה'!" מי שאף פעם לא למד לכבד את עצמו כיהודי, הוא בעל לב חלש; הוא מנסה להסתיר את זהותו כשהוא נמצא בין גויים או בין יהודים חילוניים. אבל מי שמעריך את מה שחשוב באמת, כשהוא לומד מה המשמעות של להיות בן העם הנבחר, המשמעות של "אשר בחר בנו מכל עם ורוממנו מכל לשון", ברגע שהוא מבין את זה, הרי שלכל יהודי יש סיבה להתפאר ביהדותו. רק אלו שלא מבינים את המשמעות של להיות בן ישראל, שחסרים להם הקריטריונים האמיתיים, הם אלו שחסר להם בטחון עצמי.

כשאנחנו נזקקים לעמוד בפני התנגדות, אנחנו עושים זאת עם עמוד שדרה של בן-ישראל. ניקח לדוגמא יהודי שנאלץ להתעסק עם אחד ממאמיני האבולוציה. סטודנט יהודי פוגש את דיקן האוניברסיטה במסדרון, והלה תמה: "מה? בעידן שלנו, עדיין יש מי שאינו מאמין באבולוציה?!"

עליך לאזור חיל כבן-ישראל, ולהעמיד את הפרופסור על מקומו. אני לא אומר שאתה צריך לירוק לו בפנים. אדם מכובד, אדם שבוטח בעצמו, אין לו צורך בדברים מעין אלו. אתה יכול לומר לו כך: "אתה מאמין באבולוציה? אמור לי אם כן, כיצד זה שבכל הפירות כולם, קל יותר לקלף אותם כשהם בשלים, מאשר כשהם בוסר?"

שאל אותו את השאלה הזו. האם זוהי טעות של האבולוציה? טעות שארעה בכל פרי ופרי? הבננה - כשהיא בשלה, קל לקלף אותה, וכשהיא עוד לא בשלה, קשה יותר לקלף אותה. נסו לקלף תפוז כשהוא ירוק ובלתי בשל. אי אפשר לקלף אותו.

איתנים אל מול כל ההבלים שהיצר הרע מנסה למכור לנו. השבוע, בלי נדר נעצור למשך רגעים ספורים לפני חתימת ברכת 'אוהב עמו ישראל', ונתבונן בגדולה המיוחדת שלנו, כחלק מהעם הנבחר של השי"ת.

שאלה:

מה התכלית של אמירת תהילים עבור אדם שזקוק לישועה? אני רואה שגם בני ישיבה מקדישים זמן לאמירת תהילים.

תשובה:

אכן, בני ישיבה אומרים תהילים. מדהים כמה בני ישיבה מתפללים עבור אחרים.

יש בזה מטרה כפולה. ראשית, כאשר אנו אומרים תהילים, אנו מראים בזה שיש לנו בטחון מוחלט בקב"ה, באשר הוא האחד והיחיד ששולט בכל, וגורלנו נמצא אך ורק בידיו. כאשר אנו פונים אל ה' בשעה שאנו או אחרים זקוקים לישועה, הדבר מביא לנו זכות כל כך גדולה, שהקב"ה אומר לנו: "בזכות האמונה והבטחון שלכם, אקבל את תפילותיכם ואתן לכם את מבוקשכם, כדי להראות לכם שבטחונכם היה מוצדק".

ויש גם נקודה נוספת. אדם שחוזר שוב ושוב על 'שירי דוד עבדך' - המזמורים הנפלאים והמרוממים של דוד המלך, הרי שבעל כרחו המילים משפיעות עליו במידה מה; מכיון שהוא צועד בעקבותיו - בעקבות מחשבותיו של דוד המלך, הרי שחלק ממחשבות אלו תופסות את דעתו של האדם, ובמשך הזמן אף משפיעות עליו ומרוממות אותו, וזוהי תועלת נפלאה מאין כמותה.

זו הסיבה שאנו מזכירים כל כך הרבה את מזמורי התהילים במהלך התפילה. "אשרי" - המילים שנכתבו על ידי דוד המלך, הוא אחד המזמורים המופלאים ביותר שנכתבו בתולדות ההיסטוריה, בהשפעת רוח ממרום. וכתוב במסילת ישרים (פרק כא) שכאשר אנו חוזרים שוב ושוב על מילים אלו והולכים בעקבותיו של דוד המלך, הדבר מעורר אותנו לאהבתו ה' ולחסידות אמיתית. ובזכות שני עניינים אלו - שבה' נשים מבטחנו, ולימוד הרעיונות וההשקפות של דוד המלך, הרבה' הגדול שלנו, הקב"ה מאזין לתפילותינו ומשלם לנו שכר.

כל הגדולים כבר חיו במזרח אירופה, וגרמניה נחלשה יותר ויותר כמקום תורה. כבר לא היו קיימים בה מרכזי תורה גדולים.

הצירוף של שני המצבים הללו - היחלשותה של גרמניה התורנית, ושגשוגם של הגויים הגרמנים, גרם ליהודי להתחיל לאבד את הערכתו העצמית. כעת הוא כבר לא היה יהודי; הוא היה ז'יד.

חוזרים אל הגדולה

ברגע שיהודי מזלזל בערך עצמו, ברגע שהוא אינו מבין מה המשמעות של ישראל, זה משנה את כל הסיפור, והוא מתחיל לשכוח. מי ששקוע אך ורק בתורה, מקבל תזכורות תמידיות מהו בן-ישראל, כי כל הגמרא, כל המדרשים, כל הספרות התורנית עסוקה בלהדגיש ולשנן את היסוד הזה, מה המשמעות של בן-ישראל. ולכן, כל עוד היהודים היו שקועים בלימוד התורה, היה להם את הבטחון לעמוד בפני הכל, אך ברגע שנחלשה רוח התורה, והגוי הפך לעשיר ומתורבת יותר, אז הם החלו לאבד את אותו כבוד-עצמי אותנטי שתמיד היה מנת חלקו של היהודי התורני, וכאן החלה ההתבוללות.

הפתרון אפוא נעוץ בחזרה אל שמנו המקורי. עם ישראל צריך לשוב לכל ההשקפות והדעות הגדולות הכלולות בשם 'ישראל'. זו היתה התוכנית המקורית, שעם ישראל ידע תמיד מי הוא. זהו סודו של השם 'ישראל' - להוציא מן הכח אל הפועל את גדולתנו; הגדולה הטבועה וטמונה בקרבנו.

שבת שלום ומבורך!

בואו נהיה מעשיים

שמות של בטחון-עצמי

שמות של תורה הם מלאים משמעות, וכאשר אנחנו קוראים בשמותיהם של בני משפחתנו, ולא רק - זוהי הזדמנות גדולה לגדול ולהתעלות. בפרשת השבוע אנו למדים כמה חשיבות ייחס משה רבינו לנושא השמות, כאשר שינה את שמו של יהושע כדי להביא להצלחתו והצלחתו. השם של כולנו - 'ישראל', מעצים אותנו ומעניק לנו את הכח לעמוד

קדושת בתי מקדש מעט

בהכוונת הגאון הגדול רבי מנחם מנדל לובין שליט"א
רב בית הכנסת לדרמן ושכונת רמת אהרן ב"ב

גליון זה נועד לחזק את שמירת קדושת בית הכנסת ותפילותיו. המעיין בו בשעת התפילה הרי זה רח"ל כמעיד עדות שקר

"וכי אם היה נכנס מחבל לביהכ"נ היתה לך שאלה, אצלנו יודעים שזה מה שגורם את כל הצרות"

בביהכ"נ בעת התפילות שבחטא זה הורג את הבני אדם, ע"ש רח"ל, והכוונה בדבריו הוא, אל יכנס יחידי אלא יכנס עם חבר דייקא, וימנע בדייקא מלשוחח עמו בביהכ"נ ובכך תיעצר המגיפה.

היה אצלי אחד שהוא עסקן גדול ביהדות החרדית בענייני עזרה לחשוכי בנים, וסיפר לי שהוא לא זכה להפקד בזש"ק עשר שנים, ועבר דברים קשים מאוד מאוד, לאחר כל אותן תלאות נכנס אל רבו בערב ראש השנה - שהוא עת פקידה - וביקש באופן מפציר ביותר שיזכה לילד, אמר לו רבו הרי אליי באת כי אני רבך, אך לו יצויר שהיית עומד לפני רבי מצדיקי הדורות הקדמונים שיכול בוודאות להבטיח לך בנים מה היית מוכן לשלם על כך? ענה היהודי הייתי מוכן לשלם כל הון דעלמא על כך, א"ל הרבי, והרי יש לך צדיק גדול מהדורות הקדמונים שמבטיח בנים, הלא הוא בעל התו"ט במי שברך שעשה לאחר גזירות ת"ח ות"ט, שם הוא מבטיח "ויזכה לראות בנים חיים וקיימים למי ששומר פיו ולשונו שלא לדבר בעת התפילה". קיבל אותו יהודי על עצמו באותו מעמד אצל רבו בחדר לשמור פיו ולשונו שלא לדבר בעת התפילה, ואכן כעבור כשנה נושע ונולדו לו תאומים.

העיד לי הרב קלמן וייס רב בבית שמש, על בן משפחה שלאחר לידת בנם הראשון לא זכו לילדים נוספים זה שמונה שנים, ומה מאוד חפצו בעוד ילדים, בהזדמנות אחת זעק האברך, "רביש", אני מקבל על עצמי שלא לדבר בקריאת התורה אפילו בין גברא לגברא ובלבד שאזכה לעוד גברא", וכעבור תשעה חדשים זכה לעשות ברית לבנו הנולד לו.

באגרת הקודש (להרב בעל התניא) פרק כ"ד בתוך דבריו מביא שם, "על כן שליחותיהו דחז"ל קא עבידנא לגזור גז"ש לכל נפש, שמשייתחיל הש"ץ להתפלל התפילה עד גמר קדיש בתרא שחרית ערבית ומנחה, לא לשוח אפילו תיבה אחת ומי ששח במזיד יישב על הארץ לאחר התפילה ויבקש מחילה על מה שנתנדה בנידוי של מעלה".

על כן נזכור נא זאת בעת שאנו צריכים ישועות, והשי"ת יחוס כבר ויהפוך לנו האבל לששון ולשמחה לנו ולכל ישראל. יהודי יקר הדברים השפיעו עליך והביאו לך התעוררות, העבר גם לחברך וזכה אותו. עכ"ל.

וכאן המקום להוסיף מה שאמר האמרי אמת, שבני ספרד זכו לינצל מהשוואה האיומה בזכות שמירת כבוד בית הכנסת, ורמזו על כך את הפסוק ה' ילחם לכם "ואתם תחרישון" אימתי ה' ילחם לכם כשאתם תחרישון בבית הכנסת. ויה"ר שנוזח כולנו להתחזק בכבוד בית הכנסת ונוזח לגאולה השלימה בב"א.

בירורי הלכה

דברי תורה ולא בקריאת דברי חולין. וכן דימה המג"א להא דמבואר בסעי' יד דאין מדליקים נר של הדיוט מנר של בית הכנסת, ואלמא דאסור להשתמש שימוש של חולין מנר של ביהכ"נ, ומה"ט נמי אסור לקרוא לאורו דברי חולין, ובמשנ"ב שם ס"ק נ"ג כתב דהוא משום דיש בהנר קדושת בית הכנסת, ואין משתמש שימוש הדיוט בדבר הקדוש.

ובמור וקציעה שם, האריך לתמוה על המג"א וזן דבמה יאסר לקרוא דברי חולין, דאף את"ל דיש בנר קדושת ביהכ"נ, מיהו קול ומראה וריח אין בו משום מעילה, ומה דאיתא בגמ' פסחים כו. דמ"ש יו אסור מדרבנן, כל זה באופן שהוא משתמש בו לצורך חול, אבל אם הנר עומד במקומו לתשמיש הקדושה אין אסור להשתמש לאורו וכדמוכח בסוכה נג. דבוררת אשה חטיף לאור בית השואבה (ויל"ע לדבריו מתו' בפסחים שנשאר בקושיא אמאי אשה בוררת לאורו, ובתו' בסוכה כתב דיש לומר דהכוונה דיכולה לברור לאורו, אבל למעשה אסור משום איסור דרבנן עיי"ש), ומכ"ש בנר של ביהכ"נ שאין בו קדושה רק הוקצה למצותו ואינו אלא תשמיש מצוה פשיטא כשהוא עומד במקומו להאיר בביהכ"נ אין בכך כלום אם נהנין לאורו בדבר הרשות, ומסיק דלקרוא בבית הכנסת דברי חולין פשיטא שאסור ככל צורכי חולין שאסורים לעשות בביהכ"נ, וכל ההיתר היינו באור ביהכ"נ שמפיץ אור לבחון שומתו.

מיהו במשנ"ב שם ס"ק נ"ג גבי אין מדליקין נר הדיוט מנר בית הכנסת כתב, דהוא משום שיש קדושת ביהכ"נ עליהם, ודלא כהמור וקציעה דנקט דאין בו קדושה וכל איסורו משום הוקצה למצותו.

דברי חיזוק בענין שמירת קדושת בתי מקדש מעט מאת הגאון הצדיק רבי אלימלך בידרמן שליט"א (מתוך השיחה פרשת ויחי תשע"ו)

אין מזרזין אלא למזרזין הדברים ידועים לכל, אלא שמפעם לפעם צריך לעורר שוב.

במשנה ברורה (סי' נ"ו סק"א) מביא וז"ל, "וכ"ש שצריך ליזהר מאד ומאד שלא להשיח באמצע קדיש או קדושה וכדאיתא במסכת דרך ארץ דר' חמא אשכחיה לאליהו בכמה אלפי גמלים טעונים אף וחימה לשלם לאלו, וכל המדבר באלו המקומות עליו הכתוב אומר ולא אותי קראת יעקב (הובא בב"י סימן קכ"ח) וכתוב בספר חסידים מעשה בחסיד אחד שראה לחסיד אחר במותו ופניו מוריקות, א"ל למה פניך מוריקות, א"ל מפני שהייתי מדבר בשעה שהש"ץ היה אומר ויכולו וברכת מגן אבות וביתגדל. עוד שם, ובספר מטה משה סי' תי"א הביא בשם מדרש שחכם אחד נתראה לתלמידו וראה התלמיד שהיה לו כתם במצחו וא"ל מפני מה אירע לך כך א"ל מפני שלא הייתי נוהר מלדבר כשהחזן היה אומר קדיש".

והנה מצינו שדבר זה הוא היחידי שעליו נכתב בהלכה (שו"ע סי' קכ"ד ס"ז) ההגדרה "גדול עונו מנשוא". ובספר ליקוטי מהר"ח (בסדר תפילת י"ח) הביא מספר דרך משה הנספח לס' הגן שהאריך לבאר דברים אלו עפ"י מה שמצינו בכתבי האריז"ל, "דע"י הדיבור שמדברים בביהכ"נ נעשה רח"ל דבר ולכן חטאו גדול מנשוא כמו חטא קין שהרג לאחריו". והכוונה שאדם המדבר בביהכ"נ בעת התפילה הוא הגורם לכך שיהרגו יהודים במקום אחר רח"ל כמו ששומעים לדאבונו כמעט מדי יום ביומו.

פעם בא אחד בשאלה להגאון רבי שלמה זלמן אויערבאך זצ"ל - שהיה ידוע גם כגאון הגאונים במדות טובות, ושאלתו בפיו, ישנו יהודי מבוגר בביהמ"ד שמשוחח בתפילה ואני גוער בו שוב ושוב ואינו שומע להפסיק, האם מותר לי לסטורו על פניו כדי שיפסיק, וענהו רש"ז שמוותר להכותו! משתמה הלה על תשובתו של רש"ז, ענהו רש"ז, **וכי אם היה נכנס מחבל לביהכ"נ האם היתה לך שאלה אם מותר לסטור לו? אצלנו יודעים שזה מה שגורם את כל הצרות.** והרי זה כאמור לעיל על אשכחיה לאליהו בכמה אלפי גמלים טעונים אף וחימה לשלם לאלו.

מוסיף שם בליקוטי מהר"ח מהספר הנ"ל, שזה פירוש מה שאחז"ל בגמ' (ב"ק ס') "תנו רבנן דבר בעיר אל יכנס אדם יחיד לבית הכנסת שמלאך המות מפקיד שם כליו", שכליו של מלאך המוות הם אותן השיחות שאנשים מדברים

השתמשות בתאורת ביהכ"נ לצורך חולין וקריאת דברי חולין

הנה יש לדון גבי תאורת בית הכנסת, אם מותר להשתמש בה תשמישי חולין וכגון כשיש הפסקת חשמל ברחוב ותאורת ביהכ"נ מפיצה אור החוצה, וכן נמי אם מותר בביהכ"נ לקרוא דברי חולין (באופן המותר) לאור התאורה. והנה גבי שימוש באור מצוה, מבואר בס' תרע"ג ס"א דנר חנוכה אסור להשתמש לאורו תשמישי חולין כגון למנות מעות לאורם, ונחלקו אם תשמיש של קדושה מותר ועיין שם שעיקר השיטה שאפילו תשמיש של מצוה כתלמוד תורה אסור באופן קבוע, עיי"ש, ומעתה יש לדון גבי תאורת בית הכנסת אם מותר להשתמש בו שימושי חול.

והשו"ע בס' קנ"ד ס"ג כתב, נר של ביהכ"נ מותר לקרוא לאורו. ובסעיף י"ד כתב, אין מדליקין נר של הדיוט מנר ביהכ"נ וכו'. ובב"י הביא מחלוקת אם מותר לקרוא לאורו רק דברי מצוה או אפילו דברי חולין, ולמד דלה"ר ירוחם מותר לקרוא אפילו צרכי חולין, דכתב 'נר ביהכ"נ מותר לקרות לאורו בין בתלמוד בין בכל צרכיו דהא לנהורא קמכוין להרבות מאור ביהכ"נ כמה דקרי טפי איכא מצוה דמקבל שכר'.

ובמג"א תמה דאדברא יש ללמוד מדבריו לאסור לדברי חולין, דכתב דלנהורא קמכוין להרבות מאור ביהכ"נ וכמה דקרי טפי איכא מצוה דמקבל שכר ואלמא כל היתרו משום שיש בזה צורך מצוה והתורם מקבל שכר טפי בעבור זה. וכן נקט המשנ"ב שם בס"ק נ"ב דנר של בית הכנסת מותר לקרוא לאורו דוקא

וצריך לומר למשנ"ב דאף דקול ומראה וריח אין בו משום מעילה, מיהו אסור מדרבנן, דיסוד דברי הגמ' דקול מראה וריח יש בו איסור דרבנן, היינו דרבנן החשיבו דבר זה ל'תשמיש'. ויש להוכיח כן בדשו"ע יור"ד קמ"ב סעי' טו, אסור לשמוע כלי שיר של עבודת כוכבים או להסתכל בנוי עבודת כוכבים כיון שנהנה בראייה, ובבאר הגולה ציין דמקורו מהאי דינא דקול ומראה וריח יש בהם איסור דרבנן, ובפר"ח סי' תס"ז סק"ט מבואר דה"ה גבי כל איסורי הנאה, דכתב גבי חמץ שעבר עליו הפסח שאסור בהנאה, אסור אפילו בהנאת ראייה, דקול ומראה וריח נהי דאין בהם מעילה מיהו יש בהם איסור דרבנן, עיי"ש, ומבואר דיסוד הדין דאסור רבנן יסודו להחשיב 'קול ריח וריח' כהשתמשות בדבר, וממילא אסור בכל מקום שאסור להשתמש בדבר, בין באיסורי הנאה ובין באיסורי קדושה.

לכבוד הגליון החשוב 'קדושת בתי מקדש מעט' גליון חשוב ביותר וממוקד במטרתו ברצף ובעקביות.

*****

סיפור השבוע

השתמשות, מיהו כל שיש הפסקת חשמל ברחוב ואור הבית כנסת בלבד מפיץ אור בזה מותר דלא חשיב 'השתמשות', ומותר.

סיפור השבוע

ספרו נפלאותיך

עובדות ומנינים על התורה

שלח תשפ"ד

לומדים ממעשה הצדיקים

"ומה הארץ השמנה היא אם רזה היש בה עץ אם אין והתחזקתם ולקחתם מפרי הארץ והימים ימי ביכורי ענבים" (יג כ).

'היש בה עץ. אם יש בהם אדם כשר שיגין עליהם בזכותו' (רש"י).

יש להבין מפני מה נקרא אדם כשר בשם 'עץ', ומהי ההשוואה בין עץ לבין אדם כשר המסוגל להגין על יושבי הארץ בזכויותיו.

ויתכן לומר בזה כי הדמיון בין אדם כשר וצדיק לבין עץ הוא, שבדומה לעץ שיש לו ענפים ועלים אשר מגינים מפני השמש, כמו כן הצדיק יש בו זכויות אשר יכולות להגין על הדור.

אמנם יש לבאר בזה בעומק יותר, כי לעץ ישנם פירות אשר צומחים עליו, וכמו כן אצל הצדיק הפירות הם פרי מעשיו של האדם, ואם כן כאשר רוצים לומר שהתלמיד חכם מגין על העיר ועל הארץ, מגדירים זאת כ'עץ' המוציא פירות, משום שאף התלמיד חכם מוליד פירות בעיר, שכיון שהוא חי בתוך העיר הרי הוא משפיע על כל העיר, ואין הוא רק מגין על העיר מחמת זכויותיו שיש לו בעצמו, אלא בעצם מה שהוא נמצא בעיר הרי על ידי כן הוא שולח פירות אל כל העיר, כיון שהדוגמא האישית שלו פורחת ומוציאה פירות לאחרים שיראו את מעשיו וילמדו הימנו כיצד להתנהג.

ומעשה שהיה בגאון רבי שלום שבדרון זצ"ל שהגיע באחת הפעמים לגאון רבי אליעזר יהודה פינקל זצ"ל, ואמר לו רבי שלום שראה מאמר חז"ל שאדם אשר דורש לרבים על דרגות מסויימות בעבודת ה' שצריך להגיע אליהם, והוא עצמו אינו מגיע לדרגות אלו, זהו דבר חמור ביותר ואין ראוי לעשות כן. ואמר רבי שלום לרבי אליעזר יהודה שחושב הוא שהוא נמצא במצב כזה, שאין הוא בדרגות שדורש הוא בפני הציבור.

והיה סבור ר' שלום שיאמר לו ר' אליעזר יהודה שכיון שהוא צורכי הרבים וכדו' אזי מותר לו לעשות כן, אך ר' אליעזר יהודה אמר לר' שלום שאם כן הוא עליו להפסיק מיד לעשות כן, ויצא ר' שלום מביתו, ומחונן לבית פגש את רבי חיים ברים זצ"ל, וסיפר לו מה שאירע עם הגאון ר' אליעזר יהודה זצ"ל.

ואמר לו רבי חיים ברים דהנה מצינו בגמרא בפסחים דף נ: ועוד מקומות 'אמר רב יהודה אמר רב לעולם יעסוק אדם בתורה ובמצוות אף על פי שלא לשמה, שמתוך שלא לשמה בא לשמה'.

והקשה ר' חיים שלכאורה דברי רב יהודה אמר רב בגמרא סותרים את עצמן, שהרי מתחילה הוא אומר 'לעולם יעסוק אדם בתורה ובמצוות אף על פי שלא לשמה', והיינו שכאשר לומד תורה שלא לשמה לעולם יהיה עסקו שלא לשמה, ואף פעם לא ילמד לשמה, שהרי אומר 'לעולם', ולבסוף אומר 'שמתוך שלא לשמה בא לשמה', והיינו שלבסוף מגיע למצב שלומד תורה לשמה, וא"כ מהו פירוש מאמר חז"ל, האם צריך לשאוף להגיע לבסוף ללימוד תורה וקיום מצוות לשמן, או שלעולם יש לעסוק בהן שלא לשמן, [והגר"ח מוואלוז'ין כבר הקשה כן בספרו נפש החיים].

וביאר ר' חיים ברים שכוונת המאמר היא שלעולם ילמד האדם התורה ויקיים המצוות שלא לשמה, וכך יישאר אצלו הלימוד והמצוות לעולם שלא לשמה, אולם מתוך לימודו שלומד שלא לשמה, יתכן שאדם אחר יראהו בעת לימודו ויקבל מזה חיזוק ויבוא הוא לידי לימוד של לשמה, וכמו כן בקיום המצוות, וזהו שמתוך שלא לשמה אצלו - בא לשמה, אצל אחרים.

ולכן אמר ר' חיים לר' שלום שבדרון שיכול הוא לומר שיחות ודרשות אף שלא לשמה, משום שמתוך ה'שלא לשמה' שלו, אדם אחר יעשה כן לשמה.

[ואמנם אבי מורי הגאון ר' מרדכי זצ"ל לא הסכים עם פירוש זה, משום שאמר שאדם שאינו באמת ירא שמים, אף אינו יכול להשפיע על אחרים, ואם כן לא יתכן שמחמת לימודו שלא לשמה יבואו אחרים לעסוק בתורה לשמה].

ועל כל פנים יסוד הדברים הוא שכאשר האדם מתנהג באופן ראוי ונכון, הרי הרואים אותו לומדים ממעשיו ומתנהגים כמוהו, כיון שהדוגמא האישית היא המשפיעה ביותר על האחרים, ובפרט כאשר הוא צדיק ותלמיד חכם, אשר השפעתו גדולה על הכל, כיון שהוא סמל ודוגמא לצורת ההנהגה הראויה.

וזהו המבואר בפרשתינו, כי כשם שהעץ משפיע על פירותיו, כך התלמיד חכם והצדיק משפיע על כל סביבותיו, ועל כן מכונה האדם הכשר שבדור בשם 'עץ', משום שהכל מושפעים ממנו ולומדים ממנו כיצד להתנהג.

וכפי שאדם אשר עומד ועונה "אמן יהא שמיה רבא" בקול גדול בכל כוחו, הרי הוא משפיע על כל סובביו ועל כל הציבור, וכל המתפללים סביבו אף הם אומרים אחריו "אמן יהא שמיה רבא" בקול גדול ובכל כוחם, כיון שהשפעת האדם על סביבתו רבה היא עד למאד.

ור' מאיר חדש זצ"ל משגיח ישיבת חברון היה נוהג לומר [כפי שהביאה בתו הרבנית שולמית אזרחי, אשת הגאון ר' ברוך מרדכי אזרחי שליט"א ראש ישיבת "עטרת ישראל", בספרה שחיברה על בית אביה ומשפחתה] כי ישנם שתי דרכים להשפיע על האדם, ישנו אופן אחד אשר האדם משפיע בפועל על האחר, וכגון משגיח בישיבה אשר בא לבחור ומעודד אותו ומדברך אותו ללמוד וכדו'.

אמנם ישנה דרך נוספת להשפיע על האדם, והמשל בזה הוא כאשר ישנה כוס גדולה שסביבה כוסות קטנים רבים, שכאשר הכוס הגדולה מתמלאת ועולה על גדותיה, הרי השפע משפיע על הכוסות הקטנים שסביבותיה, והם מתמלאים מהשפע שנשפך מהכוס הגדולה, וכמו כן אדם אשר בעצמו מתנהג באופן הראוי בצורה המושלמת ביותר, הרי ממילא מושפעים כל סביבותיו ע"י השפע הנשפך ממנו. (רה"י הגר"מ דרוק שליט"א)

הכוח להצליח

[י"ג, ל"א] "והאנשים אשר עלו עמו אמרו לא נוכל לעלות אל העם כי חזק הוא ממנו".

הנה בשואה האיומה כלל ישראל עברו יסורים נוראים והאדם ר' מפיאסצנה זצ"ל אמר שלא היו כמותם לרוע מששת ימי בראשית, ושמעתי על חסיד גור שעבר את השואה, והסביר מה היה הדבר שנתן לו את הכוח לשרוד. שהוא שמע שהאמרי אמת אמר שהחטא של המרגלים היה שסברו שהענקים חזקים מאתנו ולא ידעו שכל מצב וכל יסורים ונסיונות שה' נותן לאדם הוא נותן את הכוח להתמודד עם זה. (מחזה אברהם)

הטענה על המרגלים

"ויספרו לו ויאמרו אל הארץ אשר הלכנו וגם זבת חלב ודבש היא וזה פריה. אפס כי עז העם היושב בארץ והערים בצורות גדולות מאד וגם ילידי הענק ראינו שם" (יג כז-כח).

לכאורה יש להתבונן מהי הטענה כלפי המרגלים שדיברו רעה על הארץ, הרי הלכו הם לבדוק את הארץ "השמנה היא אם רזה" "היש בה עץ אם אין", וראו את פירותיה הגדולים והמשונים מאד, והביאו אותם לעם ישראל להראות להם שהפירות גדולים כל כך, וכן סיפרו שראו שם את בני הענקים, ושכולם מקברים שם מתייהם, וכיצד היה צריך להעלות בדעתם שעשה הקדוש ברוך הוא כן שיקברו כולם את מתייהם באותה שעה, כדי שיהיו טרודים באבלם ולא יבחינו במרגלים, כפי שהביא רש"י (בפס' לב), והרי השכל הישר אומר כי כאשר רואים פירות גדולים ומוזרים ורואים בני ענקים ורואים שקוברים מתיים, זו היא הארץ וזהו טיבה, וזהו בדיוק מה שסיפרו לעם ישראל, ומהי הטענה והתביעה כלפיהם שהיו צריכים לחשוב מחשבות כאלו שכוונת הקדוש ברוך הוא היתה לטובה בדבר זה.

ויש לבאר בזה, כפי שהקשה לי לפני שנים רבות בעל תשובה אחד, ששאל אותי כיצד אמרו חז"ל בגמרא בשבת (דף נו.) 'כל האומר דוד חטא אינו אלא טועה', והלא נביא (שמואל ב' יא) מתואר כיצד ראה דוד את בת שבע על הגג ונתאוה לה וכל המעשה שאירע, ואם כן כיצד שייד לומר שמי שאומר שדוד חטא הרי הוא טועה, [ואותו בעל תשובה עדיין לא הכיר ולא הפנים שכל דברי חז"ל מיוסדים על רוח הקודש, והייתי צריך להשיב לו תשובה המתקבלת על הדעת לפי דעתו].

ושאלתי אותו "מי מזוהה אצלך כגיבור עולמי, אשר יש לו כח רב?", ואמר לי "רפאל הלפריץ", [שבאותה תקופה היה מפורסם].

ושאלתי אותו "אם היית רואה את רפאל הלפריץ, אשר יודע לשבור קירות ועמודים, ולפתע ישנה איזו קופסת גפרורים קטנה המונחת על השולחן, והוא אינו מצליח להזיז אותה, מה היית אומר? הרי בודאי היו לך הסברים רבים ונימוקים משכנעים כיצד יתכן הדבר, שאולי הקופסה דבוקה בדבק חזק שאי אפשר לנתקו, או שהוא בכלל עושה הצגה ומשחק ובאמת הוא יכול להזיז את הקופסא, ואולי ישנו איזה כישוף, אך בודאי היית אומר כי לא יתכן הדבר שאין בכוחו להזיז קופסת גפרורים, שהרי לפני שעה קלה שבר קירות שלמים".

באופן נוסף המשלתי זאת לנהג מכונית שרואים אותו עוצר בשבת ליד קבוצה של בחורים יושבי קרונת ברחוב העיר, יוצא מרכבו ומשוחח עמם, ולפתע רואים שקבוצת הבחורים נעלמה ואין רואים אותם, שבודאי אומרים כי נכנסו לרכב ונסעו עמו בשבת.

אמנם אם רואים נהג מכונית שעוצר ליד מרנא ה'חפץ חיים' זצ"ל בשבת, ויוצא מן הרכב ומשוחח עמו, ואחר זמן קצר היו מבחינים שה'חפץ חיים' נעלם, בודאי שלא היינו חושבים שה'חפץ חיים' נסע בשבת, אלא מיד היינו מתרצים תירוצים רבים, או שהיה זה פיקוח נפש, או שחטפו אותו, או שאמר שם הו"ה ונעלם וכדו', אך בודאי לא נאמר שחילל שבת.

"כמו כן בענייננו", הסברתי לו, "חז"ל הכירו את דוד המלך וידעו את גדלותו, וראו כיצד התפלל דוד המלך לפני בורא העולם, כתינוק המתרפק על אביו, וראו את היסורים שעבר ואת כל הדבקות שהיתה לו בה', ואת כל מעשיו הטובים לאורך שנים, ואם כן כיצד יתכן שאיזו שהיא קופסת גפרורים אין הוא יכול להזיז אותה, איך יתכן לומר שאשה אחת הכשילה אותו, בודאי שישנה כאן איזו שהיא טעות, ואמנם צריך למצוא מהי הטעות, אך בודאי שאין הדבר כפשוטו, שלא יתכן שלא התגבר דוד המלך ונכשל בחטא זה".

ולפי זה יש לומר כי התביעה כלפי המרגלים היתה, שאחר שראו שהרבה עליהם הקדוש ברוך הוא ניסים רבים כל כך ביציאת מצרים ובקריעת ים סוף, עד שעל הים לבד היו מאתיים וחמישים ניסים, בודאי שהשכל הישר שלהם צריך להיות שכאשר רואים לוויית רבות בארץ ישראל, לומר מיד שהלוויית הם בשבילם ובכדי שלא יבחינו בהם, דהיינו שעבור המרגלים המחשבה שחושבים כי הלוויית הם עבורם ולטובתם אינה מחשבה עקומה וראש עקום, אלא זהו השכל הישר, ועם מחשבה זו היה להם לילך בכל דרכם, שהרי הם יודעים שהקדוש ברוך הוא מתנהג עמם באופן שאינו טבעי ובהשגחה ניסית, ועל כך היתה התביעה והטענה כלפיהם. (רה"י הגר"מ דרוק שליט"א)

מתי משה לא אמר אמת

שמעתי חידה מרוב חיים בנימין גולדברג זצ"ל היכן בפרשתינו מצינו שמשה רבינו פעמיים לא אמר אמת. וכל השומע חידה זו מתפלא וכי משה ח"ו משקר. ואמר שאין כוונתו על שקר, אלא על אי אמירת מילת 'אמת', והיינו, שפעם ראשונה היא כשמשה רבינו ביקש רחמים מהקב"ה

ואמר את מדות הרחמים [י"ד, י"ח] ולא הזכיר 'אמת', ופעם שניה היא בסוף הפרשה [ט"ו, מ"א] שכתוב בפסוק "אני ה' אשר הוצאתי אתכם וכו' אני ה' אלוהיכם", ואנו שאומרים קרי"ש בתפילה מוסיפים לאחר ה"א השני מילת 'אמת' על פי הפסוק בירמיהו. (מחזה אברהם)

מה היה ה'א' שמשה יצא

[י"ד, מ"ד] "ויעפלו לעלות אל ראש ההר וארון ברית ה' ומשה לא משו מקרב המחנה".

ושמעתי מהגאון הירא ר' וולף רוזנגרטן זצ"ל, שאלה שהטרידה אותו כל החיים, מהו הביאור במה שכתבה התורה -וארון ברית ה' ומשה לא משו, וכי מהי ההו"א שמשה רבינו יעשה נגד מה שהוא עצמו צווים.

ואחר העיון נראה ליישב, שאמנם משה ידע שאי אפשר לעלות, וזה קלקול, אך הוא כרועה נאמן [כדברי הזוהר המכנהו 'רעיא מהימנא'] לא יכול לראות את צאנו הולך לטבח, ואולי ילך לעזרתם כמו שמסר נפשו עליהם תמיד, קמ"ל שלא [אולי משום שכאן זה לא כלל ישראל רק חלקן]. אחר זמן רב אמר לי אחד מבני משפחתי שגם הוא יישב מעין דברי. (מחזה אברהם)

חטא ע"ז

והיה אם מעיני העדה נעשתה לשגגה ועשו כל העדה פר בן בקר אחד לעלה לריח ניחח לה' ומנחתו ונסכו כמשפט ושעיר עזים אחד לחטת. [שלח טו, כד]

ובד"ה "לחטת" כתב וז"ל, "חסר אלף שאינו כשאר חטאות, שכל חטאות שבתורה הבאות עם עולה החטאת קודמת לעולה, שנאמר (ויקרא ה', י') ואת השני יעשה עולה, וזו עולה קודמת לחטאת".

בספר אהל שרה [ליקוטים מהגר"ש פישר זצ"ל] מביא מהגר"ש פישר זצ"ל שביאר בזה דבר נפלא, שהנה שונה עבודה זרה מכל העבירות שבתורה, שהנה כתב הרמב"ם במורה נבוכים [חלק א' פרק ל"ו] וז"ל, "דע שאתה כשתסתכל בכל התורה ובכל ספרי הנביאים, לא תמצא לשון חרון אף, ולא לשון כעס, ולא לשון קנאה, אלא בע"ז לבד, ולא תמצא שיקרא אויב ה', או צר, או שונא, אלא ע"ז לבד וכו'",

וביאר הגר"ש שלשון קנאה וכו' זה חופף ליחסים כביכול בין אדם לחבירו. ולכן חטא ע"ז הוא גם חטא כביכול של בין אדם לחבירו ולכן כשם ששם אין לו כפרה עד שירצה את חבירו אף בע"ז צריך בתחילה עולה לרצות ואז יכופר בחטאת, ודפח"ח.

אמנם ניתן ליישב באופן פשוט, שהנה איתא בגמ' בקידושין [ל"ט:]: "ודלמא מהרהר בעבירה הוה, מחשבה רעה אין הקדוש ברוך הוא מצרפה למעשה. ודלמא מהרהר בעבודת כוכבים הוה, וכתוב למען תפוש את בית ישראל בלבם". ומבואר שבעבודה זרה הקב"ה מעניש אף על המחשבה לכן מקדים להביא עולה הבאה על הרהורי עבירה שקדמו למעשה העבירה ואח"כ את החטאת על המעשה הבא אחר המחשבה. משא"כ בשאר עבירות הכפרה הנצרכת היא רק על המעשה לכן מקדים את החטאת והעולה היא דורון בעלמא. (מחזה אברהם)

ביאור חטא המרגלים

רבי יוסף חיים גרייבר מספר פעם בשבת קדש אחצ ביושבנו סביב לשולחן רבינו רבי זרח למדנו בצוותא פרשת שלח ולפתע נפתחה הדלת ונכנס מיד כשנכנס שאל את התלמידים במה אתם עוסקים והשבנו בפרשת מרגלים התיישב רבי יוסף חיים והחל לדרוש בענין ושאל איך נוכל להבין שאנשים מורמים מעם ראשי אלפי ישראל יוציאו דיבת הארץ המובטחת הלוא דור דעה היו אלא יש לפרש כי גדולים אלו משבאו לארץ ישראל שרתה עליהם רוח הקדש וראו את כל הדורות העתידים שיהיו שרויים בארץ הקדש גם את אלה שעתידיים לחטוא וגם את הדור שלנו עם הציונים הם ראו ונבהלו ואמרו אם כך מוטב להשאר במדבר ולא להכנס לארץ וזו הכונה ארץ אוכלת יושביה כי קדושת הארץ אינה סובלת יושבים שאינם מתנהגים בקדושה וזהו הכתוב ושם ראינו את הנפילים ראינו את האנשים שנפלו ממדרגתם ויטמאו את הארץ בחטאם ואם כך מוטב להשאר במדבר ולא להכנס לארץ ועל זה ענו יהושע וכלב טובה הארץ מאד מאד עלה נעלה וירשנו אותה למרות הכל עלינו לעלות ולרשת את הארץ ולעמוד בכל הנסיונות ובהדי כבשא דרחמנא למה לנו וזה היה חטאם שלא היה להם להתחכם נגד רצון ה' ואע"פ שחטאו המרגלים ונענשו מכיון שנתכוונו לשם שמים לכן יום פטירתם כ"ג באלול הוא תענית צדיקים (ספר האיש על החומה לתולדות הגר"ח זוננפלד ח"ב עמ' 140)

80 שנה לפטירת זקני הגאון רבי חיים דוב קנטור זצ"ל – כ"ב סיון תש"ד – תשפ"ד

מוות, או מאסרים ארוכים בערבית קראו למקום הזה 'חבס-איל-דם' אנוחנו דרנו באותו הרחוב על יד בית הממשלה בחצר החזקה של ר' יהודה רבינוביץ חתן ר' יצחק זאב גולדברג אביו של ר' בן ציון יאדלר. ר' חיים דוב היה איש פיקח מאד ומפופלר. אוהב את הבריות ומקרבן ללא הבדל בהשקפה או במוצא.

הוא היה מעורב במעשיהם, ונכון לעזור ככל יכולתו, בעיקר במתן עצות מחוכמות. אנשים רבים היו באים לשמוע את עצותיו בעניינים כלליים ומסובכים, כמו גם בסכסוכים שבין אדם לחברו, או בעניינים שבינו לבינה. למשל: לאחד מנכבדי המושבה נולדה בת שביעית (בימים ההם הייתה בת שביעית לאיכר בגדר אסון). מתוך מפח נפש ואכזבה נתן לה אביה את השם 'אסתר'. רק כשהתעשת הבין את גודל הבעיה, שכן שם חמותו, שהייתה עדיין בין החיים וגרה בביתם, היה אסתר. בעקבות הבהלה שקמה בביתם בא האב הנבון לר' חיים דוב בבקשת 'הצילו'. סבא מצא מיד פתרון מבריק: אפשר להחליף את השם להדסה שהרי כתוב 'הדסה היא אסתר'. ובכך הושב שלום הבית על כנו.

פעם הגיעה לאזניו של חיים דוב השמועה כי אשת הברון רוטשילד מתרעמת על כך שבעלה מבזבז את הון בית אבותיו על הקמת מושבות בארץ ישראל, שמר את הדבר בלב, וכשהגיעו בני הזוג רוטשילד לשפייה בביקורם האחרון בארץ ישראל, דיבר אליהם באידיש ופקידו הראשי של הברון הנרי פראנק תירגם את דבריו לבני הזוג הגבירים.

וכה אמר להם: "מעשה במונבז המלך שביזבו אוצרותיו ואוצרות אבותיו בשני בצורת, וחברו עליו אחיו ובית אביו ואמרו לו: אבותיך גזזו אוצרות - ואתה מבזבזם?! אמר להם: אבותי גזזו דבר שאין עושה פירות. ואני גזזתי דבר שעושה פירות; אבותי גזזו לעולם הזה, ואני גזזו לעולם הבא". שאלו הברון: "מי הוא מונבז המלך?" השיב לו ר' חיים דוב: "אומרים שהיה בן הילני המלכה בסוף ימי הבית השני; ויש אומרים שאתה הוא מונבז". הביט הברון בפני אשתו, וזו בפני פראנק, וחייכו...

ראה רבי חיים דוב שהשעה היא עת רצון, הוסיף ואמר: כשבונים בית רואים כולם את הקירות, החלונות הגג וכו' אולם את היסודות שהשקיעו אין רואה ולזה צריכים עדים. ואנו, זקני הישוב עדים למה שעשית תוך ארבעים שנה. הפסיקו הבארון בחיך: למעלה מארבעים שנה...

הוסיף רח"ד: בהפסדת השבוע הזה אנו קוראים דברי הנחמה של ישעיהו הנביא: עניה סוערה, לא נוחמה, הנה אנוכי מרביץ בפוך אבניך ויסדתיך בספירים (נד, יא) נשאלת השאלה: יסודות בספירים למה. כולם לא די באבנים פשוטות? אבל התירוץ הוא: קשה בנין ארצנו והנחת אבני יסוד שזה עולה כמו ספירים...

מעורבותו בחיי הישוב והשפעתו באה לידי ביטוי בסיפור הבא: לאחר שהרב אורלנסקי, רבה של זכרון יעקב, נרצח בפרעות חברון בתרפ"ט הציגו את המשרה לחתנו הרב עזריאלי משיבת חברון, אלא שתושבי המקום לא התלהבו מכך. הגיעה משלחת של רבנים (בראשות הרב קוק) בניסיון לשכנע לקבל את הרב הצעיר בכבוד הראוי. קבלת הפנים הייתה צוננת ואז, החליט סבא לקחת יוזמה. הוא עלה לבמה (בלי שהוזמן לכך), ונשא את נאומו חוצב הלהבות כהאי לישראל: "כדי לחיות זקוקים בני-אדם לאוויר - שמקבלים אותו בחינם. למים - שעולים מעט, וללחם - שעולה קצת יותר. אבל בני-אדם זקוקים גם לדבר לוקסוס לשם הנאה - וללוקסוס צריך לשלם". האיכרים המחוספסים, שהתנגדו בקול לאירוע, הבינו את הרמז והשתתקו. הרב עזריאלי הוכתר והצליח מאד בתפקידו. פעם נסע בשיירה של כמה משפחות שנסעו במרכבות רתומות לשוורים מיפו לירושלים.

בדרך אמר לנוסעים שיטמינו את מחצית כספם בנעליהם שכן הדרך מלאה שודדים ואם יקחו הללו את כספם והיה הכסף הנשאר לפליטה. והנה בהגיעם לשער הגיא התנפלו עליהם שודדים ולקחו את כספם מכיסיהם. לאחר מכן ביקשו לחפש בנעליהם, החל ר' חיים דוב להתחנן בפניהם שמאחר שלא נותרה להם פרוטה אחת, יחזירו לו לפחות 'ביסליק' אחד (מטבע תורכית קטנה) כדי שבבואו ירושלימה יוכל לקנות לחם לפי הטף. הבינו השודדים מכך שאין לאנשים עוד כסף והסתלקו. פעם הלך לחיפה ובדרך ראה מרחוק קבוצת ערבים יורדים מהר והוא הבין שאינם סתם ארחי פרחי אלא הם בדרך לרציחות וגזילות מה עשה? תיכף ומיד רץ אליהם והוציא מכסאו 37 לירות שהיו לו. וחילק להם את הכסף וככה הציל את חייו וכל זה מתוך פקחותו שהיתה לו הבנה בהירה שידע ברור שדעתם לרצוח.

קטע מיומנו: נולדתי בעיר קרלין בשנת תרכ"ו, בן יחיד להורי ר' שלמה בר' אליעזר ז"ל, ולאמי הצדקנית אשתו הינדה שרה בת ר' יוסף ש"ץ ז"ל. אבי היה ת"ח גדול, כך העיד עליו, שארה של אמי ז"ל, הגאון ר' מרדכי רודיגער זצ"ל, הגאב"ד ק"ק קרלין.

אמי התייחסה ממשפחת הגאון ר' חיים מוולוז'ין זצ"ל. [א"ה אודות היחס ראה בסוף הספר 'משפחת שכטר']

היה לנו בית וחנות, ואמי ז"ל, כדרך הימים ההם היא היתה בחנות, ואבי ז"ל היה עוסק בתורה.

בשנת תרל"ג, כאשר הייתי כבן שבע, החליטו אבי ואמי לעלות לארה"ק אחרי פסח ולכן בחורף שנת תרל"ג מכרו את הבית והחנות ע"מ לפנותם אחרי פסח, כלומר קודם הנסיעה לארה"ק.

המכירה והקנין נעשה בבית הגאב"ד, והכסף הושם גם אצלו, וזוכר אני כי כל ימות החורף דברו עוד אבי ואמי על דבר ארץ ישראל: כי בארץ ישראל יושבים ולומדים בבתי כנסיות, אחרי התפילה עד הצהרים, כי בארץ ישראל העשירים אוכלים תפוחי אדמה והעניים אוכלים צנוברים, וכן כי נועלים שם סנדלי עץ ולובשים בגדים רחבים, ועוד ועוד ממנהגי ארץ ישראל.

לאסונינו נחלה אבי ז"ל בחורף הזה בלב והלך לעולמו, בכ"א אדר תרל"ג. אמי נשארה אלמנה עם ארבעה היתומים הקטנים: היינו שלוש אחיות ואני - בן יחיד.

הרב הגאון אבד"ק קרא להקונה והסביר לו הענין, כי כל המכירה של הבית והחנות עיקרה היתה כדי לנסוע לארה"ק, ועתה הבעל מת והאשה נשארה אלמנה עם יתומים קטנים, ולכן מבקש ממנו שיבטל הקניה, הקונה קיבל את בקשת הרב וביטל את הקניה.

הרב שלח אחרי אמי ובישר לה הבשורה הזאת, כי המכירה נתבטלה והיא תשאר בהבית ובהחנות לפרנסה בזה, כי מה תעשה היא לבדה בארה"ק, אבל אמי ז"ל אמרה: לא, בשום אופן לא אבטל את נסיעתנו לארה"ק, אפילו אם אצטרך לאכול לחם רק פעם בשלושה ימים, וכל הדברים הרכים והקשים של הרב לא היוזו אותה מדעתה.

הרב היה בידיו איזה סכום כסף, כי אולי היא תוכרח - תצטרך - לנסוע בחזרה, כי יהיה עליה הוצאות הדרך בחזרה, אח"כ שלח לה הכסף לארה"ק והיא נתנה זאת נדונה לאחותי הבכירה (אסתר).

בירושלים היא עבדה כל עבדות פרך, כביסה לבנים, סיידה בתים, היתה מבשלת על חתונות ובריתים, ופירנסה את ילדיה לעוניה, ולא מסרה אותם למוסדות בתי היתומים, רק קיבלה החלוקה הדלה של כולל פינסק, הכולל העני ביותר מכל הכוללים.

אותי הכניסה לת"ת ואשרי, השגיחה עלי השגיחה רבה שלא אבטל תורה. פעם אחותי הקטנה (פסיה הניה) סבלה ממחלת עינים קשה ואמרו לה שהיא תצטרך לנסוע אתה לניחוח בוינה, אז כל בקשתה מיד היתה שלא תצטרך לנסוע מארה"ק.

אנכי למדתי בחדרי הת"ת הנ"ל ועליתי מחדר לחדר, עד שנכנסתי לישיבת עץ חיים שם כבר למדתי ש"ס ופוסקים, אח"כ נתחתנתי עם בת הרב ר' יעקב דוד ספקטור, אחיו של הגאון רבי יצחק אלהן זצ"ל. קבלתי סמיכות מהרב הצדיק ר' אפרים הוכמן זצ"ל ולמדתי גם שחיתות. ע"י השתדלות של דוד אשתי הנ"ל, נתקבלתי בהמושבה מאיר שפיה רב ושו"ב. הייתי שם כעשר שנים. עכ"ד ממכתבו.

אמו הינדע שרה נפטרה בירושלים בערב שבת, ט"ו טבת תרמ"ח בגיל 59 ומנו"כ בהר הזיתים.

התמדתו בתורה

סיפרו עליו על ר' חיים דוב שהיה בצעירותו אחד המתמידים הגדולים בישיבה יכול היה לעמוד על מקום אחד שנים עשרה שעות רצופות ולעיין בספר.

באותן שנים לא היתה בירושלים ישיבה מיוחדת לצעירים כשסיימו הנערים את ת"ת עץ חיים המשיכו ללמוד במסגרת הכולל האברכים. ר' שלמה זלמן פרוש הראשון היה זה שיום והקים את הישיבה הראשונה לצעירים בירושלים וקרא שמה בישראל 'דגל תורה' שלושים וששה בחורים למדו בישיבה זאת ביניהם ר' חיים דוב.

החזן ר' יוסף מרדכי אהרוני מזכיר זאת במכתב לר' יעקב דוד פרלין: ר' חיים דוב למד אז בישיבת 'דגל תורה' שהתקיימה אז בחצר ר' פישל לאפין בעיר העתיקה על יד מקום המקדש ועל יד בית הסוהר התורכי לנדוני

כריכו ריפתא בהדי הדדי. (ברכות ל"ב ב.)

בברכות (נב, ב) איתא רב פפא ורב הונא בריה דרב יהושע ורבא בר שמואל כריכו ריפתא בהדי הדדי". והנה הרב בעל הערוך פירש מלת 'כריכו' רק לפי הענין אכלו לחם ביחד, ואף אחד מהמפרשים לא העיר על מקור המלה הזאת ואיזה יחס יש למלת "כרך" שהיא נרדפת בהוראתה עם מלת גלילה, להמושג על אכילת פת. אולם בשומנו לב לאופן אפית הפת ואכלתו הנהוג מאז ועד היום בארץ נבין היטב את מקור המלה הזאת.

ככר הזכרנו למעלה כי גם הערבים העירוניים עושים את לחמם עגות רכות, אך יושבי הכפרים וביחוד הבדואים נוהגים ללוש זמן מה לפני עת האכל עסה רכה, וממנה יערכו עגות גדולות (והבדואים יעשו אותן גדולות כגדל שלחן קטן ואותן יערכו על פני טבלא עגולה מקולעת מקש') וסדר האפיה הוא בשני אופנים: התנורים שבהכפרים הם בתבנית בורות לא עמוקים או תבנות קטנות מאבנים, בו ישימו את העצים והאש, ובדפנות הבור ידיקו את העגות, ובהכפרים הרחוקים וביחוד אצל הברואים יושבי אהלים יתנו מחבת ברזל גדולה ודקה על גבי עצים או גחלים בוערים, ואחרי אשר תתחמם הרבה יתנו עליה את המצה ומיד כאשר תקרם פניה יקחנה ויגישוה לבני הבית המסובים להסעודה. בארוחת הבקר יאכלו את העגות הרכות האלו טבולות בשמן או בחלב חמוץ, ובימי הקיץ-בחומץ, וכמובן אי אפשר לאכל מצה רכה וארוכה כזאת ומה גם לטבלה בדבר נוזלי מבלי שיכרכוה. ועל שם כריכת העגה נקראה ארוחת הבקר בפי חז"ל כריכת ריפתא. - את הביאור הזה שמעתי מפי הר' חיים דוב שו"ב במאיר שוויא אצל ז"ל. (קובץ ירושלים לונג שנה ה' עמ' 156 - 157) *

רשום בזכרונותיו של רבי חיים דוב קנטור זצ"ל: אודות הרה"ג ר' אליעזר דן רלב"ג זצ"ל לצערי הגדול לא זכיתי להתקרב אליו בימי נעורי טרם נסעי מעיה"ק ירושלים תו"ב להמושבות. אכן זאת ידעתי שהיה מפורסם לאחד מגדולי הלומדים, עמקן גדול שהיה צולל במים אדירים בש"ס ופוסקים. וכן גם בדרוש היה כחו גדול, הוא היה לומד לרבים מדרש רבה בשבת קודש קודם אור היום בבית המדרש מנחם ציון אשר בחורבת ר' יהודה החסיד, והשומעים היו מקלסים את ביאוריו הישרים והעמוקים. אך יודע אני לספר עליו פרט אחד קטן שהוא גדול לדעתי באיכותו, וזה הדבר: בא לפני שאלה בריאה של עוף, שלא ידעתי להורות בה לא איסור ולא היתר. והשאלה הזאת בא לפני עוד כמה פעמים, ולערוך השאלה בכתב ולשלחה לעיה"ק ירושלים תו"ב היה קשה, כי בזמנים ההם לא היתה הדואר מסודרת כראוי. והזמן היה כבר קרוב לרגל, לכן כשעליתי לרגל ירושלימה הרצתי את השאלה לפני הגאון רבי יהושע ליב דיסקין זצ"ל הרב מבריסק, ואמר לי שהוא צריך להתיישב בזה עם רבי אליעזר דן ואז היה רבי אליעזר דן חלש מחמת מחלה קשה שעברה עליו, והיה קשה לו לבא לבית הגאון הנ"ל. והוכרתי להתעכב ולחכות לתשובה, איזה פעמים באתי לבית הגאון זצ"ל אודות תשובה להשאלה, ואמר לי שטרם בא אליו רבי אליעזר דן מחמת חולשתו ובלעדו איננו חפץ להורות בזה. וכשאמרתי לו שקשה לי להתעכב עוד, יעץ לי בכל זאת לחכות לתשובה, ובעוד איזה ימים בא אליו רבי אליעזר דן ושקלו וטרו בההלכה הזאת והורו מה שהורו. מזה למדתי כמה היה כחו גדול לברר וללבן הלכה, עד שהגאון האדיר הזה לא חפץ להורות הלכה בשאלה שהיתה בה צדדים לאיסור ולחיתור בלי הסכמת רבי אליעזר דן זצ"ל. *

סיפר הגר"ר יצחק יעקב וואכטפויגל זצ"ל, ראש ישיבת מאה שערים. היה זה לאחר שבהשפעתו של הגה"ק רבי עקיבא יוסף שלזינגר, הגיעה ההצעה לסבא רבי חיים דוב, לעזוב את ירושלים, לקבל משרה רבנית ולהשתקע באחד מיישובי הברון. הסבא רבי חיים דוב, שהיה אז אברך צעיר, פנה אל המהר"ל דיסקין בנדון, האם אכן יעזוב את ירושלים לטובת הישוב החדש. ענה לו הגאון מבריסק, יש לך דוד רשכבה"ג והוא פוסק הדור היושב בקובנא, פנה אליו והוא יפסוק. בהתאם לכך פנה הסבא רבי חיים דוב אל דודו בשאלה, אלא שרבי יצחק אלחנן ענה לו שהיות ויש לכם בירושלים גאון הדור המהר"ל דיסקין, כדאי לפנות אליו שהוא יפסוק את השאלה. וכך נשלחה השאלה הלון חזור בין שני גאוני ישראל, ולבסוף פסק המהר"ל דיסקין, שילך לאחד מיישובי הברון, כדי להעמיד תורה והלכה בישוב החדש, ולחזק את המתיישבים והחקלאים בתורה ויראת שמים בחומר וברוח, ולקיים את המצוות התלויות בקרקע שמיטה תרומות ומעשרות פדיון ופטור חמור.

הדברים מתוך קובץ 'אורח חיים דוב' שיצא לאור זה עתה - ובו דברי תורתו ומכתביו ותולדותיו ניתן לקבל במיל המערכת

ר' חיים דוב היה שוחט ובודק, וגם מוהל לשם מצווה של כל מושבות השרון. פעם הטריף בהמה והרגיש שהשוואלים נוטרים לו טינה בלב, שמא החמיר והטריף בטעות. קרא לבעלי הבהמה וסיפר להם: "בעיירת מולדתי טעה הרב והטריף במקום שצריך היה להכשיר. רטנו עליו הגבאים והקצבים ורצו להעבירו ממשרתו. בצר לו נסע לקובנה המעטירה, נכנס לרבי יצחק אלחנן ספקטור ושפץ לפניו את צערו.

"אמר לו הרב: 'חזור הביתה ואמור לבעלי השור שישלחו אלי את פרטי השאלה שהתעוררה באותה בהמה'. לאחר בירור ענה להם ר' יצחק אלחנן: 'כשר! חזרו הביתה שמחים, וכעסם על רב העיירה גדל עוד יותר. לא הספיקו לרדת מן העגלה, והנה מברק הגיע מרבי אלחנן: 'טעיתי בשיקול דעתי: הבהמה טריפה!' אמרו זה לזה: 'אם המאור הגדול ר' יצחק אלחנן טעה - מותר גם לרב קהילתו לטעות' והניחו לו.

ר' חיים דוב משפיה היה אדם חכם ערום ביראה היה מתחכם למשל על עוברי אורח ירושלמיים וכדומה להם שנדנדו במושבות למחיתם אומר היה בעורמה לאורח הנוטה ללון כי יש לו בית הארחה בזיל הזול עד חצי המחיר.

פעם לדוגמה ביום סגריר אחד בא אורח לעקרון עיירת מושבו הקודם עייף ורצוף וכולו רטוב ראהו ר' חיים דוב רץ לקראתו ואמר ר' יהודי שמא מחפש אתה אכסניה לא ביוקר בוא אלי יש לי מלון אורחים הלך אליו האורח הסיק לו ר' חיים דוב את התנור והושיבו ליד האש להתייבש קמעא מיהר והכין לו מטעמים וכל מה שביקש רשם בפנקסו, לאחר כמה ימים כשהאורח רצה לצאת לדרכו ביקש את החשבון לתשלום חיין ר' חיים דוב האכסניה היא אמנם אצל, אך את התשלום שלם נא לריבונו של עולם אשר נתן לי לחם לאכול ולהאכיל גם לאחרים תן לו להשי"ת את השבח וההודיה.

והיה רגיל לבאר את המשנה באבות 'ויהיו עניים בני ביתך' שהכונה לב' דברים א' אילו משהו דופק באמצע הלילה, תכעס עליו ולא תכניס אותו, אבל תחשוב שעני או בן או בתך שדופקים באמצע הלילה, ואז היית קופץ לפתוח להם, כך יהיו עניים בעיני כבני ביתך. ב' כשם שבני ביתך אתה מאכלם מאכלים פשטים, כך אל תדקדק במאכלי האורחים, ותביא להם אוכל פשוט, כי אם תטרח הרבה בהכנה זה יגרום שימנע מהם אכילה בפעם שניה.

סיפר רבי נחום אפל ז"ל בשם אביו זצ"ל שבכל ערב יום כיפור היה הסבא ר' חיים דוב שוחט צפורים הקרויים ציפורי דרור בפני הנכדים כדי שידעו שיש לנו מסורת עליהם.

במסע הרבנים המפורסם בשנת תרע"ד הצטרף למסע בזכרון יעקב, וכך מסופר בקונטרס אלה מסעי: בצהריים לקחנו ברכת הפרידה ונסענו אל המושבה בת שלמה העגלה עמדה לערך רגעים אחדים לפני בית הד"ר לעוויתא ובקרנו את ביתו ואח"כ נתאספנו בביהכנ"ס יחד עם כל בני המושבה שהם שנים עשר בתי אבות ועוסקים בזריעות ומחלבה הרב מיפו והרב ר"ב הורוויץ דרשו ממסרת נסיעת הרבנים וקבעו תקנות להפרשת תרומות ומעשרות הושיבו ועידה לזה ונתמנה הרב ר' חיים דוב למעשר קבוע וכל בני המושבה קיבלו עליהם לקיים את כל הדרישות. בשנת תרצ"ו עזב ר' חיים דוב את מקצוע השחיטה, והיה לרב היקב כרמל מזרחי בזכרון יעקב. הוא יצא לגמלאות מהיקב בשנת תש"ג ועבר להתגורר במושב זקנים בירושלים. עד לפטירתו בכ"ב סיון תש"ד.

דווש מתורתו

ב"ה. הנה ישע' דימה את בנ"י לחולה שהוא מכך רגל ועד ראש אין בו מיתום ולחולה כזה אם יבואו רופאים לרפואתו בטח יפול המחלוקת בניהם זה אמר כי הלב אצלו בתכלית החלישות ולכן צריכים קודם כל להשתדל בכל האמצעים לחזק את לבו. ורופא אחר ימצא כי אדרבה לבו איננו בכל בחלישות כמו שחושבים ועיקר צריך לחזק את מוחו שנתרופף מאוד ועוד אחד יאמר כי העיקר הוא צריך לחזק את עיניו רגליו וכו' כדומה. כן אנחנו עם ישראל חולה הוא כנסת ישראל, אבל הרופאים חולקים ברפואתו אה ימצאו כי צריך לחזק את לבו רגשותיו העמומים הנה ידוע שיטתו אלה שאומרים כי הרוחניות דשורש צריך לתקן קודם וזה בכך וזה כך אבל אין בידינו להכריע מה קודם ולכן כל מעשה שאנחנו עושים לטובת עמינו היא נחוצה יען כי מכך רגל ועד ראש אין בו מיתום ובכל מקום שאנו שמים רטיה לחולה הוא נחוץ, בכל מקום שאנחנו נותנים חיזוק לעמנו הרי הוא כמו רטיה לגוף הפצוע לעמינו. *

בכת"י מרן הגרצ"פ ז"ל כתב: "ג אייר תרצ"ב, הגיד לי ר' חיים דוב משופייה שהוא שמע מה"ג ריל"ד ז"ל שאמר לו שמותר לקחת ללולב ענפים מעצי אקאליפטוס ויוצאין בהן שהן בכלל ערבה.

כניסת שבת ב"ב 7:29

יציאת שבת ב"ב 8:33

פרשת שלח

גיליון 107

שנה ג'

תשפ"ד

משלחן גבוה

חידושי תורה באגדה ובהלכה
מהרב הגאון ר' אלעזר יועץ קופל זצ"ל

פרשת שלח

אם המרגלים שבו בתשובה שלימה על חטאם

וימותו האנשים מוציא דבת הארץ במגיפה

אמרו בסנהדרין (קח,א): מרגלים אין להם חלק לעולם הבא שנאמר וימותו האנשים מוציא וגו' "וימותו" - בעולם הזה, "במגיפה" - לעולם הבא.

בשולחן ערוך סי' תק"פ כתב שהמנהג להתענות בי"ז באלול (וי"א בז' אלול) כיון שמתו בו מוציא דבת הארץ.

בבית יוסף שם (הובא במשנ"ב) כתב: וקשה הא כתיב באבוד רשעים רינה? ואפשר **דמסתמא שבו בתשובה ומפני שלא זכו שתתקבל תשובתם, מצטערין**. - היינו דאין התענית מטעם דהוי מיתת צדיקים, שהרי הם היו רשעים שאין להם חלק לעוה"ב, אלא התענית היא על שלא נתקבלה תשובתם, כדי שנדע שיש חטאים גדולים שהתשובה אינה מתקבלת ונדע גודל עונשי החוטאים.

ויש להבין, מדוע לא נתקבלה תשובתן הרי "שערי תשובה לעולם פתוחין" (מד"ר איכה ג-לה)?

ביאר הגאון רבי משה פיינשטיין זצ"ל ("אגרות משה" או"ח ג' סי' יד) שהמרגלים לא שבו בתשובה שלימה, לפיכך לא נתקבלה תשובתם. וכתב דלפי"ז כוונת הב"י שאנו מצטערין ביום מיתתם, כדי שלא נקל כ"כ בענין התשובה, שהרי אנשים גדולים כמוהם לא זכו שתתקבל תשובתם משום שלא היה תשובתן שלימה, ויש לנו לדאוג על עצמינו שנזכה לתשובה שלימה.

הצדיק רבי אברהם מרדכי מגור נסע פעם לעיר קלץ בשבוע שקראו פרשת שלח, ונכנס לבקר אצל רב המקום רבי דוד גולדמן זצ"ל (מזקני רבני פולין אחרי מלח"ע הראשונה).

בתוך שיחתם, שאל הרבי מגור מדוע לא נתקבלה תשובתם של יוצאי מצרים (שגזר עליהם למוות במדבר ולא להיכנס לארץ ישראל), אחרי שהתחרטו כמ"ש "הננו ועלינו אל המקום אשר אמר ה' כי חטאנו" (יד,מ)?

השיב הרב גולדמן: תשובה אמיתית של הכרה גמורה בחטא עם חרטה בלב שלם בודאי היתה מתקבלת. אבל יוצאי מצרים לא היתה תשובתן שלימה. והוסיף בדרך צחות: שהם לא אמרו "הננו ועלינו אל המקום כי חטאנו לה" אלא אמרו "הננו ועלינו אל המקום" - "אשר אמר ה' כי חטאנו" היינו שבעיני הש"י נחשב לחטא. ועל כע"ז אמר הנביא ירמיהו (ב,לה) "הנני נשפט על אמרך לא חטאתי", ולכן אמר הקב"ה אל תעלו כי אין ה' בקרבכם.

מדוע בע"ז מביאים גם עולה, ומה הטעם שמקדימים אותה לחטאת

וואם תשגו ולא תעשו את כל המצוות...

קיבלו חז"ל שפרשה זו קאי על עבודה זרה, משום שכל המודה בעבודה זרה ככופר בכל התורה כולה (רש"י טו,כג).

ומצינו שחלוק חטא זה משאר חטאים, שבכולם אין מביאין אלא חטאת, ואילו בעבודה זרה מביאין גם עולה (רש"י טו,כב). עוד חילוק מצינו שבכל מקום חטאת קודמת לעולה ואילו בע"ז העולה קודמת לחטאת (רש"י טו,כד). מדוע?

ביאר בספר "נחל אליהו" משום שעבודה זרה שקולה כנגד כל המצוות, היינו רמ"ח מצוות עשה ושס"ה לא תעשה, לכן מביא גם עולה שמכפרת על עשה. ובזה מובן ג"כ השינוי שכאן עולה קודמת לחטאת, משום שהטעם שבעלמא חטאת קודמת לעולה אחז"ל (זבחים זב, ריצה הפרקליט יכנס דורון אחרי, וא"כ כל זה הוא היכא שהעולה בתורת "דורון" משא"כ כאן שהעולה גם כן באה לכפרה.

עניני חינוך - כ"מלאך" המכה על קודקודם...

הגאון רבי יוסף חזונובסקי זצ"ל שהרביץ תורה בישיבת אור ישראל, היה תמיד שקוע כולו במסכת הנלמדת בישיבה, והפסיק כל לימוד עיוני אחר מלבדה, למען יוכל להקנותה לתלמידיו ביתר שאת. הוא הטעים את הנהגתו בדברי הגמרא בחגיגה (טו,א): "אם דומה הרב למלאך ה' צבקות יבקשו תורה מפיהו". ותמה, מדוע אין די שיהא הרב גדול בתורה ויראה, עד שדרשו ממנו שיהא בבחינת "מלאך" שלא מעלמא הדין?

אלא כאן לימדונו חז"ל סודו של מלמד, אדם נקרא "הולך", שהרי הוא הולך מדרגה לדרגה, מחיל לחיל. לעומתו, מלאך נקרא "עומד", שכן לעולם הוא בדרגתו כשעת בריאתו. מן הרב המלמד נדרשת דרגה של מלאך, שיהא הוא בגדר "עומד". דעתו צריכה להיות נתונה אך ורק על תועלתם של תלמידיו, התפתחותם והתקדמותם בתורה, גם כאשר הנהגה זו נעשית על חשבון התפתחותו ועלייתו האישית. לימים מצא רבי יוסף זצ"ל שכבר הקדימו בביאור זה בעל ה"הפלאה" בהקדמתו (לספר המקנה) ושמוח שמחה גדולה שמצא סימוכין להנהגתו.

וה"כ **כלי יקר** ביאר שבכל חטא שאדם עושה, תחילה חוטא במחשבה ואח"כ במעשה, כי אם יעשה בלא מחשבה כלל אי"ז שוגג אלא אונס. ועל כן כל חוטא צריך ב' כפרות, עולה כנגד הרהור הלב [כמבואר בויק"ר ז,ג שעולה מכפרת על הרהורי הלב] וחטאת כנגד המעשה, אך כיון שהמעשה הוא עיקר החטא, מביא תחילה חטאת להסיר העוון הגדול תחילה, אבל בעבודה זרה עיקר החטא הוא המחשבה בעבודה זרה כי זה תלוי באמונת הלב, וכל המעשים כקיסור וזביחה טפלים למחשבה עצמה, לכן תחילה מביא קרבן עולה לכפר על החמור תחילה שהוא הרהור, ואח"כ על המעשה שהוא קל מהרהור.

מדוע חמור כ"כ עונש המתבטל מן התורה שחייב 'כרת'

"כי דבר ה' בזה ואת מצותו הפר הכרת תכרת הנפש ההיא עונה בה" (טו,לא)

במבט ראשון נדמה שהנכלל ב"כי דבר ה' בזה" הוא בודאי מי שהשחית את מעשיו והפר את התורה.

אבל הגמרא בסנהדרין (צט,א) מביאה כמה דיעות מי נכלל בזה, ולהלכה הובאה דעת רבי ישמעאל ש"כי דבר ה' בזה" זה כל שאפשר לו לעסוק בתורה ואינו עוסק [רמב"ם הל' ת"ת ג' ובשו"ע יו"ד רמ"ו,כה]. **השערי תשובה (שער ג' קע"ז) כתב על הקובע עצמו לשיחה בטילה ובטל מדברי תורה: "יש בדבר הזה דרכי מוות, כי איך לא זכר ולא שם על ליבו כי בעיתים ההן אשר הוא משחיתו, יוכל להשיג הנעימות ולקנות חיי עולם... כי אשמת הביטול מן התורה בעת היכולת לעסוק בה, אש הוא עד אבדון תאכל, כאשר אמרו "כי דבר ה' בזה" על כל שאפשר לו לעסוק בתורה ואינו עוסק".**

חז"ל באבות פ"ג מ"ב אמרו "שנים שיושבין ואין ביניהם ד"ת הרי זה מושב ליצים שנאמר ובמושב ליצים לא ישב". ויש להבין, וכי שניים שיושבים ומשוחחים בעניני עוה"ז, ליצנות יש בזה? אלא שליצנות היא זלזול. אין מתלוצצים מאדם שיש הערכה כלפיו. מי שיש לו אפשרות ללמוד תורה ואינו מנצל אפשרות זו, סימן שאיננו מבין את ערך התורה, וזהו הגורם לזלזול בתורה. (שפתי חיים ח"א עמ' שסח).

ברכת מצות ציצית וכוונתה

ברכת טלית קטן א. לפוטרה בטלית גדול ב. כשישכה לכיון לפוטרה ג. כשישהה זמן רב עד שיתפלל ד. אם בעי עמידה ה. כשמחליף ט"ק אם בעי ברכה ו. בבית המרחץ ז. במצוה הבאה בעבירה

שפשטו הט"ג כגון בער"ש כשמחליפים ט"ק לכבוד שבת, יש לברך "על מצות ציצית" כמש"כ ה"בן איש חי" (בראשית אות י') והוא ב"כף החיים" סימן ח' ס"ק ג'ה.

בסימן ח' סעיף א' נפסק שהעיטוף והברכה צריכים להיות מעומד, העטיפה משום דכתיב "לכם" וילפינן ג"ש מעומר דכתיב ג"כ "לכם", ובעומר כתיב "מהחל חרמש בקמה" וכדרשין בקומה. **לפ"ז כתב ב"מקור חיים"** (לבעל ה"חוות יאיר") שאף בלבשת טלית קטן צריך להקפיד ללבושו בעמידה, ואפילו אם אינו מברך עליו בעת שלבושו. (ב"הלכות שלמה" תפילה פ"ג ט' כתב שיש הידור בדבר.)

ההיתר ללבוש ציצית בבית המרחץ

הביאור הלכה (או"ח סימן ס' סעיף ד' ד"ה "י"א") כתב שמי שלבוש ציצית ולא מכוון לשם מצוה, הרי זה ביטל מצות ציצית. לפ"ז יל"ע כיצד מותר ללבוש ציצית בבית המרחץ שאסור להרהר בו בדברי תורה, הרי הביה"ל בסימן תקפ"ח סעיף ב' כתב שאסור לתקוע בשופר במקום מטונף משום שכוונתו לצאת יד"ח מצוה נחשבת להרהור בד"ת, וכשילבוש הציצית בלא כונה מבטל המ"ע? בגדר חיוב מצות ציצית נחלקו האחרונים דהנה ה"מנחת חינוך" כתב לחדש במצוה שס"ה לענין ציצית וסוכה הפסולין משום מצוה הבאה בעבירה, דנהי דאין בזה משום מצוה מ"מ גם עבירה מיהא לא עביד, ורואין אותו כאילו לא לבש כלל בגד של ד' כנפות וכאילו לא ישב כלל בסוכה.

וחלק עליו ב"שערי יוסף" (שער ג' פ"ט) דהתורה לא אסרה ללבוש בגד בלא ציצית רק חייבתו להטיל בו ציצית, וכן באכילה חוץ לסוכה ליכא איסור אלא שהתורה אמרה שאכילת קבע מחוייב לאכל בסוכה ואי אמרינן דלא עשה מצוה הרי ממילא איכא נמי עבירה של ביטול עשה. (ע"ע קובץ שיעורים כתובות אות ר"ג שחקר בזה.) **ה"באור הלכה" נקט כדעת השער"י** ולכן כתב שהלבוש בגד של ד' כנפות ולא נתכוון כלל למצוה, חשיב כמבטל מ"ע ודינו כלובש בגד בלא ציצית.

אלא שה"מנחת שלמה" (ח"א סימן א') תמה דלדבריו הלובש ציצית במרחץ במקום שאסור בדברי תורה נכון שימנע מכוונת מצוה, ולפי האמור נמצא שבכל רגע מבטל מצות עשה?

חלוק מצוה הבאה בעבירה מהמקיים מצוה במקום מטונף

ולכן כתב שיש לחלק דבציצית וסוכה בכהאי גוונא דהוי מצוה הבאה בעבירה, שפיר אמרינן דהואיל ולא עשה מצוה חשיב נמי כעובר על עשה משום שאינם ראויים למצוה מטעם מהב"ע.

משא"כ בנידון דידן שהציצית והסוכה כשרים למצוה בלא שום פגם וחסרון ואם יתכוון למצוה יקיים שפיר העשה, בזה אמרינן דאע"ג שאם לבש ולא כיוון למצוה לא קיים המ"ע, מ"מ לא חשיב שביטל העשה כיון שאינו מחוייב כלל בהטלת ציצית בבגד שהציציות תלוין בו כבר כדן. יש שכתבו לחלק ע"פ מש"כ המשנה ברורה (סימן ס' ס"ק י') בשם ה"חיי אדם" שכשמינכר לפי הענין שעשייתו היא למצוה יצא אע"פ שלא כיוון בפרוש, וא"כ י"ל שבטלית קטן שהוא בגד המיוחד למצוה מוכח הדבר שהוא לשם מצוה ול"צ לכוון בפרוש, ממילא מותר ללבושו גם בבית המרחץ.

משא"כ בנידון ה"באור הלכה" שנוטל טלית כשעולה לתורה, אין כל הוכחה מוכחת שמתכוון לשם מצוה דשמא משום כבוד ומנהג לובשו, ולכן מבטל המ"ע דציצית.

(טלית קטן שלבוש מתחילה לשם מצוה ופשט אותו בבית המרחץ, נראה שכשחוזר ולבושו א"צ לכוון לצאת ידי המצוה דעל דעת ראשונה לובשו, וכל הנידון כשמחליף לטלית קטן אחר.)

ברכת הטלית גדול שפוטרת את הטלית קטן שלבש קודם

בשו"ע או"ח סימן ח' סעיף י' נפסק שאם לובש טלית קטן בעוד שאין ידיו נקיות ילבושו בלא ברכה, וכשילבוש הטלית גדול יברך עליו ויכוון לפטור גם את זה.

וצ"ב מה הטעם שפוטרינן את ברכת הטלית קטן בברכת הטלית גדול אף שאין לובשן כאחד, ומאי שנא משאר המצוות שלא מצינו שמקיים עכשיו המצוה ופוטרה ע"י מצוה אחרת שמקיימה לאחר זמן? **המשנה ברורה** בסימן ח' ס"ק כ"ד כתב שנהוג בזמננו לברך על טלית גדול ולכוון לפטור בזה הטלית הקטן, והכי עדיף טפי ממה שנהגין מקצת אנשים שמברכים על הטלית קטן ותיכף מברכין על הטלית גדול, שגורמין ברכה שאינה צריכה. ועוד אפילו אם יפסיק זמן מרובה בין הטלית קטן לגדול, כמה פעמים אין ראוי לברך עליו דאין פתוח רובו או שהוא קטן מהשיעור המבואר בסימן ט"ז או שהוא ישן בו בלילה.

כשמפסיק זמן מרובה בין הט"ק לטלית גדול יברך על הט"ק

מדבריו למדנו דהיכא דליכא להני חששות, דיש לו טלית קטן שגודלה כשיעור המחוייב ואינו ישן בו בלילה **ומפסיק זמן מרובה בין לבישת הטלית קטן לטלית גדול, יש לו לברך אף אטלית קטן כדי שלא ישהה בקיום מצות ציצית בלא ברכה.**

וכן כתב ב"לקט יוסף" שמעיד על רבו התרומת הדשן שבשבת שהיה מעביר הסדר עם פרוש רש"י בביתו, היה מברך מיד על הטלית קטן כשעומד ממיתו בשחר, וכשהיה הולך לבהכ"נ מברך על טלית גדול. **אבל** בחול שהיה הולך מיד לבית הכנסת לא היה מברך על הטלית קטן, משום שלא רצה לעשות שתי ברכות מחד ענין בלי הפסק.

וכן מובא בספר "אורחות רבינו" (ח"א אות מ"ח) בשם ה"קהילות יעקב" שאם הולך להתפלל סמוך לקימה אינו מברך על הטלית קטן משום שפוטרה בברכת הטלית גדול, אבל כששוהה עד התפילה אז מברך על הטלית קטן.

מדוע אין חיסרון של 'עובר לעשייתו'

אם בדעתו להתפלל מיד דאמרינן דנפטר בברכת הטלית גדול אע"ג דבעינן לברך עובר לעשייתו כמבואר בפסחים ז', ב', **כתב המלבי"ם בספרו "ארצות החיים"** (סימן ח' ב"המאיר לארץ" ס"ק מ"ז) דכל זה דבעינן עובר לעשייתו אינו אלא במצוה שאין לה משך זמן כמו מילה ושיחיטה, דמיד ששחט כבר אזדה לה המצוה.

משא"כ ציצית כיון שכל זמן שהוא מעוטף המצוה נמשכת, אמרינן דיכול לברך אף שאינו עובר לעשייתו, וכמש"כ הב"י בשם ר' יונה. (וכן מוכח מדברי הלבוש ס"י ח' סעיף י"א **שהברכה עולה על תחילת המעשה**.)

נכון לומר 'הריני מכוון לפטור גם את הטלית קטן שעלי'

בשעה שמברך על הטלית גדול צריך לכוון לפטור בברכתה גם את הטלית קטן, ומכיון שאדם עלול לשכוח לכוון בזה **כתב ה"בן איש חי"** (ש"א פ' בראשית אות ב') שנוכח שיתרגל לומר "הריני מכוון לפטור בברכה זו גם את הטלית קטן שעלי", **ובספר "לקט יוסף"** כתב שבשעת הברכה על הטלית גדול ימשמש בטלית קטן ויכוון לפטור גם אותו. אם לא כיוון בברכה גם על הטלית קטן לא יחזור לברך עליה, דמשמע מדברי ה"באור הלכה" (בסעיף י"ג ד"ה "אם היה בדעתו") דאם רגיל ללבושו בכל יום הרי כאילו היתה דעתו לזה.

כשמחליף ט"ק לכבוד שבת וכדו' בעי ברכה בפ"ע

אף אלו המתעטפים בט"ג בתפילה אם מחליפים טלית קטן לאחר

עמק השבוע

פרשת שלח תשפ"ד וחמשים שאהריה

עיונים וביאורים במדות הימים בשבוע הבא
מאת הרב"ג ר' ראובן מלך שווארץ שליט"א
מחבר סדרת הספרים גינת ראובן, עמקי ראובן וחמצי ראובן

הימים שראויים להתענות בהם בסוף חודש סיון

ובאופן שבשנים שעברו היה כעין ביטול בסוף החודש למה שקבלנו בתחילת החודש.

הנה לכאורה י"ל להיסוד בזה הוא דבשנים שעברו בעצרת קבלנו מתנות טובות בתחילת החודש, ואם אין אנו משתמשים עם הני מתנות טובות לתועלתם יש קטרוג ח"ו שנפסיד הני מתנות טובות, וזהו מה שאירע כביכול בסוף החודש בכל השנים שעברו, ולכן היו התעניות הנ"ל בסוף החודש.

עיינ במסכת שבת דף קטז ע"א דאיתא ת"ר ויהי בנסוע הארון ויאמר משה פרשה זו עשה לה הקב"ה סימניו מלמעלה ולמטה וכו' תניא רשב"ג אומר עתידה פרשה זו שתיעקר מכאן ותכתב במקומה ולמה כתבה כאן כדי להפסיק בין פורענות ראשונה לפורענות שנייה פורענות שנייה מאי היא ויהי העם כמתאוננים פורענות ראשונה ויסעו מהר ה' ואמר רבי חמא ברבי חנינא שסרו מאחרי ה'. ועיי"ש בתוס' ד"ה פורענות דאיתא וז"ל ואומר ר"י וכו' פורענות ראשונה כדאמר במדרש (ילמדנו) ויסעו שנסעו מהר סיני דרך שלשת ימים כתינוק היוצא מבית הספר שבורח לו והולך לו כך היו בורחים מהר סיני דרך שלשת ימים לפי שלמדו הרבה תורה בסיני. עכ"ל. וכו"ה ברמב"ן עה"ת שם. וי"ל דזהו מה ש"אירע" בין תחילת החודש לסוף החודש, דבתחילת החודש היו בהר סיני וקיבלו המתנות הנ"ל, ואח"כ "ויסעו מהר ד'", דנסעו מחג השבועות וקבלת התורה אשר בה, ואף שהם היו מוכרחים ליסע מהר סיני, אבל יש טענה שנסעו מהר סיני כתינוק הבורח מבית הספר, וזהו שורש הפורעניות. ויש להתבונן לתקן ענין זה בימים אלו בהאי שתא.

והנה הני תעניות דסוף סיון הם תעניות מיוחדות, שהתענית דכ"ג סיון לבד היא מחמת ביטול איזה מצוה, דבטלו הביכורים מלעלות לירושלים בימי ירבעם בן נבט. והתעניות דכ"ה סיון וכו"ז סיון לבד הם מחמת הריגת חכמי התורה, דשאר הצדיקים שהוזכרו מיתתם ברשימה הנ"ל אין עיקר ההתייחסות שלנו להם בזה שהם חכמי התורה, אבל הני חכמים, עיקר ההתייחסות שלנו להם הוא בזה שהם במשניות ובבריינות, ובאופן שהריגתם היא כעין בחינת "הריגת התורה" ח"ו, (ועוד הרי שאר הצדיקים הם חלק מתורה שבכתב והני צדיקים לחוד הם חלק מתורה שבע"פ, ובהם במיוחד שייך בחינת "הריגה", דו"ק). ועוד הרי בכ"ז סיון נשרף רבי חנינא בן תרדיון וספר תורה עמו, הרי דבצרה זו נשרף ספר תורה ממש בהדי הצדיק, מה שלא מצינו בשאר הצרות הנ"ל, ושוב מבואר דהני צרות הן מיוחדות בהא דהיו כעין בחינת "הריגת התורה" ח"ו. נמצא דהני תעניות הן מיוחדות בהא שהחמשה צרות שבהם כוללים שני דברים מיוחדים ביטול בכורים וביטול התורה. הנה ביו"ט דעצרת בתחילת חודש סיון אנו מקבלים בדיקו שני דברים "חדשים", חדא, הרי יש בהאי יום ענין קבלת התורה, ושנית, יום זה הוא יום הביכורים. ולכאורה פשוט שיש להעיר שהשני דברים הנ"ל שנכללו בהצרות דסוף סיון הם כנגד הני שני דברים שמקבלים בעצרת, דבעצרת מקבלים האפשרות להביא בכורים, ובכ"ג סיון בטלו הביכורים מלעלות לירושלים, ובעצרת מקבלים התורה, ובכ"ה סיון ובכ"ז סיון יש כעין ביטול להתורה שהמלכות גברה והרגה הני חכמי התורה ושרפו ס"ת עמו.

עיינ באו"ח ס' תק"פ דאיתא על פי המבואר בפרק בתרא דמגילת תענית וז"ל אלו הימים שאירעו בהם צרות לאבותינו וראוי להתענות בהם וכו' באחד בניסן מתו בני אהרן, בעשרה בו מתה מרים ונסתלק הבאר, בכ"ו בו מת יהושע בן נון, בעשרה באייר מת עלי הכהן ושני בניו ונשבה ארון ה', בכ"ח בו מת שמואל הנביא, בכ"ג בסיון בטלו הביכורים מלעלות לירושלים בימי ירבעם בן נבט, בכ"ה בו נהרג רשב"ג ורבי ישמעאל ור' חנינא סגן הכהנים, בכ"ז בו נשרף רבי חנינא בן תרדיון וספר תורה עמו, באחד באב מת אהרן הכהן, ב"ח בו כבה נר מערבי בימי אחז, ב"ז באלול מתו מוציאי דבת הארץ, בה' בתשרי מתו עשרים איש מישראל ונחשב רבי עקיבא, בז' בו נגזרה גזרה על אבותינו שימותו בחרב וברעב ובדבר מפני מעשה העגל, בז' במרחשון עוררו עיני צדקיהו ושחטו בניו לעיניו, בכ"ח בכסליו שרף יהויקים המגילה שכתב ברוך מפי ירמיהו, בשמונה בטבת נכתבה התורה יונת בימי תלמי המלך והיה חשך בעולם שלשה ימים, ובט' בו לא נודע איזו היא הצרה שאירע בו, בה' בשבט מתו הזקנים שהיו בימי יהושע, בכ"ג בו נתקבצו כל ישראל על שבט בנימין על ענין פלגש בגבעה, בז' באדר מת משה רבינו ע"ה, בט' בו נחלקו בית שמאי ובית הלל. עכ"ל.

הנה חזינן שהזמן שיש הרבה צרות ותעניות בזמן קצר, יותר משאר זמני השנה, הוא בסוף חודש סיון, שאז יש תענית בכ"ג סיון ובכ"ה סיון ובכ"ז סיון, והתענית דכ"ה סיון היא מחמת ג' דברים שאירע בו, מיתת רשב"ג ומיתת ר' ישמעאל ומיתת ר"ח סגן הכהנים, ובאופן שיש חמשה צרות בחמשה ימים.

"סתירה" בהמהות דכ"ג סיון

חולק על המגילת תענית ואינו סובר שהיה בזה ביטול מיוחד לבכורים, וממילא להבבלי לא יהא מזה סיבה מיוחדת להתענות בכ"ג סיון. אולם אף אם הבבלי אינו סובר הייחוד הנ"ל דכ"ג סיון, אבל עיי"ש במסכת תענית דף קט ע"א דמבואר שיש ייחוד אחר לכ"ג סיון. עיי"ש דאיתא בתשעה באב נגזר על אבותינו שלא יכנסו לארץ מנולן דכתיב ויהי בחדש הראשון בשנה השנית באחד לחדש חוקם המשכן ואמר מר שנה ראשונה עשה משה את המשכן שניה הקים משה את המשכן ושלח מרגלים וכתב ויהי בשנה השנית בחדש השני

מה עשו כשרין ויראי חטא שבאותו הדור הביאו סלי בכורים וחפופם בקציעות ונטלו ועלי על כתפיהן וכיון שהגיעו אצל פרוזדאות אמרו להם להיכן אתם הולכין אומרין להם לעשות שני עיגולי דבילה במכתשת שלפנינו ובעלי שעל כתפיו כיון שעברו מהן עיטרום בסלים והביאום לירושלים. עיי"ש. והנה אם ירבעם בן נבט ג"כ הושיב פרוזדאות על הדרכים כדי שלא יביאו בכורים, למה מדמה הברייתא הפרוזדאות של המלכות להא שירבעם הושיבו כדי שלא יעלו לרגל, ובפרט דהרי הברייתא מיידי לענין בכורים. אלא לכאורה משמע דהבבלי

הנה ראינו המבואר במגילת תענית דכ"ג בסיון הוא יום שגזרו תענית וראוי להתענות בו משום שבו בטלו הביכורים מלעלות לירושלים בימי ירבעם בן נבט. (העירוני דתאריך העמדת העגלים דירבעם לא הוזכר להתענות בו, רק תאריך ביטול הבכורים.) אולם עיינ במסכת תענית דף כח ע"א דאיתא תנו רבנן מה היו בני גונבי עלי ובני קוציעי קציעות אמרו פעם אחת גזרה המלכות גזירה על ישראל שלא יביאו עצים למערכה ושלא יביאו בכורים לירושלים והושיבו פרוזדאות על הדרכים כדרך שהושיב ירבעם בן נבט שלא יעלו ישראל לרגל

שם פרק ל"ח ס"ו דאיתא ז"ל אף לאלו שאין עושין חתונות בסוף חודש, ביום כ"ג סיון מותר מפני שבאותו יום נשלחו אגרת שניות בימי מרדכי ואסתר ונחשב ליו"ט, כ"כ בספר ראש גולת אריאל עמוד קמ"ו בשם הגה"ק בעל אמרי אמת מגור שכן עשה מעשה רב בחתונת בנו בהשתתפות אביו בעל השפת אמת ז"ל וכלשונו בהזמנה, וכאשר שמחו אבות אבותינו ביום זה כן ישמחינו וכו'. עכ"ל.

[הנה לגבי עצם הדברים שיש שלשה ייחודים לכ"ג סיון, חדא ע"פ המבואר במגילת תענית, חדא ע"פ המבואר במס' תענית בחשבון תאריכי ימי המדבר, וחדא ע"פ המבואר במגילת אסתר, שו"ר שכ"כ בסידור היעב"ץ (בחלק המדבר על חודש סיון), אלא שהזכיר הדברים באופ"א, וז"ל בכ"ג בו כתב מרדכי להשיב ספרי המן, והוא תענית ביטול הבכורים בימי ירבעם, בו בפרק היתה עת צרה לישראל בשנת ת"ח נתקיים בו מגלגלן חובה ליום חייב כי ביום זה נשלם חודש ימים של המתאווים לבשר עד שיצא מאפס, ראה והבט בן אדם, אבות אכלו בשר קרו שני בנים, כמשתה ראשונים משה אחרונים, אין דבר במקרה והזדמן לעם מאלקיו לא אלמן, ונראה שהקדים הקב"ה רפואה למכה ביום זה על ידי שכתב מרדכי להשיב ספרי האף והחמה למען תהי' לישראל בגלות בקומה. עכ"ל.]

הנה לפי כל זה נמצא שיש סתירה לגבי מהותו דכ"ג סיון דמחד גיסא הוי יום שראוי להתענות בו ומאידך גיסא הוי יום שראוי להרבות בו שמחה. וצ"ע איך להתנהג בו למעשה. אולם היינו רק בשאר שנים, אבל בשנה זו שכ"ג סיון חל בשבת בודאי אי אפשר להתענות בו ועדיין אפשר להרבות בו שמחה.

וששן ויקר, ובכל מדינה ומדינה ובכל עיר ועיר מקום אשר דבר המלך ודתו מגיע שמחה וששון ליהודים משתה ויום טוב ורבים מעמי הארץ מתייחדים כי נפל פחד היהודים עליהם, ובשנים עשר חדש הוא חדש אדר בשלושה עשר יום בו אשר הגיע דבר המלך ודתו להעשות וגו'. והנה כיון דהוזכר בתחילת הפסוקים הנ"ל שהדברים אירעו בכ"ג סיון, ולא הוזכר תאריך אחר עד שהוזכר י"ג אדר בסוף הפסוקים הנ"ל, והמגילה בא לפרש ולא לסתום, לכאורה משמע דשלחו האגרות ו"ל"ה יהודים היתה אורה" נתקיים בכ"ג סיון.

(עיי' בספר נטעי גבריאל חלק הלכות חג השבועות סימן ז' דאיתא ז"ל הנה כל עניני התורה נצחיים הם, ומזה מובן דכ"ג סיון מידי שנה בשנה נפעל מחדש הענין המסופר בתורה אודות כ"ג סיון כלומר בכ"ג סיון מידי שנה נקראים סופרי המלך מלכו של עולם והם כותבים ככל אשר צוה מרדכי דקאי על כאו"א מיישראל עם מרדכי ועמך כולם צדיקים צדיק גוזר והקב"ה מקיים וכו' שמתבטלים כל ענינים בלתי רצויים ע"ד גזירת המן בכ"ג סיון ולא עוד אלא שנהפכים לטוב, ונהפוך הוא בב' הפירושים בכתוב והשבתי חיה רעה מן הארץ מעבירין מן העולם ולמעלה מזו משביתן שלא יזיקו אמן כיהי"ר. עכ"ל.)

ועיי' בהגהות מקור חיים בסוף השו"ע בס"י תצ"ד דאיתא ז"ל בכ"ג סיון יש לזכור נס פורים כי בו נכתבו אגרת האחרונים התשועה ולרבות בו שמחה. עכ"ל. ועיי' בספר דרכי חיים ושלח אות קצ"א דאיתא ז"ל אלו ימים שנהג רבינו שלא ליגור בהם תחנון וכו' וכן ביום כ"ג סיון זמן ישועה שנאמר במגילה בשלושה ועשרים בו. עכ"ל. (ועיי' בספר נטעי גבריאל

בעשרים בחדש נעלה הענין מעל משכן העדות וכתב ויסעו מהר ה' דרך שלשת ימים אמר רבי חמא בר חנינא אותו היום סרו מאחרי ה' וכתב והאספסוף אשר בקרבו התאוה תאוה וישבו ויבכו גם בני ישראל וגו' וכתב עד חדש ימים וגו' דהוולו עשרין ותרתין בסיון וכתב ותסגר מרים שבעת ימים דהוולו עשרין ותשעה בסיון וכתב שלח לך אנשים ותניא בעשרים ותשעה בסיון שלח משה מרגלים וכתב וישבו מתור הארץ מקץ ארבעים יום. הרי מבואר דמרים דיברה באחותה ונצטרע בכ"ג סיון.

ומאידך גיסא יש ייחוד שלישי לכ"ג סיון, דעיי' בפרק ח' דמגילת אסתר דכתב "ויקרא ספרי המלך בעת ההיא בחדש השלישי הוא חדש סיון בשלושה ועשרים בו ויכתב ככל אשר צוה מרדכי אל היהודים ואל האחשדרפנים והפחות ושירי המדינות אשר מהדו ועד כוש שבע ועשרים ומאה מדינה מדינה ומדינה ככתבה ועם כלשנו ואל היהודים ככתבם וכלשונם, ויכתב בשם המלך אחשורש ויחתם בטבעת המלך וישלח ספרים ביד הרצים בסוסים רכבי הרכש האחשדרפנים בני הרמכים, אשר נתן המלך ליהודים אשר בכל עיר ועיר להקהל ולעמוד על נפשם להשמיד ולהרג ולאבד את כל חיל עם ומדינה הצרים אתם טף ונשים ושללם לבז, ביום אחד בכל מדינות המלך אחשורש בשלושה עשר לחמש שנים עשר הוא חדש אדר, פתשגן הכתב להנתן דת בכל מדינה ומדינה גלוי לכל העמים ולהיות היהודים עתידים ליום הזה להנקם מאיביהם, הרצים רכבי הרכש האחשדרפנים יצאו מבהלים ודחופים בדבר המלך והדת נתנה בשושן הבירה, ומרדכי יצא מלפני המלך בלבוש מלכות תכלת וחור ועטרת זהב גדולה ותכריך בוך וארגמן והעיר שושן צהלה ושמחה, ליהודים היתה אורה ושמחה

"סתירה" בהמהות דכ"ה סיון

הנה לכאורה י"ל דגדר הצרות דהאי יום הוא שנהרגו הני חכמי ישראל (וא"כ יום זה הוא יום מיוחד לגבי הענין דהעשרה הרוגי מלכות, דרק יש עוד יום אחד בהרשימה דהתעניות הנ"ל שהוזכר בו הריגת שום אחד מהעשרה הרוגי מלכות, דהיינו כ"ז סיון, ורק בהאי יום דכ"ה סיון הוזכר הריגת יותר מאחד מהעשרה הרוגי מלכות), אולם יש להעיר דאפשר שיש עוד ענין מיוחד השווה להני ג' חכמים במיוחד, דאחד מהם היה הנשיא ואחד מהם היה הכהן גדול ואחד מהם היה הסגן. וצ"ע בזה.

הנה יש עוד ייחוד לכ"ה סיון, דהוא מהימים טובים דמגילת תענית, דעיי"ש בפרק ג' דכתב לגבי חודש סיון "בעשרים וחמשה ביה איתנטילו דימסנאי מיהודה וירושלים" (עיי"ש שמבואר שביום זה נסעו בני ישמעאל מירושלים לאחר שעירערו על נחלת ארץ ישראל לחלוק עם ישראל, וכן דחו את הכנעניים שטענו שארץ ישראל שלהם ואת המצריים שתבעו להשיב להם את כלי הכסף והזהב ששאלו ישראל מהם).

וכן יש עוד ימים שהם ימים טובים הכתובים במגילת תענית ואפ"ה הוזכרו בפרק בתרא דמגילת תענית עם הימים שראויים להתענות בהם, כגון י' ניסן, ז' אלול, ג' תשרי, ז' כסלו, וט' אדר.

דבהריגת ר"י כה"ג ורשב"ג שרשב"ג נהרג תחילה ונטלו ר"י כה"ג וצרח עליו בקול מר וכן בצום ת"ב בהקינה המיוחדת לארזי הלבנון ושם נזכר נטל ראשו ונתנו על ארכובותיו וכו' והרי כה"ג אינו מטמא אפילו לקרוביו וכיצד טימא את עצמו בטומאת מות שלא לצורך קבורה. עיי"ש מש"כ בזה. ועיי' בקובץ מבקשי תורה כרך ג' גליון ט"ז דאיתא מה שאמר בזה הגרש"א ז"ל. ועיי' מש"כ בזה בשו"ת אגרות משה באו"ח חלק ד' ס"י ט"ו.)

הנה יש שנקטו שכולם נהרגו באותו יום, וממילא נתקשו בזה, דרשב"ג ור"י כה"ג נהרגו לפני החורבן, ורחס"ה היה חי לאחר החורבן, לדוגמא, עיי' בספר סדר הדורות חלק תנאים ואמוראים אות ח' דאיתא ז"ל ר' חנניה סגן הכהנים וכו' בספ"ק דיומא (דף כ"א ע"ב) אמר שראה אש על גבי המזבח רבוץ ככלב, והיה ג"כ אחר החורבן כי חולק עם ר' מאיר ור' יוסי, פ"ק דיומא (דף ח ע"א), ר' חנינא סגן הכהנים אומר וכו' וברפ"ד (דף לט ע"א) וכו', וצ"ע שהרי נהרג בשעת החורבן, נהרג כ"ה סיון עם רבן שמעון בן גמליאל ור' ישמעאל וכו'. עכ"ל. אבל מפרשים אחרים כתבו שרק רשב"ג ור"י כה"ג נהרגו באותו יום, ורחס"ה נהרג באותו תאריך הרבה שנים אחר. (וע"ע בצל"ח בשמעתא דרחס"ה אות כ').

הנה ראינו המבואר במגילת תענית דכ"ה בסיון הוא יום שגזרו תענית וראוי להתענות בו משום שבו נהרגו רשב"ג ורבי ישמעאל ור' חנינא סגן הכהנים. [הנה בקינות לתשעה באב (בקינת ארזי הלבנון) איתא "נטל ראשו ונתנו על ארכובותיו מנורה הטהורה שם עיניו על עיניו ופיו על פיו באהבה גמורה ענה ואמר פה המתגבר בתורה וכו'", ומקורו במדרש אלה אזכרה ושם איתא אחר שהרגו לרשב"ג ויאמר לר' ישמעאל פשוט את צוארך אמר ר' ישמעאל חייך הנח לי רגע אחד עד שאבכה על הצדיק א"ל עשה מיד נטל ר' ישמעאל את ראשו של רשב"ג ונתנו על ארכובותיו ונתן עיניו על עיניו וכו' ואמר אי הפה המתגבר בגבורה של תורה וכו', וכן הוא באבות דר' נתן פ' ל"ח ונפל הפור על רשב"ג מיד נטל החרב וחתך את ראשו נטלו ר' ישמעאל בן אלישע והניחו בחיקו והיה בוכה וצועק פה קדוש וכו', וכמו כן בפיוט "אלה אזכרה" הנאמר בתפלת מוסף דיו"כ איתא כשנחתך ראשו נטלו ר' ישמעאל וצרח עליו בקול מר כשופר וכו'. ולפי המבואר בשו"ע זה אירע בכ"ה סיון. (עיי' בקובץ מורי' שנה כ"ז שהביא מקובץ אחד שכתב שם הגרצ"פ פראנק ז"ל וז"ל שמעתי קושיא בשם גאון מפורסם בדור שלפנינו שעמד בפליאה על הפיוט של עשרה הרוגי מלכות שאנו מזכירים אותם במוסף של יו"כ

ובפשוטו י"ל דלית בזה שום סתירה, דכאן בזמן שביהמ"ק קיים, דאז הו' יו"ט, וכאן בזמן שאין ביהמ"ק הימים, דאז הו' תענית.

אולם כל זה א"ש לפי הא דקיי"ל דבטלה מגילת תענית, אבל לפי השיטות שהוזכרו במס' ר"ה דף י"ח ודף י"ט דס"ל דלא בטלה מגילת תענית, קשה לכאורה, איך איכא באותו יום קביעות יו"ט וקביעות תענית. וצ"ע.

עוד יש להעיר בזה אפילו לפי מה דקיי"ל דבטלה מגילת תענית, דעיי' במס' תענית דף יב ע"א דאיתא אמר רב חסדא כל תענית שלא שקעה עליו חמה לאו שמייה תענית מיתבי אנשי משמר מתעניין ולא משלימין התם לצעורי נפשיה בעלמא הוא תא שמע דאמר רבי אליעזר ברבי צדוק אני מבני בניו של סנאב בן בנימין ופעם אחת חל תשעה באב להיות בשבת ודחינוהו לאחר השבת והתענינו בו ולא השלמנוהו מפני שיום טוב שלנו הוא התם נמי לצעורי נפשיה בעלמא הוא. וזמנוהו הרי משחרב בית המקדש בטלה מגילת תענית. ועיי' באו"ח סי' תקס"ב ביד אפרים שביאר בזה וז"ל עד כאן לא אמרו שביטלו אלא שחזרו והותר מה שהיה אסור עד עתה כגון תענית שהיה אסור להתענות ביום טוב הכתוב במגילת תענית ושוב חזר והותר אבל מכל מקום לא ביטלו היום טוב עצמו והלכך לענין קבלת צער כגון תשעה באב שנדחה זה אינו בכלל תענית ולא נכנס בכלל איסור הכתוב שם עד שיוצדק לומר שביטלו אותו ולפי זה היינו צריכין לומר שהיום טוב עצמו בטל ובאמת זה אינו דלא קאי רק על איסור תענית אבל קבלת צער מעיקרא לא נאסר

ואם כן אף שבטלו האיסור מכל מקום מי שרוצה להקל בענין קבלת צער מחמת יום טוב שלו שפיר יש להקל שהיום טוב עצמו לא בטל לגמרי ולכך לא השלים מחמת היום טוב שלו. עכ"ל.

הרי מבואר דהימים טובים דמגילת תענית לא נתבטלו בעצמותם, ורק שאין חיוב להשתייך להני ימים טובים, ולכן לית בהו איסור תענית, אבל מי שמשתייך להימים טובים שפיר משתייך לימים טובים שעדיין קיימים.

וכן עיי' בספר דרך ה' ח"ד פ"ז בעבודה הזמנית דמשמע בדבריו כנ"ל, שעדיין יש "אור המאיר" בהימים הכתובים במגילת תענית, אלא שנפטר מהיות עושים זכר להאי אור המאיר.

וכן יש עוד מקורות דהימים טובים עדיין קיימים בעצמותם, דעיי' בטור באו"ח סי' תקע"ג דאיתא וז"ל הלכתא בטלה מגילת תענית שכל הימים הכתובים במגילת תענית שלא להתענות בהם מותר להתענות בהם חוץ מבחנוכה ופורים וכתב הראב"ד דדוקא יחיד יכול להתענות בהן אבל צבור אסורין לגזור תענית בהן. עכ"ל. הרי דהראב"ד סובר דגם בזה"ל דאין לגזור תענית ציבור בימים הכתובים במגילת תענית. וכ"ה בהשגות הראב"ד על המאור בפ"ק דמגילה. (עיי' בספר תורת רפאל בהל' תענית סימן צ"ט מש"כ לגבי שיטת הראב"ד. ועי' במ"ב בריש סי' תרפ"ו דאיתא לגבי חנוכה ופורים וז"ל מותר להתענות לפניהם ולאחריהם וכן בהספד שרי וב"ח כתב דבחנוכה אסור להתענות לפניו, וכן הוא ג"כ דעת הפר"ח, והנה יש נוהגים להתענות לפני חנוכה תמורת ער"ה ואין לשנות מנהגם אבל

לכתחלה לא ינהוג כן ועכ"פ אסור לגזור בו תענית צבור וכן יום ראשון דאחר חנוכה אף דיחיד מותר להתענות בו תענית צבור אסור לגזור בו. עכ"ל. הרי מבואר דאף דמותר להתענות ביום אחרי חנוכה, אבל אסור לגזור בו תענית ציבור, וכן מבואר דאף להצד דמותר להתענות ביום שלפני חנוכה, אבל אסור לגזור בו תענית ציבור. ועיי' בשער הציון שציין למחצית השקל, ועיי' במחצית השקל שביאר דהמקור להאי חילוק בין תענית יחיד לתענית ציבור הוא משיטת הראב"ד. ועיי' בשו"ת ערוגת הבושם או"ח סי' ר"ה דאיתא וז"ל במג"א יש נוהגין בשנה מעוברת לקבוע תענית ביום ה' מפרשיות שובבי"ם ת"ת וכו' אי אירע תענית שובבי"ם בי"א י"ב י"ג שבאדר ראשון דמבואר בתענית דף י"ח ע"ב דהו"ל ימים הכתובים במגילת תענית צ"ע אי יתענו, ונהי דקיי"ל בטלה מגילת תענית מ"מ שיטת הראב"ד דלענין תענית ציבור לא בטלה מגילת תענית, עי' טור סי' תקע"ד שהסכים כן, וכן משמע מסקנת המג"א לקמן סי' תרפ"ו ס"ק א' עיי"ש וכו'. עכ"ל.) ומוכח דהימים עדיין קיימים בעצמותם. הנה לפי כל זה נמצא דאפילו בזה"ל, אם עושה איזה זכר להניסים הכתובים במגילת תענית בהימים שלהם, דשפיר חשיב שמתייחס להיו"ט בזמנו (ואפשר דחשיב סעודת מצוה, ואפשר דאינו אומר תחנון, וצ"ע למעשה).

ולפ"ז י"לע לגבי מי שרוצה להתענות בכ"ה סיון משום שנהרגו הצדיקים הנ"ל וגם רוצה להתייחס להיו"ט דמגילת תענית בכ"ה סיון, שיש בזה "סתירה" איך להתנהג בהאי יום.

מה נכלל בהמאורע דכ"ז סיון

הנה ראינו שכ"ז בסיון הוא יום שגזרו תענית וראוי להתענות בו משום שבו נשרף רבי חנינא בן תרדיון וספר תורה עמו.

עיי' בפ"ק דמס' ע"ז דאיתא אתויהו לרבי חנינא בן תרדיון אמרו ליה אמאי קא עסקת באורייתא אמרו להו כאשר צוני ה' אלהי מיד גזרו עליו לשריפה ועל אשתו להריגה ועל בתו לישב בקובה של זונות עליו לשריפה שהיה הוגה את השם באותיותיו והיכי עביד הכי והתנן אלו שאין להם חלק לעולם הבא האומר אין תורה מן השמים ואין תחיית המתים מן התורה אבא שאול אומר אף ההוגה את השם באותיותיו להתלמד עבד כדתניא לא תלמד לעשות אבל אתה למד להבין ולהורות אלא מאי טעמא אענש משום הוגה את השם בפרהסיא דהוי ועל אשתו להריגה דלא מיחה ביה מכאן אמרו כל מי שיש בידו למחות ואינו מוחה נענש עליו ועל בתו לישב בקובה של זונות דאמר רבי יוחנן פעם אחת היתה בתו מהלכת לפני גדולי רומי אמרו כמה נאות פסיעותיה של ריבה זו מיד דקדקה בפסיעותיה והיינו דאמר רבי שמעון בן לקיש מאי דכתיב עון עקבי יסבני עונות שאדם דש בעקביו בעולם הזה מסובין לו ליום הדין בשעה שיצאו שלשתן צדקן עליהם את הדין הוא אמר הצור תמים פעלו וגו' ואשתו אמרה אל אמונה ואין עול בתו אמרה גדול העצה ורב העליליה אשר עינין פקוחות על כל דרכי וגו' אמר רבי כמה גדולים צדיקים הללו שנזדמנו להן שלש מקראות של צדוק הדין בשעת צדוק

אמר להן מוטב שיטלנה מי שנתנה ואל יחבל הוא בעצמו אמר לו קלצטוני רבי אם אני מורבה בשלהבת ונטל ספוגין של צמר מעל לבך אתה מביאני לחיי העולם הבא אמר לו הן השבע לי נשבע לו מיד הרבה בשלהבת ונטל ספוגין של צמר מעל לבו יצאה נשמתו במהרה אף הוא קפץ ונפל לתוך האור יצאה בת קול ואמרה רבי חנינא בן תרדיון וקלצטוניי מוזמנין הן לחיי העולם הבא.

הנה לכאורה משמע דשלשתן יצאו בשעה אחת, וא"כ כמו דשריפת רחב"ת היה בכ"ז סיון, הוא הדין דהריגת אשתו והושיבת בתו בקובה של זונות היו כ"ז סיון. וצ"ע בזה.

הנה יש חולקים לכאורה על התאריך דכ"ז סיון לצרת רחב"ת, דעיי' בס' תק"פ בכף החיים ס"ק י' דאיתא וז"ל מה שכתב בשו"ע בכ"ז בסיון נשרף רבי חנינא בן תרדיון וכו' בספר מדרש תלפיות דף קל ע"ב ודף קלה ע"ב כתב שהיה ביום כ"א ואחריו הרגו לרבי יששב הסופר יעו"ש, יפה ללב חלק ג' אות ד'. עכ"ל.

אולם עיי' באוצרות ירושלים חלק ג"ח דאיתא וז"ל במדרש תלפיות כתוב שרבי חנינא בן תרדיון נשרף ביום כ"א סיון (יפה ללב חלק ג' ס"ק ד' וכה"ח ס"ק י'), וראיתי גירסא שלישית בארחות חיים להר"א מלוניל בכ"ט בו נשרף רבי חנינא בן תרדיון וכו' (הל' ט' באב אות כ"ד כן הגירסא בשני הדפוסים פריגיצי תק"י וירושלים תשס"ז ובשני הכתבי יד אוקספורד בודלי ב' אלפים שס"ו וירושלים י"ב מ'), וגירסא

הנזמ"ח ע"פ כתי' אוקספורד (ירושלים תרע"ב תרע"ג ח"ב דף ע"ד) ששם נתברר שחסר בנדפס מלפנים ולא כפי שהוגה אלא כך צ"ל רשב"ג [ור' ישמעאל בן אלישע ור' חנינא סגן הכהנים בעשרים ושבעה בו נשרף] רבי חנינא בן תרדיון וכו', ואמנם היום תשעה באלול לתענית שריפת רבי חנינא בן תרדיון שבמגילת התעניות הנ"ל אינו שיבוש אלא קבלה אחרת שחולק על הקבלה שלנו, ויש שם הרבה תעניות שלא קיבלנו במסורת שלנו כלל (וכמו שביארנו בס"ד במאמר קביעות התעניות שבטלו) וכן היום כ"א סיון שבמדרש תלפיות הנ"ל הוא קבלה אחרת וקבלת הגאונים והפוסקים הוא כ"ז בסיון, וכך הוא גם בסידור מחזור רומניא (ויניציאה ר"פ) ובשאר סידורים עד היום הזה, סוף דבר יום כ"ח סיון נשתבש בו ספר טור אחד וספר מגילת תענית אחד וכן שאר הימים הנ"ל הם או שיבוש או קבלה אחרת והימים כ"ג כ"ה כ"ז בסיון הם הימים שראוי להתענות בהם וכפי שנמצא בסידורים ומהזורים וכפי שמקובל בידינו קבלה גמורה מהראשונים שקבלו יום זה מהגאונים איש מפי איש עד לחז"ל הקדושים שתקנו להיותם ימים שראוי להתענות בהם. עכ"ל.

דשמיא, והנה זכינו למחזור ויטרי (סימן רע"א) וראב"ה (סימן תתפ"ט) ובה"ג (של אספמיא הנדמ"ח ברלין תרמ"ה) ושלנו בכל הדפוסים ובכתבי יד ואט"י ש"ד מילאנו אמברוזיאנה י"ד ח' וספר חסידים לרבינו משה הכהן בן אחותו של הרא"ש (אות צ"ה בכל הדפוסים ובכת"י אוקספורד בודלי ב' אלפים רפ"ז א' א') וכל בו (סי' ס"ג בכל הדפוסים וכת"י) ובכולן כתוב הגירסא כמו בטור שלנו בשם הבה"ג דיום התענית דשריפת רבי חנינא בן תרדיון הוא בעשרים ושבעה בסיון, ונראה שזו הקבלה האמיתית, ושאר הימים לא קיבלנו בהם תענית, וחלק מהם שיבושים בעלמא, וכמו יום כ"ח שאינו אלא שיבוש בטור אחד ובמגילת תענית אחת וכמו שמוכח משאר הכתבי יד הקדומים של הטור ומגילת תענית שבכולן הגירסא כ"ז בסיון, ולכן יום כ"ו נראה ג"כ לשיבוש בעלמא, ואף שאי אפשר לנו להחליט השיבוש מתוך ספרי הצדה לדרך עצמו נראה להגיה ע"פ הטור ומגילת תענית המוגהים שאחריהם נמשך הצדה לדרך, וכן יום כ"ט שבאחרות חיים נראה להגיה ע"פ הכל בו שדרכו להמשיך אחריו, והגירסא שבסדר רב עמרם גאון שיבושו הוחלט בסדר רב עמרם גאון

רביעית ראיתי בסדר רב עמרם גאון בעשרים וחמש בו נהרג רשב"ג ונשרף רבי חנינא בן תרדיון וספר תורה עמו (דף ל"ד ע"א), וגירסא חמישית ראיתי במגילת התעניות כתב יד בעשרים וחמשה בו נהרג רשב"ג ורבי ישמעאל בן אלישע כהן גדול ור' חנינא סגן הכהנים וכו' אלול בשמונה באלול וכו' בתשעה בו נשרף רבי חנינא בן תרדיון וספר תורה עמו (קזנטינה קל"ז) ולשני הגירסאות הללו אין לנו בסיון אלא שני תעניות, וגירסא ששית ראיתי בטור כתב יד בכ"ו בו נשרף רבי חנינא בן תרדיון וכו' (אוקספורד בודלי תרצ"ח) וכן הגירסא גם בצדה לדרך לתלמיד בן הרא"ש (מאמר ה' כלל א' פרק ח' בכל הדפוסים והכתבי יד), וגירסא שביעית ראיתי בטור כתב יד אחר בכ"ח בו נשרף רבי חנינא בן תרדיון וכו' (אוקספורד בודלי ת"ש) ולשני הגירסאות הללו מצאתי סימוכין בכתבי יד דמגילת תענית (ששון שס"ח ו' בכ"ו אוקספורד בודלי תתק"ב א' בכ"ח), והנה בריבוי הנוסחאות ריבוי הבידור שאין כאן קבלות שונות אלא שיבושים, ולא נתקבלו שבעה קבלות ביום התענית דשריפת רבי חנינא בן תרדיון אלא ששה שיבושים וקבלה אחת, ועלינו הבידור בסייעתא

קריאת פרשת שלח קודם כ"ט סיון

שבועות חל ביום רביעי קוראים פרשת שלח בכ"ג סיון, ואם שבועות חל ביום ששי קוראים פרשת שלח בכ"ח סיון. וי"ל דקריאת פרשת שלח מישך שיין להתעוררות ימי שילוח המרגלים בימים שאחרי הקריאה.

אלא דזהו דוקא בחו"ל, אבל בא"י אם שבועות חל ביום ראשון (ושמיני של פסח היה בשבת) קוראים פרשת שלח ב"ט סיון, ואם שבועות חל ביום ששי (ויום שני דשבועות היה בשבת) קוראים פרשת שלח בכ"א סיון. וצ"ע בזה.

ימי פורעניות (אפילו קודם י"ז בתמוז, וכמבואר במס' פסחים דף קיא ע"ב ובעוד מקומות). הוא מיוסד על הא שהם ימי הילוך המרגלים. ולפ"ז לכאורה גם כ"ט סיון צריך להיות יום השיין לפורעניות, דהא גם כ"ט סיון הוא יום מימי הילוך המרגלים. וצ"ע.

הנה בדרך כלל בחו"ל תמיד קוראים פרשת שלח בשבוע שלפני כ"ט סיון, דאם שבועות חל ביום ראשון קוראים פרשת שלח בכ"ז סיון, ואם שבועות חל ביום שני קוראים פרשת שלח בכ"ח סיון, ואם

הנה ראינו המבואר במס' תענית דף כט ע"א דמכ"ג סיון עד כ"ט סיון היו ה' ימי הסגר של מרים, ומבואר שם דאח"כ בכ"ט סיון נשלחו המרגלים, והלכו למ' יום וחזרו בט' באב, והנה אף שנתבאר שם דנשלחו המרגלים בכ"ט סיון, אפשר דלית מזה נפק"מ לדורות, דאפשר דלא נאמר איזה ענין להתייחס ליום שילוח המרגלים.

אבל עיין בספר בני יששכר מאמרי חדשי תמוז אב מאמר א' שביאר דזה שימי תמוז הם

גליון זה מוקדש לע"נ **ברוך בן ר' יעקב משה ע"ה**

ב"ה יצא לאור עולם מאת מחבר הגיליון
הרה"ג ר' ראובן שווארץ שליט"א
ספר יגון וששון

וב עיונים וביאורים הנוגעים לימים מכ' סיון עד סוף חודש אב
לרכישה מוזלת: **י. בלוי** - שיווק והפצת ספרים
bloyseforim@gmail.com • 054-856-40-33 • https://bloy.co.il

אותלמופת
עימוד שוהפך טקסט ליצירה
otl/40-41@gmail.com | 05276-74041

הפצה פרסום ושיווק ספרים
י. בלוי
עד הבית

החלוקה הגדולה של ספרי המחבר
בתי כנסת, בתי מדרש, כוללים וישיבות, ואוצר הספרים
זכאים לקבל ספרים בחינם, וללא עלות משלוח
המלאי מוגבל! הזריז נשכר!
לפרטים ניתן לפנות למוקד ההזמנות של **י. בלוי**
bloy.co.il • 054-856-40-33 • bloyseforim@gmail.com
כמו"כ ניתן לרכוש את הספרים בתשלום סמלי

לפניות, הארות, ולהרשמה לקבלת הגיליון מידי שבוע במייל
ניתן לפנות בכתובת: **emekhashavua@gmail.com**
או להשאיר הודעה במספר: **516-581-3597 (001)**
או בפקס: **1532-5326259**
לתרומות והנצחות אפשר לפנות להנ"ל

פלפולא דאורייתא

שיעורו של הגאון רבי רפאל סויד שליט"א

ראש כולל שערי העה

פרשת שלח תשפ"ד

גיליון מס' 30

הערות בעניין השבת אבידה

סימן, אולם במקרה דידן, לא יתכן ששרשרת זהב נשארה ברחוב רבי עקיבא שלושה חדשים, ועל כן אנו אכן מאמינים לאותה אישה שאבד לה שרשרת כזו, אלא שאי"ז השרשרת הזו.

[ועל משקל זה, מעשה שהיה באנגליה לפני כעשרים שנה, במטפלת שמת לה תינוק במשפחתון במוות בעריסה, דבר שקורה לצערנו אחת לשמונת אלפים תינוקות, ואכן בדקו ולא ראו סימני אלימות וכדו', ושיחררו אותה, לאחר מכן באותו שבוע באותו משפחתון, עוד תינוק מת במוות בעריסה, ועצרו את המטפלת, והגישו נגדה כתב אישום, ואמרו שהסיכוי הסטטיסטי שיהיה שני מוות בעריסה באותו משפחתון נדיר מאוד, ובהכרח שהייתה כאן פשיעה מצד הטפלת, ואז עורך דינה הצליח לשחררה, בטענה שאמנם הסיכוי שיהיו שני מוות בעריסה הוא נדיר מאוד, אולם אחוז רוצחי הילדים מכין האנשים הנורמטיביים הוא קטן יותר, ועל כן ממ"נ קרה כאן אירוע בלתי סביר, וצריך לחשב מה האפשרות שהיא פחות בלתי סבירה, [וזה מבלי לדון על אפשרות שלישית של מוות ברשלנות].

ג'. מעשה שהיה בבחור ישיבה שמצא עט שכתוב עליו שם בעליו, אלא שמחמת גודלה של הישיבה לא הכיר את בעליו, וע"כ שאל את חבריו האם מכיר את בעל העט, ומשהשיב בחיוב ביקש ממנו שיעביר את העט לבעליו.

אולם הבחור שקיבל את העט היה מבני ספרד, ואילו המוצא היה מבני אשכנז, וא"כ הא הוי פלוגתת השו"ע והרמ"א [הו"מ סי' רס"ז סעיף ט"ז] אי פסקי' דשומר אבידה כשומר חנם או כשומר שכר, וא"כ המוצא מגרע בשמירתו שמעביר את העט לשומר חנם.

והג"ר עמרם פריד שליט"א אמר שבלא"ה פשע המוצא משום שאסור להחזיר אבידה ע"י שליח, ובסיפרי יליף לה מקרא "ואם לא קרוב אחיך, אין לי אלא קרוב, רחוק מנין, ת"ל ואספתו אל תוך ביתך, ולא לבית אחר."

ומצאתי בקובץ פעמי יעקב [כרך סד עמ' סד] ובו התכתבות ארוכה בענין זה, של הגאון רבי אליהו כץ זצ"ל רב קהילת סאטמר בכ"ב, והגרש"ד מונק זצ"ל מח"ס פאת שדך, ונביא כמה הערות מדבריהם, א'. לא שייך טענת שומר שמסר לשומר, מכיוון שלהלכה קי"ל דשומר שמסר לשומר פטור [עי' ב"מ לו, א], אלא שבעל החפץ יכול לומר אין רצוני שיה פקדוני ביד אחר, וטעם זה לכאור' ל"ש באבידה, ב'. דברי הספרי שהבאנו, הם תלויים בשינוי גירסאות, ג'. הביאו מדברי הראב"ד שהסבירא בשומר שמסר לשומר היא משום שלכאור' כל בני אדם אית לי מזלא,

א'. נשאלתי באדם שהכניס כסף למכונת פחיות, וכשבא להוציא את הפחית שלו, ראה בפתח המכונה פחית נוספת, האם מותר לו לקחת את הפחית השניה.

ובמחשבה ראשונה היה נראה שמותר לו לקחתה, משום שההסתברות אומרת שהיה כאן אדם שהכניס את כספו, ולא ראה שיצאה הפחית ודפק וכו' והלך והתייאש, וא"כ הוי יאוש מדעת. [אלא דיש לחוש שמא התקשר לבעל המכונה, ובעל המכונה יתן לו כנגד זה פחית אחרת, וא"כ נחשב שלוקח מבעל המכונה].

אולם כשהצעתי את הדברים לפני הג"ר עמרם פריד שליט"א דחה את הסברא שהפחית שייכת למי שהכניס את הכסף, משום שלא עשה קנין בכסף, שרק מדאורייתא מעות קונות, וא"כ לאחר שהכניס את המטבע, ההגדרה היא שבעל המכונה מחויב לתת לו פחית בתמורה למטבע, וא"כ נחשב שלוקח מבעל המכונה.

והעירני הג"ר יהודה ברכר שליט"א דאפשר שהקונה הראשון קנה את הפחית מדין סיטומתא, מאחר שהיום המנהג לקנות בכסף, וחיפשתי ומצאתי שהדבר שנוי במחלוקת אחרונים, וכדלהלן, דמחד גיסא, מצינו לגדולים שנקטו כדבריו, ע"י בתשובות הרמב"ן [מיוחסות סי' רכ"ה, הובא בנתיבות סי' קצ"ד סק"ח], שו"ת יהודה יעלה [יו"ד סי' שמ"ה], שו"ת משאת בנימין [הובא במג"א סי' תמ"ח סק"ד], מחנה אפרים [שלוחין סי' ט"ו], ועוד אחרונים, ומאידך גיסא ע"י בסמ"ע [סי' קצ"ח סק"ז], אבני נזר [יו"ד סי' ת"ה אות י"א], מהר"ם שיק [חור"מ סי' מ"א], שנקטו שלא מועיל סיטומתא, לענין קנין כסף, וא"כ אזל" בתר המוחזק.

ואף לענין עודף הדין כן, שאם מוצא כסף שאינו שלו במקום בו נמצא העודף, גם באופן זה הממון שייך לבעל המכונה, משום שאף שלענין ערך הכסף, כשאדם מכניס למכונה מטבע של עשרה שקלים ומקבל חמישה, הרי שהחמישה העודפים נשארים בבעלותו ולא יצאו מרשותו, מ"מ לענין המטבע עצמו, הוא צריך לעשות בו קנין.

ב'. שמעתי מהגרמ"מ שפרן שליט"א שאלה באדם שמצא שרשרת זהב ברחוב רבי עקיבא בבני ברק, שהוא רחוב מרכזי מאוד, ופרסם מודעות של השבת אבדה, ואכן הגיע אישה ואמרה את כל הסימנים, של הגודל והצורה וכו', המוצא שאל את האישה מתי היא איבדה את השרשרת, ואמר שלפני שלושה חודשים, ואמר הגרמ"מ שפרן שלא ישיב לה, שהרי אין זו השרשרת היחידה בצורה הזו, וא"כ הסימנים שהיא אמרה עדיין לא מכריחים שזה שלה, אלא שיחד עם המקום הדבר מהווה

ואפשר שאצל השני זה יאבד, וא"כ באבדה יהיה אסור להעביר לאדם אחר, ד' הגר"א כן שלח שאלה זו למרן הגר"ח קניבסקי זצ"ל שציין לדברי הרמב"ם [פ"ז מהל' שאלה ופקדון הי"ב] שמבו' שאין להעביר לאחר אלא ברשות ב"ד, ה'. עוד הם מחלקים בין אדם שמעביר לחבירו בתורת שליח והאחריות על המוצא הראשון דשרי, לבין אדם שמעביר את האחריות לשני, דאז אפשר שאסור, ו'. בסוף דבריהם הם מחלקים בין לכתחילה, דאז נאמר שאסור לעשות ע"י שליח, משום ספיקא דאורייתא, לבין דיעבד, שאז לא נוציא ממנו מספק.

ויל"ד בזה מטעם אחר, מאחר דיל"ע מה הדין במקרה שישנה תביעה שתהיה תביעה בין בן ספרד לבן אשכנז, בהלכה בחו"מ ששנויה במחלוקת השו"ע והרמ"א, וכגון בר מצרא בשכירות, שלדעת השו"ע בשוכר לא אמרי' בר מצרא, ואילו לדעת הרמ"א אמרי' בר מצרא בשכירות [חו"מ סי' קע"ה סעיף נ"ט], ומעתה יל"ד האם התובע האשכנזי יוכל לתבוע מספרדי לקיים דין שהספרדי מחוייב בו והאשכנזי אינו מחוייב בו, וצ"ע.

ומצאתי חידוש נפלא בחוט שני להגר"נ קרליץ זצ"ל [נדה עמ' ק"א] שבשונה ממו"ץ שצריך לפסוק לשואל עפ"י דרכו בין ספרדי ובין אשכנזי, בדין הדין השונה, כלומר שאף אם שני בע"ד ספרדים והדיין אשכנזי, הוא מחוייב לפסוק עפ"י השו"ע, משום שהדיין אינו מייצג מה לעשות, אלא הוא פוסק את הדין והוא מחיל את הדין, ושאלתי את מו"ח הגר"י טולידנו שליט"א המכהן כדיין בביה"ד מוסדות של הגר"נ קרליץ זצ"ל, ואמר שאף בבי"ד זה

לא נוהגים כן, ושמעתי שבחלק מההרכבים נוהגים כפי שכתב בחוט שני, [ויש מהאחרונים שכתבו דלא כהחוט שני, ע"י שו"ת גנזי חיים כללי הקים לי אות כ"ט, שו"ת חקקי לב חו"מ סי' נ"ג, שו"ת חיים ושלום ח"א דף ג', שו"ת זרע אברהם חו"מ סי' ג' ולפ"ז בכל אופן שהדבר יאבד יהיה הדבר תלוי לאיזה בי"ד הם ילכו, ולא כמוצאו של שומר האבדה.

ד'. ובדרך אגב, ראיתי מובא מעשה נפלא עם הגר"נ קרליץ זצ"ל, שפעם אחת אברך הלך בשוק ארבעת המינים, כדי לקנות לולב, וראה לולב יפה, שאל את המוכר למחירו, ואמר המוכר שזה עולה מאה שקלים, הוציא הקונה מאתיים שקלים מכיסו, והמוכר אמר שאין לו עודף, הלך הקונה עם הלולב בידו לדוכנים אחרים כדי לפרוט את הכסף, ואכן פרט את הכסף, לאחר שחזר לדוכן הראשון, לא מצא את המוכר, למחרת הגיע שוב כדי לחפשו ולא מצא את המוכר, וכעת עומד שעה אחת לפני כניסת החג, ובא לפני הגר"נ לשאול מה יעשה, ויש לציין שהשואל רצה לצאת יד"ח אף לפי השיטות שקנייה בהקפה לא מועילה, ואמר לו הגר"נ, תחילה נדון מהו מעמדו ההלכתי של הלולב כעת, שהלא אינו גזילה, שהרי לקחת ברשות, אלא הוא אבדה, כיוון שמדובר בחפץ שנמצא אצלך ואינך יודע מי בעליו, וא"כ הדין הוא שאבדה שמאבדת מערכה, מחוייב המוצא למוכרה, וגם כאן הלא לאחר הסוכות הלולב לא יהיה שו"פ, וא"כ מחוייב אתה להעמיד ג' אנשים שישומו את שווי הלולב, ואז תקנה ותזכה לו את הכסף, ותצא בו יד"ח ד' מינים.

תגובות על הנכתב בשבוע שעבר בענין תקנת דמאי לע"ה - ובענין שתיית יין למחלל שבת

שם החזו"א, אמנם עיי"ש בר"ש ולכא' מדויק בהדיא מדבריו דלא כהחזו"א שכתב שם דמיירי כשהגוי אומר ברי לי שלא התחיל להמשך ביד, וצ"ע. [ואמנם לכא' אין ראיה מהר"ש לאסור אף במומר דשם היה גוי גמור ועכשיו נשתנה יהודי ונתגייר והוי כחרי גופי, משא"כ מומר שבאותה שעה שאנו דנים שאוסר אנו דנים אם יהא אסור לו כעת יינו].

מאת ידידי הרה"ג יצחק חיים נוימן שליט"א

א. ראיתי בעבר שאלה זו או בדומה לה בספר של הרב ארן שחיבר על ענין דמאי שם הספר "הקלין שבדמאי" ושם ענה לו כמדומה הרב אפרתי בשם הגר"ש שכיון שהמשגיח לוקח כסף הוא נאמן מדין לא תגזול [כל זה ע"פ הזכרון, וצריך לעיין בפנים].

ב. בין אם זה נכון ובין אם לא, מ"מ כיון שכך דעת הגר"ש מילא פשיטא דשרי לכל בר ישראל לסמוך על דבריו, וממילא גם אם נחלוק על סברת הגר"ש, הרי הסומכים עליו לא גריעי משוגג ופשוט דעדיף טפי וטפי, וממילא הם נאמנים גם ביחס לצדיק הכי גדול, ומותר לו לסמוך עליהם ללא שום חשש, ולכן כשהוא מדקדק לעצמו ומאן דהוא רוצה לסמוך על דקדוקיו אין בזה כל בעיה, שכן הוא סומך אך ורק על אנשים שהולכים ע"פ פסק הגר"ש [נמוכין שגם בהכשרים ברמה נמוכה יותר, סוף סוף ע"פ רוב יש גדול שמתיר לאכול משם, ואין שום חשש לסמוך על האוכל מהם גם לאחר שהשאלה הנ"ל פורסמה באהלי זרעים...].

יש להוסיף שכל הדרגות שמצינו בנאמנות, זה רק מה שקבעו חז"ל שיש חברים ויש שאינם כאלה, אבל בתוך הנאמנים אין כמה דרגות, כך שלא שייך לומר שדרגת מי שסומך על הכשר רגיל, הוא בדיוק כמו המדקדק הכי גדול, כך שמי שאוכל רק אצל המדקדקים הרוויח והרוויח ודו"ק.

לע"נ כתוב מלרה בת סלחה ע"ה

לתגובות והערות ולהצטרפות לקבלת העלון במייל
0556770051 או בטלפון 0556770051 zx0527103930@gmail.com

ניתן לשמוע את השיעורים בקו פלפולא דאורייתא 074-7964884 וכן בקול הלשון תחת השם הרב רפאל סוויד או בטל' 0733718752

השיעור מתקיים מידי יום רביעי בשעה 23:15-23:45 בבית הכנסת הניכי
 דשיבות רח' בירנבוים 12 בני ברק

מאת אחי הרה"ג דוד שליט"א

הבאנו בשבוע שעבר לדמות את השאלה האם תקנת דמאי נתקנה גם לע"ה, לענין האם מותר לאדם מחלל שבת לשתות יין, או שגם עליו נאמר שמדובר ביין נסך, והעירני אחי הרה"ג דוד שליט"א דיש לחלק בין הנדונים, דבתקנת ע"ה, הרי שהוא סומך על אחרים, ואמנם רוב ע"ה מעשרים, אולם חז"ל תיקנו שלא לסמוך על הרוב, משא"כ במחלל שבת בפרהסיא, שכל התקנה הייתה כדי להרחיקו מאיתנו, ואמרת דנפק"מ האם למחלל שבת בפרהסיא מותר להביא יין לחברו שהוא מחלל שבת בפרהסיא, וד"ו מצוי בחתונות של חילונים שהרב מביא את היין לחתן, ולאחמ"כ החתן מביא לכלה, ואם כנים הדברים על הרב למנוע מהחתן להעביר לכלה, שהוא מכשילה בלפנ"ע, [אא"כ נאמר שכל התקנה הייתה להרחיק מחלל שבת ממי שאינו מחלל שבת, ולא להרחיקם זמ"ז], ויש לציין דמש"כ בשבוע שעבר שמותר למחלל שבת בפרהסיא לשתות יין אינו מוסכם לכו"ע, ע"י שו"ת התעוררות תשובה [יו"ד סי' ע"ה סק"ב], ובשבות יצחק [יו"ט עמ' קע"ג, בשם הגר"ש, ויש סתירות בדעת הגר"ש בענין] וכן בקובץ קול התורה [גיליון ע"א עמ' ק"ח] בשם הגר"א"ל שטיינמן זצ"ל שנקטו שאסור למחלל שבת בפרהסיא לשתות יין.

מאת הרה"ג שמריהו [ב"ר רפאל] גריינמן שליט"א

שמעתי מעשה בגר"א וסרמן שנסע לאמריקה ודרש שם ואחר הדרשה ניגש אליו יהודי וביקש שרוצה לשאול שאלה בצד, ושאלתו היתה שבהיות והוא נצרך לחלל שבת לצורך עבודתו, נסתפק האם כשעושה קידוש יהא מותר לו לשתות את היין או שהיין יין נסך, וענהו הגר"א שיהיה וביקש לשאול ביחידות והתבייש לשאול השאלה בפרהסיא הוי אומר שמתבייש בחילול שבת וכבר אינו מחלל שבת בפרהסיא ויינו מותר... [בחוט שני יו"ט בהערות יש סיפור דומה עם הגר"מ אפשטיין].

בענין שיאסור מומר את יינו שהבאתם ע"ז שמועה מהחזו"א הנה יש ע"ז התייחסות מפורשת בחזו"א מחודשת הרבה יותר, בחזו"א [טהרות סי' ח' סק"י] לגבי התוספתא [טהרות פ"ט ה"ד] המובאת בר"ש [פ"ח מ"א] שנחלקו תנאי בע"ה שקיבל עליו נאמנות שאומר שלא טימא את טהרותיו, וכן גוי שנתגייר ואומר שיינו אינו י"נ, אם מותרים לעצמם, וכתב שם החזו"א דלת"ק דמתיר מותר אף בשהגוי נגע ביין אלא שאומר דלא ניסך. וביאר

מצאתי ברורה

גליון מס' 4, פרשת שלח התשפ"ד

המשך פרק ב – חזרה מדבריו הראשונים (ב)

בשבוע הקודם נתבאר שפעמים חזר בו המשנה ברורה ממה שכתב במקום אחר, ועתה יובאו בס"ד כמה מיני חזרות שמצינו בדבריו

אכן בכל לא אין לומר שהיא חזרה אלא לעיתים רחוקות כשאין אפשר ליישב את הסתירה ככלל מסבאר, וכן כשהביא במקום אחר למטה שישם מעיקרה אפילו הכי כתב להדיא דיש לפסוק בדין זה בענין אחר, אבל בעלמא כשיש סתירה בדבריו אין לומר שחזר בו ולפי זה תחיה ההלכה כמו שכתב במקום האחרון, דרוב ככל הסתירות יש ליישבן בדרך אחרת או אף בכמה דרכים, וזמו שנאריך בס"ד לקמן בכללי הסתירות בדבריו.

ובחזרות המשנה ברורה מצינו שתיצור קושיה שהקשה במקום אחר, או שפשוט ספק שנסתפק בו מתחילה, ויש שמעיקרה פסק דין בפשיטות ובמקום אחר הקשה על זה הדין, ופעמים שהוא אף באיתו החלק עצמו, ויש שחזר בו בפירוש דברי אחד מן הפוסקים.¹

גם מצינו, שחזר בו ממה שכתב מתחילה, אבל לא כתב את החזרה בספרו ומשנה ברורה, אלא בספרים אחרים שהפיס אחר כך, או שאמר בעל פה שחזר בו ולא כתב זה בשום ספר.

בשבוע הבא נתחיל בס"ד את פרק ג – מחיקת אריכות דבריו

~ מקורות והוספות ~

לפסוק את סוכת התורה, וכתב דלפלא שלא יזכר לדברי תלמידיו רבינו יונה (ברכות ה) שמשמע שכן, אמנם בסיומן ג"כ בביאור הלכה (רי"ה וס"ה) הביא לדברי חספ"א תנ"ל, וכתב ולענין צ"ע גדול בזה כי, עינין לעיל מה ששבתנו **בסיומן ג"כ בביאור הלכה** בשם תלמידיו רבינו יונה לענין זה שלכאורה מצינו ראה לספ"א, וצ"ע למעשה, ע"כ וצ"ע בבכור הלכה (א"ח ח"א פ"ק ט) שסבב, שהמשנה ברורה בסיומן צ"ט (פ"ה) חזר בו ממה שכתב בסיומן ע' (פ"ה), יע"ש.

ובסיומן ג"כ בביאור הלכה (רי"ה וס"ה), בדין אם לא שמע מהש"ח שאמר בסיני ורק שמע את הקול עונים, לדעת הגון אברהם שם (פ"ה) אינו אמר רק אמן אתוהם, ולדעת האלה רבה בסיומן קל"ט (פ"ה) והדבר החיים יחיד תחנה הקול שער קראת סיח) יענה עמכם ג"כ בידן ח' המבורך לעולם ועד, ובביאור הלכה שם כתב דנראה שיש דגם הפגן אברהם מודה להאליה רבה בזה, ודלא כפי שכתב המשנה ברורה שם (פ"ה) אלה רבה ודח"ח דלא כגון אברהם (ועינין לוח ג"כ בסיומן קל"ט במשנה ברורה (פ"ה)).

אמנם בשער אחר בסיומן קצ"ה (מ"ה) כתב, אף דמגן אברהם (פ"ה) לא משמע כן, הוא אולי לשיטתו בסיומן ג"כ סי' א', אבל כבר פסקו האלה רבה ודח"ח ועוד אחרונים דלא כוותה, עיי"ש במשנה ברורה, ע"כ חזי דחדו בו וביאר בדעת הגון אברהם דפליג על האלה רבה וסייעתו, ודלא כמי"ש בביאור הלכה בסיומן ג"כ באופן אחר בביאור דעתו.

דבספרי קליטת הלכות חזר בו להדיא בשני דברים במשנים, האחד בדין אומן נדה, דבס"ד קצ"ג בשע"ח (מ"ה) כי לוהית, ובלקטת הלכות נחמה כס"ה, ואינו דומה לאשתו נדה כי, אח"כ מצינו כן בס' תפארת ישראל ש"כ, אמנם בספרי"ש ס"ס קצ"ג באר"ח מקיל בזה, ועי"ש בדבריו סתמתי אף במשנים לחק, ולדינא צ"ע, עכ"ל.

והשינוי הוא שם בספרי ספרי קליטת הלכות חזר בו והגיע למוש"ח מתחילה בסיומן ע"כ בבבלי (רי"ה א"ה), בדין קידוש שבוע על יין שישו רע, והובאה תהיה זו בגוף שאלות בדמושים ופוזננים במענין ונש' שחזר בו במשנים במשנים בחיבורים אחרים ולא כתב להדיא שהוא חזרה, ואכ"ל, ועוד נאריך לקמן איזה בענין הסתירות מחיבורים אחרים שסבבו.

והוא בדין הברכה על העלפת שספיק הסעודה, ובסיומן קצ"ז במשנים (פ"ה) כתב לדין ע"ל, ובספר החזק חיים חזיו ופנול (ח"א פ"ה) כי ע"ש עדות חזונו הגרמ"ש בן גוף שאח"כ שם של לבד, כפי שחזקו בשנים כמגנין הסעודה, וכן בשו"ת הרשב"ת והרמב"ם (ח"א פ"ה) שם, כתב, אבל שאלנו עזרה נאמנה הלאה למעשה, שבדקונו חזר בו ובעצמו לא ביד על קפסרתו, ע"כ ונבאחות רבינו (א"ח ח"א פ"ה) כי בענין אחר קצת, שאמר שהיה נחמ"ש שפריך לבד, אבל נראה שהוא עצמו לא ביד, ואפשר שהיה אצלו מחזירים בזה"מ מחמת הסעודה.

1 והוא בסיומן רכ"ז בשער הציון (א"ח) שחזר בו ממה שהקשה בסיומן פ"ו במשנה ברורה (פ"ה) על דברי האלה רבה שם (פ"ה), וכמו שהבאנו בדבריו לעיל (כספות הקודם).

2 ובסיומן ג"ה במשנה ברורה (פ"ה) הביא חספ"א שם (א"ח פ"ה) דנסתפק בדין יטן אם מצטרף לקריאת התורה, ובסיומן קמ"ז בביאור הלכה (רי"ה וס"ה) כתב, ומה באמת נפשוט ספיקא דפרי מגדים שהבאתי לעיל במשנה ברורה סיומן ג"ה סק"א, שנסתפק לענין קריאת התורה אם יטן מחני, ומדבריו בעל סק"א (כספות הקודם).

3 ובסיומן ג"ה במשנה ברורה (פ"ה) שכתב, אבל מברמלית לרשות היחיד או לרשות הדיכס כי אינו מועיל זה, ט"ז (פ"ה) ושאר אחרונים. ובסיומן ש"ט בביאור הלכה (רי"ה וס"ה) כתב, ומה מדבריו מהוספות (עיונין לה ר"ה וס"ה) משמע כי, וקשה דבסיומן רס"ו כתב שם ה"ט"ז ומה אחרונים, וכמו שהעתיק שם במשנה ברורה, דאיתו מותר כי, וצריך עיון, ע"כ, והיינו להניח בסיומן שמי"ט בצורך עיון מה דהיה פשיטא ליה בסיומן רע"ז בשם ה"ט"ז ושאר אחרונים. ועוד חזר בו, ובסיומן רס"ו במשנה ברורה (פ"ה) הביא מלוג'א בענין אחד ולא הכריע להדיא, ואולי בסיומן ש"ט"ז בשער הציון (א"ח) צ"ע למה שהביא בסיומן רס"ו דיש מחמירין, וכמה לתמוה על דעה זו, ובמשנה ברורה שם בפנים (פ"ה) לא הביא אלא להדעה המתרת, יע"ש.

וכן בביאור הלכה בסיומן ס"ה (רי"ה וס"ה) פסק בפשיטות כהגון אברהם בסיומן קצ"ח (פ"ה) שכתב שאם שהה בבתים המזון **אצלו** בין ביניה לברכה צריך לחזור לראש [אם שהה באונס כדי לגמור את כולו], וכן צ"ע לדברי הגון אברהם בביאור הלכה בסיומן ק"ד (רי"ה וס"ה), אמנם בסיומן קצ"ג בביאור הלכה (רי"ה וס"ה) הביא למה שהעתיק בביאור הלכה בסיומן קצ"ה וז"ל, וכתב אך עתה שחזר בראש אחריו חיפוש בספרים התבוננתי דגם לא לאו מילתא דפסיקתא חזי כי, והביא ממה פוסקים דלא ס"ל כן, ובפנות הלכות (ח"א פ"ה) וסיומן קצ"ח (רי"ה וס"ה) דהיינו דפסיקתו שם שלא חזר, ודלא כהגון אברהם.

ובסיומן ע"ז במשנה ברורה (פ"ה) כתב, ומכל מקום מותר לומר לאינו יחידית לתקן את העירובי חטא כדן שלא יבארו ריבון ליד משה"כ, חזי דאם (ח"ב כ"ה כ"ה) בשם הפנים מאירות (ח"א פ"ה) כי ובסיומן ש"ס בביאור הלכה (רי"ה וס"ה) כתב, עינין סיומן רע"ז סק"ב"ה מה שכתבנו במשנה ברורה בדין חזיו אדם, וז"ל בתי"ש (פ"ה) ומחש"ש (פ"ה), ואף שבעוד בתורה מהותי חזיו מיד לא משמע כן, ש"ש על שמו"ל חלק על כל האחרונים, אכן רק בפסקי חזקל וזכר אנדר"מ קלישר ע"י עניבה מה טוב, מחצית השקל, ע"כ, והיינו שלא חזר בסיומן ש"ס"ב כי"כ בפשיטות מה שהחזיר מעיקרה בסיומן רע"ז.

4 עינין סיומן ג"כ בביאור הלכה (רי"ה וס"ה) שהביא לדברי הפמ"ג בסיומן ג"כ (מפ"ה) (פ"ה) פסק, דאם רוצה לומר לבד בפירוש בברכת אהבה רבה שלא

שואלים ודורשים בהלכות בל תלין

לע"נ הבחור יצחק דוב ז"ל בן הר"ר משה ארי' הלוי במברגר שליט"א

דיני בל תלין הנלמד בדף היומי – בבא מציעא דף קז

- א. מצות עשה מן התורה לשלם שכר פועל באותו יום, והעובר על זה הרי הוא מבטל מ"ע ועובר בלאו. וכמו שכתוב בתורה [פ' קדושים יט יג] "לא תלין פעלת שכיר אתך עד בקר". עוד כתוב [פ' כי תצא כד טו] "ביומו תתן שכרו ולא תבוא עליו השמש". ובזה"ק מאוד החמירו בזה [עי' חפץ חיים בהקדמה לפרק ט בספר אהבת חסד, ועי' תשובות והנהגות ג תע] בענין מחילה, דהרבה פעמים הפועל מוותר לבעה"ב עד זמן מאוחר יותר, ולבו בל עמו, וכבר ממתין ומחכה להכסף!! ועי' אלשיך הקדוש פרשת קדושים שכ': כשישוב הפועל לביתו וריקם, ואין לבני ביתו לחם לאכול, האשה וילדיה תשאנה בבכי, "ארוך האיש שעשית עמו מלאכה וריקם שלחך" ר"ל]
- ב. יש איסור בל תלין אפי' בפועל עשיר (ספרי פרשת כי תצא) ובפועל עני הקב"ה ממחר ליפרע יותר (ספרי שם)
- ג. אף שאין מברכים על מצוה זו, צריך שידע בשעה שמשלם שמקיים מצות עשה (ספר הצדיק ר' שלמה עמ' מו בשם החפץ חיים זיע"א) ומצוה זו היא מהדברים העומדים ברומזו של עולם (חפץ חיים בהקדמה לאהבת חסד שם)
- ד. מצוה זו [וכן הלאו] שייך גם בפועל שאינו שומר תורה ומצוות (אילת השחר ויקרא יט יג. ועי"ש שמסתפק בפועל שיצא מכלל עמיתך. ועי' שך יו"ד קנט ד שמחמיר גבי רבית. ועי' חזו"א או"ח פז יד שחילונים כתינוקות שנשבו. ובזמננו כתבו הפוסקים שיש להחמיר. ובפועל "גוי" כ' הרמב"ם [סה"מ ר] והחינוך [מצוה רל] שיש מצוה של ביומו, אמנם א"צ להחמיר בזה כי השו"ע לא הביאו-כ"כ באשרי האיש מהגר"ש"א)
- ה. פועל שעובד אצלו יום שלם, יש לבעה"ב זמן לשלם שכר עבודתו כל הלילה עד עמוד השחר. ואם לא שילם עד עמוד השחר, עובר בלאו ד"לא תלין". וכן פועל שעובד אצלו כל הלילה, יש לבעה"ב זמן לשלם שכר עבודתו כל היום, ואם לא שילם לו עד סוף היום, עובר על הלאו של "לא תבוא עליו השמש" (שו"ע חו"מ שלט ג, ח"ח אהבת חסד ח"א פ"ט) וצריך לזוהר לשלם לו עד שקיעת החמה, לחוש להשיטות שאחר שקיעה הוא כבר לילה. ואם לא שילם עד שקיעת החמה, עכ"פ יזהר לשלם עד צאה"כ, לחוש להשיטות שעד צאה"כ הוה עדיין יום (חפץ חיים שם, ביאור"ל סי' רסא)
- ו. הדין הנ"ל הוא דוקא בפועל שעובד ליום שלם. אבל אם עובד רק חלק מהיום, צריך לשלם עד סוף היום, דהיינו עד שקיעה. וכן פועל שעובד רק חלק מהלילה, צריך לשלם שכר עבודתו עד עמוד השחר (רמ"א חו"מ שם)
- ז. אף אלו שסומכים על שקיעה דר"ת, באיסור מה"ת כתבו הפוסקים לא להקל בזה (ביאור"ל רסא שם, מנח"א ח"א סי' כג)
- ח. פועל שגמר עבודתו בין שקיעה לצאת הכוכבים, ימחר לשלם שכר עבודתו לפני צאה"כ, דכיון שדינים אלו הם מדאורייתא, צריך לחשוש להשיטות שדין "יום" הוא עד צאה"כ, ונמצא שכבר גמר עבודתו ביום, וצריך לשלם עד סוף היום שהוא צאה"כ (ח"ח אהבת חסד שם סעי' ב) ואם לא שילם לפני צאה"כ, עכ"פ ימחר לשלם עד עמוד השחר, כדי לחשוש להשיטות שאחר שקיעה הוא לילה, ואז יש לו לשלם עד עמוד השחר (חפץ חיים שם בנתיב החסד ס"ק ח)
- ט. אם הבעה"ב נמצא בחוץ לארץ [במקום שהשקיעה יותר מאוחר מהשקיעה של א"י] והפועל נמצא בא"י, י"א שצריך לשלם לפי המקום שהפועל נמצא, דהיינו השקיעה של א"י, ואם לא שילם עובר בבל תלין (שבט הלוי ז רלב) וי"א שלא מסתבר שעובר הבעה"ב בבל תלין, כיון שאצלו עדיין יום, אבל מ"מ יש להחמיר (משפט שלמה מהגר"ח קניבסקי)
- י. שכר פועל לשבוע או חודש, אם גמר עבודתו ביום, ישלם עד סוף היום. ואם גמר עבודתו בלילה, ישלם עד עמוד השחר (שו"ע שם)
- יא. דוגמאות של שכר או פועל לשעות, שצריך לשלם עד סוף היום או עד סוף הלילה, הוא כגון, ביבי סיטר, עוזרת, בעל מלאכה לחיקונים, הובלות, עובד נקיון, נהג מונית, כורך ספרים, מורה או רבי לפי שעות. דוגמאות לשכר חודש הוא כגון, מטפלת, גנת פרטי, שכירות בית, מורה או רבי חודשי.
- יב. שכיר חודש [כגון מטפלת או רבי פרטי], יש לזוהר לשלם לפני סוף החודש. ואם משלם רק בא' של חודש הבא, עובר בבל תלין. ואם זמן התשלום הוא תמיד בא' לחודש הבאה, יש בל תלין בסוף יום זה, דכיון דנהגו כן, תאריך זה נחשב לגמר השכירות (פסקי הגר"י ישראלזון מהגר"ש אלישיב) וכן אם קבעו לשלם מגמר החודש עד עשירי לחודש, יש בל תלין (שם) וי"א דבשכיר חודש אם זמן התשלום הוא בא' דחודש הבאה, אין איסור בל תלין (שמעתי מהגרצ"א פרידמן)
- יג. אם יש ב' ימים ר"ח, יום א' של ר"ח שייך לחודש שעבר, ויכול לשלם עד יום ב' של ר"ח (שו"ע או"ח תכז)
- יד. אם חל ר"ח בשבת, והמטפלת אינה עובדת ביום שישי, סוף עבודה של החודש הוא יום ה', וצריך לשלם עד שקיעה של יום ה' (חוט שני מילי דנזקין עמ' שכז) ואם התנה עם המטפלת שמשלם בר"ח, אינו חייב לשלם לפני שבת (שם)
- טו. דינים אלו הם בין ששכר אדם, בין ששכר כלים, בין ששכר בהמה [כגון ששכר רכב או אופניים] (שו"ע שם סעי' א)
- טז. בשכירות קרקע נחלקו הפוסקים האם יש לאו דלא תלין. ובביאור הגר"א כ' להחמיר. וכן מחמיר בזה בחפץ חיים שם, ע"פ תורת כהנים. ועל פי זה כ' הח"ח שם, דבשכירות בתים בודאי יש להחמיר ולשלם בזמן, כיון דיש צד בפוסקים

שהוא דומה למטלטלין, [כיון שהוא תלוש ולבסוף חיברו] (חפץ חיים באהבת חסד שם סעי' ה. וכן פסק בקצוה"ח שלט א, שבבית עובר בבל תלין. ואם הדירה מרוהטת, הרי שוכר גם את המטלטלין, וגבי זה בודאי יש איסור בל תלין)

יז. בשכירות בתים, אם הדרך לשלם להמשכיר עבור חודש הבא, נמצא דהתשלום הוא עבור קנין ההשתמשות, ואין כאן בל תלין. ועובר דוקא כשמשלם עבור חודש שעבר (אבנה ישפה ב קיח בשם הגר"ש אלישיב)

יח. גם בשכירות חדר במלון, או שכירת צימר יש מצות עשה של ביומו תתן שכרו, ואם לא שילם בזמן עובר בבל תלין. ובדרך כלל במקומות אלו משלמים מראש, ונמצא שאין בל תלין ואין מ"ע של ביומו, כי "אין לשכירות אלא לבסוף". ואפשר לבקש להשאיר קצת מהתשלום עד הסוף, כדי לקיים את המצוה. ואם משלם במלון גם עבור האוכל, אינו עובר בבל תלין (אחרונים ע"פ קצוה"ח ורע"א בסי' שלט בשם מוהר"א ששון – מובא להלן) וכן השוכר אולם שמחות עם קייטרינג, כיון שמשלם גם עבור האוכל, אינו עובר בבל תלין. אבל אם שוכר אולם בלבד, יזהר לשלם בזמן כדי לא לעבור בבל תלין. וכן אם משלם על האולם בנפרד ועל האוכל בנפרד, יש בל תלין (אחרונים ע"פ הנ"ל)

יט. מי שמזמין מ"סופר סת"ם" לכתוב לו מזוזה וכדומה, אין בו איסור בל תלין, כיון שהתשלום הוא גם עבור הקלף והדיו, ולא רק עבור העבודה לבד, והוא כמו מכירה (קצוה"ח ורע"א ופת"ש חו"מ סי' שלט בשם מוהר"א ששון) וכן בכל דבר שמזמינים מפועל, והחומרים שייכים להפועל, כגון תריסים חדשים או מזגן חדש וכדומה, אין בו איסור בל תלין, כיון דהוא כמו מכירה. וכיון שאין איסור בל תלין, אין גם מצות עשה של ביומו תתן שכרו (שמעתי מהגרמ"מ לובין)

כ. אמנם, המזמין "נגר" לביתו לתיקונים, אע"פ שהברגים ומסמרים שייכים להנגר, אינו דומה להנ"ל, ויש בו איסור בל תלין, כיון שדמי הברגים בטלים במחיר העבודה, והתשלום הוא עבור העבודה בלבד (ערוה"ש שלט ז. עי"ש בערוה"ש, בדבריים קטנים, כגון חוטים של חייט או תופרת, בודאי יש בל תלין, כיון דעיקר הבגד שייך לבעה"ב, והתשלום הוא עבור העבודה. אמנם מי שמזמין בגד מחייט או תופרת, והבד שייך להתופרת, אין איסור בל תלין, כיון דהתשלום הוא גם עבור הבד, והוא כמו מכירה. אמנם אם קובע מחיר נפרד להבד ומחיר נפרד עבור העבודה, יש איסור בל תלין)

כא. בנהג מונית, אע"פ שהנהג מוציא כסף על הדלק, התשלום הוא עבור העבודה בלבד, ויש בו איסור בל תלין (מנחת צבי, משפט שלמה. והסביר לי מו"ח הגרנ"י שטרן שליט"א, דהרי סברת הקצות הוא דהוא כמו מכירה, וזה שייך רק בדבר שמקבלים, כמו מזוזה, דאז שייך לומר דהוא כמו מכירה, אבל "דלק" לא מקבל, ולא שייך לומר דהוא כמו מכירה)

כב. "קלדנית", י"א דאף דהנייר שייך להקלדנית, אפ"ה אינו דומה לסופר סת"ם, דכל התשלום הוא עבור העבודה, ודמי הנייר בטל בהתשלום, ודומה להערוה"ש הנ"ל גבי נגר, ויש איסור בל תלין (שמעתי מהגרמ"מ לובין. ושמעתי שיש מורים שגם קלדנית הוה כסופר סת"ם, ואין בהם איסור בל תלין) אמנם אם מעבירה החומר באונקי או מייל, פשוט שיש איסור בל תלין.

כג. המזמין טכנאי לתקן מכונת כביסה, אם תובע בנפרד עבור החלקים החדשים, ובנפרד עבור העבודה, יש איסור בל תלין על חלק תשלום העבודה. אבל אם כולל הכל ביחד, אין בו איסור בל תלין (אחרונים ע"פ מוהר"א ששון הנ"ל)

כד. רופא שיניים שעשה כתרים או שיניים תותבות, יש מסתפקים בזה האם דומה להקצות הנ"ל והוא מכירה, ואין איסור בל תלין, או כיון דהחומרים מתאימים רק לו, אולי בזה אינו דומה למכירה, ויש בל תלין (חשוךי חמד ב"מ עמ' תקלא)

כה. י"א שראש כולל חייב לשלם לאברך בזמן, ואם אינו משלם עובר בבל תלין (פתחי חושן בשם כמה אחרונים) וי"א שאין בל תלין במילגה של אברכים, דהרי אסור לקחת כסף עבור לימוד, אלא הוא שכר בטלה, ועל שכר בטלה אין בל תלין. וכן הדין בר"מ בישיבה או מלמד לגדולים, דאין בל תלין כיון דהוי שכר בטלה (ישא יוסף ח"ו חו"מ סי' סא מהגר"ש אלישיב, פסקי הגר"י ישראלזון מהגר"ש. ועי"ש בישא יוסף מה שדן לפי החזו"א ב"ק סי' כג דגם בשכר בטלה יש בל תלין. ועי' פעולת שכיר בשם הגר"נ קרליץ, שראש הכולל בכלל לא מתחייב, רק אם יהי' לו כסף אז משלם, ואין כאן בל תלין כלל)

כו. "שדכן" י"א שאין בל תלין, כיון שהוא כמו יורד, דהרי לא ביקשו ממנו לעשות את השידוך (הגר"י זילברשטיין בחוברת בית דוד [תש"ס] מהגר"ש אלישיב. ועי' פת"ש פט ב, גר"א פז בשם מהר"ם. אמנם חייב לשלם בזמן משום "אל תאמר" המובא להלן) אמנם אם ביקשו מהשדכן לעשות את השידוך, אז בודאי יש בל תלין. והעירו, דהרי לא יתכן שלא יבקש איזה פעולה מהשדכן באמצע, וא"כ מיד נהפך לפועל (וכ"כ בלהורות נתן ב קכב. וביותר כ' בשו"ת פנים מאירות [ב סג] שבשדכן תמיד מתרצה לשלם כפועל, אפי' אם לא ביקש ממנו לעשות את השידוך) וי"א שיש בל תלין בשדכן (מים חיים 124 בשם הגר"נ קרליץ, וכן כתב לי הגר"ח קניבסקי) והחייב חל אחר שבירת הצלחת, ועובר בבל תלין בסוף העונה של שבירת הצלחת (מים חיים 124 בשם הגר"נ קרליץ) [ונפק"מ למעשה באופן שיש "מציע", ויש גם שדכן שעושה את כל העבודה, דהמנהג הוא שה"מציע" מקבל שליש מהכסף, דע"ז בודאי אין בל תלין, דהרי רק הציע את השידוך, ולא עשה שום פעולה אחר, והוא כמו יורד]

כז. "מוהל" שנוהג לקחת כסף, יש לשלם לפני שקיעה (דיני ת"ב מהגר"ש דבליצקי עמ' נב) ויש להסתפק כשעושה ברית מילה בשבת, האין מקיימים את המצוה של ביומו תתן שכרו (הגר"ש דבליצקי שם. ועי' להלן גבי יום שישי)

כח. אין הבעה"ב עובר בבל תלין אא"כ שכר את הפועל בעצמו, אבל אם שכר ע"י שליח אינו עובר (שו"ע שלט ז. והטעם עי' תוס' ר"ד ב"מ קי דע"י שליח לא חושב הפועל שיקבל ביומו) ואם הפועל אינו יודע שהשליח לא הוה בעה"ב, צריך השליח לומר להפועל שהבעה"ב ישלם, דאם לא יאמר הכי, השליח עובר בבל תלין. אבל אם הפועל יודע שהשליח לא הוה הבעה"ב, אינו צריך לומר כלום, ואינו עובר בבל תלין (רמ"א שם) ואף כשאינו עובר בבל תלין, עדיין עובר בלאו מדברי קבלה "אל תאמר" וכו' (שם)

כט. גם כששכר את הפועל ע"י משרתו, נקרא ע"י שליח, ואינו עובר בבל תלין (ח"ח נתיב החסד פ"י אות ח) ואם האשה שכר פועל בשביל בעלה, היא עוברת בבל תלין, כיון שסתם אשה בזמנינו נושאות ונותנות בתוך הבית (חפץ חיים שם סעי' ד) וי"א שגם הבעל עובר בבל תלין, כיון דאשתו כגופו ואין פטור של שליח (ערוה"ש שלט ט) ויש מסתפקים בזה (חפץ חיים שם אות י, שבט הלוי ז רלב. ע"ש בשבט הלוי דמסתפק ע"פ טעם של התוס' ר"ד, דבשוכר ע"י שליח, הפועל לא חושב שיקבל השכר בזמן, וזה הספק באשה, דשם אולי סמכא דעתיה שיקבל בזמן, וכן להלן גבי בניו הגדולים שנושאים ונותנים בבית).

ל. בבניו ובנותיו ששכרו פועלים עבור אביהם, נקרא ע"י שליח (ערוה"ש שלט) ובבניו הגדולים יש מסתפקים (שבח"ל ז רלב).

לא. אפטרופוס שהזמין פועל ליתומים, עובר בבל תלין (חפץ חיים שם) ו"מנחל עבודה" הוא כאפטרופוס (פתחי חושן).

לב. הזמין תור לרופא דרך המזכירה, אין פטור של שליח, ויש איסור בל תלין. וכן אם הזמין ע"י השארת הודעה בטלפון, יש איסור בל תלין (אשרי האיש מהגר"ש אלישיב, שו"ת תשורת שי ח"ב סי' פו).

לג. אחד הדיירים בבנין ששכר עובר נקיון להחדר מדריגות בשליחות כל הבנין, אלו שעשו אותו שליח אינם עוברים בבל תלין [כיון שהם לא שכרו אותו], וגם זה ששכר אותו אינו עובר, כיון שמעורב כאן כסף של אלו שאינם עוברים בבל תלין (שבט הלוי ד רכב).

לד. גבאי ביהכ"נ או גזבר צדקה ששכר פועל, י"א שאינו עובר בבל תלין, כיון דאינו בעל הממוין (משנת ר' אהרן ח"ב סי' עג) לה. גם בפועל "קטן" שייך דינים אלו. ולכן יש לזהר כשמבקשים מקטן לעשות לו פעולה או שליחות, ומבטיח לו משהו על זה, צריך לשלם בזמן עד סוף היום או עד סוף הלילה (חפץ חיים שם סעי' ה ובהגה' וע"ש בח"ח שכ' "וראיתי אנשים שמשמטין בקטן וכו' ומבטיחין להם שיתנו להם וכו' ולבסוף לא יתנו להם כלום, ושלא כדון עבדי וכו'") וכן הדין בילדה ביבי סיטר קטנה) וי"א שעוברים גם בפחות משהו פרוטה (ח"ח פ"ט ס"ג, שיעורי הגר"ש אלישיב ב"מ דף קיא ע"ב מהראשונים-ע"י שטמ"ק בשם הראב"ד, ריטב"א, מאירי) ונפק"מ כשהבטיח לילד סוכריה וכדומה (כך מובא מהגר"ח קניבסקי דגם במתק עוברים) וי"א דממתק לא נקרא שכר פעולה ואין בל תלין (הגר"י שוב מהגר"ש אלישיב).

לו. אין הבעה"ב עובר משום בל תלין אא"כ יש לו כסף, אבל אם אין לו כסף, אינו עובר (שו"ע חו"מ שלט י) אמנם אם יכול ללות כסף, צריך ללות כדי לשלם בזמן (ח"י"א בספר זכרו תורת משה, ח"ח שם סעי' ז. וע"ש שכ' דאם הפועל עני, בודאי צריך לעשות כן) ואם נשאר לו קצת כסף למוזון, י"א שאינו חייב לתת להפועל, ויכול לקנות בזה כדי מוזונו (הגר"י זילברשטיין. וע"י חוסן יוסף להגר"י ענגיל אות קטו).

לז. אם יש לו פקדון אצל אחר, או הלוואה שייכול לגבות, נקרא שיש לו מעות, וצריך לגבות אותם (חפץ חיים שם).

לח. יכול לתת גם צ'ק, ושוב אינו עובר בבל תלין, וי"א דגם מקיים מ"ע של ביומו תתן שכרו (תשוה"נ ח"א סי' תתצט) וי"א דאינו עובר על בל תלין, אבל אינו מקיים מ"ע של ביומו תתן שכרו כל זמן שהשכיר לא פדה את הצ'ק (אשרי האיש מהגר"ש אלישיב, חוט שני מהגר"נ קרליץ. וע"ש בחוט שני שכ' עצה טובה, שיכתוב צ'ק על כל הסכום פחות פרוטה, וישלם פרוטה. וע"ש באשרי האיש דאם הפועל מסכים הוי אצלו כמזומן וקיים מצוות ביומו. וע"ש דצ'ק שחזר לא קיים המצוה).

לט. י"א שבצ'ק דחוי עובר בבל תלין ומבטל מ"ע (תשובות והנהגות שם) וי"א שמקיים המצוה גם בצ'ק דחוי (הלנת שכר בשם הגרצ"פ פרנק. וע"י אשרי האיש מהגר"ש"א דדוקא אם יכול לפדותו מיד בלי עמלה, מקיים המצוה. ואם הפועל מסכים, גם מקיים).

מ. אם חייב לשלם דבר מועט לפועל [כגון 5 ש"ח] ויש לו רק שטר של 200 ש"ח, חייב לפורטו כדי לשלם בזמן, ואע"פ שיגרום לו קצת נזק בזה (חפץ חיים שם הערה כא).

מא. י"א דחברת חשמל וטלפון, השימוש בחוטים וכלים שלהם הוי שכירות כלים, ויש ע"ז בל תלין (אשרי האיש מהגר"ש"א).

מב. אם שכר שני פועלים, ויש לו כסף רק לאחד, יחלק את הסכום לשניהם, ואז אינו עובר על בל תלין (ח"ח שם סעי' ח).

מג. אם שכר שני פועלים אחד עני ואחד עשיר, העני קודם (חפץ חיים שם פרק י סעי' ח) ואפי' אם תבעו העשיר לפני העני, מ"מ העני קודם (שם סעי' י) ואם חילק מחצה לעשיר ומחצה לעני עובר בבל תלין (שיעורי הגר"ש אלישיב ב"מ דף קיא).

מד. אם אחד עני ואחד אביון, ויש לו סכום רק לאחד בנתיים, העני קודם, כיון דאביון רגיל לבושה (חפץ חיים שם) ועשיר אביון, האביון קודם (שם) ואין דין "קרוב קרוב קודם" בתשלום עבודה, דדוקא בצדקה אמרי' הכי (שם סעי' ט).

מה. אם שכר שני פועלים, ועל אחד מהם כבר עבר על בל תלין, ועל השני עדיין לא עבר, צריך להקדים ולשלם קודם להשני כדי לא לעבור על בל תלין. ואפשר אפי' אם הראשון עני והשני עשיר, העשיר קודם (חפץ חיים שם פ"י סעי' יא).

מו. אחר שהפועל גמר את העבודה, יזהר בעה"ב לא להוציא את כספו לפני שישלם להפועל, כיון דהגיע זמן תשלום. וכל שכן אם כבר תבע אותו, דאז בודאי אסור להוציא את כספו לדבר אחר, ועובר משום "ביומו תתן שכרו" (חפץ חיים שם פ"ט סעי' ט. וע"ש בהערה כה שמביא ראייה מהריטב"א דאם מוציא ממונו עובר גם על הלאו דלא תלין) ומוסיף החפץ חיים שם "וראו לכל בן דעת לשמור עצמו מזה [לא להוציא את כספו לפני שמשלם להפועל] אפי' קודם שנשלם פעולת השכיר". וכ"כ בספר החינוך [מצוה תקפח] "מכל מקום ראוי לכל בן דעת להיות חספ בידו טרם ישכור הפועלים".

מז. צריך לשלם לפועל את כל מה שמגיע לו, ואם לא שילם הכל עובר בבל תלין על המקצת שלא שילם. וכן אם יש לו קצת כסף, צריך לשלם מה שיש לו, ואם לא שילם עובר בבל תלין, דכל פרוטה הוא חיוב בפנ"ע (ח"ח פ"ט י ובהע' כח).

מח. בן גדול שעובר, צריך לשלם לו ועובר בבל תלין אע"פ שסמוך על שולחן אביו. אבל בן קטן יכול לשלם או לו או לאביו (וישמע משה מהגר"ש אלישיב).

מט. אינו עובר בבל תלין אא"כ תבע הפועל את הכסף, אבל אם לא תבע, אינו עובר (שו"ע חו"מ שלט י, חפץ חיים שם פ"ט יא) אבל אם הפועל בא אל הבעה"ב אחר שגמר מלאכתו [ואינו תובע מחמת בושה] הרי הוא כאילו תבעו מפורש, ועובר בבל תלין (שם בהערה כט ע"פ תורת כהנים) ומצוי בילדה "ביבי סיטר", שמתביישת לבקש כסף, דבכגון זה הוה כאילו תבעה (מראה דבר ח"א סי' מג) והחכם עיניו בראשו, כשיש ביבי סיטר, ויודע שיחזור מאוחר, יש להכין כסף לפני זה.

נ. י"א דאף אם לא תבעו הפועל [ולא בא אל בעה"ב לאחר שגמר מלאכתו], מ"מ יזהר לשלם בזמן, אע"פ שאינו עובר בבל תלין (שער המשפט מובא בפתחי תשובה אות ז. וטעמו כיון דיש לחוש להאחרונים שאף שאין איסור בל תלין מ"מ איסור יש) ולפי"ז, אף כשלא תבעו, יש להפועל למחול לבעה"ב בסוף היום, כדי לא להכשילו באיסור (אחרונים)

נא. גם אם הפועל תבע את בעה"ב ע"י שליח, עובר בבל תלין (רע"א חו"מ שלט י, ערוה"ש יב, שבט הלוי ח"ז רלג) וי"א שע"י שליח אינו עובר (הלכות קטנות ח"ב לא לב) ואם השליח הוא קטן אינו עובר, כיון דקטן לאו בר שליחות (כסף הקדשים)

נב. אם הבעה"ב מודיע להפועל שיש לו את הכסף ורצוה לשלם לו, אינו עובר בבל תלין אע"פ שלא מביא לו את זה לביתו, דלא מצינו אצל פועל שצריך הבעה"ב להביא את הכסף לבית הפועל (חפץ חיים שם, ובהערה לא)

נג. אינו עובר על בל תלין אלא פעם הראשון שעבר את זמן פרעון, אבל אחר שעבר זמן ראשון, אינו עובר עליו שוב. וכן אם בפעם הראשון לא עבר על בל תלין [כגון דלא תבעו], שוב אינו עובר עליו (שו"ע חו"מ שלט ח, חפץ חיים שם פ"ט סעי' יב ובהערה לה) אמנם חייב לתת לו מיד משום לאו דדבריהם "אל תאמר לרעהך לך ושוב" (משלי ג כח) (שו"ע שם) ובאיסור זה עובר בכל רגע ורגע שמדחה אותם (מאירי ב"מ קי, ערוה"ש שלט י) ובת"ח עובר גם בחילול ה' (ביאור"ל רמב)

נד. פועל שמכיר את בעה"ב, שאין אצלו כסף לשלם עד יום מסוים, ואינו רגיל לשלם עד היום הזה, אינו עובר על בל תלין (שו"ע שם סעי' ט) ואפי' אם תבעו מיד, אינו עובר (סמ"ע שם סק"ז) ואחר היום המסוים שרגיל לשלם, אם לא שילם עובר על לאו דדבריהם הנ"ל, אבל אינו עובר על בל תלין, כיון שעבר כבר זמן פרעון הראשון, וכנ"ל (שו"ע שם)

נה. בעה"ב שנוהג שאינו משלם עד שעושה חשבון עם הפועלים, אינו עובר על בל תלין, כיון דמתחילה נתרצה הפועל לזה (רמ"א שם סעי' ט) ואפי' תבעו מיד אינו עובר (סמ"ע סק"ח) ולכן מעסיק הנוהג לשלם רק בעשירי לחודש, כי צריך לבדוק את השעות והסכום שכ"א צריך לקבל, והדבר מוסכם על הצדדים, אין בזה משום בל תלין ואין בו ביטול עשה של ביומו תתן שכרו (ישא יוסף ח"ו חו"מ סי' סב מהגר"ש אלישיב) אמנם אם המנהג לשלם קצת עד שיעשו חשבון, חייב לתת לו מיד (חפץ חיים שם)

נו. מי ששכר פועל, ואמר הבעה"ב להפועל שיקבל את שכרו מאוחר, ונתרצו לזה הפועל וה"משלם", אין השוכר עובר בבל תלין (שו"ע שלט י) וגם ה"משלם" אינו עובר, כיון שלא שכר אותו (שו"ע הרב שכירות סט"ו)

נז. הפועל יכול לחזור בו ולומר שאינו רוצה לקבל את הכסף מה"משלם". ואז יש לבעה"ב איסור בל תלין (שו"ע שלט י, קכו ב) וי"א שיכול לחזור בו אפי' בלי דעת ה"משלם" (סמ"ע שם סק"א, קצוה"ח סק"ו, נתיב"מ סק"ג, לבוש סעי' י) וי"א שכל זמן שה"משלם" לא חזר בו, אינו יכול לתבוע כסף מבעה"ב (ש"ך חו"מ קכו טו, אורים ותומים סק"ה) והח"ח פוסק כהסמ"ע, שיכול לחזור בו אפי' בלי דעת ה"משלם" (חפץ חיים אה"ח פ"י סעי' ו) אבל אם הפועל פטרו לבעה"ב לגמרי, כגון שאמר בהדיא "אני פוטרך בכל גזוני", אז כבר אינו יכול לחזור בו. אבל אם אמר הפועל "אני פוטרך אם יתן השולחני", יכול לחזור בו ולתבוע מבעה"ב (חפץ חיים שם)

נח. נתן חפץ לאומן לתקן [כגון בגד לתופרת], כל זמן שהחפץ בידו אינו עובר בלאו. וכשמחזיר את החפץ לבעה"ב, אם החזיר ביום, עובר על הלאו בסוף היום, ואם החזיר בלילה, עובר בעמוד השחר (שו"ע שם סעי' ו) ואפי' אם אמר האומן לבעה"ב שגמר העבודה ויכול לבוא לקחת את החפץ, אינו עובר עליו כל זמן שהוא ביד האומן (ח"ח שם פרק י)

נט. נתן לתופרת כמה חליפות לתיקון, אם קבע מחיר לכל חליפה וחליפה, כשלוקח אחד מהם עובר באותו יום בבל תלין. אבל אם קבע מחיר לכולם ביחד, אינו עובר עד שגמר כל העבודה (אחרונים ע"פ קצוה"ח סק"ד ונתיב"מ סק"ה)

ס. יכול להתנות עם הפועל מתחילה, שיתרצה הפועל שלא ישלם לו מיד, ואינו נקרא מתנה על מה שכ' בתורה. אבל אם אמר סתם "ע"מ שלא יהי' בזה בל תלין", אינו מועיל, כיון דמתנה ע"מ שכ' בתורה (חפץ חיים שם פ"י הערה כד)

סא. יש מסתפקים אם יכול לסמוך על שליח לשלם עבורו שכר פועל בזמן, כיון דבדאורייתא לא אמרי' חזקה שליח עושה שליחותו (פמ"ג, מובא בחפץ חיים שם פ"י הערה כה)

סב. שכירות אינה משתלמת אלא לבסוף (ב"מ סה, תוס' קידושין מח ע"א, לבוש חו"מ שלט ג) לכן מי שמשלם מראש, אין בזה מצוות ביומו תתן שכרו, כי אין עדיין חיוב (פסקי הגר"י ישראלזון מהגר"ש אלישיב, וכ"ה בוישמע משה מהגר"ש, הלנת שכר מהגר"י זילברשטיין. ולכן י"א שמי שנוסע במונית, ישתדל לשלם בסוף, או לפחות כשהגיע לתחנה ראשונה שלו, כדי לקיים מצוות ביומו. וכן מובא בתשובות והנהגות [ג תע] שהחפץ חיים נהג לשלם לבעל העגלה רק בסוף. אמנם במים חיים מביא מהגר"נ קרליץ דמקיים מצוות ביומו גם לפני סוף הנסיעה. אמנם בפסקי הגר"י ישראלזון מביא מהגר"ש"א, דאין ענין לדחות את התשלום לבסוף כדי לקיים את המצוה, דכאן המצוה הוא שלא יעבור את האיסור, ואינו דומה לציצית)

סג. יש מסתפקים בפועל שהפסיק לעבוד באמצע עבודה [שהרי פועל חוזר בו באמצע היום], האם בעה"ב עובר בבל תלין על החלק שמוגיע לו. וכתבו הפוסקים להחמיר באיסור תורה (ספר משפט שלמה ועוד)

- סד. פועל שיעובד בערב שבת, וגמר עבודתו מבעוד י, צריך לשלם לפני שבת, ואפי' אם לא ישאר לו כסף לענג את השבת צריך לשלם להפועל כשתובעו (ביאור"ל סי' רמב ד"ה לכבד)
- סה. י"א שפועל שיעובד ביום שישי, וגמר עבודתו בסוף היום, עובר על כל תלין אם לא שילם לו לפני שבת (או"ש שכירות יא ב ע"פ ירושלמי) וי"א שאינו עובר בכל תלין כיון דא"א לשלם בשבת (שיעורי הגרי"א ב"מ קי. ועי"ש שדוחה את הראיה)
- סו. צריך לשלם לפועל אע"פ שלא ישאר לעצמו לקנות לולב וכדומה, דתשלום הפועל קודם דהרי יכול ליטול לולב של אחר (אחרונים) ויש מסתפקים אם הפועל לא דחוף להכסף, האם יכול לעכב את הכסף אצלו כדי לקנות לולב. דהרי כופין על המצוות, והפועל מחויב להלוות לו את הכסף, ואולי מדין ערבות יכול לעכב הכסף אצלו (הגר"י זילברשטיין)
- סז. החיוב לשלם פועל קודם לכל המצוות, כגון צדקה, ד' מינים, מצה וכו'. אבל ברית מילה ביום השמיני קודם לזה (וישמע משה מהגר"ש אלישיב, קב ונקי מהגר"ש"א. עי"ש דאסור לגזול זכויותיו כדי לקיים מצוה)
- סח. אם קיבל עליו את השבת ונזכר שעדיין לא שילם להפועל, י"א שיש להקנות את הכסף להפועל ע"י קנין חצר או אגב או אודייתא בלי לטלטל את המעות (מלכים אמניך בשם הגר"ח קניבסקי) וי"א שיתיר את קבלת השבת לפני ג', וישלם להפועל (בן איש חי)
- סט. קבלן שבונה בנין ויש לו פועלים, אע"פ שהוא עצמו לא עובד יש כל תלין לשלם להקבלן בזמן (אשרי האיש מהגר"ש"א)
- ע. יש מסתפקים אם מותר לומר לגוי לשלם שכר פועל בשבת (מלכים אמניך)
- עא. י"א שגם אם שכר פועל למלאכת "איסור" עובר בכל תלין [כגון שעבד בשבת או בשביעית] (גידולי שמואל ב"מ קיא. ותלוי במחלוקת אחרונים אם יש חיוב לשלם להפועל או לא)
- עב. במקום הפסד מרובה [כגון לפתוח חסכון שיש לו בבנק], אינו עובר בכל תלין (חינוך מצוה תקפה, מנ"ח שם בשם הריטב"א, רע"א חו"מ שלט י. ועי"ש ברע"א שמציין למשכ' ביו"ד שנחלקו הפוסקים בלאו שאין בו מעשה האם צריך לתת כל ממונו)
- עג. אם בעה"ב צריך את הכסף לפיקוח נפש, אינו עובר בכל תלין. אבל אם גם הפועל צריך את הכסף לפיקוח נפש [כגון שימות מרעב], י"א שצריך לתת להפועל כדי לא לעבור בכל תלין [ואע"פ שימות הבעה"ב] (חוסן יוסף להגר"י ענגיל על אבני מילואים אות קטו) וי"א שגם בזה אומרים חייך קודמין, ואינו עובר בכל תלין (הגר"י זילברשטיין בשם הגר"ש אלישיב, מובא בסוף ספר הלנת שכר. ועי"ש שמביא מהגר"ש, דהרי כ' בשו"ע דאם אין לו כסף אינו עובר, וזה כאן לו כסף דמי)
- עד. החיוב לשלם לפועל קודם לתפילת מנחה (מובא מהאריז"ל שהתעכב מלהתפלל תפילת מנחה עד ששילם להפועל. והגר"ח קניבסקי כתב לי: "תשלומים קודמים שהוא דאורייתא". ועי' צוואת החיי אדם אות כח [ספר זכרו תורת משה] שכתב: "ואפי' כשתצטרך לבטל תפילת מנחה בעבור זה עד שתשיג מעות לסלק לו, מוטב שלא להתפלל, כי מאחר שתבע הבעל מלאכה, אתה מחויב לסלק לו, ובאם לאו עובר על לאו דלא תעשוק ולא תלין, ולא יהיו דברים אלו קלים בעיניכם כי הם חייבים" עכ"ל)
- עה. אם הפועל חייב לבעה"ב כסף, אין הבעה"ב רשאי לעכב הכסף אצלו בעבור החוב, אלא מחויב לשלם בזמנו (בעל הטורים פרשת כי תצא, בעל האדר"ת)
- עו. כשבעה"ב רוצה ללוות מהפועל, עדיף שישלם לו קודם כדי לקיים את המצוה (שו"ע הרב שכירות סי' יח. ועי"ש דבלאו אינו עובר, כהב"ח [יו"ד קסא] דכל שזקק עליו במלוה אינו עובר) וכן כשהפועל מבקש מבעה"ב לשמור לו את הכסף, עדיף לשלם קודם (שם)
- עז. י"א שאם הפועל הוא עני, ופסק עמו מחיר, ורוצה להוסיף לו לצדקה, לא יתן לו ביחד משום אין עושין מצוות חבילות (בן איש חי בשו"ת הוד יוסף סי' סא) [עי' תפא"י מס' שבת [ב ב] שבמעשה אחת אין לחוש לחבילות. ועי' או"ש בהל' צרעת [יא ו] שכל מצוה שאפשר לעשות ע"י שליח אין חבילות. ועי' קרן אורה נדרים [עג] שבמצוה שהוא חובה אין חבילות]
- עח. י"א שאם הפועל נמצא רחוק, יכול להקנות לו ע"י אחר, ואז אינו עובר בכל תלין (הגר"ז. ובהלכות קטנות מסתפק בזה)
- עט. בשכיר חודש [כגון מטפלת], אם מפחד שישכח ויעבור על הלאו, יכול לשלם מוקדם בעיק דחוי, עם התאריך של יום התשלום, ושפיר מקיים את המצוה של "ביומו", דלא מצינו שיש דין "נתינה" בשעת קיום המצוה דוקא (שמעתי מחכ"א)
- פ. י"א, שהמ"ע של "ביומו" אינו אלא ביום. ובליילה יש רק לאו (חשוני חמד ב"מ קיא שדיק כן מהח"ח. ולכן כ' שם, שאם רוצה להסתפר, עדיף להסתפר ביום, כדי שיהי' לו גם את המ"ע) וי"א שזה דבר מחודש לומר שאין מ"ע בליילה, וגם הפוסקים היו צריכים לכתוב כן (שמעתי מהגרמ"מ לובין. ועי"ש ספרי פ' כי תצא [פיסקא סט] שמבואר שם שיש מ"ע גם בליילה)
- פא. מי שהזמין פועל וביטל אותו, והפועל הפסיד עבודה במקום אחר, משלם לו דמי פועל בטל (שו"ע חו"מ סי' שלג) ואין בזה הלאו של כל תלין, כיון שלא הוי תשלום עבודה (מים חיים גליון 124)

ביום שנפטר בתו של מרן הגר"ש אלישיב זצוק"ל, היה טכנאי בביתו שתיקן את המקרר. לפני שמרן הגר"ש יצא מביתו להלווה, זכר לשאול את בני ביתו האם כבר שילמו את הטכנאי, הרי צריך לקיים

"ביומו תתן שכרו!" (ספר בית אמי)

הערות ובידורים במלפון 0548542949

או במייל bam6783123@gmail.com

גיליון שבועי (מס' 13)

פרשת שלח תשפ"ד

משמרת המקדש

מהנעשה ונשמע בקו המענה ההלכתי לעניני קדשים מבית 'תורת הקרבנות'.

שו"ת 'משמרת המקדש'

דבר העורך

ידועה קושית הראשונים למה צריכה התורה לחזור בכל מועד ומועד על המילים "על עולת התמיד ונסכה" הלא יודעים אנחנו שיש כל יום קרבן התמיד. ומה שהתמיד דוחה שבת הרי נלמד מהפסוק "במועדו" שדוחה שבת? ותי' רש"י במדבר (פכ"ח פ"י) בד"ה על עולת התמיד - ומגיד שאין קריבין אלא בין שני התמידין וכן בכל המוספין נאמר "על עולת התמיד" לתלמוד זה. עכ"ל. וצ"ע אמאי לא סגי לן בפעם אחת, ואמאי חזרה וכתבה התורה דין זה בכל המועדות כולן? ויש ליישב.

ויש שתירצו ע"ד המוסר: שאדם נמצא במועד, ועוסק בעניני המועד, עלול הוא לא להחשיב את העבודות התמידיות, ולכך טרח וחזר לנו הקרא בכל המועדות, לא לשכוח את המצוות התמידיות. והדברים אמורים, אחרי שחלף לו חג השבועות וימי ההשלמה שלו, ונגמרו ימי ספירת העומר, שהם כחול המועד בין פסח לשבועות (כלשון הרמב"ן) חוזרים אנו לימי השגרה, נראה להתחזק בעבודות התמידיות.

העורך

לעיוני

"מקריב אדם קרבנו היום ומנחתו לאחר עשרה ימים", מה הדין בקרבן ציבור שקרב קודם ר"ח ניסן, ולא הביאו נסכיו עד ר"ח ניסן, האם הנסכים באים מתרומה ישנה או חדשה?

נפסק להלכה ש"אין מפגלים בחצי מתיר", מה הדין במחשבת שלא לשמה האם פוסל בחצי מתיר?

במשנה (מנחות טז.) נחלקו ר"מ ורבנן אי מפגלין בחצי מתיר, דלר"מ פיגל בקומץ ולא בלבונה, פיגול, וחייבים עליו כרת, ולרבנן אין בו כרת, עד שיפגל בכל המתיר. וכן הוא בובחים (ריש פרק בית שמאי לז:) גבי מתנות בחטאות הפנימיות, המעכבות זו את זו, שאי חישב רק בחלק מהמתנות, פסול ואין בו כרת, דאין מפגלים בחצי מתיר. והרמב"ם (פי"ז פסוה"מ ה"א, ובפס"ז שם ה"ז) פסק כרבנן, שאין מפגלים בחצי מתיר.

ובגמרא (מנחות יד:) איתא, שמדאורייתא, פיגל בתצי מתיר הקרבן כשר, אלא שהפסול הוא מדרבנן, ובחשב רק בקומץ, פסול, שגזרו אטו מנחת חוטא שאין בה לבונה, ובחשב רק בלבונה, פסול שגזרו אטו בזיכי לבונה. ובמנ"ח (מצוה קמד) כתב שגם במקום שאין סיבה לגזור, שאין כמותו מתיר שלם, פסלו רבנן בחצי מתיר.

וב"אחיעזר" (ח"ב סימן ל ס"ק ג) כתב בדעת הרמב"ם שהפסול כשחשב בח"מ, הוא מדאורייתא, וכן דייקו האחרונים (חידושי הגר"ס זבחים מב:, קדשי דוד זבחים מא:) בדעת רש"י בכמה דוכתי, (ודלא כתוס' זבחים מא: ד"ה ממאי שסוברים שהוא מדרבנן), וצ"ע מהא דמנחות (יד:).

ובחזו"א (קמא סי' לח סק"א) כתב: מתני' כל המנחות שקמצן וכו' משמע אף בלא ליקוט לבונה, וצ"ע בדעת הר"מ פט"ז מפסוה"מ ק"ק דחשיב ליה חצי מתיר לענין פיגול עכ"ל, וביאר בדבריו ה"קהילות יעקב" (מנחות ריש סימן א') דגם במחשבת שלא לשמה, מחשבת בחצי מתיר לאו כלום הוא - למ"ד אין מפגלין בחצי מתיר - ועלתה לבעלים לשם חובה, והקשה שהרי גם בפיגול, שאין מחשבין בחצי מתיר, אך פסול מיהו איכא, וא"כ בשלא לשמה, שכל ענינו שלא עלו לבעלים, אמאי לא יפסל, דומיא דפיגול דנפסל בחצי מתיר, ותי' ה"קהילות יעקב" דכיון דכל הפסול בחצי מתיר הוא רק אטו מנחת חוטא שאין בה לבונה, אך בשלא לשמה שבלאו הכי שונה מנחת חוטא שפסולה לגמרי, א"כ לא גזרינן. (וצ"ל בדעתו שסובר בדעת הר"מ שהפסול בח"מ, הוא מדרבנן, וגם חולק על המנ"ח דלעיל שסובר שגם במקום שאין סיבה לגזור, נפסל הזבח, דהא בשלא לשמה שאין סיבה לגזור, היה צריך לפסול את הזבח, להמנ"ח).

וב"אר שמה" (פט"ז פסוה"מ הל"ז) חולק וסובר שבמחשבת שלא לשמה, מחשבין בחצי מתיר, דשאני מחשבת פיגול שענינה הוא שחושב על האכילה, דהיינו שיאכל את הבשר או יקטיר האימורים חוץ לזמנו, וא"כ צריך שיחשוב על כל מה שמתיר באכילה, משא"כ במחשבת שלא לשמה, שהפסול הוא בעבודה, שעושה את העבודה שלא לשמה, לא בעינן שיחשב בכל המתיר, שלא עשה את כל העבודה לשמה. (יעוין ב"אחיעזר" ח"ג סימן בא אות ג.).

ונראה לבאר מחלוקת החזו"א והאו"ש - אם שייך מחשבת שלא לשמה בחצי מתיר - בנידון שדנו רבותינו האחרונים ה"שערי יושר" (ש"ג פכ"ה) וחי' מרן רי"ז הלוי (פ"ד מעה"ק הלי"א) וה"קרבן יעקב" (ח"ב סימן כב), האם מחשבת שלא לשמה עוקרת את ה"סתמא לשמה" שיש בקרבן, או דהוה מחשבת הפוסלת. א"כ לדעת מרן רי"ז הלוי ששל"ש הוה מחשבת הפוסלת, א"כ הוה כפיגול שאין מחשבין בחצי מתיר, משא"כ לה"שערי יושר" וה"קרבן יעקב" ש"ש שמחשבת שלא לשמה, עוקרת את הלשמה, א"כ חסר בקרבן מחשבת לשמה, ולכך מחשבין גם בחצי מתיר. (ועיין בכל זה בשיעורי ר' דוד פסחים גט:).

יש לך שאלה בדיני המקדש והקרבנות? חייג כעת!

0350-81-81-3 / 0777-22-3333

עבודת התמיד | דיני סידור המערכות (חלק ב), ופייס שני

העצים הכשרים למערכה

ו. כל העצים כשרים למערכה חוץ מעצים של גפן ושל זית משום ישוב ארץ ישראל, אבל היו רגילים בעצי תאנה הגדלים חוץ לישוב ואין עושים פירות ושל אגוז ושל עץ שמן.¹

ז. העצים צריכים להיות חדשים שלא נשתמש בהם הדיוט.²

ח. צריך לבדוק העצים שלא יהיה בהם תולעת, וכל עץ שנמצא בו תולעת אם הוא לח פסול, ואם הוא יבש גורר מקום התולעת וכשר.³

מערכה שניה

ט. היו בוררים עצי תאינה יפים לסדר בהם מערכה שניה, ומקום המערכה היה בקרן דרומית מערבית משוך כלפי צפון ארבע אמות.⁴

י. שיעור העצים במערכה השניה כדי שישאר מהם חמש סאין גחלים, ובשבת נותנים עצים בשיעור שישאר ח' סאין גחלים מפני שבמערכה זו היו מקטירים בזיכי הלבונה של לחם הפנים.⁵

מערכה שלישית

יא. היו עושים מערכה לקיום האש ואין לה מקום קבוע,⁶ וכן אין לה זמן קבוע ביום.⁷

הדלקת המערכות

יב. אחר סידור המערכות מביא הכהן אש ומצית קיסמים דקים בראש המזבח ומהם מדליק את המערכות.⁸

שני גזירי עצים

יג. מצוה להעלות על המערכה הגדולה שני גזירי עצים שנאמר (ויקרא ו' ה') ובער עליה הכהן עצים בבקר בבקר וגו', וארכן כמדת רוחב עצי המערכה,⁹ וי"א ששיעורן אמה על אמה,¹⁰ והכהן שזכה בתרומת הדשן נותנם על המזבח.¹¹

דיני פייס שני ודישון מזבח הפנימי הפייס השני

א. אחר גמר סידור המערכות הלכו הכהנים ללשכת הגזית¹² לעשות פייס על עבודות התמיד, וי"ג כהנים זכו בו, וי"א שעשו פייס השני יחד עם פייס הראשון.¹⁴

ב. מי שזכה בפייס הראשון הוא השוחט, והשני הסמוך לו מימינו הוא מקבל את הדם וזורקו והשלישי זכה בדישון מזבח הפנימי, והרביעי זכה בדישון המנורה והטבת הנרות, והחמישי בהעלאת הראש והרגל הימנית למזבח, השישי מעלה שתי הידים, השביעי מעלה העוקץ והרגל השמאלית, השמיני מעלה החזה והגרה, התשיעי מעלה שתי הדפנות, העשירי מעלה הקרביים בתוך בזך, האחד עשר מעלה מנחת הנסכים, השנים עשר מעלה מנחת החביתין, השלשה עשר מעלה היין לנסכים.¹⁵

ג. הכהנים שזכו בפייס ועדיין לא קדשו ידיהם ורגליהם מהכיוור מקדשים יו"ר קודם העבודה.¹⁶

ד. אחר הפייס אמר להם הממונה צאו וראו אם הגיע זמן השחיטה, והיה הרואה שעל הגג אומר האיר פני כל המזרח, והממונה שואלו אם האיר עד בחברון והוא עונה הן.¹⁷

ה. תמיד של שחר נשחט משהאיר המזרח,¹⁸ י"א שהוא קודם הנץ החמה,¹⁹ וי"א שהוא זמן עלות השחר.²⁰

ו. אמר להם הממונה צאו והביאו טלה מבוקר מלשכת הטלאים שהיתה בבית המוקד בצד מערב²¹ ונוטה כלפי צפון וכלפי דרום.²²

ז. נכנסו הכהנים ללשכת הכלים והוציאו משם תשעים ושלשה כלי כסף וכלי זהב שהיו צריכים לעבודת היום,²³ ומניחים אותם על שולחן של כסף שהיה במערב המזבח.²⁴

ח. השקו את התמיד בכוס של זהב²⁵ כדי שיהא נוח להפשיטו²⁶ וכדי למעט בסירכות.²⁷

ט. מבקרים את התמיד לאור האבוקות לבדקו שלא יהיה בו מום.²⁸

י. מי שזכה בשחיטת התמיד מושכו לבית המטבחים שהוא בצפון המזבח, ואלו שזכו עמו הולכים אחריו, וממתינים שם עד שיפתח שער ההיכל, לפי שאסור לשחוט קודם פתיחת השער.²⁹

¹⁶ עי' נזר הקדש תמיד ל' א' שהוכיח מיומא כ"ה ב' שעשו דין בכיור כמנין זוכי הפייס, אמנם יעזר' גבור'א יומא כ"ד ב'.
¹⁷ שם, יומא כ"ה ב'.
¹⁸ שם.
¹⁹ רמב"ם שם פ"א ה"ב.
²⁰ עי' ביאור הלכה סי' נ"ה ס"ד, וסי' פ"ט סק"א.
²¹ תמיד שם.
²² יומא י"ז א'.
²³ תמיד שם.
²⁴ עי' שקלים פ"ו מ"ד.
²⁵ תמיד שם, רמב"ם שם.
²⁶ עי' ביצה מ' א', רמב"ם שם פ"א ה"ט.
²⁷ פי' הגר'א תמיד פ"ג מ"א.
²⁸ שם, רמב"ם שם.
²⁹ תמיד שם ע"ב, רמב"ם שם פ"ו ה"א.

¹ תמיד שם, ועי' ליקו"ה שם, רמב"ם הל' אסורי מזבח פ"ז ה"ג.
² זבחים קט"ז ב', מנחות כ"ב א', רמב"ם שם, ועי' שו"ת הת"ס א"ה סי' מ'.
³ מנחות פ"ה ב', רמב"ם שם פ"ו ה"ב.
⁴ תמיד שם, רמב"ם הל' תמור"מ פ"ב ה"ה.
⁵ שם, רמב"ם שם.
⁶ רמב"ם שם ה"ט.
⁷ לה"מ שם ה"ד.
⁸ יומא מ"ה א' ורד"ה להצעת אליהו, רמב"ם שם, ועי' לה"מ שם ה"ז ומקד"ד שם.
⁹ יומא כ"ו ב', רמב"ם שם ה"ב.
¹⁰ רש"י שם כ"ב א' ד"ה שני גזירי עצים.
¹¹ רמב"ם הל' אסור"מ פ"ז ה"ג.
¹² שם כ"ב א', רמב"ם שם פ"ד ה"ה.
¹³ תמיד ל' א' ובמפרש שם ד"ה אמר להם הממונה.
¹⁴ רמב"ם הל' תמ"מ פ"ו ה"א.
¹⁵ שם, רמב"ם שם פ"ד ה"ו.

לַשְׁבֶּת עֲנֵג

שנה א שלח תשפ"ד

בני ישראל רצו לחזור למצרים ולצאת מחדש

"וַיֹּאמְרוּ אִישׁ אֶל אָחִיו נָתַנָּה רֹאשׁ וְנָשׁוּבָה מִצְרָיִם" (יד, ד)

הקשה הגר"ד פוברסקי: והדברים תמוהים, האם שכחו מצבם במצרים, כמה התעללו בהם המצרים, ועינום עד שכשל כח הסבל, ומה טובה יותר תהיה להם כשישובו למצרים מהרעות שסבורים שיהיה להם לפי דברי המרגלים.

ונראה הביאור בזה, שהם חפצו כעת לחזור למצרים, וידעו שלא יישארו שם כי הרי הבטיח הקב"ה להעלותם משם, אלא חפצו להתחיל מחדש את כל השתלשלות היציאה שתהיה בדרך שאינה ניסית כל כך, וייקל עליהם לעמוד בה. (ספרי מרנ)

גם עצים ואבנים אין לבזות

"שֶׁלַח לָךְ אֲנָשִׁים וַיֵּתְרוּ אֶת אֶרֶץ כְּנָעַן" (יג, ב)

שאלו להגר"ח קניבסקי: כתב רש"י: "למה נסמכה פרשת מרגלים לפרשת מרים, לפי שלקתה על עסקי דבה שדברה באחיה, ורשעים הללו ראו ולא לקחו מוסר".

יל"ע דהכא משמע, דהלשון הרע על משה רבנו פחות חמור מהלשון הרע על ארץ ישראל, והוא תמוה, דלכאורה לשון הרע על אדם הוא חמור מלשון הרע על עצים ואבנים. וכן מצינו בערכין (טו). דאיתא, בא וראה כמה גדול כח של לשון הרע, מנלן ממרגלים, ומה המוציא שם רע על עצים ואבנים כך, המוציא שם רע על חבירו על אחת כמה וכמה, ומבואר דלשון הרע על אדם חמיר טפי. וא"כ היאך המרגלים היו יכולים ללמוד ממרים את חומרת מעשיהם. תשובה: "אדברה דיברה במשה שידעה שלא יקפיד עליה".

והוסיפו להקשות, בהנ"ל איזה איסור לשון הרע יש על עצים ואבנים. תשובה: "אסור לבזות שום דבר (בלי צורך מיוחד), (ו)בתנחומא איתא שאסור לומר אפילו על גוי שלא יתרגל לזה".

"וַיִּהְיוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל בְּמִדְבַּר וַיִּמְצְאוּ אִישׁ מִקְשָׁשׁ עֲצִים כַּיּוֹם הַשֶּׁבִּית" (טו, לב)
שאלו להגר"ח קניבסקי: איך יתכן שהיה במדבר עץ שתלש המקושש ממנו, הרי עפר מדבר כלל לא מצמיח (כדאיתא בחולין פח: ובתוד"ה אלא).
תשובה: "סביב לבארה של מרים צמחו צמחים כדאיתא בברייתא". (דעת נוטה)

הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים

"וַיִּקְרָא מֹשֶׁה לְהוֹשִׁיעַ בֶּן נּוֹן יְהוֹשֻׁעַ" (יג, טז)

בגמ' סוטה (לד:) מבואר שכוונת הפסוק שמשה התפלל על יהושע י-ה ייושיעך מעצת מרגלים, וכ"ה ברש"י כאן.

והנה המהרש"א (בברכות בח"א י:) כתב, דכיון דהכל בידי שמים חוץ מיראת שמים א"כ לכא' אין שייך תפילה על חבירו שיחזור בתשובה, כיון שהכל תלוי באדם עצמו, ומה שמתפללים השיבנו אבינו לתורתך זהו משום שכולל גם עצמו, אבל תפילה רק על חברו לכא' לא מהני. ולכא' דברי המהרש"א נסתרים מהמבואר כאן שמשה התפלל על יהושע שינצל מעצת מרגלים. (פנינים מבי מדרשא - ועין שם עמ' צו והלאה מה שכתב לפרש בזה)

"אשכול" ו"נחל אשכול" האם שני מקומות הם

"וַיָּבֹאוּ עַד נַחַל אֲשְׁכּוֹל וַיִּכְרְתוּ מִשָּׁם זָמֹרָה וְאֲשְׁכּוֹל עֲנָבִים" (יג, כג)

הגר"א העיר, שהרי מקודם כבר נקרא אשכול ע"ש. ונראה, דהנה יל"ע אי שם המקום הוא "נחל אשכול", או דילמא י"ל דשם המקום אינו אלא "אשכול", והם הגיעו נחל של המקום שנקרא אשכול. ודבר זה מבואר מהכתוב, דכתיב "על כן קרא שמו נחל אשכול", והרי להדיא דשם המקום הוא "נחל אשכול", דאל"כ לא הול"ל אלא על כן קרא שמו "אשכול", ופשוט.

ועי' בתרגום יונתן, שאף מדבריו יראה שנחל הוא מגוף שם המקום. ולפי"ז יתכן לישב, דמקודם אמנם היה שם המקום רק "אשכול", והם באו נחל של המקום שנקרא אשכול, אבל אח"כ נקרא המקום "נחל אשכול" שהוסיפו נחל לשם המקום, והוא על אודות האשכול אשר כרתו בני ישראל, ושנמשך היין כנחל כמבואר בחז"ל. וכן עין בילקוט שג"כ יראה דעתה הסבו השם נחל אשכול ע"ש. (משנת המלך)

אֲשֶׁר בַּשְּׁעָרִיד-

מרן המשגיח הגר"ד סגל שליט"א

הנה נמצאים אנו בימים לא פשוטים ואין איש יודע מה ילד יום. ובמהלך שיחתו השבוע של מרן המשגיח הגאון הצדיק ר"ד סגל שליט"א התבטא על המצב שאנו ב"ימי הרת עולם". והאריך בדבריו איך צריך לייקר ולהעריך כל רגע וכל פעולה שאדם עושה. והביא כמה מעשים שראה אצל רבותיו. (השתדלנו להיצמד ככל האפשר ללשון המשגיח שליט"א)

מעשה ממרן החפץ חיים זי"ע:

"שמעתי מיהודי שכבר נפטר, אך הוא אמר לי שהוא בעצמו ראה את זה (כמדומה). הח"ח ישב על שולחנו, ופתאום שמעו אותו אומר "רשע גם את זה אתה לא רוצה לתת לי". וניגש לארון ספרים הוציא חומש והסתכל בענין מסוים. ומה היה? הח"ח רצה לעיין משהו, והיצר אמר לו אתה זקן וכו', וקיים מאמר חז"ל לעולם ירגיז אדם צא טוב על יצר הרע".

"בראדן היה את רה" הגר"מ לנדינסקי (הוא היה יותר מבוגר מהח"ח), והיה בקי עצום! ופעם בא לספר לח"ח בהתפעלות, שנסע בדרך ושינן משניות בע"פ, ושכח מילה אחת! ונעצרו בדרך והגיעו לאכסניא אחת שלא היו בה שום ספרים רק את הספר שהיה צריך, ובדק את המילה שחסרה לו והמשיכו בדרך. ומה אמר לו הח"ח? ר' משה אבל שם אין מלון אין אכסניה... לא יעזור לא לדעת את המילה".

מרן הרב שך אמר לי תוס' אחד שווה יותר:

"אני נזכר בעוד מעשה, (ר' שלום שברון אמר בשם ר' אליהו לופיאן שאם נזכרים בציבור צריך להגיד). הרב שך כבר היה חלש, ופתאום אמר לי, אתה יודע, אני חושב מה אני כותב ספרים. תדע לך! שכל רב בליטא היה כזה גאון שיוכל לכתוב ספרים פי עשר יותר ממני, ולמה לא כתב? הוא חס על הזמן. שבזמן הזה ישב ילמד עוד תוס', ואני גם חושב אמר לי הרב שך, למה אני כותב ספרים, בזמן הזה אני ילמד עוד תוס'. וזה אמר אחרי שידע כבר! ואף שספרים זה לא 'קטלא קניא'. אבל הערכה! אם יודעים להעריך... יכול להיות שזה מה שרצה ללמד אותי, שתדע להעריך עוד תוס'. שזה שוקל כנגד דברים כאלה".

ימי הרת עולם:

"ממילא, בזמן הזה שצריכים לדעת זה ימי הרת עולם! זה לא ימים רגילים. ממש עקבתא דמשיחא'. לא פשוט! דברים שהם היפך הטבע, מה שהיה בזמן האחרון שהעריבים ימ"ש עשו כאלה מעשים שפלים, אכזריות, תסמנה שערות ראש, בשפלות בנבזות. ופתאום מפה התחילו לעלות. כל העולם היה צריך להיות נגדם. ולמה? עקבתא דמשיחא!"
"הרמב"ן מביא, (וכשהוא אמר זאת היה נראה דברי נביאות) שהם ישלטו על העולם. הם היו 'פלאחים', לא ידעו מימינים ומשמאלים. הם ישלטו על העולם? בגמ' (סוטה מט:) מובא, 'הגליל יחרב'. זה לא ימים פשוטים! חז"ל הקדושים האירו לנו את העיניים, הכינו אותנו לימי עקבתא דמשיחא. אין לנו על מי להשען אלא על אבינו בשמים, מה לא להשען? אמונה. בטחון. אלא על אבינו בשמים. לא זה... ולא זה... אלא אבינו שבשמים!"

לא להתפעל מכלום:

כמה צריך להתחזק באמונה בהי"ת לכתך אחרי! לא זה... ולא זה... רק אחרי! תפילה. תורה. ומעשים טובים. הדבר היחיד שיכול להציל את כלל ישראל. לא תוכל להתעלם ולומר, 'זה יעבור', זה היה פעם, אבל כעת, לא פשוט. זה כעת התקופה שמתחילה, כמה שנתחזק מבלי להתפעל מכלום. בקלם היו אומרים, לעבור את העולם צריך עם ג' 'צפצופים'. (בידיד זה נשמע אחרת אך כך אני מסביר את זה). א. לצפצף על העולם, לא להתפעל. ב. לצפצף על הסביבה. ג. צפצוף הכי חשוב, לצפצף על עצמו. במה? לא להתפעל. צריכים לדעת שזה לא ימים רגילים. אין לנו על מי להשען! צריכים בעז' לחזק תפילות. תורה. קדושה. מעש"ט. מדות טובות. בעז' שיהיה לנו שמירה עליונה. כי לא יטוש ה' עמו. ונזכה להגאל בגאולת עולמים בביאת משיח צדקנו בב"א.

שבת קודש-

טלית מיוחדת לשבת

רבים מחליפים כל בגדיהם לכבוד שבת קודש. והזכירו הפוסקים שגם טלית טוב שתהא מיוחדת לשבת. ובבאר היטב (רס"ב ס"ד) הביא שכך נהג אבי מנהגי אשכנז מהרי"ל שהיה לו טלית מיוחדת לשבת. וכן במג"א (רס"ב ס"ה) כתב "ויטוב שיהיה לו טלית אחר" (לשבת). ובמשנ"ב כתב (שם ס"ה) "ואם אפשר לו טוב שיהיה לו גם טלית אחר לשבת".

והנה האדר"ת בספרו (עובר אורח ר"י) כותב לדון, במי שיש לו טלית של חול שאינה מהודרת, ובשבת טלית מהודרת. דלכאורה יצטרך ללבוש הטלית המהודרת אף בחול. מדן זה א-לי ואנוהו.

וכן כותב הגאון ר"א וייס שליט"א (מנחת אשר שמות עמי קפו) שכאשר שהה ראש ישיבת חברון הגר"י סרנא זצ"ל בבית מדרשו של האדמו"ר מקלויזנבורג זצ"ל. והתבונן בתפילותיו בימות החול ובשבת. ושאל את הרבי, על מה הוא סומך ללבוש בשבת טלית עם עטרה מהודרת יותר ממנהגו בימות החול. שכיון שצריך להדר את המצוות, לכאורה חייב ללבוש בכל יום טליתו המהודרת, כדי להדר במצות ציצית. וציין הגר"א שליט"א, שנשכח ממנו מה הייתה תשובת מורו ורבו הרבי זצ"ל. אך מבאר שם באופן אחר עיניי.

והגר"ש? אוער באך זצ"ל אמר (הליכות שלמה תפילה פ"ג) על דברי הגר"י סרנא כי הואיל ומצינו שכתבו הפוסקים שכך נהג המהרי"ל ליחד טלית לשבת על כרחך דאין כאן בית מיחוש.

וראה דבר פלא ממנו נראה חשיבות מיוחדת שיש למצות ציצית בשבת. כתב במקור חיים (לפעל החוות יאיר) "ובשבת ידקדק יותר במצוה זו (ציצית) וראיה במדרש תנא דבי אליהו בפסוק וימצאו איש מקושש... לכן באם אפשר יהיה בגד שבת שלו מציץ".

וז"ל התנא דבי אליהו (פכ"ו): "וימצאו איש מקושש עצים וגו' אמר לו הקב"ה למשה, משה, מפני מה חילל זה שבת. אמר לפניו רבונו של עולם איני יודע, אמר לו יום חול תפילין בראשו, ותפילין בזרועו, ורואה וחוזר במעשיו, עכשיו שאין לו תפילין חילל זה את השבת. באותה שעה אמר הקב"ה למשה, משה, צא וברך להם לישראל, שיהו נוהגים בו בימים טובים ובשבתות. ואיזו מצוה, זו מצות ציצית. שנאמר דבר אל בני ישראל... ועשו להם ציצית".

כמשמעו, עשר פעמים ממש. וכפי שמציין רש"י בהמשך מדברי הגמרא 'שנים בים, שנים במין' ושנים בשלו, וכו'. (כמוצא של רב)

מדוע לא שלח משה את הנשיאים דלעיל

"איש אחד איש אחד למטה אבתיו תשלחו כל נשיא בהם" (יג, ב)

צ"ב, למה לא שלח משה את הנשיאים האמורים לעיל בפרשת נשא לענין חנוכת המזבח, (וע"י בדעת זקנים).

ויל"פ, דהנה כתיב לעיל (ב, ב) איש על דגלו באחת לבית אבתם יחנו בני ישראל וגו', והביאור בזה הוא, דנאמרה הלכה דכל אחד יחנה על מקום שבטו ודגלו. ונראה דיש חילוק בין היחיד, לנשיא השבט, בדין החנייה במקום הדגלים, דעל היחיד אין זה דין הנוגע לעצם סדר הדגלים, אלא דין על היחיד עצמו שלא יצא ממקום חנייתו. אבל לגבי הנשיא, לא רק שנאמר דין שלא יצא ממקום חנייתו, אלא שבלא הנשיא ליכא חלות חניית הדגל של שבט זה, ועל כן חלוקים בדינם לענין לצאת, דהיחיד אם יש צורך מותר לו לצאת, ואין בכך כלום. אבל הנשיא, אף אם יהיה מותר לו לצאת, מ"מ ע"י יציאתו יתבטל סדר כל הדגלים, ולכן הוצרך לשלוח אחרים. (שיעורי רבנו משולם דוד הלוי)

"ויעשו להם ציצת על כנפי בגדיהם לדרתם ונתנו על ציצת הכנף פתיל תכלת" (טו, לח)

חז"ל פירשו, תכלת דומה לים, וים דומה לרקיע, ורקיע לכסא הכבוד. נראה שדימה מצות תכלת שבציצית לרקיע, ומרמז בדבר להשגחת ה' גלויה בעולמו. וזמן מה לאחר חורבן הבית אבד התכלת עד שנשתכח לגמרי ואנו משתמשים בלבן, ואינו דומה לרקיע וכהשגחת ה' כיום שהיא נסתרת וחבויה מעינינו. ונראה רמז בפסוק, "ועשו להם ציצית על כנפי בגדיהם לדרתם ונתנו על ציצית הכנף פתיל תכלת", לומר שמצות ציצית קימת לדורות. אבל בתכלת, לא נאמר לדורות, שאבד התכלת מאתנו ואנו מקימין המצוה בלבן. (טעם דעת- רבי משה שטרנבוך)

סיפר תלמיד חכם המקים עולה של תשובה: בערב אחד כאשר סיימתי את השיעור הנמסר לצעירים מתקרבים, פנה אלי נער שניכר כי מנוער הוא מאד משמירת התורה. "כבוד הרב האם תוכל לעזור לי, יש לי בעיה קשה המטרידה אותי מאד", אשמח לשמוע ולנסות לעזור השבתי, והמשיך הלה: תראה כבוד הרב בתקופה האחרונה אני סובל מאד מהשיניים... אולי יש לך איזו סגולה?

פתחתי לפניו את הכף החיים (בסימן י"א ס"ק י"ז) שם נאמר: "סגולת הציצית היא שלא יהיה לו כאבי שיניים, ששלושים ושניים חוטי הציצית הם כנגד שלושים ושתים השיניים של האדם" (ובחסד לאליפיס ס"י כ"ד אות ג כתב שלכן כשמברך להתעטף בציצית יכון בראשי תיבות ל"ב שהוא כנגד ל"ב השיניים וזו סגולה שלא יכאבו שיניו והיו שהמליצו על זה "שניים אוחזים בטלית" מי שיש לו כאב שיניים יאחז במצות טלית, יבדוק ציציותיו). בתחילה הנער סירב, הלה איני חובש כיפה, אך לאחר שהסברנו לו כי אין קשר בין הדברים, קיבל על עצמו להקפיד במצות ציצית.

כעבור כמה שבועות מסרתי שיעור בנושא חילול ה', ובתום השיעור פונה אלי אותו נער ואומר: "אמנם אני בתהליך של התקרבות, אך לצערי עדיין לא זכיתי לחזור בתשובה שלמה, את חטאיי אני מזכיר היום, אני משמש כשחקן, ומחלל בעוונתי את השבת בפני ציבור גדול של צופים, והנה במהלך השיעור הערב עלו הרהורים בליבי, אולי לבישת הציצית שלי גורמת לחילול ה', משום שבמהלך המשחק בשבת אני רץ כנגד הרוח, והציציות עפות וטופחות על פני, וכל זה לעיני הציבור הרחב.

שמעתי את דבריו ואמר הרב ולא ידעתי מה להשיב, האם להורות לו להוריד את הציצית מחשש חילול ה', או שמא לא לבטלו מן המצוה היקרה ולו לשעה אחת, ומי יודע אולי המצוה היחידה שמחזיק בה בכל כוחו תעמוד לו, ויתקיים בו 'למען תזכרו ועשיתם את כל מצוותי'...

והגיע אל הגר"י זילברשטיין שליט"א ונפשו בשאלתו כיצד עלינו להתייחס למצב כזה? והשיב הגר"י שליט"א: אמנם מצות ציצית יקרה וחשובה היא עד מאד ושקולה כנגד כל המצוות, ובעידנא דריתחא מענישים על אי קיום מצוה זו, מ"מ במניעת לבישת ציצית אין ביטול מצוות עשה מדאורייתא, שכן נפסק בשו"ע (כ"ד ס"א), "אם אין אדם לובש טלית בת ארבע כנפות אינו חייב בציצית, וטוב ונכון להיות כל אדם זהיר ללבוש טלית קטן כל היום כדי שזכור המצוה בכל רגע".

נמצינו למדים כי מצות ציצית אינו מצוה חיובית אלא קיומית, דהיינו כשיש לו בגד עם ארבע כנפות אסור ללבושו מבלי להטיל ציצית בכנפותיו. ואם כן בזמן הזה שאין אנו לבושים בבגד בעל ארבע כנפות, אדם שאינו לובש ציצית אינו מבטל מצות עשה מן התורה, וממילא אם אין במניעת לבישת ציצית ביטול מצות עשה, היאך יחבב אדם את המצוה וילבש ציצית בו בשעה שגורם לזלזול בכבוד השבת וכבוד שמים, ובפרט שקיים חשש שמא יאמרו התירו פרושים את הדבר... ולכן יש לנסות בכל דרך לשכנע את הבחור שלא לחלל את השבת הק', ולהודיע לו כמה חמור החטא של חילול שבת בפרהסיא על ידי משחק בכדור, עד שאמרו חז"ל (איכא רבה פ"ב) שלא נחרבה עיר שלימה בישראל ששמה 'טור שמעון' אלא משום שהיו משחקים שם בכדור בשבת, ואם עדיין אינו שומע לנו, יש להורות לו להסיר את הטלית קטן מעליו בשעת המשחק. (ע"פ והערב נא)

ביאור דברי רש"י "וינסו" כמשמעו

"וינסו אתי זה עשר פעמים ולא שמעו בקולי" (יד, כב)

וברש"י: "וינסו" כמשמעו. דברי רש"י הם לנו כחידה, וכי יש פירוש אחר למילה 'וינסו', עד שרש"י היה צריך לטרוח ולכתוב שהפירוש הוא כמשמעו?

אלא אמר הגאון רבי שלמה הכהן מוילנא (בעל שו"ת בנין שלמה) בשם אביו: כנראה שטעות סופר נפלה בהעתקת דברי רש"י, והמילה "כמשמעו" אינה מתייחסת למה שנאמר "וינסו", אלא למה שנאמר "זה עשר פעמים". ומהו החידוש? שלא נאמר שכוונת הפסוק היא על דרך גוזמא, וכמו שנאמר בפרשת ויצא "ותחלף את משכרתי עשרת מונים", שאינו אלא על דרך גוזמא, משום כך כתב רש"י שכאן עשר פעמים הוא

כף זכות

"והוי דן את כל האדם לכף זכות"

גליון מס. 90 | סיון תשפ"ד | יו"ל ע"י מערכת 'קובץ גליונות' | k.gilyonot@gmail.com

דבר העורך:

אבל לו היו עומדים שם החפץ החיים או החזון"א, והיה עובר רכב הם היו נעלמים, לא היינו מתקשים למצוא את כל הסכרות העקומות והלא שכיחות כיצד נעלמו, והכל מלבד המחשבה כי חיללו את השבת.

כך גם היה מצופה מן המרגלים שראו במצרים את יד ה' בעשרת הדיברות ובקריעת ים סוף, וכל הנהגת ה' במדבר ירדת המן, הענן וכוליה, שיחפשו להבין את הטבת השם אליהם גם בדבר זה, כיוון שכל סברה עקומה הייתה הגיונית יותר מההנחה כי הקב"ה מביאנו אל 'ארץ אוכלת וישיבה'.

(מגליון 'משולחן גבוה')

המפרשים שואלים מה הייתה התביעה על המרגלים במה שאמרו 'ארץ אוכלת וישיבה', הרי בכל מקום שעברו ראו קוברי מתים, ופירות משונים, ואמנם אנו יודעים את דברי חז"ל שהקב"ה עשה כן לטובה, אבל כיצד הם – המרגלים – יכלו להעלות על דעתם דבר זה?

וביאר הגה"צ רבי דן סגל שליט"א על פי משל: לו יצויר שנראה בשבת ברחוב יפו שני יהודים שסטו וירדו מדרך התורה ומראיתם מוכיחה כי רחקו מן הדרך, ולפתע עובר לידם רכב והם נעלמים בתוכו, סביר להניח כי נסיק מכך כי הם, למרבה הצער, מחללי שבת.

בתום לב

העדיף שלא להביט בי, וכל שפת גופו שידרה איבה.

לא הכנתי מה אירע, ומפני מה הוא נדהג בי בכזו צורה. אך שיערתי כי אחד מן השכנים שלא אישרו בקלות את הכנייה שוחח איתו והסית אותו נגדי. לכן ניסיתי בלשון רכה לספר לו על הצפיפות שבה אנו חיים, ועל המאמצים שנעשה כדי שהכנייה לא תטריד את השכנים יותר מן המינימום ההכרחי, אבל פניו נותרו חתומות וקשות, וכל כולו אמר ניכור. וכאשר השמעתי כאוזניו את בקשתי כי יחתום לי על הסכמה לכנייה, אמר לי כיבושת רק 'אני צריך לחשוב על זה, נראה'.

נפגעת.

אמנם נכון, העובדה שקמתי למישהו כאוטוכוס אינה מחייבת אותו להסכים ולאפשר לי לערוך שיפוצים בדירתו, אבל אני נהגתי עימו ככבוד רב, מדוע הוא גומל לי רעה תחת טובה ומתייחס אלי בזלזול כזה? כאותו רגע, לא עלתה על דעתי כל דרך לדון אותו לכף זכות.

האם אתם, אולי, תוכלו למצוא כזה?

של עשרים ושמונה ידירים מתוך עשרים ותשעה. השכן האחרון, יהודי מכובד מבוגר ממני בשני עשורים, כמעט לא שהה בביתו, ועל אף שירדתי לשוחח עימו לפחות חמש או שש פעמים לא הצלחתי להשיג אותו. הזמן דחק לי, אך העדפתי לשוחח על העניין פנים מול פנים, ולא דרך הטלפון, והמשכתי במאמצי להשיגו.

לשואר.

והנה, יום אחד, כאשר שסתי מחתונה מחוץ לעיר יחד עם אשתי ואחד מבני הצעירים, שמחתי לראות כי השכן המדובר עולה גם הוא לאוטוכוס שהיה עמוס למדי. מיד קמתי, ואף הקמתי את בני הצעיר, לכבודו, "תשבו, תשבו", אמרתי לו ככבוד, כשאני מודה לדיכוננו של עולם על ההזדמנות שנתן לי לשוחח על הנושא החשוב כל כך עבור בני ביתי. שגרת את הדיל לשבת על יד אמו, ונותרתי עומד על יד השכן. ניסיתי לפתח איתו שיחה והתעניינתי בשלומו, אולם הוא היה קר, מרוחק ונוקשה, נראה היה כאילו לטורח עבודו לשוחח עימי, וכל נוכחותי עליו לזר. הוא השיב לי רק במילים בודדות וקצרות,

לאחר נישואי נכנסתי להתגורר בדירת שלושה חדרים שנראתה לי רחבת ידיים וענקית, אולם עם השנים והמשפחה שגדלה – הלכה הדירה וקטנה. משנה לשנה הלכו מימדיה והצטמצמו, עד שכעבור חמש עשרה שנים מנישואי, כאשר היו בכיתי שמונה ילדים, חשתי כי הקירות סוגרים עלי, והכנתי כי אין לי מנוס אלא לבצע שיפור משמעותי ולהוסיף חדר לדירה.

אולם, כתרים בפני רצוני זה עמדו עשרים ותשע השכנים המתגוררים בכנין שלנו, שאת הסכמת כולם הייתי צריך להשיג, וככתב.

המלאכה לא הייתה פשוטה. אומנם כשני שליש מן השכנים חתמו לי בשמחה, אולם עדיין נותרו כמה שכנים מודאגים שעם כל אחד ואחד מהם הייתי צריך לשוחח בהרחבה. זה חשש שמא ישרטו פועלי הכנין את מכונתו, השני חשש שאפגע בזכויות הכנייה שלו עצמו, השלישי דאג ללכלוך, הרביעי רצה לוודא שלא אחשיך את דירתו, וכך הלאה, דיונים רבים לאין ספור.

כסופו של דבר, הצלחתי להשיג את הסכמתם

כיצד לדעתכם ניתן לדון לכף זכות?

פתרונות יש לשלוח עד יום ראשון מדי שבת בשעה 18:00. יש לציין שם עיר ומס'

יש לכם סיפור על כף זכות? שלחו לנו! | אימייל: k.gilyonot@gmail.com

עוף השמים הולך את הקול - הפתרון:

שמועות רעות יצאו על המספר, כאילו מעל בכספי ציבור, בשל האווירה המרעילה בעיר מגוריו הוא מחליט לערוך את ברית המילה לבנו בעיר בה מתגוררים הוריו, אולם גם שם לא מניחים לו, כאשר הכל מתכוננים לברית תופס אותו יהודי מכובד ומתחיל לצעוק עליו. כיצד ניתן לדון אותו לכף זכות?

*****

הברית הסתיימה והמתפללים שנכחו בבית הכנסת נגשו לכרך אותי במזל טוב. גם 'הוא' אותו יהודי מכובד וקולני היה ביניהם, ואני חשתי כיצד דמי מציף את פני. האם הוא עומד לפגוע בי שוב והפעם כשאני מוקף בכל קרובי משפחתי וידידי?

המילים שאמר לי קודם לכן, האופן בו רעם קולו כאשר הכריז 'אני לא מקנא כך כלל וכלל!' וגם 'הקדוש ברוך הוא רואה וידוע כל דבר' עדיין הדהדו באוזניי, ולא ידעתי האם אוכל להחזיק מעמד אם יתחיל לצעוק עלי שוב, לעיני כל הציבור, ברגעים גדולים ומרגשים כל כך.

לו היה הדבר בידי הייתי נוטל את רגלי ונעלם, אבל מעגל הידיים הגיסים והאחים לא איפשר לי לנוע ממקומי. הזכרתי לעצמי

כי הכל בידי שמים, וכי אדם אינו יכול להלכין את פניו ולשפוך את דמי באם הדבר לא נגזר עלי כראש השנה, ואמרתי לעצמי כי אם נגזר עלי הפיקות לב מואצות, פחד וצער כיום הברית של בני, מוטב כי הדבר יבוא בדרך זו, שאין בה נזק אמיתי, ולא חלילה בחשש בריאותי לשלומי של הדרך הנימול...

"הכל בסדר?" אבי הרגיש כי משהו לא טוב עובר עלי, אבל אני אפילו לא הספקתי להגיב לפני שהיהודי המכובד הגיע אלי, ותפס את ידי בידו, מונע ממני כל אפשרות להימלט משם.

"מזל טוב, מזל טוב!" הוא הרעים, "איזה שם יפה קראתם לילד! שם שמתאים בדיוק לסיטואציה הנוכחית!"

לא היה לי צל צילו של מושג על מה הוא מדבר, וכיצד שם פשוט ומקובל כמו 'יהושע' יכול להתפרש להעזה על ידי מי. אך ברור היה לי כי הוא מתכוון לשם הרע שהוציאו עלי בעיר מגורי. האם התכוון אולי לכך שעכשיו מעל בחרם על ידיהו? הרגשתי שהאדמה רועדת תחת רגלי. אבל גמרתי אומר בליבי שיהיה מה שיהיה – לא

אגדר למריבה כיום ברית המילה של בני. "הילד נקרא על שמו של יהושע בן נון, שעצר את השמש, והאבא כולם את פיו בשעת מריבה!" המשיך האיש המשיך ויידע את הקהל, "ועליו הכתוב אומר כי הוא כצאת השמש בגבורתו! אה, איזה זכירות, איזה זכירות... אף אחד לא מקנא כך כאן עלי אדמות, אבל איך אומרים? סוף הכבוד לבוא. שמע לאדם עם זקן לכן – אנשים עוד יבואו להתחנן לפניך שתסלח להם, וזה ייקרה הרבה יותר מהר ממה שאתה יכול אפילו לחשוב, ובעולם הבא כולנו נקנא כך עד מאוד!"

גדהמתי. אומנם ייתכן שלו היה שואל אותי הייתי מוותר על המחמאות הקולניות, אבל הוא התכוון רק לטובה, ואילו אני כעסתי ונפגעתי כל כך מדבריו! ומה היה קורה לו, חלילה, הייתי משיב לו במילים חריפות מכלי להמתין עד סוף דבריו?

ואגב, כיום, לאחר חמש עשרה שנים, אני יכול גם להעיד ולומר כי הזקן צדק, הקשיים שחוויתי באותה תקופה עברו ואפילו זכרם של העלבונות כבר הטשטש בליבי. אבל שכר ההתגברויות והשתיקות – שמד לי לעד.

סיפורים מן הקוראים

לכני חבר טוב, והוא מגיע לכיתו פעמים רבות כדי לשחק איתו לאחר הלימודים בחיידר. לאחרונה שמתי לב לכך כי פעמים רבות למדי כאשר הוא מתקשר לכיתו של החבר – לא משיבים לצלצול הטלפון שלו, וגם לא מחזירים לו צלצול מאוחר יותר. הבנתי כי החבר או הוריו מעדיפים לדלדל את הקשר בין הילדים, וכמוכן נפגעתי מאוד מצורת ההתנהלות הזו, אולם לכני לא אמרתי דבר, אלא ניסיתי לכוון אותו לשחק עם ילדים אחרים ולא איפשרתי לו להתקשר אל חברו זה, גם כאשר רצה בכך.

לאחר תקופה התגנבה לאוזני שמועה כי... הוריו של החבר פגועים מאוד מכך שהוריו לבנו להתרחק ממנו. גדהמתי התקשרתי לאימו של החבר כדי ליישר את ההדורים הסכרתי לה כי היא זו שהתחילה בדילול הקשר, ואני רק 'שיתפתי פעולה' עם המהלך שלה.

אולם היא לא הבינה כלל על מה אני מדברת. הסתבר לי כי לעיתים קרובות היא יוצאת עם הילדים לשחק בחניה שעל יד ביתם, במקום בו אין קליטה, וכנראה כל השיחות מהם לכאורה 'התעלמו' ואליהם לא חזרו – היו בשעה זו, ולא הייתה כל כוונה מיוחדת בהתעלמותם מאיתנו.

אנחנו שוכרים דירה מאברך ירא שמים. אולם למרות שמזה זמן פנינו אליו בבקשה שידאג להחלפת הברז המטפטף במטבח – הוא דחה אותנו בלך ושוב. אמר כי הוא מקוזה להגיע לראות את הברז לקראת סוף השבוע, ואחר כך בתחילת שבוע הבא, ואז התקשר להתנצל כי לא יצליח להגיע בסופו של דבר... היינו מתוסכלים מאוד.

כאשר בנוסף לברז הבעייתי נזקקתי לתיקון נוסף, החלטתי שאני מתקשר אליו ומבקש באסטרטגיות את אשר מגיע לי: לשנות את היחס ולהזדרז באופן כללי עם כל הדרוש תיקון, כשם שהיה בעבר.

בעל הדירה ענה ועוד לפני ששמע את מהות התקלה התנצל שהוא יושב שבעה על אביו, ואם מדובר על הברז – הוא יגיע להקנו שבעה הבא, ואם יש בעיה דחופה יותר, שנזמין בעל מקצוע ונקזז את עלות הביקור משכר הדירה.

כעת הבנתי את פשר פיזור הדעת והעומס מהם סבל בתקופה האחרונה, והברז המטפטף קיבל פורציות מחודשות.

יותר מכך, לו הייתי פותח בצעקות מיד כשענה לי, הייתי נבוך כעת עד עמקי נשמת, רק העובדה שהצלחתי לשמור על איפוק, למרות הכעס שחשתי הצילה אותי מבושה שכזו.

וארטים לפרשת השבוע

יג ב שלח לך אנשים ויתורו. רש"י במקום הביא למה נסמכה פרשת מרגלים לפרשת מרים לפי שלקתה על עסקי דיבה באחיה ורשעים הללו ראו ולא לקחו מוסר. ר"ל לענין מה לא התוספת ראו הול"ל לא לקחו מוסר? וי"ל דמצניו שהקב"ה מביא יסורים של אהבה ואולי היה צד לומר שמרים לא לקתה והעונש שקיבלה זה ייסורים של אהבה, אבל מצניו בברכות ה: שנגעים בפרהסיה אינם יסורים של אהבה ואי"כ וי"ל דהכא **ראו** ולכן הוי פרהסיה ואינם ייסורים של אהבה.

יג ג. וישלח אותם משה ממדבר פארן על פי ה'. יש להבין מה אכפת לנו מהיכן הם נשלחו, ועוד מה זה על פי ה', הרי אין הקב"ה מייחד שמע על הרשעים, והמרגלים הרי היו רשעים? וי"ל, אומר רבי יהודה אסאד, דהנה רש"י כותב באותה שעה כשרים היו, ומחדשת לנו התורה אפי' שלבסוף הם הרשיעו בכ"י כיוון שהיו כשרים כשנשלחו הם נקראים כשרים, ולכן אמר ע"פ ה', ומהיכן לומדים עניין זה מישמעאל שכשישב במדבר פארן המלאכים קטרגו ושאלו לקב"ה למה אתה מביא לו מים הרי הוא עתיד להמית את בניך בצמא, ואמר הקב"ה אני דן לפי מעשיו של עכשיו וכעת הוא צדיק, ולכן כתב וישלח אותם ניסן ע"פ ה', והיינו שעתה יש להם דין של צדיקים, ומהיכן יליף שגם אם מרשיע לבסוף נקרא צדיק, ממדבר פארן, ששם ישב ישמעאל והקב"ה דנו לפי אותה השעה.

יג ג. כולם אנשים ראשי בניי המה. וברש"י שם ואותה שעה כשרים היו. וקשה דברש"י לקמן פסוק כו איתא, וילכו ויבאו, מקיש הליכה לביאה מה ביאתן בעצה רעה אף הליכתן כן, א"כ משמע שביציאתן כבר היו רשעים. עוד צריך ביאור שהתורה כותבת בפרק יד' פסוק יד' במספר הימים אשר תרתם את הארץ ארבעים יום, יום לשנה תשאו את עונותיכם, ולפ"י צריך להיות שהם יהיו במדבר 40 שנה מלאים, והאמת שהם היו ס"ה שנה חסר 15 יום, שהרי הם יצאו ממצרים בט"ו ונכנסו לארץ ב"י ניסן (יהושע ד' יט') א"כ יורד 4 ימים, ובדברים א' ב', אחד עשר יום מחורב דרך הר שעיר עד קדש ברנע. וברש"י שם שאילולי שחטאו בחטא המרגלים היתה לוקחת להם הדרך ממצרים ועד אר"י 11 יום. יוצא ש-11 יום לא היה בגלל העונש, ואם נצרף את 4 הימים הנוספים הרי לנו חצי חודש, א"כ נעניש פחות מיוםם לשנה. מתוך רבי אילן חרף צ"ל דהנה היחס של יום לשנה הוא על כן שעה 12 יום דהיינו מחצית חודש, כי בכל שנה יש 12 חודשים, ועשרים וארבע חצאי חודשים וכן כל יום יש 24 שעות יוצא שעל כל שעה מהארבעים יום נענישו 10 יום. וא"כ יש שהם היו כשרים רק באותה שעה שנשלחו, אבל כשהלכו כבר לא היו כשרים, וכיוון שבאותה השעה הם היו כשרים אז על השעה הזאת מורידים 15 יום, וזה מה שרש"י כותב, אותה השעה בלבד היו כשרים, אבל ההליכה כבר הייתה בעצה רעה. (ויש להעיר לא המרגלים יצאו בסוף סיון, וא"כ לא היה היום יתר מאחד עשר יום? וי"ל שהקב"ה העניש אותם למפרע עבור החטא הזה).

יג טז. ויקרא משה להושע בו נון יהושע. וברש"י י-ה יושיעך מעצת המרגלים. והטעם שהוא לא התחלל על כלב; וי"ל ע"פ חז"ל שהטעם שהמרגלים רצו להוציא דיבה על הארץ, מפני שידעו שכשיבואו לארץ ישראל יתמנה מלך משבט יהודה וכל הנשיאים יפוטרו ממשרתם (ענין בהרחבה במסילת ישרים פי"א), לכן היתה להם נגיעה אישית וחפישו רע על הארץ. אבל כלב היה משבט יהודה ולכן לא היתה לו נגיעה.

יג טז. ויקרא משה להושע בו נון יהושע כתוב בתרגום יונתן כד חמא ענוותנותיה קרא לו יהושע. וקשה מה זה קשור לעונה? וביאר ר"א דיסקין שהנה איתא במדרש שלעתיד יקומו בתחיית המתים לפי הא' ב' אך לענווים ייתן חן, מי שעניו יזכה לקום ראשון, ולפי זה וי"ל שהאמת שכבר בתחיית משה רצה לקרוא לו יהושע משום קה יושיעך מעצת מרגלים וכברש"י, אך הוא נסג מזה מפני שלא רצה שיקום בתחיית המתים באות יו"ד במקום בה"א כשהיה הושע, אך כשראה ענוותנותו אי"כ בלאו הכי הוא יקום ראשון ואז אף קרא לו יהושע.

יג כ. והתחזקתם ולקחתם מפרי הארץ והימים ימי ביכורי ענבים. יש להקשות מה זה משנה איזה ימים זה היה? וי"ל, אומר רבי יהודה אסאד, שמשה ביקש מהמרגלים ולקחתם מפרי הארץ, ולקחיה איתא בגמ' בריש קידושין שהוא בכסף, ולכאז' קשה הרי אר"י ישראל ירושה לו מאבותינו ובשב"מ הוצרכו לקחת בכסף הרי הוא שלהם. וי"ל שהימים היו ימי ביכורי ענבים ואז זה עומד להיקצר וכתלוש דמי ל"ה כקרקע, וממילא הוא שייך לבעלי הענבים לכן הוצרכו לקחת בכסף.

יג כג. ויכרתו משם אשכול ענבים וישאוהו במוט. נחלקו הבבלי והזורר האם יהושע וכלב השתתפו בסחיבת המוט. לדעת התבלי סוטה לד הם השתתפו, ולדעת הזורה שלח קס ב. הם השתתפו בסחיבת המוט. וצ"ע במה נחלקו? ויש ליישב דהנה בשבת צב: שניים שעשו מלאכה בשבת פטורים מא"כ אם מלאכה שכ"א לא יכול לעשות לבד אז חייבים אפי' כשעשאוהו שניים. ורבי שמעון פוטס רג כבה"צ ותמיד שניים שעשאוהו פטורים. והרי הפירוש פוסט רג היו גדולים באופן גדול מאוד, והדרך לישא את זה היה רק ע"י שניים יחד ואי"כ יש בזה חילול שבת, כי המרגלים הלכו גם בשבת כדכתיב במספר ימים אשר תרתם את הארץ יום לשנה יום

לשנה, ז"א שהם טלטלו ג"כ בשבת, ובכה"ג דזה אינו יכול וזה אינו יכול חייבים אפי' שניים שעשאוהו. והטעם שחיללו השבת כי היתה להם סכנה לעמוד במק"א כי יתפסו אותם, והמרגלים סברו שחובה עליהם להביא לארץ את האשכול כדי להראות שפירותיה משוינים וכך גם העם משונה ולשיטתם הוי ג"כ בשביל הצלת נפשות. אבל יהושע וכלב סברו שאסור להם לשאת את הענבים כי זה לא סכנה להיכנס לארץ הזאת, והענבים זה לא סימן לכך, לכן הם לא נשאו את הענבים. אבל הזוהר שזה רשב"י שס"ל שאין חילול שבת בשניים הנושאים יחדיו את הענבים, לכך לפי הזוהר יהושע וכלב יכלו לטחוב בשבת מדין שניים שעשאוהו. והם שכתבו את זה בשביל לקיים ציווי משה והתחזקתם ולקחתם מפרי הארץ.

יג כז. ויספרו לו ויאמרו באנו אל הארץ אשר שלחתנו וגם זבת חלב ודבש היא. יש לעיין אף המילה **וגם** זה אומר שיש שבת ואמר, ועוד שבת שזה זבת חלב. וקשה א. הרי הם באו ללכך על הארץ, ועוד מה השבח הראשון שלהם שהוסיפו וגם זבת חלב ודבש. וי"ל דהנה מצניו בני דתן ואבירים לקמן טז יג שטענו כלפי משה המטט כי העליתנו מארץ זבת חלב ודבש, וכוותנם למצרים שהיא ארץ זבת חלב ודבש, ולפ"י כוונת המרגלים היתה על מצרים, שטענו למשה אתה שלחתנו ממצרים לאר"י וגם היא הונונה וגם מצרים היא זבת חלב, וכשהיינו בארץ ישראל ראינו שהשבח היחיד שלה שהיא זבת חלב שזה יש במצרים.

יג לג. ושם ראינו את הנפילים בני ענק מן הנפילים ונהי בעינינו כחגבים וכן היינו בעיניהם. וקשה למה פעמיים נפילים, ועוד נפילים ראשון מלא ושוני חסר. ועוד, מה זה בני ענק למה לא ענק (כמו הנפילים בעצמם שכך אמרו. ורבי חיים קניבסקי שהוא מצא מדרש שמופיע גם בתור"א ובתוס' שנץ סוטה לה'. פעם אחת הופיעה בתו של ענק בפרדס אביה, ואכלה שם רימון, והשליכה הקליפה לשדה, באותו הזמן הגיעו לשם המרגלים, וחשבו שזו מערה (דהרי הפירית היו בגודל של בנין). והתחבאו בפנים, לאחר זמן נזכרה אותה בת שזרקה את הקליפה בשדה אביה, פחדה שמא אביה יעשה בה ע"כ, הלכה ולקחה את הקליפה וזרקה אותה מחוץ לגדרה, ואז הם נפל. היא כמובן מרוב גודלה לא שמע לב. באותו הזמן אמרו המרגלים ראו כמה גבורה יש בנשים, ק"ו בבגרים. ואי"כ וי"ל שזו כוונת הפסוק, מן הנפילים, פ"י מהיכן שפלטנו (והיינו נפלים) ראינו את הנפילים בני הענק דהיינו בתו של ענק.

יג לג. ושם ראינו את הנפילים וגו' ונהי בעינינו כחגבים וכן היינו בעיניהם. הגמ' בסוטה לה. שואלת מנין ידעו המרגלים כיצד היו נראים בעיני הנפילים, מתרצת הגמ' שהם שמעו מהנפילים בעצמם שכך אמרו. ועי"ל דאיתא בתהילים יז ח שדוד המלך מבקש מהקב"ה שמרני כאישון בת עין וביאר הדר"ק שהטעם שבת עין קרויה אישון, משום שכאשדע עומד מול עין של מישהו הוא רואה עצמו קטן בתוך העין והיינו אישון איש קטן. ואי"כ וי"ל שזו הייתה כוונת המרגלים שהם ראו עצמם בעיניהם של הנפילים כגודל שלהם ממש והיינו שהנפילים היו כ"כ גדולים עד שבאישון העין שלהם ראו עצמם בגודלם הטבעי, וזהו **וכן היינו בעיניהם**. דרע יצחק.

יד א ויתנו את קולם ויבכו העם בלילה ההוא. את מיותר, שהרי היה אפשר לכתוב כמו בעשיו וישא קולו ויבך. וי"ל, אומר רבי חיים קניבסקי צ"ל, דהנה איתא בגמ' על הפסוק ע"כ לא יאכלו בני ישראל את גיד הנשה. **אל תשעה** כאן, מכאן שהאוכל בט"ב אכלו אוכל גיד הנשה. וה"ה כאן, דאמרין בגמ' אותו הלילה ליל ט"ב היה, ואתם בכיתם בכיה של חנם, אני אקבע לכם בכיה לדורות, ומתי בא"ת. והיינו בתשעה באב.

יד ו. יהושע בן נון. למה כתוב בן בחיריק ולא בסגול כמו כלב בן יפונה? וי"ל דאיתא בירושלמי סנהדרין פ"ב ה"ו דכשניטלה הוי"ד משרי ונעשה שמה שרה עלה הוי"ד לפני הקב"ה ושאג למה נעקר מהצדקת הזאת? ענה לו הקב"ה אני אשים אותך אצל הושע. ולכאורה קשה הרי הוי"ד אצל שרי היה בלי ניקוד, ומאיפה הגיעו ד הנקודות של הושי"א אצל יהושע. וי"ל שלקחו שתי נקודות מהסגול של בן נון ולכן נשאר שם בן עם חיריק. (ונעשה למפרע חתי"ס).

יד ט. אך בה' אל תמורדו ואתם אל תראו את עם הארץ כי לחמנו הם סר צילם מעליהם וה' אתנו אל תראום. יש להקשות מה הכינוי הזה לכעננים כי לחמנו הם. למה לא כ שולחן הם? וי"ל שכידוע ימין' טענו להם שכסחם השמש הוא נמס, וזה מה שאמר יהושע וישעו לכם שהם כמו הלחם שלנו (כי המן הוא היה לחמם במדבר) וברגע שה' יחס עליהם וה' נקרא שמש כמו"ש בתהילים (פד יב) אי שמש ומגן ה' אליקים, ואז סר צלם מעליהם והיינו שאז הם ימסו. ולא יוכלו עוד לנו.

יד טו. והמתה את כל העם הזה כאיש אחד. מה זה 'כאיש אחד', מה הבעייה שיהרגו אותם כרבים? וי"ל, אומר התורה תמימה ע"פ הרי"ף ביומא פו. עבר אדם עבירה פעם ראשונה ונסנייה מוחלים לו, פעם שלישית אין מוחלים לו. ואילו בציבור גם פעם שלישית מוחלים לו, פעם רביעית אין מוחלים. (ומטעם זה גם כתב רש"י בקורח טז ד' שמשעה נפל על פניו לפי שהיו היה סירחון רביעי ועי"ז שא צביבור אין מוחלים). וכעת הכל מובן, שמה טען לקב"ה: הרי המרגלים זה סרחון שליש ואתה יכול לעשות את זה להרוג את כלם כאיש אחד - היינו כדן איש אחד הרי הם ציבור ובציבור מוחלים בסרחון שליש, ואי"כ תמחל להם.

פרשת שלח תשפ"ד

יד יח. ה' ארך אפים. ואילו בחטא העגל בפרשת כי תשא כתוב ה' ה'. היינו פעמיים ה', והטעם, אומר ה'משך חכמה', וי"ל ע"פ הראש"י ברי"ה יז: דאיתא שם ברש"י ה', הראשון מידת הרחמים שאני מרחם קודם שיחטא, וה' השני שמרחם אחר החטא. ומקשה הראש"י מה צריך רחמים קודם החטא וי"ל, אומר הראש"י, דהרי לגבי עי"ז הקב"ה מצרף מחשבה למעשה, ולכן אם אדם חשב לעבוד עי"ז הוא צריך כפרה קודם מעשה החטא. ואי"כ כעת הכל כמין חומר, דהתם ביכי תשא' זה כפרה על חטא העגל שזה עי"ז, ועל חטא עי"ז צריך ה' גם קודם החטא, אבל הכא בחטא המרגלים לא צריך את ה'-ה' קודם החטא כי אין הקב"ה מצרף מחשבה למעשה אלא בעי"ז.

טו ה. ויין לנסך רביעית ההין. הטעם שנסמכה פרשת נסכים מיד לאחר פרשת המרגלים משום שאמרו חז"ל (שהש"ר ד ג') מהיכן היו מנסכים יין כל מ' שנה שהיו במדב, מאשכול שגביו המרגלים. ולכן נוסף פרשה זו מיד אחרי מעשה המרגלים. טעמא דקרא.

טו כ. ראשית עריסותכם חלה תרימו תרומה כתרומת גורן כן תרימו אותה. ובפסוק כא כפל עצמו שוב מראשית עריסותכם תתנו וגו'. וקשה א. בשב"מ הוכפל פעמיים אותו העניין. ועי"ק שרש"י סותר עצמו כי בתחילה פרש"י כתרומת גורן **שלא נאמר בה שיעור** (אבל חכמים נתנו שיעור לבעה"ב אחד מכד' ולנתנום אחד ממ"ח). ובפסוק כא פרש"י שכן נאמר שיעור - מראשית עריסותיכם תתנו לה' תרומה, ואמר שם רש"י לפי שלא שמענו שיעור לחלה **נאמר תתנו שיהיה בה כדי נתינה** עכ"ז? וי"ל, אומר רבי נתן גשטטנר, ע"פ שיטות הראשונים (מובא בתור"א קידושין נח) דהא דחטיה אחת פוטרת כל הכרי, היינו להתירו מיד איסור טבל, אבל כדי לקיים מצוות נתינה לכהן צריך ליתן שיעור חשוב שהוא בכדי נתינה חשובה. וכעת הכל מובן: בפסוק כ כתוב **תרימו** תרומה והיינו להרים ולעניין הרמא להתירה מיד טבל לזה סגי שיתן כתרומת גורן שאין בה שיעור. משא"כ בפסוק כא שכתוב **תתנו** והיינו שיש דין נתינה, ומוישוב כפילות הפסוקים שהראשון מדבר על לפטור מטבל אבל השני מדבר על מצוות נתינה.

טו לב. ויהיו בניי במדבר וימצאו איש מקושש וגו'. יש לעיין מדוע התורה הזכירה שהיו במדבר. ועיין ברש"י. ועי"ל בזה דהנה מצניו בסנהדרין עח: תניא יודע היה משה שהמקושש במיתא שנאמר מחלליה מות יומת אלא לא היה יודע באיזה מיתה נהרג, וכתבו שם בתוס' דאע"ז דסתם מיתה בתנן מתוך הסברא היה מדמה לעי"ז דבסקילה דהחמלל בשבת **בפרסיה** ככופר בעיקר, וא"כ לפ"י ז' לבאר דזהו כוונת הכתוב שהיה זה בעת שהיו בניי במדבר לומר שלא היה זה בצינעה אלא נעשה בפרסיה ומשום כן לא ידעו את עונשו. רבי חיים פינשטיין.

טו לח. דבר אל בני ישראל ואמרת עליהם ועשו להם ציצית. יש להקשות א. מה הכפלה דבר ואמרת. ועוד מאי עשוהי יש לה' **לכבוש** ציצית. וי"ל דהנה הדין הוא שאע"פ שנשים פטורות מציצית הן יכולות לעשות החוטים לשמה (שו"ע יא א). והנה ברש"י שמות יט ג מובא על הפסוק כה תאמר לבית יעקב ותגד לבני ישראל. לבית יעקב - קאל הנשים, תאמר להם בלשון רכה. ודיברו שהוא לשון קלה הוא מתייחס לבנים. וי"ל, אומר הרע"א, שגם כאן, דבר אל בני ישראל זה עיקר מצוות ציצית, **ואמרת** אליהם זה לבנות ועשו להם ציצית והיינו שהבנות יכולות לעשות את הציצית.

טו לח. דבר אל בני ישראל ואמרת עליהם ועשו להם ציצית על כנפי בגדיהם לדורותם ונתנו על ציצית הכנף פתיל תכלת והיה לכם לציצית. לכאורה המילה לדורותם לא במקומה ולמה לא נכתבה בסוף: וי"ל, אומר החת"ס, שדן לבן בציצית נוהג לדורות, גם שכאין תכלת, לכן כתוב לדורותם על ציצית, ואח"כ כשהוזכר תכלת כתוב והיה לכם, היינו רק לכם בזמן חז"ל, אבל לדורות שאין תכלת, חיים בציצית, דהיינו בלבן, וגם בלי תכלת.

טו לח ט. דבר אל בניי ישראל ואמרת עליהם ועשו להם ציצית וגו' והיה לכם לציצית. יש לדקדק דבתחילה אמר הכתוב ועשו להם ציצית בלשון נסתר ולאמרי"כ אמר והיה לכם לציצית בלשון נוחח. אלא דאמרו חז"ל כל זההיר בציצית זוכה להקביל פני שכניה ולפ"י בתחילה לא היו ראויים שתדבר עמם שכניה ולכן דובר עמם בלשון נסתר, אולם מאחר שעשו ציצית זכו לקבל פני שכניה דובר עמם בלשון נוחח. כפי ישראל די קוראל.

טו טז. והיה לכם לציצית וראיתם אותו. הגמ' בברכות יד: מביאה שבמערבא נהגו שבערבת אמרו רק פסוק ראשון ואחרון של מצוות ציצית ולא קראו כולה לפי שאין מצות ציצית בלילה. ורב יוסף היה משבחם עי"ז ואמר כמה מעליא הא שמעתתא. ויש להבין ב' ענינים. א. מה ראה שם רב יוסף משהו גדול שהוא שבחם ע"כ. ב. למה קרא לזה רי"י שמעתתא, הא הוי רק מנהג ואי"ז הלכה כלל. וי"ל בזה דמצניו בקידושין לא. שרב יוסף היה סומא. והנה מצניו שנחלקו התנאים האם סומא חייב בציצית או לא. ופולגותתם האם לומדים מוראיתם אותו פרט לכסות לילה ואי"כ אפר תכסהה לה לרבות סומא או שלומדים מוראיתם אותו פרט לסומא ולילה חייב בציצית (מנחות דף מג. סוכה יא. סיפרא של רב עמרם חסידא וברש"י שם, וכי' בתוס' שבת קלא ד"ה שנין). ואי"כ הוא שיבח לבני מערבא דס"ל דלילה לא זמן ציצית הוא ועי"ז יצא שסומא חייב בציצית, וזהו כבר הלכה ולא מנהג. באר יוסף.

שמירת העיניים

שמירת העיניים: **בפרשתנו** ולא בתורה אחרת עליו להסתכל במראות ואחרי עיניכם. התורה אוסרת עליו להסתכל במראות אסורות כדי שלא נסור אחרי המראות הללו ונכשל באסורים חמורים יותר. האלשי"ך כותב שהטעם שכתוב קודם אחרי לבבכם ורק אחי"כ אחרי עיניכם, הרי קודם וראים ואחי"כ חלב חומד; עונה ע"כ האלשי"ך שכשאדם רואה ראייה אסורה פועם ראשונה אין לו ע"כ אסור כי הוא נאם, הבעיה היא אם הוא חוזר ושוב להסתכל שאז זה ראייה אחר תאות חלב וזה הראייה האסורה. ואי"כ אומר האלשיך זה כוונת הפסוק ולא תתורו אחרי לבבכם ואז אחרי עיניכם, אבל מה שהעין ראתה לא בגלל חלב אלא בטעות ע"י אין טענה על האדם משום שהוא אנוס. ומצינו שביום הכי קדוש בשנה קוראים את הפרשה על העריות, ובגמ' מסופר שאותה האיש יש"י בתחילה היה תלמיד של רבי יהושע בן פרחיה ובגלל חוסר שמירה על העיניים הוא הגיע לשפל הגדול אליו הגיע, ועונשו שכל יום מבשלים אותו בסיר של צואה ורתחת וכמבואר בגמ'. עוד מסופר בגמ' על רבי מתיא בן חרש שמימיו לא נשא עיניו לאישה ופעם נתקנה בו השטן וניסה להכשילו עד שראה רבי מתיא שאינו יכול, הוא ביקש מתלמידיו שיביאו לו אש ומסמרים והוא שרף את המסמרים באש וכשהיו ורתוחת הוא שם על עינו כדי שיתעורר והוא ולא יכשל חלילה. באותה שעה קרא הקב"ה למלאך רפאל שיפא אותו, ורבי מתיא לא הסכים להתרפאות, ורק לאחר שקיבל הבטחה משמים שלא יכשל הוא הסכים. **כתב הרמב"ם** חמשה דברים העושה אותן האדם חזקתו לשוב מהם, לפי שהם דברים קלים מעני רוב האדם ונמצא חוטא והוא ידמה שיש זה חטא, ואחד מהן אומר הרמב"ם: המסתכל בעריות, מעלה על זעתו שאין בכך כלום, שהוא אומר וכי קרבתא אצלה, והוא אינו יודע שראיית העיניים עון גדול, שהיא גורמת לגופו של עריות, שנאמר: ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם. בשיחה שמסר הרב שך בקיץ הוא זעק מנעמת ליבו: עכשיו מתחילים עם הטיולים, אני צריך לומר ברבים, אינני יודע כמה זמן שאני אהיה כאן, אבל כל זמן שאני כאן, אני אשכב מתחת הגלגלים של המכוניות, לא יזכר ולא יכתב, נסיעות במכוניות, טיולים, הם כולו טרף, כי היכן נסועים נפגשים עם הפקרות, וכי אדם יכול לצאת לרחוב היום! וחסר תמנונות אסורות! אני יודע שיש כבר תוצאות רעות מזה. כשיש את הסייג, שייך לבנות את העיקר, אבל אם אין את הסייג אז אין העיקר יכול להתקיים כלל, באמת היה צריך להיות שלפחות העיקר ישאר, אבל ככה זה בעוונותינו הרבים, הייתי רוצה שתקבלו את זה ברצינות.

נביא כאן כמה סיפורים על גדולי ישראל אין נזהרו ביותר על שמירת עיניהם: לרבי ברוך דב לייבוביץ המליצו לו הרופאים לשהות במשך תקופה בחוף הים, כדי שמצבו הבריאותי ישתפר וגופו החלוש יתאושש ויתחזק. הוא היה גר בליטא, לה אין חוף ים. כדי להגיע לחוף הקרוב היה עליו לנסוע לברמניה, ובאותם ימים הדרך לעשות זאת היתה עם מעבר באזור שבשליטת רוסיה. מדובר במצבע לא פשוט. אגם ראש השיבה החלוו שני מלווים, כדי ללמוד אתו בדרך וגם כדי לדאוג לכל צרכיו, במשך יותר מחודש דאגו להנפקת ויזות לרב ולמלוויו, והכינו את כל צרכי הנסיעה, ואכן יצאו לדרך, עברו את הגבול לרוסיה ולאחר מכן לגרמניה. התחברה כמובן לא היתה אז קלה ונוחה כמו היום. כשהתקרבו לחוף הרחצה, העיר אחד ממלוויו של הרב, שלקראת הכניסה לאזור הרחצה, יש לפעמים מראות שהם אולי לא כל כך צנועים, ולכן כדאי להזהר יותר בשמירת העיניים. בחוף הים עצמו לא היתה בעיה רוחנית כלשהי, שכן באותם ימים דאגה הכניסיה לכך שיהיו חופים נפרדים לנשים ולגברים. אבל בדרך הגישה אל החוף לגברים, עוללים היו להיתקל במראות לא צנועים. כששמע הרב לייבוביץ את ההערה, הוא ננער ממקומו והודיע למלוויו באופן חד משמעי: חוזרים הביתה. הם שאלו, אפשר לבדוק ולוודא שאין בעייה של צניעות ולהגיע לחוף... אבל הרב בשלו, "עם העיניים שלי אני לא לוקח שום סיכון", ואכן, העגלה שבה על עקבותיה. מבלי שהצליחו אפילו לראות את חוף הרחצה. ולמרות שמדובר ברב זקן, ירא שמים, הוא בוודאי לא יעלה בלבו שום הררהו של חטא גם אם חלילה יראה מראות אסורות, ובכל זאת הוא לא העלה בדעתו אפילו לשנייה להתקרב למקום שבו עלולה להיות בעיית צניעות. **ובקובץ בנתיבות** ההכלה הביא מספר סיפורים על גדו"י אין הקפידו על שמירת העיניים. רבי עקיבא איגר היה ידוע בעצם בפרשנותו ומשמרתו על עינו הקדושות: סיפר הגרי"י מברסקא את הסיפור דלהלן: החתם סופר היה נשוי בזיווג שני לבתו של הרע"א מרת שרל ע"ה שהעמידה וילדה להתחתם סופר את כל יוצאי חציו והיא נפטרה בקיצור ימים ושנים בגיל 44 בלבד והחתם סופר שחשש מהצער והיגון שניגרמו לאיזה בהווה על מהסתלקותה העלים הדבר מידיעתו ואף את נישואיו בשלישית עם אלמנת הגאון רבי צבי הירש העליר העלים מחותנו הגרע"א. בביקורי רבי עקיבא אייגר אצל חתנו החתם סופר בפרשבורג היתה בתו הרבנית שרל נוהגת לקבל פניו בהגיעו ושואלת בשלומו. עם פטירתה ונישואי החת"ס מחדש חשש החת"ס על גודל הצער והתוגה שניגרמו לרבינו הגרע"א בהווה על ע"י שינוי הנהגת הבית אודות פטירת בתו. הורה לאשתו שתנהג כדרך שעשתה זוגתו הקודמת ותתמזן למרן אצל מרכבתו כאשר יגיע ותשאל ימה שלומן אבא? ואין זה שקר בהיות מרן גבירתי של ישראל. וכן עשתה והרע"א לא הרגיש דבר.

מאמרי מוסר וסיפורים מענייני הפרשה

רבי אהרן קוטלר התגורר במקום רחוק מבנין הישיבה, והיות שהדרך אותה היה צריך לעשות מדי פעם, היתה קשורה בענין של שמירת העיניים, העדיף להגיע אל הישיבה דרך חצרות הבתים, כך היה מדגל מחצר לחצר, לפעמים אף היה צריך לקפוץ מעל כמה גדרות והיה מונע את עצמו מלעבור בדרך הראשית, עד אשר היה מגיע לישיבה. פעם קרה, ששהו בביתו שני בחורים, ולאחר שהפליגו בשיחת לימוד, הבחינו שהזמן כבר קצר מאוד, לפני הסדר בישיבה. רבי אהרן הזדרז לצאת, ושאל אותם אם הם רוצים ללכת איתו בדרך שהוא רגיל בה. הללו לא יכלו לסרב והשיבו בחיוב, כי לכו עמנו, הגם שפחדו עד מאוד, מפני שבחצריו שהיה מדגל, היו כלבים עזים ומאיימים. הם יצאו אתו וקפצו כך מחצר לחצר, עד אשר התקרבו לחצר אחת, שבה היו כלבים גדולים ועזים. שני הבחורים נעצרו, ואמרו לראש הישיבה עד כאן... איננו הולכים יותר, מפחדים אנו מהכלבים הללו שמסוגלים להרוג בני אדם. נפנה אליהם רבי אהרן ואמר: אתם מפחדים: החזיקו נא בשולי מעילי, ולא יהיה לכם ממה לפחד, ותכלו לעבור בשקט דרך החצר. הם הבחורים שהיו מן המבוגרים בישיבת לקצק, נשמעו לו, כל אחד תפס באחד מכנפי מעילו, וכך עברו את החצר והכלבים שתקו ולא חרצו לשון. עד היכן הגיעה שמירת העיניים של רבי אהרן קוטלר שהעדיף לדלג מחצר לחצר שהיו בהן כלבים עזים ומאיימים ולקפוץ על גבי גדרות, ובלבד שלא ללכת בדרך שיש בה סכנות בשמירת העיניים. ואכן גם זכה לשמירה מן השמים על כל צעד, בזכות זה.

מסופר על רבי אליהו לאפיאן שיום אחד נגש אליו בחור בן עשרים ושתים מהישיבה, ואמר: רבי צדיק לבקש רשות מהרב לנסוע היום הביתה. שאל אותו רבי אליהו מה קרה? אמר הבחור היום אחותי מתתנת ואני רוצה לנסוע לחתונה. אמר לו רבי אליהו, יודע שכשנסועים לחתונה צריכים להזהר שם מהסתכלות. והנה הבחור היה הרב זה בסדר, אמר לו ר' אליהו אני רוצה להגיד לך משהו. קוראים לי אליהו לאפיאן, ואני כבר בן שתעיים וארבע, בעין אחת אני כבר לגמרי לא רואה, ובפני השניה יש לי קטארט. בקושי, בקושי רואה משהו, עם רגל אחת אני כבר נמצא בקבר, ובכל פעם שאני יוצא לרחוב אני מלא פחד שלא אכשל ח"ו במראות אסורות, והנה מתפלל ששם ושולם לא אכשל. וכשאני יוצא לרחוב, באני דב אומר לו אליק"ה תחטוף מבט, וכאן עומד בחור בן עשרים ושתים עם כל רתיחת הדמים ועם שתי עיניים בשריות בראות, והוא הולך למקום סכנה משם והוא אומר הרב זה בסדר! **רבי זאב דוב צאיץ** נחלש מעט עד למאוד בחול המועד פסח, בחולשה גדולה בלב, והיה זקוק מאד לאיזה תרופה, וזה היה בלילה שכבתי המרקחת היו כבר סגורים. הדבר נודע לאחד מתלמידיו, ומיד התקשר התלמיד בטלפון ואמר לו שהוא מוכן ומוזמן ללכת ולהשיג עבורו את התרופות הדרושות בבית מרקחת תורנית ברחוב יפו. והנה הופתע התלמיד, בשמעו בטלפון איך שרבי זאב מהסס שלא ילך, וחשש התלמיד, אולי הסיבה היא בגלל שאינו רוצה להטריח וכדומה. התחיל להסביר, שאין לו בזה שום טיחרה, ועדיין רואה שהרב מהסס. שאל אותו אולי בגלל שיש לרב איזה לחש חמץ על התרופות? וזהו סיבת ההיסוס, הרי אפשר לבשר. ענה לו: לא. התרופות עכשיו יש שאלה שני מיקוח נפש ממש, ואין כאן מה לחשוש מחששות של חמץ וכדומה. ועדיין רואה התלמיד שבכל זאת הרב מהסס, והתחיל להפציר ולהגדיל הפצרותיו כי הוא מוכן לילך ומדוע הרב סמרב: הרב ענה לו, אומר לך את האמת, הרי הבית מרקחת הוא בלב רחוב יפו, ועוד צריך להגיע לשם באוטובוס, ובודאי אי אפשר לשמור כראוי על קדושת העיניים, וזה איני יכול לעמוד בנפשי שבגללי יארע זאת, והיות ואני רואה את רצוני להי עול ללכת, והדבר גובל בפיקוח נפש ממש, ואם תבטיחנו נאמנה שתשמור את עינך באופן שלא תיכשל ח"ו בשום ראייה אסורה רח"ל, אתה יכול ללכת. אבל זכור את התנאי, התלמיד הבטיחו, והביא לו את התרופה הביתה, ומיד שכנסם לא נגע אפילו בתרופות ושאל אותו בפסקות האם קיימת את התנאי? וכשהשיב לו הלה הן, נחה זעתו ורק אז השתמש בתרופות.

בעיר הקודש ירושלים היה גר ומסתובב רבי בצלאל גולדשטיין כיוויו פני העם היה 'בצלאל החלב' הוא היה מסתובב באיזור שכונת שערי חסד ובשכונת רחביה הסמוכה והיה מוכר חלב באותם כדי חלב עתיקים של ימים עברו. החזון איש אמר עליו שהוא מלו' צדיקים נסתרים, הוא היה ידוע באגדותיו העצומה ובקציאות בכל חלקי התורה באופן מפלאי והיה מדבר בלימוד עם כל גדולי הדורות, כזו היתה ירושלים של מעלה, הלכו בה גדולי עולם בפיטוט ובענוה מופלאה. רבי בצלאל החלב היה למדן עצום, אש התורה היתה בעררת בקרבו, תפילות היתה להבים ממש, ולא נהנה מן העולם, כך מספרים נכדיו, בחר הוא לעזוב את כיוונו של העירלי, והעדיף להיות החלבן שאנשים יזלו בו, יקראו לו בשמו, יקללוהו, ינפּו בו כאילו הוא עם הארץ שצריך להתרחק ממנו, אבל עבודת ה' שהיה בקרבו לא היו לה מתחרים. מסופר עליו, שמדי פעם היו מעירים לו על מנגענותו שהגיעה העת להחליפה מחבת הריח שנדף ממנה ריח נורא. באחד מהפעמים הוא הטיב להסביר. חלבן אנכי, ישנם בתים בשכונת רחביה שהנשים יוצאות בבוקר מפתח ביתם בלבוש לא צנוע, ומתניעות לקבא את החבל, ובפחדים שיש לה מהחטא של פגם העיניים, טבלתי כובעי בחבל מביאש הנשים שהבחינו שיש ריח רע מכובעי, החלו להשאיר את הכלים בחוץ והם נשארות בפנים, ומי שכבר יצאה, ברחה במעוד מועד

לביתה, כדי לא להריח את אותו הריח. כאלו היו אנשי ירושלים, רבי בצלאל שהיה אחד מהם העדיף לסבול את אותו ריח, ללכת כל חייו בצורה כזו הכל כדי לא להכשיל, הם פחדו ממש מן החטא בפגם העיניים והיו מוכנים למסור נפש בשביל דבר זה. **פעם שאלו את רבי אשר אריאלי שליט"א** מראשי ישיבת מיר בירושלים על סוד ההצלחה העצומה שיש בשעוריו שלו. כידוע ששעוריו הנפלאים של הרב אריאלי שפם הולך מן העולם ועד סופו, וממדינות רחוקות באים בחורים מופלגי תורה לישיבת מיר בירושלים כדי להאזין לשעוריו. והאולם בו הוא אומר את שעורו מלא ודחוק עד אפס מקום וגם בחדרים הסמוכים נדחקים הרבה בחורים לשמוע דבריו ע"י המיקרופון, ורבים נדחפים ליד החלונות והדלתות וכבר זכה להעמיד אלפים רבים של תלמידים הנונים. ואחד ממוקרוביו פנה לרבו ללמדנו רבינו מהיכן זכית לכל זה? הן אמנם שיעוריו טובים ומתוקים לחיך אבל עדיין אין יו מספיק למשוך? המון גדול ונכבד כזה, ותורה היא וללמוד אני צריך במה זכית לכך ששיעורך מתקבלים, ורבו מאד הצאאים לשמוע דבר ה' אשר בניך. השיבו הרב אריאלי, האמת אני לא אחז, כי גם אני בעניי תמאתי על כך, וחופשתי מה סוד ההצלחה הגדולה הזו, עד שהחלטתי כי סיבת הדבר היא, היות ובימי בחרותי כאשר למדתי בישיבה, היה נהוג שהבחורים מקבלים דמי כיס להוצאותיהם, ומדרך נהוגים בעלי תורה לחסוך את מעות הכיס ולרכוש להם ספרים ללימודם, אמנם אנכי לא כן עשיתי, אלא השתמשתי המעות הכיס שלי, להוצאת נסיעה במונית, כדי שלא אצטרך לנסוע באוטובוס היבזבור, ואוצל מראיות אסורות. לענ"ד אמר הרב אריאלי אז מה, שעמדה לי, ששיעורי ימצאו חן בעיני בני תורה בעזהשי"ת בזכות שעמלתי על שמירת העיניים.

רבי אוריה שטיין זצ"ל ניחן בגישה מיוחדת לטיפול בנוער ונציא את אופורו בישיבה, הוא עמד בראש פרויקט חונכים של יד אליעזר בבית וגן, ובנוסף השפיע על תלמידי תיכון שיבחרו בחיי ישיבה קדושה. (רבי אוריה היה אברך צעיר שחלה במחלה סופנית ובמהלך המחלה הוציאו לו את אחת מעיניו) את המרקים הקדיש ביותר היו מפנים לטיפולו המסור והיו לו הצלחות גדולות. פעם ניכנס לחנות לממכר פיצה, וראה כי המוכרים וחלק מהקהונים מחזיקים את האייפון. רבי אוריה ניגש אל המוכר, מחווה לעבר הרטייה שמכסה את עינו ושאלו ישירות, תגיד מה נראה לך יש מאחורי הרטייה הזאת, יש שם עין או לא? השיב מוכר הפיצה יש לך עין בוודאי. אז למה שמתי את הרטייה הזאת? כנראה יש לך דלקת או משהו כזה. וכמה ימגשים אני מקבל אם אני מראה לך שאין לי שם כלום: הם הגיעו עד שנים עשרה מגשים, ר' אוריה פותח את הרטייה ונחשף חור ריק ל"ע. המוכר וחברותו התחילו לרעוד מפחד, רבי אוריה מנצל את המומנטום ומכה בברזל בעודו לוהט, אמור לי בבקשה 'המצלמה' הזאת שיש לך בתוך גולגולת הראש, אתה יכול לברוא אותה בעצמך? ניסית אולי לייצר לבד רשתית? קרנית? אישון? תאי עצב? פרוקס? צינורית של דמעות? אתה מסוגל לייצר זאת בעצמך? 'המצלמה' הזאת היא בכלל לא שלך, היא שייכת לאלוקים, אז איך אתה לא מתבייש, לקחת את המצלמה של האלוקים, ולהרביץ לו עם זה, לצחוק עליו עם 'המצלמה' שלו! לא מיישהו היה נותן כך עציץ יקר בתוך אדנית ששווה אף זולר, היית זורק אותה על מי שנתן לך אותה? אז איך אתה מסתכל במכשיר הטמא עם מצלמה של האלוקים? אי לא הוגן, זה לא ישר, האם יש לך ביטוח שהאלוקים ישאיר אותך כל הזמן עם המצלמה שאתה משתמש בה נגדו? רבי אוריה התקרב אליהם עוד יותר, הנה לי אלוקים לקח את המצלמה, לכם הוא נתן, אז איך אתם מכזים אותו עם המצלמה הזאת?

ואדם שמקפיד על שמירת עיניו כראוי זוכה לראות ישועות בכל עיניו, ומכללן כי אתה שומע לא רח"ל. על הפסוק בתהילים העבר עיני מראות שווא בדרך חייני, אומר האבן עזרא שניי שאדם משתדל לשמור על העיניים הוא רואה ישועות ומזויל לו לרפואת החולה ולחיים ארוכים לו ולבני ביתו. **ובשמואל אמונים** כתב שאדם שנקלע לידיו ניסיון לראות מראות אסורות והוא מתגבר, באותו הרגע הוא נהיה צדיק יסוד עולם וזוכה האדם לקבל פני שכניה ותפילותיו עושות פירות. **רבי אורי מסטרעליצקי** סבפר יאמרי קדוש' כותב 'השומר את עינו, יחיו בניו ויגדלם ללא צער'. **רבי עובדיה יוסף** אמר על עצמו שזכה לזיכרון מופלא משום שכל ימי נעוריו ובחרותו נשמר מאוד בעיניי קדושת ושמירת העיניים כמו שכתבו ולא תתור... ולמען זאכרו.... וכמ"כ אמר פעם במה אף שכל בניו תלמידי חכמים, משום שהקפיד כל ימיו לא להביט במראה לא צנוע, ואף כשישב בבית דין שכמדוד מולו נשים שלא היו לבושות בצניעות לא היה מבטא אליהן, וכדי שלא תיפגעה היה עושה עצמו ככותב את דבריהן, ובאמת היה מצייר לעצמו ציורים בעלמא. ובנותיו כששמעו זאת אמרו שבעת נודע להן מה פשרם של הציורים שהיה מביא להן לעיתים מבית הדין.... **והבבא סאלי** היה אומר שהגיעו לדורותיו הקדושות עד שהיה דבר ה' בפיו משום שהקפיד מאוד בשמירת העיניים. **בספר כאיל תערוג** הביא פעם יהודי ככה לפני הרב שטינמן שהוא לא מצליח בעסקים והכל נכשל לו מה עשה בשביל שיעליץ? אמר לו הרב שטינמן תפזיף על שמירת העיניים ומובטח לך הצלחה, וכך היה. מאז הוא התחיל להקפיד בשמירת העיניים וההצלחה האירה לו פנים ללא גבול. חלק מהסיפורים מתוך הקובץ הנפלא דברי חיים לגאון הצדיק רבי יוסף חיים אליהו.

ידיעות חשובות וכן דברים מגדולי ישראל. ערוך בדרך של שו"ת

שאלה: בפרשתנו המרגלים דברו לשון הרע על עצים ואבנים, מה העונש של מדבר לשון הרע? **תשובה:** חז"ל אומרים בוא וראה כמה גדול כח של לשון הרע ממרגלים, ומה המוציא שם רע על עצים ואבנים כך המוציא שם רע על חברו על אחת כמה וכמה. והאריכה הגמרא בגנות המספר לשון הרע המספר לשה"ר נגעים של צרעת באים עליו. ובגמ' בשבת איתא שהמדבר לשה"ר באה עליו אסכרה ובמהרש"א ביבמות כתב שתלמידיו ר"ע שמתו בין פסח לעצרת הוא מפני שדיברו לשה"ר ומתו מיתנה קשה עד למאוד. ומצינו עוד דברים נוראים שכתוב בחז"ל על מספרי לשה"ר כגון שהוא שקול כנגד ג' עבירות חמורות וראוי להשליכו לכלבים רח"ל. והחפץ חיים כותב שחטא הלשון הוא עיקר סיבת גלותינו, וכמו שמצינו בחז"ל כשמשה שאל להקב"ה מדוע הוא לא גואל את עם ישראל הוא נענה משהו שיש בהם בעלי לשון הרע. ואומרים בשם הרב מבריסק שאדם עתיד ליתן את הדין ע"כ שלא היה חמור בעיניו ענייני לשה"ר כמו אכילת דבר אחר. והנה התורה אומרת לנו שהמכה על לשון הרע זה צרעת, ונתקשו רבים הרי בדורנו שכ"כ הרבה מדברים לשה"ר לא מצינו כ"כ את הנגעים הבאים על אדם, ומדוע? מתרץ בספר הקנה שבדורנו הקב"ה החליף את הצרעת בעניות וזה רואים בשפע בדורנו. וכן מובא בזוהר שהמדבר לשה"ר נענש בעניות. וידוע מה שכותב החובת הלבבות בשעה שאדם מדבר לשון הרע על חברו נוטלים ממנו מצוותיו וזוקפים אותם לזכות האדם שעליו דיבר, ואילו את חטאיו של האדם שעליו דיבר מעבירים לבעל הלשון הרע, ולכן שומר פיו ולשונו שומר מצרות נפשו. **וידוע שניסים** גלויים יש למי שמקפיד ביתר שאת לשמור על לשונו ופיו. **וכתב החפץ חיים** לפלא בעיני שאנשים מחפשים סגולות וברכים מאנשים גדולים להצלחם בפרנסה, הלא אם ישמרו על לשונם אז בוודאי יתברכו נכסיהם יותר מכל הסגולות. והרב סגל ממנצ'סטר כתב שהוא לא ראה מימיו אדם שלמד כל יום שתי הלכות בשמירת הלשון והוא לא נושע. וחולים רבים נתרפאו מכך, ורבים נושעו מכך לזיווגים וזשי"ק.

שאלה: מה אפשר ללמוד מפרשת המרגלים בנושא ההתרחקות מאדם רע? **תשובה:** לאחר שנבחר יהושע לתור את הארץ ברכו משה שינצל מעצת המרגלים, וכן כלב כשהגיע לארץ ישראל הוא השתטח על קברי אבות וביקש מהקב"ה שינצל מעצת המרגלים, וראים שגם גדולי עולם כאלו צריכים לחשוש שמא יסחפו אחר עצתם של המרגלים כי אתר הארץ, כי אדם שנמצא בחברה לא טובה גם אם יהיה אדם גדול הוא יכול להיסחף אחריהם, וכדי להינצל צריך זכות מיוחדת ואמרו חז"ל הרחק משכן רע ואל תתחבר לרשע, ומבאר השל"ה כי כשאדם נמצא קרוב לרשע אז השפעת הרשע עליו היא גדולה וקשה לו לעשות מצוות. וגדולי ישראל התרחקו מאוד ממגע עם אנשים שמנהגים לא טוב, ומסופר על רבי ברוך בער ליבוביץ שפעם הוא ראה שאחד מקרובי משפחתו כשהוא מדבר עם אדם פורק עול. רבי"ב מאוד היה בצער והוא לא הסכים לאכול באותו היום. ופעם הוא נאסר ברכבת עם אדם ששנה ופירש והוא החל לשאול אותו שאלות באמונה, הוא מיד ירד מהעגלה והלך מרחק גדול ברגל. העיקר בשביל לא לשהות

חלילה במחיצת פורק עול. הראשית חכמה כותב שכשאדם רוצה לברר על משהו שישאל מי חבריו ואז יידע מה הוא. הבית ישראל היה דורש רבות למתנכים והיה אומר שעיקר הדגש צריך להיות מי החברים שמסתובבים עם תלמידיהם, וכן היה רגיל לשאול בחורים שהיו נכנסים אצלו מי החברים שלהם האם הם הגונים או לאו. וכבר אמר רבי יוסי במשנה איוזיה דרך טובה שידבק בו האדם שכן טוב ואיוזיהו דרך רעה שכן רע. במדרש קהלת רבה מובא שרבי יהודה התווכח רבות עם המינים ופעם לפני הוויכוח סיכמו שהמנצח יכה את השני מכות נמרצות, ורבי יהודה ניצח והכה אותם, וכשחזר לבית המדרש השתבחו בו תלמידיו אמר להם רבי יהודה דעו שגם אני ניוקתי.. וכשתמהו תלמידיו ענה להם שזה משום שנפגם נשמתו מהדברי כפירה שלהם, חזינון שאפי' אדם גדול כר"י ניוק. ובספר חסידים מופיע שאפי' אדם שנקבר כבר, לאחר מיתה ג"כ משפיע עליו שכן רע שבקבר שעל ידו.

שאלה: רש"י בפרשתנו הביא שכלב הלך ונשתטח על קברי אבות בחברון. מה הם הזמנים המסוגלים להתפלל על קברי צדיקים? **תשובה:** קברי צדיקים הם מקומות ראויים לתפילה, כי השכינה שורה על קברי צדיקים והיינו שזה מקום המסוגל מאוד לתפילה ולקבלת התפילה. ותלמידי הגר"א לא התפללו על קברים משום טומאה, מלבד קבר רחל וקבר הרשב"י שהם מקומות תפילה. **זמנים המסוגלים מאוד:** ידוע בשם האר"י בערבי ר"ח ערב יו"כ וערב ר"ה. ור"ח ויטל הביא שגם בטו לחודש הוא טוב ללכת לקברים. עוד כתב האר"י שבשבת, ביו"ט ובר"ח אין המת בקבר, וכן הקליפה מתגברת ואין מה לבוא לשם. ובחזו"מ שרי. ומופיע בספרי מקובלים שבמצב של סכנה אפשר להתפלל בקבר בכל זמן, דאף להנפס לאדם שם מ"מ יש שם קדושה, אך לא להשתטח. ביום ה'אירצייט' והוא יום שבו הנשמה משפיעה יותר משאר הימים. וכ"ה בג' ימים לפני ואחרי.

שאלה: אדם שרוצה שכתביו יתקבלו בציבור מה יעשה? **תשובה:** רבי חיים קניבסקי כותב באורחות יושר בשם ספר קדמון הרוצה שכתביו יתקבלו בכל ישראל ישתדל בטי"ע, וידוע שהרבה מגדו"י לא ביטלוה הממילה וכן רבי חיים קניבסקי הקפיד בזה במסירות נפש ממש, ומצינו בפרט אצל החסידים שהקפידו מאוד על טהרה ולא מתפללים כלל ללא טהרה במקווה. ובזמנינו שמצוי מקוואות וקל לטבול בודאי מי שיכול ראוי להיזהר בזה ומתן שכרה מאוד גדול וזוכים לאריכות ימים, ובוודאי שהתפילה והלימוד בקדושה הוא מעלה גדולה ביותר גם שיתקבלו התפילות, וגם שיבין יותר טוב הסוגיות הנלמדות.

שאלה: בפרשתנו מובאת מצוות ציצית. מה מצוות ציצית משפיעה על האדם? **תשובה:** רבי מיכל יהודה ליפקוביץ כיהן כראש ישיבה ב'תפארת ציון' הוא הבחין בסדקים רוחניים שהיו בבחורים בתקופה מסוימת. הוא פנה ליחזון איש' להתייעץ אתו אך להעלות את הבחורים על דרך טובה. אמר החזון איש תורה לבחורים לדקדק במצוות ציצית בהידור. מצוות ציצית משפיעה אוצרות יראת שמים על המדקדקים בה. ר' מיכל יהודה עשה כעצתו, הוא

חידות

3 פעמים 1 שם של יהודי 2 שם של גוי 3 שם של גר? 4. מה בני"י נמצא במדבר בשבת?

חידות ידע תורני: ח. היכן בקטע אחד בתפילה מוזכר 5 פעמים המילה ישראל? ט. היכן מצינו שאומרים לפחות פעם בחודש את המילה לנפול? י. היכן בפרשה לא נאמר אמת? יא. מי כמו ממש? יב. איך יכול להיות 5 לילות רצופים שעושים קידוש או הבדלה כל לילה? יג. איך יכול להיות 4 שבועות רצוף כל שבת מוסף אחד לגמרי? יד. באיזה יום מתפללים מוסף אולם המנגינה של החזן במלים "וטוב יהיה בעיניך" וכו' [בסוף שמו"ע] במוסף שונה מאשר בשחרית? [לעתים זה פעם בשנה לעתים פעמיים ולעתים בכלל לא?]

חידות לשאול את הילדים והבוגרים: טו. מי חי אפילו שהוא לא חי? טז. איזה אבנים עשויים מברזל? זז. מה נקרא קר למרות שהוא לא קר? יח. לאיזה אב אין ילדים? יט. מי הולך על קיר בלי רגלים? כ. איזה יונה לא יכולה לעוף? כא. איזה שן לא עוקרים אף פעם? כב. מי נקרא עולה אפילו כשהוא נמצא כל הזמן באותה קומה? כג. עם מה כולם

הדרוך את הבחורים להקפיד על מצוות ציצית, והנה תוך זמן קצר היה שינוי מבורך. הבחורים התחזקו ביראת שמים ונהייתה אוירה רצינית. סוד ההצלחה היה הארבע כנפות.

שאלה: האם יש בעיה בריאותית לשתות הרבה קפה? **תשובה:** ריבוי שתית קפה גורם לעליה בלחץ דם, בעיות בקצב הלב, וגורם ליתר עצבים. ואלו המורגלים בהרבה קפה , כשחסר להם ד"ז כגון בצומות וכדו' נהיה להם מיגרנה קשה, והדברים נאמרים גם על קפה נטול קפאין, לכן שומר נפשו ימנע ברבוי שתית הקפה. חיים בריאים כהלכה.

שאלה: מה נצרך מאוד לילד? **תשובה:** סמכות, וילד בלי סמכות הורה, הוא עלול לחוש אבוד ונטוש. ובשביל זה צריך להיזהר לא להיות כבעס כי אז עלול הילד להרגיש נטוש ויכול להתמרד חלילה, וכמים פנים לפנים, שהילד ירגיש שרצונו בכנות הוא רק טובתו למען צמיחתו וגדילתו, ולא בשביל דברים חיצוניים כ'ישם וכבוד'. וכדי ליישם את הדברים צריך להתבטאות באזני הילד לא בתשובות המעוררות את ייצר ההתנגדות כמו אני לא מרשה, אלא אצלנו לא נוהגים וכדו', ולהיזהר לא להיכנס לעימותים. וישתדל לתת מחמאות אגביות וכו'.

שאלה: מה המתכון של מחנך להצליח עם חניכיו? **תשובה:** להכין היטב את השיעור, גם אם הוא יודע זאת בע"פ, עד שהדברים יהיו נהירים לו וקולחים, ועי"ז יכנסו הדברים לעצמות של התלמידים, ובלאו הכי הילדים יאבדו את החשק ללימוד וייווצרו בעיות קשות של משמעת. אני זוכר שלמדתי אצל רבי מיכל יהודה ליפקוביץ, כל יום היה מגיע כמה שעות לפני השיעור לתלמידי וישיבה קטנה, והיה מכין את השיעור היטב למרות שברור שידע את כל השיעור בע"פ וכך עשה במשך 70 שנה.

שאלה: כיצד יש לנהוג בעניין הדיבור בין בני הזוג? **תשובה:** כידוע בד"כ אצל האישה הדיבור והשיחה הוא צורך בסיסי וחיוני. חשוב לה מאוד לשתף את בעלה ברעיונות ובמחשבות העולות בראשה. היא גם נוהגת להאריך בפרטי קורות היום, וחשוב לה מאוד שיקשיבו לה ולדבריה, ואחרת זה עלול להיראות בעיניה שמזניחים אותה ומזלזלים בה וברגשותיה. ואילו הגבר טבעו הוא לדבר תכליתי וקצר. הוא ממוקד במה שהוא רוצה לומר. ומה שבעיניה הוא עניין רב, בעיני הבעל הוא משעמם. לכן על שני הצדדים לדעת היטב עניין זה. האישה צריכה לדעת שהבעל בוודאי לא מזלזל אלא הוא ס"ה שונה בטבעו, ואילו הבעל מחוייב לדעת את צרכי האישה ועליו להקשיב לה בהרחבה לכל אמרותיה. ואשרי מי שזוכה לתת לשני מה שהוא צריך אז הקב"ה יחזיר לו כפעל כפעלים את כל צרכיו. והבית הוא המבחן של הקב"ה האם הוא יתן לנו שפע או לא, וכשקורה לנו נסיון האם להקדיש לצרכי השני מה שמבקש, עלינו לזכור שכעת אנו נבדקים ואם ניתן לאישה או לבעל את צרכיהם אז הקב"ה יתן לנו הצלחה, בריאות, פרנסה בשפע, מצב רוח, שלווה הנפש, הבנת הלימודים, וכמובן נחת. אך כשמזלזלים בצרכים של השני אז הקב"ה מזלזל בצרכים שלנו רח"ל.

אוכלים בסעודת שבת את החלה? כד. מתי אסור לאנשים גדולים לאכול חמץ לבד מפסח?

תשובות: א. נחל אשכול. ב. רחוב לבוא חמת. ג. אפס. ד. יט ה. הושע בפרשה ג. ח. ישוע נחמיה ח יז. שאול דברי הימים א י. משרת משה א כח. נער שמות לג יא. ראש קטינא סוטה לה. ו. רעואל. יהודי אליסף בן רעואל. גוי אלופי עשו. גר יתרו נקרא רעואל. ז. איש מקושע עצים. ח. צור ישראל. ט. דחזה דחנתי לנפול בהלל. י. אני ה' אלוקיכם בסוף הפרשה נאמר בלי אמת. יא. הנעלבים ואינם עולבים.. כצאת השמש בגבורתו. יב. כשחל ראש השנה בשני שלישי שבת קידוש. מוצ"ש הבדלה ראשון שני קידוש. שלישי הבדלה. יג. יו"כ שחל בשבת. אז שבת של יו"כ. שבת אח"כ היא שבת סוכות. שבת אח"כ היא שבת בראשית. שבת אח"כ היא שבת ראש חודש. יד. בשבת חנוכה שלא חל בר"ח. טו. לחם חי. טז. "זו אבנים". יז. קרטון. קלקר. יח. חודש אב. יט. שעון קיר. כ. אשה שקוראים לה יונה. כא. שן שום. כב. מי שעולה כיתה. כג. עם מלח כשטובלים לאחר הברכה במלח. כד. בצום.

חידות שינון הפרשה לפי סדר ה-א-ב. מתאים גם לילדים: א. שם אחד מילידי הענק? אחימן. ג. הימים בהם שלחו המרגלים היו ימי? ביכורי הענבים. ז. שמות שלושה מהמרגלים? גדי, גאואל, גדיאל. ד. הוציאו שם רע? דיבה. ה. מרגל שלא חטא בחטא המרגלים? הושע. ו. " _____ לא תצלח" ו.היא. ז. מה המרגלים כרתו בנחל אשכול? זמורה. ח. הקב"ה נשבע במללים? חי אני. ט. " _____ הארץ מאוד מאוד" טובה. י. למי הוסיף משה אות לשמו? יהושע. כ. המרגלים יצאו לתור את ארץ? כנען. ל. מילה נרדפת ללחשף? לתור. מ. על כל קורבן בקר וצאן מביאים? מנחה. נ. אביו של יהושע? נון. ס. המרכיב העיקרי במנחה? סולת. ע. ממנה מפרישים חלה? עריסותיכם. פ. על הציצית שמו? פתיל. צ. חברון בנתנה 7 שנים לפני? צוער. ק. מה עשו כלב בן יפונה ויהושע לאחר שחזו? קרעו בגדיהם. ר. אחד הפירות שהביאו המרגלים? רימון. ש. אחד מילידי הענק? שיש. ת. מן הגורן צריך להרים? תרומה.

חידות פרשת השבוע: א. אשכול שהוא לא על העץ? ב. רחוב בפרשה? ג. כמה פעמים כתוב מרגלים בפרשה? ד. 10 פסוקים רצופים המתחילים באותה מילה? ה. איזה חינויים מצינו ליהושע בתורה? ו. איזה שם בפרשה שמוזכר בתורה

בטאון רמת אלחנן

בס"ד, מברכין-תמוז תשפ"ד
גליון 394 - שנה 44

קול ברמה

חדש! חדש!
מנוי ל"קול ברמה"
עד חבית!
פרסים במסד 18

לקבל במייל: 6776168@gmail.com

המשגיח דישיבת סלבודקה הגה"צ רבי אברהם פולק זצ"ל העניק לנו בזמנו רשות לפרסם שו"ת שהציג לפני מרן החזו"א, ויש בהם דברים אקטואליים לימינו

שו"ת חזון איש

החתול השתול

חתול גדול-ממדים התיישב על כסאו בבית הכנסת, ועל מיטתו, של זקן תימני ויר"ש בפרדס-חנה

טמנו פח לזי

הידעתם שיש 'טמנו' המצויד בחיישן, והשלכת האשפה עלולה להיות מלווה בחילול-שבת?

כיפת ברזל?!

מי שסמך על 'כיפת ברזל' נאלץ לראותה שבורה ומנותצת ע"י כטב"מ קטן

שני החתנים ניצלו את השעות שלפני החופה ולמדו בצוותא

• זוכרים את סיפור העגונה שהיתה במקלט עם מרן הגר"ח שמואלביץ, וזעקה אל השיי"ת? - החודש היא נפטרה בגיל 110

• **הרחוב הסובב את ישיבת 'בית שמעיה' הוכתר על שמו של הנדיב הרב משה רייכמן**

• מרן הגר"ד פוברסקי מספר על ה'מחלוקת' בין מרן הגר"י מבריסק לחתנו מרן הגר"מ פיינשטיין איזו ברכה להעניק לנכד-הבן

• 'האם ברכת התקיימה'! - שאל מרן הגר"ד פוברסקי את בנו של כ"ק מרן הרבי מבעלזא...

• מאות אברכי 'כולל נץ' מכל הארץ הגיעו לרמת אלחנן לתפילה מיוחדת על התורמים עדיף לא לומר תחנון ולא לפגוע בכבוד הרב

• **להוריד את הפרחים שקישטו את בית הכנסת בחג השבועות, ולהציבם בשמחת אירוסין?**

• מדוע סירבה מרת ח. לוי ע"ה לקבל את המורפיום למרות כאביה העזים?

• מרן הגר"י זילברשטיין מתאר איך מרן החזו"א קיפץ וכרכר בשמחת החתונה

• **המסד החינוכי שהביע מרן הגר"מ"ה הירש בפני הרב שלמה שטרן**

• הרב מרדכי גלאי מספר על התפילה הלוהטת שהתפלל בקבר מרן החזו"א זצ"ל

• **"בתי, אינך יכולה לתאר כמה טוב לי עתה" - אמרה מרת ב. סרולוביץ בחלום, שבוע לאחר פטירתה, וביקשה שיחזירו את המספריים**

• הצפון בוער? - הכל מפורש בדברי חכמינו

מקדשי-השם תולים שלטים בשער-עסקיהם ומכריזים על שמירת השבת

24/6
כחול

כו אסארה שבת

וילאן הוילן

הזולת. אחז בפלך השתיקה והיה מדבר רק מה שצריך, ובקצרה. רבי שלום זכה להאריך ימים ושנים בבריות איתנה וצלילות הדעת.

לזכותו ייאמר שהיה בין מייסדי בית הספר החינוך העצמאי במושב, ושלה את כל צאצאיו ללמוד בבית ספר זה, ואכן זכה שכל ילדיו, נכדיו, ניניו ובני-ניניו, הם יראי השם מרבים, לומדי תורה, עטורים בוקנים ופאות, וצועדים בגאון בדרך אבותיהם, מסורת ק"ק תימן הקדושה והטהורה.

לא נס ליחו ולא כהתה עינו של רבי שלמה עד יומו האחרון, בו התפלל כהרגלו בבית הכנסת, והשלים את חוק לימודיו, עלה על צונו, ובשעה 3 לפנות בוקר ביקש לברך את קונו בברכת 'שהכל נהיה בדברו', ושעה קלה לאחר

מעט-לעת מוריד השם יתברך לעולמנו אירועי-אמונה, שמהם אפשר לשאוב מלא-חופניים של אמונה צרופה, ולראות את הבורא כאן ועכשיו ולא בחלומות או בעתותי-לילה, אלא ממש לאור יום. אלה הם אירועים הנצרכים בנפש, ואין להם שום 'הסבר' אחר מלבד זה שהקב"ה שליט בעולמו, אחד ויחיד. אף אחד מאתנו אינו זקוק לראיה על כך, אבל כשהדברים כל-כך ברורים וחדים, זה מוסיף לחשיבה, ולהשקפת-החיים הברורה.

רבי שלום ג'מאני קראו לו, והוא הסתלק לאחרונה מעולמנו בהיותו בגיל 98. כל חייו של התימני הצדיק הזה, שהתגורר בפרדס חנה, היו מקשה אחת של יראת שמים, ענוה, צניעות, לימוד תורה ודקדוק במצוות. עוד בתימן גדל על ברכי גדולי תלמידי החכמים, ובעלותו ארצה היה משיח הרבה עם צאצאיו אודות השבתות בתימן שהיו מעין עולם הבא, וסיפר בערגה כיצד כיבדו היהודים בתימן את השבת, ולמדו תורה במסירות נפש.

רבי שלום זצ"ל, שהיה השריד האחרון בקהילת התימנים בפרדס חנה שעלה ארצה ב'מרבד הקסמים', היה מראשוני המשכמים לתפילות, ומקבועים במשך עשרות שנים בשיעורי תורה שהתקיימו לפני התפילות ואחריהן, מידי יום ביומו ושבת בשבתו.

דמותו המיוחדת הקרינה לכל באי בית כנסת "חברת אחים" שם התפלל וקבע את סדרי לימודו. כבן לשבט הלוי היו תפילותיו נעימות ובוקעות מלבו הטהור. גם מלשון הרע ברח כבורח מפני אש, ולא דיבר בגנות

מכן השיב את נשמתו לבוראה במיתת נשיקה.

בהלווייתו השתתפו מסלטה ושמנה של היהדות החרדית, וראשי ק"ק תימן, ורבים הוזילו דמעות-אמת על פטירתו של יהודי ת"ח ויר"ש שמסר את נפשו על גידול צאצאיו.

והנה, במהלך ימי ה'שבעה' היו האבלים והמנחמים עדים לתופעה מדהימה. אל הבית בו התגורר המנוח נכנס חתול ענק אפור, והתיישב בחדר בו ישבו האבלים. החתול נכנס מתחת לכסאות, ולא רצה לצאת. כל ה'קישקו' שעשו, לא עזרו מאומה. ניסו להרחיקו ובעל-החי לא זז. הוא אפילו לא יילל, לא עשה 'קיאא', לא כעס על אף אחד. ישב מתחת לכסאות וזהו. אבל זו היתה רק ההתחלה.

למחרת בבוקר, בשעה הקבועה שבה היה יוצא רבי שלום מביתו לעבר בית הכנסת, יצא החתול מהבית והלך גם הוא לעבר בית הכנסת 'חברת אחים' בו התפלל הנפטר. הוא לא היה זקוק שמישהו ידריך אותו איד מגיעים... החתול הלך במהירות, הגיע לבית הכנסת שהיה כבר פתוח, נעמד לכמה דקות על הפתח, הסתכל מימנה ושמאלה, ולפתע שם פעמיו אל ה...כסא הקבוע של הנפטר, והתיישב עליו, וגם כאן לא רצה לקום, למרות כל נסיונותיהם הבלתי-פוסקים של המתפללים.

בתום התפילה קם החתול לבד ממקומו, וחזר למעונו של רבי שלום, ומצא את הדלת נעולה. בני הבית חשבו להתחכם נגדו, והיו בטוחים שכאשר הדלת תהיה סגורה, לא יוכל החתול להיכנס. אבל הנה לנו עוד ראייה-של-אמונה להימצאותו של השי"ת בעולם. כי אם כל הסיפור הזה הוא תופעה שממית, בשמים יודעים איד להסתדר גם עם דלת נעולה... מה עשה החתול? - עשה 'סיור' סביב הבית, מה שנקרא 'יצא לערוך פטרולים', ומצא את אחד החלונות שהיה פתוח.

החלון לא היה פתוח לגמרי, כי סביבו היתה רשת וסורגים. למרות היקף-גופו העצום השתחל החתול דרך הסורגים, ואת הרשת הוא פשוט קרע

לחתיכות... וכך התאפשרה כניסתו אל הבית. אבל עכשיו הוא לא הסתפק בכניסה לחדר בו ישבו האבלים...

הוא עשה כברת-דרך נוספת בתוך הבית, ונכנס לחדר שבו ישן רבי שלמה, והתיישב על מיטתו... ושוב מנסים לסלק אותו ולא עוזר שום דבר. הוא שוכב רגוע על המיטה, לא מיילל ולא משמיע קול.

התופעה השמימית נמשכה זמן רב, כשמדי פעם הוא חוזר לבית הכנסת, ומתיישב שוב על מקומו של הנפטר, וחוזר הביתה. בני המשפחה הבינו כבר שלא כדאי לחסום את דרכו, כי הוא ימצא תמיד פתח לחדור בו... כך נמשך הדבר גם לאחר הישבעה. בני הבית החליטו להזמין את הרב **בניהו שמואלי** שיעשה תיקון נפטרים. לאחר התיקון - נעלם החתול מן הבית, והיה כלא-היה.

הרשת בחלון שנקרעה ע"י החתול

לא רוצה לזוז מן הבית

על מיטתו של רבי שלום

זה נקרא 'לראות את הקב"ה'! גם מבלי שנדע למה ומדוע הגיע החתול, ומה בא לתקן; גם אם לא נחזור לעומק העניין וננסה להבין מה קרה כאן. עצם העובדה שהחתול 'יודע' היכן היה מקומו של רבי שלמה בבית הכנסת, היכן היה חדרו הפרטי וכו' - מצביעה על מציאות השגחתו של השם יתברך בעולם, מה שאמור לחזק אותנו

ולהביא את הרגשותינו בענין זה למציאות מוחשית יותר, שתסייע בעדנו גם בפרטים אחרים של עבודת השם.

והנה סיפור נוסף של השגחה פרטית המצביע על אמונת-האומן שהעולם מתנהל על פי השי"ת. את הפרטים סיפר לנו מיוחדעו הנכבד, מלמד ילדי ישראל באהבה ובחיבה, הרב **אריה-לייב כהן**. וכך הוא מספר: מול הבית שלנו מתגלגלת במשך זמן אשפה מרובה, וחיפשתי כל דרך אפשרית כדי לפתור את הנושא. ניגשתי לנהג משאית-האשפה העירונית ושאלתי אותו האם הוא יכול להמליץ לי על מאן-דהו בעירייה איתו אפשר לשבת על המדוכה.

הנהג המליץ על **אשר ג'רבי**, סגן מנהל מחלקת התברואה בעיריית ב"ב, ואמר שהוא אדם המוכן תמיד לסייע בכל בעיה מזדמנת. הנהג מסר לי את מספר הנייד של ג'רבי, והתכוננתי להתקשר אליו לאחר השבת. והנה, ביום ששי, שעה לפני כניסת השבת, מספר הרב כהן, תליתי מודעות של 'קופת רמת אלחנן' ברחוב אבני נזר. לפתע ניגש אליי אדם אחד, שהיה

הרב אריה-לייב כהן עם תלמידים

נראה מבוהל, וסיפר שאחד מקרוביו השליך בטעות ליטמוני את צרור המפתחות שלו, וכיוון שהטמון מלא וגדוש באשפה, אין כל אפשרות למצוא את האבידה, והוא מאוד מוטרד מזה.

נו, מה הייתי צריך עכשיו לעשות? בסך-הכל לשלוח את מספרו הנייד של אשר ג'רבי, ולמסרו לאדם ההוא. כך עשיתי, ואכן בתוך דקות הפעיל ג'רבי את אנשיו, שהגיעו לטמון, נכנסו לתוכו, וכמה דקות לפני כניסת השבת (ברמת אלחנן) מצאו את האבידה, והתקיים בַּמָּאֵבָד 'יוביום השביעי שבת וינפש'.

היתה זו כמובן השגחה פרטית במיטבה. שכן באותו יום ניגשתי אל נהג המשאית וקיבלתי את המספר, ואפילו לא השתמשתי בו עדיין לצורך, כדי לסדר את דילמת האשפה מול הבית. אבל הנה בעל-האבידה יכול היה כבר להשתמש בשם שמסרתי לו, ולהיכנס לשבת כשהוא רגוע.

ולענין אחר. בגליון שעבר פרסמנו סיפור מופלא, והננו מעידים שמוזה זמן רב לא פרסמנו סיפור כל-כך מרתק, כמו זה שהעביר לנו הרה"ג רבי **מ.ק.**, שכל-כולו הוד והדר למצוות חסד והכנסת אורחים. סיפור שיש בו קידוש-השם עצום, למראה צדקותם וחסידותם של עם בני ישראל בכל מקומות מושבותיהם.

זכור, היה מדובר שם בשתי משפחות - שכללו יחד 90 נפש - וערכו שבת שבע-ברכות, וכשהגיעו לאולם התברר שהגנרטור כבה. ניסו להשיג גוי, ולא הצליחו, עד שאחד השכנים מלמעלה הציע להם לבוא ולערוך את השמחה בסלון ביתו הפרטי. כששאלוהו בצאת השבת במה יוכלו להודות לו, אמר שיש לו בת שמחפשים לה שידוך, ואם אפשר שכל המסובים יאמרו פרק תהלים ויזכירו את שמה לברכה. הסוף היה שלא עברו שבועיים, והבת התארכה בשעה טובה.

ברצונו להוסיף, שכדאי לשים לב לנקודה חשובה, ומן-הסתם לכך גם נתכוון הרב מ.ק. ששיגר לנו את הסיפור. עיקר ההתפעלות שלנו צריכה להיות מעצם קיומה של מצוות החסד שעשתה ע"י המארח. מה שאירע לאחר מכן, באירוסיה של בתו, הוא דבר נוסף, שבוודאי צריך גם הוא לעוררנו ולהלהיב את לבנו, שכן יש כאן 'רגליים לדבר' שהישועה הגיעה בשל זכות-החסד הגדולה, והתפילה של הקהל. אבל - ואת האבל הזה צריך לזכור - אנחנו צריכים להשתדל לקיים מצוות, ללא קשר לשכר, או לתוצאה, שיהיו בעקבותיהן.

יהיה זה מיותר לומר שלמרות שכאמור יש כאן 'רגליים לדבר', אבל אף אחד אינו יכול לתקוע כף ולומר שהדבר האחד הגיע בגלל הדבר השני. ואם נקיים את המצוות, רק בשל

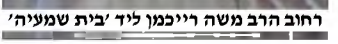

● במהלך החודש ניגש אחד התושבים אל מרן הרב שליט"א וסיפר שרעייתו נמצאת בחודש התשיעי, והזכיר את ההלכה שהביא הרב כמה פעמים - ונכתבה ב'תורת היולדת', פרק ב' - שימן הראוי שאשה הנמצאת בחודש תשיעי תסדר בכל ערב שבת את הדברים הנצרכים לה, שאם תזדמן לידיה בשבת, לא תצטרך לחלל שבת'. ובהערה למטה נכתב, שילמרות שאין חיוב על היולדת להתאמץ בערב שבת

[illegible]

- תשובת הרב: 'השבת מעל הכל'!
- לקראת שנת הלימודים הבאה הגיעה אל מרן הגר"י שליט"א שאלה ממחנכת בבית הספר 'בית יעקב' הממוקם באחת מערי הדרום. וזו לשון השאלה: אני מחנכת בכתה ח' בעיר ...

עם 'רחוב הרב משה פרדו', ששניהם יחד יזמו והקימו את 'בית שמעיה! את הפרטים על כך קראנו בבטאונה

המהודר של הישיבה, 'הכרם', שיצא לפני חג השבועות, ובו חומר למכביר, כולל שיחה מרתקת וריוויית-זכרונות בין ראש הישיבה הגאון רבי **שלמה אנגלנדר** ומרן **הגרי"ד לנדו**. כמו-כן מצאנו בבטאון, שיצא לאור בפורמט מפואר במיוחד, תיאור אותנטי מליל

הנדיב הרב רייכמן בישיבת 'בית שמעיה' עם המשגיח הגאון רבי אליהו רוט זצ"ל ויבדל לחיים הגאון רבי שמואל פאלי שליט"א

שבועות בנובהרדוק, שכתב ע"י מכובדנו הבלתי-נשכח הרב **משה אליעזר שוורצבורד** זצ"ל, וחומרים רבים נוספים.

● ביקשנו לעורר על תופעת השריפות המתחוללות מדי פעם בפארק ברוקלין, ולא רק בל"ג בעומר, כאשר ילדים עולים למה שנשאר מהפארק היפה ההוא ומבעירים שריפות ומשחיתים את שארית

מכבי האש בעבודתם בפארק ברוקלין

הפרחים והעצים שעדיין נראים שם. ואם לא די בואת, מכבי-האש המוזהקים למקום, מכבים את השריפה, והשובבים הללו מבעירים אותה מחדש. ואיפה ההורים?

● אחד היסודות המובהקים עליהם גדלה שכונת רמת אלחנן, במשך כמעט-יובל שנותיה, הוא, כיבוד תלמידי חכמים ברמה הגבוהה ביותר. וכשמדובר ברבותינו שליט"א - על אחת כמה וכמה. תמיד, כאשר עלתה על הפרק שאלה או התלבטות ציבורית, או פרטית, לא היתה לדידנו כל בעיה.

מתדפקים על דלת הרב, שואלים ונענים ועושים כפי שהורונו.

● אולי בגלל שאנחנו שוחים בכזה ים-של-דבש, אין אנחנו מרגישים את הטובה הגדולה והאוויר הנצחי הטמון בדרך-חיים שכזו. כל הדילמות נפתרות באחת, אין ספקות בחיים, אין פקפק בשום דבר, אין חוסר-וודאות, הכל נהיר ובהיר. בסיעתא דשמיא.

● כיבוד הרבנים מתבצע בתחומים רבים, ולאחרונה רואים יותר ויותר ת"ח מתושבי השכונה המתלווים באורח-

קבע אל הרבנים שליט"א בדרכם, ואף מנצלים את האפשרות לשאול שאלות ולבקש ברכות על דא ועל הא. המראה הזה, כשהרבנים אינם הולכים לבדם, מעורר כבוד בפני עצמו.

● אחד המלווים הקבועים בשעות הערב סיפר שת"ח אחד לא ידע שהוא מלווה את הרב בקביעות, וכשהרב

מלווים את הרב

הגיע 'תפס לו' את המצוה... ומה היתה תגובתו של המלווה הקבוע? - כל יום יש לי מצוות-ליווי, ועכשיו יש לי מצוה שאני מתגבר על מידותיי, ולא אומר לת"ח הוא מאומה. מרן שליט"א נהנה מאוד מהתגובה של המלווה הקבוע, ואמר שהוא שמח מאוד להתגורר בקרבת בני-מעלה שכאלה.

● ומי שהולך בדרך התורה, יודע שהחיים, על כל מרכיביהם, תלויים בכוח התפילה שלו, וככל שירבה לשפוך שיח לפני השם יתברך, ולבקש מאתו שימלא לו את כל משאלותיו - כך תלווה אותו הסיעתא דשמיא בכל צעד

וצעד, והשי"ת יהיה לו לעזר, גם שלא בדרך הטבע.

● את הקטע הנ"ל כתבנו לאור דבריו של אברך ת"ח מתושבי השכונה המספר, שהתעורר חשד רפואי מסוים אצל אשתו, וכמובן שהלכו מיד למחלקת האולטרא-סאונד של 'מעייני הישועה' כדי לעשות צילום. בראש מחלקה זו עומד רופא בכיר בעל ותק רב בכל תחומי הרפואה. הוא מקבל את הזוג, וכשרואה את המתח בו הם שרויים, האיר את פניו ואמר: אני רוצה לומר לכם משהו; אני משמש כרופא במשך שנים רבות, וכיהנתי כמובן גם בבתי חולים אחרים. מאז שבאתי ל'מעייני הישועה' התברר לי שהחיים מתנהלים בצורה אחרת, שונה לחלוטין מכל מה שידעתי בעבר.

● והוא ממשיך: 'אחד הדברים שגרם לי לשנות את סדרי-האבחנות הרפואיות שלי, הוא, שאנשים באים לכאן ועושים צילום, והתוצאה המתקבלת מצביעה על אימות החשד, אבל לאחר מכן הכל עובר להם... לא נתקלתי בתופעה שכזו בשום מקום אחר. תמיד ידעתי, שתוצאות הבדיקה הן אלו שקובעות, וזהו. אבל הנה כאן, בי'מעייני הישועה' בבני ברק, למדתי לדעת שיש משהו העומד מעל לתוצאות הבדיקות, תהייה אשר תהייה.

● לפעמים אני עומד נדהם ומשתאה לנוכח המצב הזה, שאנשים שהצילום גילה אצלם דברים לא-טובים, ולאחר זמן קצר הכל נעלם, בצורה פלאית, ואין לכך שום הסבר רפואי. החולים אומרים לי ש'הכל תלוי בתפילה', כלומר שהם מתפללים והאלוקים עוזר להם. אני חייב לומר לכם, פונה מנהל המחלקה אל בני הזוג, ואומר, עד שבאתי לכאן לא האמנתי בדברים אלה. מה שעמד לנגד עיניי היו רק המחקרים הרפואיים עליהם גדלתי, ושום דבר אחר מעבר לכך לא יכול היה לשנות את דעתי.

● וזה מה שאני אומר גם לכם: מה תהיה התוצאה של הצילום אינני יודע, אבל מה שברור לי שגם אני, למרות תעודותי הרפואיות הבכירות, יודע שאפשר לשנות הכל ע"י תפילה - - -

קטעי

הצפון בוער? - הכל מפורש בדברי חכמינו ז"ל

אין אנחנו תולים אחד בשני, אבל מותר להצביע על דברים מפורשים בחז"ל המובאים על עקבתא דמשיחא

הצפון הבוער

השריפה בירי

'הצפון בוער', 'איבדנו את הצפון', 'לתושבי הצפון לא יהיה לאן לחזור' - כותרות מעין אלו נראו בשבועות האחרונים במחוזותינו, ותיארו את השריפות הנוראות המתחוללות בצפון הארץ, כתוצאה מהטילים והכטב"מים הנוחתים שם, ומבעירים כל חלקה טובה.

אין מה לומר: הלב יוצא למול המראות הקשים. גם אם אין נפגעים בנפש, מייסר מאוד לראות רבבות דונמים עולים באש ומתכלים, כשבתוך כל זה יש מטעים ושדות, בתים וחצרות, שהצבע השחור שנוטר בהם לאחר השריפה משחיר גם את הנפש היהודית.

יה בלתי פוסק גרם לגל שריפות, בעירות ענק באזור קריית שמונה מאבדים את הצפון: הגליל עולה בלהבות

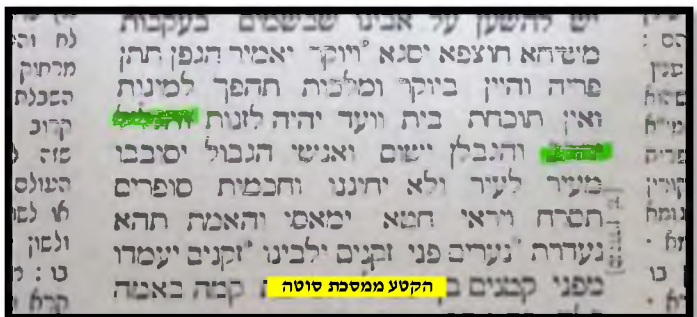
תושבי הצפון אומרים בחרדה שהם אינם זוכרים מראות שכאלה, המעידים על חורבן של ממש, כשמאות בתים נהרסו, כבישים ותשתיות נפגעו, שלא לדבר כבר על מטעים ושדות שהחלקאים השקיעו בהם הון עתק, וגם הם נשרפו והתכלו לגמרי.

דוגמא זו, שבה אנחנו רואים בבירור את חכמינו הק' מתבטאים אודות אירועים המתרחשים לנגד עינינו, אמורה לחזק אותנו ולנטוע בלבנו אמונה ובטחון בצור ישראל, שמעולם לא נטש את עמו, ואת בניו האהובים.

אומללים הם בני-האדם שאין להם במה להיאחז, והם מסתמכים על 'מנהיגים' שאין בהם מאומה. וכמה מאושרים אנחנו בראותנו את מאורעות התקופה משתקפים בראי חז"ל, מה שמגביר בנו ביתר-שאת את השאיפה לימים שאליהם השתוקקו כל בני ישראל, בכל דורותיהם וגליותיהם.

בקטע זה לא באנו לחזות נבואות, ולא לצפות את העתיד. רצוננו רק להצביע על מה שמובא בברייתא במסכת סוטה (מ"ט ב'), בה נאמר מה שיקרה בעקבתא דמשיחא.

את מה שכתוב לפני-כן, כולם יודעים; 'חוצפא יסגא, היוקר יאמיר... ומלכות תיהפך למינות ואין תוכחת...' אבל מה שמובא בברייתא לאחר-מכן, ש'הגליל יחרב', לא כולם זוכרים. והנה הדברים מתרחשים לנגד עינינו.

אחד המפריעים הגדולים ביותר בכל הקשור ל'תשובה' בא לידי ביטוי בכך שכאשר אנחנו רק מתחילים לחשוב על הנושא, כבר מתעוררת בנו מחשבה לא-רציונאלית שכאילו אנחנו דחויים אצל השם יתברך, ומפני חטאינו גלינו מארצנו, ואין הקב"ה חפץ בנו ובתשובתנו.

המחשבות הללו תוקפות כל בן-עליה המעוניין להתקרב לאלוקים - ואצל כל אחד עולות מחשבות-הדחייה הללו באופן אחר. הצד השווה שבכולם הוא שהרהורים כאלה יוצרים בלבנו דחייה אוטומטית מכל מה שקשור לתשובה.

במאמרים הרבים שפרסמנו במהלך עשרות השנים האחרונות בנושא זה, הדגשנו ומידדנו את הצורך להבין ולידע שדווקא בגלל פחיתות-ערכנו (ובכלל לא בטוח שאנחנו כל-כך פחיתים...) חפץ בנו השם יתברך יותר ויותר, ומעריך כל תזוזה קלה שנעשה לכיוון ומחשיב אותה כפעולה עצומה ונוראה.

הקב"ה חושב אחרת

כן, אין ספק שכל אחד מאתנו מאמין בלב שלם שהקב"ה ממציא את עצמו לשבים. אך כל זה נוגע לחבר היושב לידו בבית המדרש. לא אליו.

הוא?

הוא יוכל לעשות תשובה?

הוא, שכל כך הכעים את בוראו, אין לו תקנה! וגם אם יזכה לתקן משהו, מה זה כבר שווה לעומת עוצם החטאים?

כך **הוא** חושב.

אבל מה לעשות אם הקב"ה חושב אחרת. מה לעשות אם אלו-מרום רוצה גם בתשובת רשעים הרבה יותר גדולים ממנו?

מובטחים

הרעיון ששמענו לאחרונה מהמשגיחים מדבר על כך שבמקום לחשוב על התשובה בדרך לא-סימפטית, ושהשי"ת כביכול לא רוצה אותנו, כדאי לקחת את הקב"ה בעצמו ובכבודו ולצרפו אל 'פרויקט התשובה' שלנו. בדרך זו נצא נשכרים בכל העניינים.

ונסביר זאת בשפה פשוטה: הרי אבינו שבשמים הוא אבא-רחמן ומייטיב, והוא בוודאי רוצה שנתקרב אליו, וגם אנחנו רוצים בכך. אלא מה? - הקשיים המקיפים אותנו מכל עבר, מפריעים לנו להתקדם כשאיפתנו.

ואז, אם נשתף את ה' בעניינים אלה, ו'נסביר' לו ונתאר בפניו בפרוטרוט מדוע אין אנחנו מצליחים לעשות את רצונו בלבב שלם, ובה-בעת נבקש מאתו שיסייע בידינו, אנחנו מובטחים שההצלחה תאיר לנו את פניה.

ולמשל: אדם שמאוד-מאוד רוצה להתפלל טוב, אבל יש לו איזושהי מניעה כזו או אחרת החוסמת בעדו את הדרך להתפלל בנעימות וברוגע, צריך לעמוד לפני ה' ולומר לו: אבי שבשמים, רק אתה יודע כמה אני רוצה להשתפך לפניך בתפילה, ולדבק את מחשבותיי בך,

דבר נוסף מובא באותה ברייתא - 'והגבילן יושם', ויש מי שאומר שגם זה באזור הצפון, שאכן עומד שמם במשך תקופה ארוכה מאוד.

צריך להבין שיש כאן מערכת אחת של הקב"ה שמטרתה להוכיח לנו באופן הכי-ברור שאין לנו על מי לסמוך אלא על אבינו שבשמים. אחרת, כיצד אפשר להבין שדווקא בימים הקשים ביותר, וכשהמלחמה מצויה בשיאה, ואולי עדיין לא התחילה, רח"ל, מגיעים אנשי 'משפט' ורוצים לגייס את לומדי התורה ולוקחים את זכויותיהם המינימאליות, בכל התחומים.

גם אם הם אינם מבינים את כוחה של תורה, היו צריכים בימים אלה 'לשבת בשקט', ולא לעורר מהומות. והנה אנחנו רואים שהעניינים מתנהלים הפוך על הפוך, מה שמלמד כאמור על המערכת הכוללת שמנהל אבינו אב-הרחמן בעולמו, כדי להביא לידי בירור אחר בירור, וניפוי אחר ניפוי.

לשתף את אביו־שבשמים במה שעובר עלינו. 'לספר לו' מה מציק לנו ומה הם הַחֲסָמִים שלנו בעבודת ה'

הרעיון הזה בא בדבריהם של כמה משגיחים, ויש בכוחו להביאנו אל דרכי-התשובה מתוך שמחה ואהבה אמיתית להשי"ת

בשנה זו החולפת עלינו אין צורך להגיע עד לחודש תמוז כדי לזכור שזמן תשובה ממשמש ובא. נדמה שכל יום מימי שנת תשפ"ד היה אמור להיות יום-של-תשובה, בגלל המאורעות המעציבים שהתרחשו מאז תחילת השנה.

אבל משהגיע חודש תמוז, על אחת כמה וכמה. בקטע זה ביקשנו להציע את דבריהם של כמה מגדולי המשגיחים בדורנו שהטעימו בשיחותיהם בעת האחרונה יסוד חשוב בענייני התשובה, והפלא היה שללא תיאום מקדים ביניהם דיברו המשגיחים על אותו רעיון, כל אחד וסגנונו הוא.

ולעשות זאת מתוך מנוחת-הדעת, אבל אתה גם יודע את הדבר ההוא שגורם לי שלא אוכל לבצע את שאיפתי הרוחנית הזו.

ואם כן, אבא טוב, ראשית-לכל אתה ואני יודעים ומכירים את רצוני להתפלל טוב. ואתה ואני גם יודעים מדוע אין אני מצליח לעשות זאת. לכן, הבה נטכס עצה יחדיו איך בכל זאת יעלה בידך, עבדך הנאמן, להתפלל כראוי. ואני ממתחן לפניך שתסייע בידי, ותמציא לי פתרונות כיצד לנטרל את הבעיה.

מי שמדבר כך לפני השם יתברך, מובטחים לו שני דברים עיקריים. ראשית, לא תהיה לו הרגשה-לא-טובה מענין התשובה, והוא יוכל תמיד לעסוק בה בשמחה ובאהבה. כי כאשר אנחנו משתפים את הש"ת בענייני התשובה עצמם, תסתלק מאתנו ההרגשה השלילית הנ"ל שכביכול דוחים אותנו בפמליה של מעלה.

ושנית, מובטחת לו סיעתא מלעילא כדי שיוכל לממש את רצונו להתקרב אל ה'. כי האב הרחום שבשמים רואה את כנות-כוונותיו, ויודע עד כמה הוא רוצה להתקרב אליו - ואיך לא יעזור לו! הדרך הזו מדריכה בעצם את האדם כיצד 'לספר' להשם יתברך' מה עובר עלינו, ואת המניעות הגדולות הכולאות אותנו במחסומי-דרך, ואינן מאפשרות לנו להתקדם.

ואם ישאל השואל, וכי אני צריך לספר להש"ת מה עובר עליי? וכי הוא איננו יודע זאת יותר טוב ממני? התשובה היא פשוטה: בוודאי שהוא יודע, אבל זו הדרך להתקרב אליו וליצור איתו קשרים אישיים, להרגיש את עצמנו משוייכים אל אבינו שבשמים, ולהתחנן אליו שיסייע בעדנו.

יתרון נוסף שיש בכך הוא, כיון שבדרך זו אדם מדבר עם הש"ת בצורה כנה. שלא כמו בנוסח התפילה אותו מתפללים שלוש פעמים ביום, הוא הרי לא יכול שלא לכוון בשיחה כזו... וכשהדברים יוצאים בצורה כנה - מי יוכל לעכב בעדם מלהגיע עד כסא הכבוד?

מי שיתרגל ללכת בדרך זו, יראה את התועלת באופן מיידי, ויוושיע בכל מידי דמיטב. מן השמים יסייעוהו לעלות ולהתעלות כרצונו וכשאיפתו.

מי שסמך על 'כיפת ברזל' ואלץ לראות אותה שבורה ומוותצת ע"י כטב"מ קטן

וה'חכמים' שלנו שוקדים עתה על ייצור כלי 'משוכלל' שיוכל ליירט גם את הכטב"מ!...

הגורמים הרשמיים ניסו להסתיר את הפגיעה הדרמטית של כטב"מ אחד ויחיד במערכת 'כיפת ברזל', אבל בתקופה כשלו יש מי שדואג להביא את הדברים לפרסום, ובמקרה זה החיזבאלה עצמו דאג שכולנו נדע מכך...

והדברים פשוטים מאוד: הכטב"מ הוא כלי קטן שאין אפשרות ליירטו גם בגלל ממדיו הקטנים, וגם בשל כך שהוא טס נמוך, ומערכות הרדארים אינן מזהות אותו. אם ניקח בחשבון את התנאים הטופוגרפיים הקשים של צפון הארץ המפריעים ליירוט, ואת העובדה שבניגוד לטילים הכבדים הרי לכטב"מ לוקח שניות ספורות להגיע ליעדם - נבין מיד שהתוצאה היא שכטב"מ אחד פשוט המשוגר ע"י המחבלים, בצורה מדויקת, נוחת היישר על 'כיפת ברזל' ומנטרל אותה!

זה מה שקרה לפני זמן בצפון הארץ, ומלבד הנזקים המסתכמים בעשרות מיליוני שקלים, מתערער בכך בטחונם של תושבי הצפון, המרגישים שמעתה הם חשופים לפגיעה, רח"ל.

ה'ברזל' המנותץ

וזה עוד מהלך והנהגה של השם יתברך הרוצה להוכיח בכך לבניו-אהוביו שאין להם על מי לסמוך אלא עליו, על כוחו הגדול וזרועו הנטויה. כן, כן, מי שבטח עד היום במערכות 'כיפת ברזל', יצטרך מעתה להבין שהן אינן שוות מאומה, שהרי הכל רואים שאפשר להרוס אותן ולהוציאן מכלל פעולה.

ומה עושים עכשיו 'החכמים' שלנו, ועל איזה פתרון הם שוקדים? - להמציא כלי 'משוכלל' שאין כמוהו בכל העולם שיוכל ליירט גם את הכטב"מ הללו! - הבנתם עם איזה חכמים יש לנו עסק?

וצריך ליזור דבר נוסף: מי היה הראשון שהחל בייצור סיטונאי של מזל"טים (הדגם ה'מיושן' של הכטב"מ), אם לא המערכות הבטחוניות של ישראל? אז הנה, באו אויבינו והשיגו את הכלי שייצרנו במו-ידינו, ומשתמשים בו עתה נגדנו. וברור שכל זה הוא חלק מהנהגתו יתברך על-מנת לשכנע אותנו להאמין בו באמונה שלימה, ולבטוח אך ורק עליו.

לקראת ה'סוף'

ממש רחמנות על אחינו התועים שהטילו עד היום את יתבם על אותה 'כיפת ברזל', ועכשיו הם עומדים בפיק-ברכים ואינם מוצאים את עצמם מרוב לחץ.

אבל הבוטחים בה' יודעים שכשם שעד היום לא סמכנו ולא בטחנו על מעשי-ידי-אדם, כך גם עתה, לאחר שהכל רואים את חולשתה וזילותה של המערכת, הבטחון שלנו בהשם יתברך רק מתעצם והולך עוד יותר, ועימו יחד גם הרגשת-האשר האמיתי המובטח לכל מי שבטח בריבונו.

עושה רושם של'קראת הסוף', והקץ המובטח, מתבררים הדברים ונעשים שקופים יותר, ומתי-המעט השורדים באמונתם התמימה הם המאושרים האמיתיים שיש בכוחם להמשיך ולהעביר את חייהם מתוך שמחה ואושר. הש"ת הוא צורם וחילם.

מי הטיפש שעדיין מאמין שמבצע שחרור החטופים הצליח בגלל השב"כ והימ"מ?

**מדי פעם השי"ת עושה לנו נסים גדולים
ועצומים, שצריך להיות עוור כדי לא לראות
את הנסים הללו גם בעיני בשר ■ זה כדי
להמחיש לנו שכל האירועים מתרחשים רק
בכוחו הגדול ובזרועו הנטויה**

ואנחנו מתכוונים עכשיו לאירוע שחרור 4 החטופים שהעלה את הכוחי ועוצם ידי לפסגות-שיא נוראיות, בעוד שאי אפשר היה שלא לראות את הנסים ונסים-הנסים שהתרחשו שם, וכל בר-דעת יכול להבין שבלי יד ה' שהיתה באירוע, וגרמה לכך שהאירוע יסתיים בשלום (מלבד נפילתו של קצין אחד, הי"ד) – הכל היה מסתבך, ואף אחד לא היה חוזר משם בשלום, רח"ל.

כיצד אפשר לתלות בידי אדם את ההצלחה במבצע ההוא, כשלפי הדיווחים המדובר היה בדירה צפופה בת 2 חדרים, שבה שהו ברגע הפריצה 30 מחבלים, שירו לכל עבר מכל כלי הנשק שבידם, ואף אחד לא נפגע? האם ניתן לחשוב שיד אדם היתה זו שהצילה את החטופים והחיילים גם ברגעים הקריטיים שבהם 'נתקע' רכב החילוץ 'באמצע הרחוב' העזתי, כשמסביב אלפי ערבים מתלהמי-לינץ', ובכל זאת מצליחים לצאת משם בשלום – בחסדי-שמים?

ממש לא להאמין על מידת החסד המופלגת שבה נהג אתנו השם יתברך לכל אורך האירוע! ואחר-כך באים הטפשים והאומללים מאחינו בני ישראל ותולים זאת ב'פקחותם' של אנשי השב"כ והימ"מ שהתחפשו לנשים ערביות, והצליחו להסתובב במשך ימים ברחוב מול הבנין שבו הוחזקו החטופים, עד שהשיגו את המודיעין הנדרש! מסכנות של ממש היא לחשוב כך!

ומה אנחנו יכולים ללמוד מהאירוע ההוא? – שאם הקב"ה רוצה, אזי גם במצב שאף אחד לא יכול היה להאמין שכולם ייצאו משם בשלום, המציאות תהיה שמלבד אותה פגיעה אנושה בקצין הי"ד אף אחד לא נפגע!!! דבר שבאמת לא ניתן להיאמן!!!

אם הקב"ה רוצה, אפשר להיכנס לתוך התופת ולצאת בשלום, וללא פגיע. מה שצריך להביא אותנו לידי בטחון מלא בקב"ה, ולדאוג למצוא חן רק בעינינו, ולקיים את רצונו בלבב שלם. אם נלך בדרך זו, נוכל להיות שקטים ובטוחים,

ולסמוך על מי ששולט בכל העולמות, ואין מי שיגיד לו מה תעשה ומה תפעל.

ואחת התוצאות הנגזרות מכך היא, שבאמת לא צריך להיות מחובר אל כל ה'חדשות' ופרטי-הפרטים אודות כל אירוע. לקרוא רק את הכותרות, כדי להתעדכן במצב – מילא, אבל מי שרוצה להיות מעודכן בכל הפרטים, עושה עוול לנפשו. שכן הדבר מיותר לחלוטין. אף אחד לא מבקש לשמוע את דעתך האם היה צריך לעשות כך או כך. לכן, כששומעים על אירוע/מבצע כזה או אחר, צריכים להתגבר על עצמנו כדי לא להיות מעודכן בכל השלבים. זה מיותר לחלוטין!

כששומעים חלילה על כך שיש נפגעים בקרב, האם זה אמור להיות נפק"מ כיצד נפגעו החיילים, ובאיזו סיטואציה? כדי להתפלל ולהתחנן לפני השם יתברך לא צריך לדעת את כל הפרטים, ואדרבה כשיודעים הכל זה מוריד בעינינו את ערך התפילה, מכמה סיבות. הבה נוכיח לבוראנו שהלב שלנו שלם איתו, ומה שמעניין אותנו הוא רק לקיים את רצונו בשלמות.

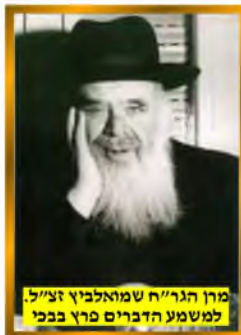
יש המנחם ל'סיפור הנורא' שהתרחש במקלט עם הגר"ח שמואלביץ זצ"ל...

**מחפשים סגולות להצלה בעת הזו? – צריכים
להיזכר בסיפור המפורסם של האשה העגונה
ששהתה במקלט עם ראש ישיבת מיר מרן
הגר"ח שמואלביץ זצ"ל**

כמה צרות, כמה יסורים, עוברים על העם בתקופה האחרונה. טורח הצרות אין להיספר, איה שוקל ואיה סופר, כלשון ה'סליחות' בעשרת ימי תשובה. והכל מחפשים פתרונות וסגולות להינצל מכל צרה ומצוקה.

זו העת להיזכר במעשה המפורסם שנצטט בשורות הבאות, ויש לו גם המשך אקטואלי שהתרחש ממש בימים אלה. הכל מכירים את הסיפור הנורא על מרן הגר"ח שמואלביץ זצ"ל, עם העגונה במקלט. ולמי שבכל זאת עדיין לא שמע, היה זה סיפור עוצר-נשימה שהתרחש בארץ ישראל במהלך מלחמת ששת הימים, בשנת תשכ"ז. מרן הגאון זצ"ל שהה במקלט יחד עם אנשים נוספים, מסביב נפלו פגזים רבים, והציבור היה שרוי בפחד גדול.

הרב מרדכי בלוי, איש החינוך ותלמיד מובהק למרן הגר"ח שליט"א, מעדכן אותנו כיליד שכונת בית ישראל, שהמשפחה שלו התגוררה באותו רחוב בשכונה שבה היה המקלט, ששכן בעצם

מרן הגר"ח שמואלביץ זצ"ל.
למשמע הדברים פרץ בבכי

הרב מרדכי בלוי. יליד 'בית
ישראל'. היה פחד נורא

כעת על הבזיון הגדול שביזה אותי ואת הצער הגדול שהיה לי כל הזמן. אף אתה, אב הרחמן, מחול לנו.

ממשיך הגר"ח וכותב בספרו: 'ואמרתי, ששבירת המידות של העגונה הצילתנו יותר מתפילתם של בני הישיבה ומצעקת שמע ישראל וה' הוא האלוקים מכל בני הישיבה, אף שדבר גדול עשו, אבל שבירת המידות של יחיד - גדולה מזה' וכו'.

מי שמוותר - לא מפסיד!

ומדוע אנחנו מספרים עכשיו את הסיפור הכל-כך מפורסם? כדי להודיע ולהיוודע שני דברים. ראשית, שאחד הפתרונות היעילים ביותר להינצל מהצרות הוא - לוותר איש לרעהו. בלי 'פשעטלעך' וכלי הסברים. לוותר, וזהו. וכפי שידענו מכבר על סגולת הוויתור עד היכן היא מגיעה!

ושנית, אשה זו נפטרה לפני כשבוע-ומחצה, והיא בת 110 שנים! הצדקת התגוררה בשנים האחרונות בבני ברק, סמוך לכולל חזון איש, ובנה הגדול הוא בן 90, עמו"ש. היא הותירה אחריה צאצאים וזרע בנים יראי-השם. לידע ולהודיע שהשי"ת משלם שכר טוב לעושי רצונו, ומי שמוותר - לא יפסיד לעולם.

בימי הש"בעה' סיפרו שכששאלו אותה כמה פעמים האם הסיפור נכון, אישרה הנפטרת ע"ה את הפרטים לאמיתם. כאשר העברנו למרן הגר"י זילברשטיין את הסיפור, הזכיר הרב את הדברים בדרשתו בליל שבת, ואמר שמצוה גדולה לפרסם את הסיפור.

שאלנו, האם מותר לפרסם את המעשה עם שמה המלא של הנפטרת, או שמא יש לחשוש ללשון הרע, שכן יכולים על ידי כך לגלות את זהותו של הבעל? הרב השיב שאין בכך כל בעיה, שהרי בזמן ההתרחשות הכל הכירו את זהותה של האשה, ולמרות זאת הזכיר מרן הגר"ח שמואלביץ את האירוע בדרשותיו, וסיפר זאת לפני כולם. והיום, על אחת כמה וכמה, שאין שום סיכוי שמאן-דהו יגלה מי היה הבעל, מה-גם שהוא נפטר כבר לפני 50 שנה.

יצוין שבפטירתה של האשה היה ריבוי-כבוד-התורה גם בכך שהתעורר ספק עד היכן הכהנים היו צריכים להיזהר מפני טומאת-המת, ולא להיכנס לבית בו היתה מונחת עד להלווייתה. האברכים המופלגים בכולל חזו"א הספיקו כבר להוציא כמה קונטרסים בענין הנידון.

**בני ישיבת מיר
המעטירה. בקומה
הראשונה, במקום
בו מוצבים החלונות
המרובעים, היה
המקלט של
הישיבה, שבו היו
גם מרן הגר"ח
שמואלביץ והעגונה
הצדקת
(צילום: ב. עירי)**

בחדר האוכל של ישיבת מיר, אלא כיון שחלקו היה מונחת לאדמה, אפשר היה להשתמש בו כמקלט. 'כמעט שלא היה בית אחד בשכונה של א חטף פגז או רסיסים במלחמת תשכ"ז', מספר הרב בלוי ומוסיף שגם בבית משפחתו פגעו כמה פגזים.

גם הרב מתתיהו גודלביסקי מספר על הפחד הנורא ששרר בקרב כל התושבים, כשהפגזים שרקו מכל עבר, וגם על בנייני הישיבה נפלו פגזים רבים. הישיבה היתה ממוקמת ממש על הגבול הירדני, לאחר שהעיר חולקה לשנים ממלחמת תש"ח, במשך 19 שנים.

והנה, באמצע ההפגזה, קמה לפתע אשה עגונה, שבעלה נטשה לנפשה עם כל ילדיה, פרצה בבכי נסער, וזעקה מול כל הנוכחים:

"רק אתה, ריבונו של עולם, יודע את מידת הסבל והצער שנגרמו לי מאז שעזבני בעלי. ראה, אני מוחלת לו על כל מה שעשה, ובזכות זה אני מבקשת ממך שתמחול גם אותה לבניך על כל מה שהכעיסוך, ותעזור לנו לצאת מכאן בשלום..."

בסיום דבריה היא צעקה כמה פעמים בזו הלשון: 'רבש"ע, איך בייען היים מויחל'...

כששמע הגר"ח שמואלביץ את הדברים, פרץ גם הוא בבכי, ואמר: "בטוחני שכולנו נצא מהמקלט הזה ללא פגע, ולא יאונה לנו כל רע".

ואכן, ניסים גדולים התרחשו שם. פגזים נפלו על ימין ועל שמאל, ולמרבה הפלא לא פגעו באיש ואף לא הסבו נזק. אשה צדקת זו, 'הובילה' כביכול את הקב"ה לרחם על עמו ישראל. בכך שהתגברה על מידותיה ומחלה לבעלה האכזר, גרמה להתגברות מידת הרחמים בשמים עליה ועל כל הקהל.

מרן הגר"ח דיבר על כך בשיחה שאמר בהיכל הישיבה הק' בליל שבועות מיד לאחר המלחמה ומכובדנו הרב מתתיהו גודלביסקי השתתף באותו מעמד וזכר את הדברים שנאמרו, שהובאו לאחר מכן גם בספרו של מרן הגר"ח זצ"ל, וכך נאמר שם:

'וכזה אמרתי בהיותנו במקלט במלחמת ששת הימים, שהיה אז מצב קשה ופגזים נפלו על הבנין. והיתה שם עגונה אחת שאמרה: רבש"ע אני מוחלת לבעלי, שכבר הרבה שנים שברת, ונשארתי עגונה, ואני מוחלת לו

גם רגע אחד של דבקות, חביב מאוד אצל השי"ת!

כך השיב מרן החזון איש זצ"ל לשאלתו של הבחור החשוב אברהם פולק שלמד בישיבת סלבדוקה, ועלה והתעלה למשרת המשגיח בישיבה – שביקש לדעת כיצד להתחזק בחודש אלול, למרות שהקבלות שקיבל על עצמו בחודש אלול הקודם התפוגגו מיד לאחר האלול ההוא ■ לפנינו קובץ שאלות – ותשובות שהציג הגה"צ רבי אברהם פולק זצ"ל, שנפטר במהלך החודש, לפני מרן החזון איש זצ"ל, וכיון שהדברים לא פורסמו בעבר, ויש בהם חידושים רבים גם לימינו – אנו – הם הופכים להיות מעשיים ביותר ■ המשגיח, שנתן לנו רשות לפרסם את הדברים, בתיווכו של רבנו המרא דאתרא שליט"א, ציין ש'בימים המאירים ההם, כשמרן זצ"ל היה בחיי – חיותו, זכינו תושבי ב"ב וכל הבאים לביתו, לראות בעינינו את מאור – פניו, ואת האצילות של בשר – ודם שנהפך למלאך; מהמראה הזה שראינו בעינינו, הושפע עלינו שפע של רוח טהרה ונקיות הדעת, והיא שנתנה לנו את היכולת להתייחס בהערכה עצומה לדמותו, בבחינת "והיו עיניך רואות את מוריך", ושמרה עלינו מירידת הדורות'

חזרתי עם התשובה למו"ר ורבי הגר"א שר, שהסביר לי שכוונת החזו"א לא היתה ללמדני את מבעם של הבנים, אלא להנחיל לי את ההלכה שכל דבר שמקובל שהבנים עושים להוריהם – אין בזה ביטול תורה.

האם יש לחשוש לביזוי יודעי-תורה שאין דעת זקנים נוחה מהם?

לאחר שהורי ע"ה התיישבו בשכון ה' בבני ברק, ואכלתי את סעודות השבת בביתם, ניגשו אליי כמה מן השכנים הצעירים ושאלו האם אוכל ללמוד איתם בשבתות.

הסכמותי, וקבענו ללמוד בליל ש"ק את הקדמות הרמב"ם, ובצהרי יום השבת פרק אלו מציאות. השעורים התקיימו בבית הכנסת פא"י בשכונה. לאחר זמן העירו באוזני שאולי לא כדאי ללמוד איתם, כי הם בגדר של "תלמיד שאינו הגון", מפני שהם מושתייכים לאלה שאין דעת זקנים נוחה מהם.

נגשתי אל מרן החזו"א זצ"ל, ושאלתי האם אכן מענה זו נכונה, ולחפסי ללמוד, והשיב לי: להמשיך את השיעורים. מרן זצ"ל הסביר לי שהם אינם בגדר של תלמידים שאינם הגונים. הכוונה בתלמיד שאינו הגון היא על תקופת ימי חז"ל, שכל אנשי הישוב הלכו מרצונם לשיעורים של רבם, וקרה

לבטל תורה כדי לסייע ביד ההורים

היה זה בחורף של שנת תשי"י. למדתי בישיבת סלבדוקה קרוב לשנתיים. הורי ע"ה הגיעו בתקופה זו לא"י, ולא היה ביכולתם להשיג דיור ופרנסה הולמת, במקומם החדש.

חשבתי לבקש רשות מהמשגיח לעזוב את הישיבה במשך 5 עד 6 שבועות כדי לעזור להורים להסתדר. פניתי בענין זה אל מורי ורבי, הגאון רבי יצחק אייזיק שר זצ"ל, ואמר לי שדעתי נוחה להסכים, כי אין בזה בטול תורה, אבל הוא מסופק אם אין לחשוש לדעת הרב בעל התניא בהלכות ת"ת (פרק ג' הלכה א'), וז"ל:

"כל מי שדעתו וכוח זכרונו יפה, שיוכל ללמוד ולזכור כל התורה שבע"פ, לא ישא אשה (וכל מצוות עשה שאי אפשר לעשות ע"י אחרים נכללים בזה) עד שילמד תחלה תורה שבע"פ כולה, שהן פירוש כל התרי"ג מצוות, בתנאין ודקדוקיהם ודקדוקי סופרים ואח"כ ישא אשה..." עכ"ל.

דהיינו שלדעתו של בעל התניא, רק מצוות לימוד התורה הנלמדת מהפסוק והגית בו יומם ולילה, נדחית מפני מ"ע שא"א לעשות ע"י אחרים, ולא מצוות ידיעת התורה דעדיפא מינא. מורי ורבי הפנה אותי לבקש את הכרעת מרן החזו"א זצ"ל.

התדפקתי על דלת ביתו של מרן החזו"א זצ"ל, ותשובתו היתה: "הלא זה טבעי שהבן נוחה כך!"

שתלמיד אחד לא רצה לבוא ללמוד, אלא שהלחץ החברתי – בשפה שלנו – אילץ אותו להשתתף בשיעור נגד רצונו, זה הוא תלמיד שאינו הגון.

אבל הצעירים שלומדים איתך – אמר החזו"א – הרי ביקשו מיוזמתם ללמוד, ולכן הם אינם בגדר תלמיד שאינו הגון. מרן יעץ לי לעורר אותם בענייני יראת שמים ואמונה. כאשר אמרתי לו שאנחנו לומדים את הקדמות הרמב"ם, היה מרדנה.

בשנים ההן (תש"י-תש"ך) הגיעו לישיבות הקדושות תלמידים שלא למדו בישיבות-קטנות. הם באו ל'שבוע-ישיבה', ובני ישיבת סלבודקה השתדלו לקרב אותם ולשנות את השקפת עולמם. רבים מהם נכנסו אחר כך לישיבות הקדושות, הצליחו וגם עשו פרי, ובהם יש כיום מרביצי תורה גדולים.

בדרכי השכנוע נאלצו בני הישיבה הק' לדבר בגנותם של מורי-דרכם של התלמידים הללו, ולומר שאין להם השקפה נכונה וכו'. והנה, בימי חודש אלול, כאשר הכל מחפשים

ומפשפשים במעשיהם, ועורכים חשבון נפש, עלתה בדעתי מחשבה שאולי ביוזנו את מורי-הדרך שלהם, וחששנו מאוד מכך, שהרי המבזה ת"ח הוא מהעבירות החמורות שאין להם חלק לעוה"ב. אמנם הכיוון היה לתועלת, אבל לא ידענו האם מותר לבנות ת"ח לתועלת, או לא.

יצאנו שני בחורים מהישיבה לביתו של מרן החזו"א והצגנו בפניו את השאלה. מרן הקשיב ושתק. העזנו וחזרנו על השאלה בתוספת נימוקים כאן ולכאן, והחזו"א המשיך לשתוק.

כאשר אורנו עז והעזנו לחזור על שאלתנו בפעם השלישית, וניכר היה שדברינו כנים ואין כוונתנו להשמיץ אותם, שאל אותנו החזו"א מי אנחנו, באיזו ישיבה אנחנו לומדים, וכמה זמן אנחנו לומדים בישיבה. ואח"כ פתח ואמר בוז הלשון:

החפץ חיים כבר פסק ש'ת"ח הוא מי שיודע ללמוד, ויושב ולומד, וכנראה שכונתו של החזו"א היתה לדברי החפץ חיים בהלכות לשון הרע, כלל ח' ס"ד, "הראוי להורות ויגע בתורה נקרא ת"ח"; אבל מי שאינו יגע בתורה, המשיך החזו"א, אלא מקבל את משכורתו מה'ועד הלאומי' (מושג שהיה מקביל

בזמנו למועצה הדתית) – אינו נקרא ת"ח, הוא בעל מקצוע כמו סנדלר או נגר.

למשמע דבריו של החזו"א, רווח לנו. הבנו איך צריך להתירם למורי-הדרך אודותם שאלנו, ונחה דעתנו שלא נכשלו בביוז ת"ח.

אלא שהחזו"א הוסיף, שאמנם אין בדבר משום כיוז ת"ח, אבל איסור לשח"ר יש על כל יהודי, ואצלכם זה היה לתועלת, ולכן זה מותר, ואגיד לכם "איך מותר", הוסיף החזו"א, וסיפר שלפני יסוד אגו"י היה כינוס-הכנה של גדולי הרבנים וראשי העסקנים החרדיים.

והנה, קם אחד הנאומים והציג את תכניתו, והשני שבא אחריו שלל את דבריו בתוקף. בשלב זה קם הגאון רבי חיים בריסקער ואמר "קְדָרִים לְהִרְ, אסור לשחות כאן", ויצא.

ומאו והלאה, הוסיף החזו"א, לא הגיע רבי חיים בריסקער לשום אסיפה של אגו"י, 'כי מדברים שם לשח"ר', והסביר החזו"א מה היתה הלשח"ר האסורה, הרי לכאורה היא היתה לתועלת צבורית? נכון, אמר, התוכן היה לתועלת, אבל הנואם השני אמר את ביקורתו בנצחנות, בשמחה לאיד, שהראשון אינו צודק, אלא רק הוא, השני.

כל זה מוכיח שהדברים נאמרו שלא לשם שמים, ואז נפסל ההיתר של התועלת. כי היתר זה הוא רק כשהתועלת נקיה וטהורה, ולא מתערבת בה שום נגיעה אישית. המקור להלכה זו הם דברי השערי תשובה, ח"ג ר"ט, וכן מובא גם בח"ח כלל י', והחזו"א הוסיף בהירות והמחשה.

צועקים לחילוני 'שאבעס', והוא מסתובב ושואל מה זה שאבעס...

בשבת אחת עברתי במקום שהיום הוא רחוב 'השלושה', וראיתי יהודי עובד בגינה במלאכת דאורייתא. באתי אל החזו"א ושאלתי אם הייתי צריך להוכיח אותו. והשיב לי בשלילה: כי בוודאי עברו שם יהודים אחרים וגם הם הוכיחוהו, ולא קיבל תוכחתם.

המשתכח לשאול, ומדוע לא להוכיח מספק, הרי זה ספק דאורייתא, והשיב – שאין זה בגדר ספק!

הוספתי לשאול, שמוא בכל זאת יועיל, והשיב – ההלכה אומרת שמצוה שלא לומר דבר שאינו נשמע ואינו מתקבל, ו'מצוה', פירושו שזה אסור, והסביר שיש לכך שני פירושים: (א) כתוב "אל תוכח לץ פן ישנאך", ואתה מכשיל אותו בלא-תעשה של שנאה, כי מי שאינו מקבל תוכחה שונא את המוכיח. (ב) כל תוכחה היא בגדר של התראה, והתראה מגדילה את זדון לבו של העברין, והעבירה שלו תהיה חמורה יותר. ושאל החזו"א, מי התיר לך להגדיל לו את איכות העבירה?!

כאשר שאלתי, הרי כתוב שעל דבר מפורש בתורה יש להוכיח, חשיב, שמדובר ברב העיר, שפעמיים בשנה צריך להתריע על כל דבר שלילי בעירו, גם אם דבריו לא יתקבלו. וזה לא מדויק תוכחה, אלא מוצד "שלא תשתכח תורה בישראל". כנראה שכך פירש החזו"א את דברי הרמ"א (תר"ח ב') "אם מפורש בתורה, מוחזק בידם".

ושאלתי, שהרי מדברי הגמ' משמע ששעור התוכחה הוא "עד נזיפה או עד הכאה", הרי משמע שיש חיוב להוכיח גם בדבר שלא מתקבל, חשיב, שבספר חסידים סימן תי"ג: נאמר: "מי שיודע שלא יקבלו דבריו, אין להוכיח", וכשאמר "עד נזיפה", מדובר כשהבן מוכיח את אביו או אמו או אחיו, לפי

האם כדי להימנע מלה"ר כדאי לא לדבר גם על מעשיהם הטובים של בני אדם?

מאחר ואיסור לשח"ר הוא חמור כ"כ, וגם הוא איסור מצוי מאוד, חשבתי באלול אחד לקבל ע"ע שבמושך שנה או שנתיים לא להזכיר ולא לדבר כלל על מעשיהם של אנשים אחרים, לא לטוב ולא לרע, ועיי"כ להתרחק מלשח"ר על חזולת.

השיב לי החזו"א: זאת לא דרך התורה! התורה אומרת "צדק תדברוך", ועל מעשים טובים כן יש לדבר, ואף שעלולים להכשל בלשון הרע.

ע"י איזו התנהגות אנחנו מבטלים את מצוות אהבת ה'?

שאלתיו פעם, אימתי נקרא שהמצוות-עשה של אהבת ה' מתבטלת? והשיב – "שכל המאמין בהש"ת אינו מבטל אותה".
הבנתי מתשובתו שהמאמין, בהכרח יש לו הערכה אליו יתברך, ואינו מבטל כליל את מצוות האהבה. אבל הכופר בקיומו ח"ו, אין לו שום יחס אליו יתברך, ומבטל את המצווה.

מה הם גדרי מצוות אהבת-רעים?

באשר למצוות אהבת-רעים אמר לי מרן החזו"א שאין לה שעור למעלה; כל אהבה יתירה, כל הטבה יתירה, מגדילה את ערך המצוה ואת איכותה.

ומה הוא השעור למטה, מתי הוא מבטל אותה? דהיינו, מה הוא הדבר ששולל ממינו לגמרי את קיום המצווה? והשיב, מי שפועל בזולת, בגופו, בממונו או בכבודו, היינו שעושה מעשה השולל את האהבה אליו. והוסיף, שכך הגדירו חז"ל – מאי דעלך פני לחברך אל תעביד. הדגש הוא 'אל תעביד', ולא שלילת ההטבה, כי עשיית הרע היא העבידה.

שלבנו גם בהם ואוהבם, אבל אם היה איש אחר, שאם יוכיחנו – ישנאנו, וינקום בו, אין להוכיחו". הדברים מובאים בקיצור גם בבה"ל שם.

אח"כ תיאר לנו החזו"א איך צועקים לחילוני "שאבעם", והוא מסתובב ושואל מה זה שאבעם... כי הוא תינוק שנשבה, שלא לימדו אותו מה זו שבת, והיה נשמע מדבריו ששלל את דרך התוכחה הזו, והוסיף שעיקר מצוות תוכחה בזמן הזה היא, ללכת לבתי הספר, ולשכנע את התלמידים להמשיך לישיבות קטנות, ולא להיגרר אחרי פיתויי יצה"ר של השכלה או פרנסה כו'. ואם הבנים ימשיכו בדרך האבות, הרי יהיה רבוי גדול של שומרי תורה ומצוות, וזה עיקר תוכחה בזה"ז.

כיצד להפחית רוח-חיים באלול, ולא להתחשב באלול הקודם?...

יש תופעה ידועה בישיבות הק', והיא, שבמהלך חודש אלול מתחזקים הכל בלימוד התורה הק', בתפילה ובקיום המצוות, וגם יש שמקבלים על עצמם קבלות של חיזוק לכל השנה. אבל אחר כך, בחורף, המתה פג, ושוכחים את הקבלות ואת דרכי החיזוק, וחוזרים למוצב הרוחני הקודם.
מאחר והקבלות אינן יציבות וקיימות, לקראת אלול הבא יורד החשק להתחיל מחדש את החיזוקים שאינם בר-קיימא.
באלול כזה, באתי פעם אל החזו"א וצ"ל לבקש עצה, איך להפחית דרכי חיזוק ולא להתחשב באלול שעבר... ולא להיכנע ליאוש.

השיב לי החזו"א בנותק לשוני, במשפט אחד, רב-משמעות, וז"ל באידיש: "אין מינוט דבקות, איז אויך זעהר חביב דיין רבש"ע". ובתרגום, "גם רגע אחד של דבקות חביב מאד אצל ריבונו של עולם".

המושפט הזה חדר לנפשי, וסייע לי במאוד. כי אמרתי לעצמי אם רגע אחד הוא כ"כ חביב, והרי באלול יש אלפי רגעים, ואיך אפשר לוותר על כך?

לסיכום, ציין המשגיח, זכתה עירנו בני ברק לאור גדול, שהאיר עליה במשך כ-20 שנה, עת זרחה בה שמישו של החזו"א וצ"ל. רוחו השפיעה על כל התושבים רוח של טהרה וקדושה ונקיות הדעת, והוא לימד את לומדי התורה את סגולת עמל התורה, ויראת שמים טהורה, כמו גם את אהבת דקדוקי ההלכה שניתנו מסיני. יהי רצון שנזכה להעפין בתוכנו את האור הגדול הזה

מרן הגר"י זילברשטיין למשגיח דסלבודקה זצ"ל: "אתה היית ה'שושבין' האמיתי שלי"...

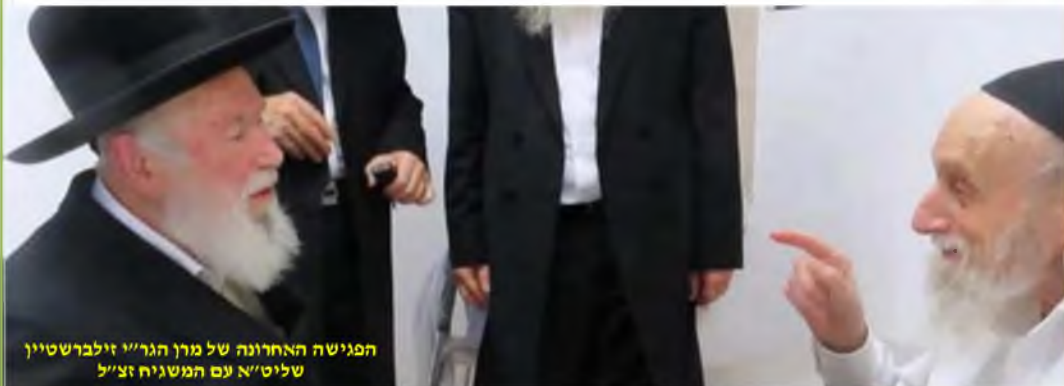
בחג הסוכות האחרון עלה מרן הגר"י זילברשטיין שליט"א לביקור מיוחד בסוכת רעו מרן המשגיח הגה"צ רבי אברהם פולק זצ"ל, והעלו זכרונות מימי בחרותם ■ לפנינו התמליל המדויק של השיחה, שהוא ב'דברי חמד', כשמרן הרב שליט"א אומר למשגיח שכיון שבזמן חתונתו (של הרב) היו הוריו בחו"ל, המשגיח היה השושבין שלו, וליווה אותו בכל צעדי

קשרי ידידות והערכה עמוקים שררו בין זקן המשגיחים הגאון הצדיק רבי אברהם פולק זצ"ל, משגיח דישיבת 'סלבודקא', שהשתלק זה עתה לבית עולמו. ובין יבדל לחיים טובים ארוכים ידיו ורעו מרן רבינו שליט"א, רבה של 'רמת אלחנן', וחבר מועצת גדולי התורה.

שני גדולי התורה היו קשורים ודבוקים זה בזה עוד בבחרותם בישיבת סלבודקא, ואף זכו להיכנס יחדיו למרן החזו"א זצ"ל מספר פעמים. הקשר המשך במשך שנים רבות, כאשר כל אחד גדל וצמח בדרכו שלו, כאשר רבי אברהם משמש בתפקיד משגיח דישיבת סלבודקא, ורבינו כמרא דאתרא דשכונת 'רמת אלחנן', ראש כולל 'בית דוד' וחבר מועצה"ת. בכל עת שנפגשו, הביעו זה לזה רגשי אהבה ואחוה, וכבוד רב.

אף בחג הסוכות האחרון, טרח והגיע מרן שליט"א לביקור נדיר בסוכת רעו וידידו המשגיח רבי אברהם זצוק"ל, כאשר השניים שוחחו ארוכות בדברי תורה ואגדה, והעלו זכרונות מימי קדם, בלומדם יחד בישיבת סלבודקא המעטירה.

בתיעוד חלקי מהמפגש המיוחד, שנחשף לראשונה, נראה רבינו נכנס לסוכת המשגיח זצ"ל, כאשר שמחה גדולה אופפת אותו, בעת שהוא פוגש את ידידו ורעו לאחר זמן רב שלא התראו. בכל משך המפגש ניכרת ההתרגשות וההערכה הגדולה השוררת בין שני הצדיקים גדולי התורה.

הפגישה האחרונה של מרן הגר"י זילברשטיין שליט"א עם המשגיח זצ"ל

להלן התמלול המדויק:

רבינו: רבי אברהם, רבי אברהם, א' גוזנטע שטארק, רבי אברהם, אה...

רבינו: אני חושב שאני חייב לך המון הכרת הטוב, המון...

המשגיח: אני חושב שזה הדדי....

רבינו: אתה היית ה'שושבין' שלי האמיתי...

המשגיח: ההורים שלך היו אז בחוץ לארץ...

רבינו: נכון, הם היו בחו"ל, ואתה הבאת אותי לחתונה, היית איתי ממש...

המשגיח: היינו גם אצל האדמו"ר מגור, ליווית אותך ביום החתונה, רצית להיות בגור בירושלים, אצל ה'בית ישראל', אז הייתי איתך...

רבינו: אוי, שתהיה בריא....

רבינו: רבי אברהם, יש לך חבילות של תורה, חבילות! אתה אומר שיחות בישיבה, והרי הדברים נקלטים בליבם של אלפי תלמידים! וזה לא הולך לאיבוד! אתה יודע מה זה? - כל מילה שלך שווה מיליונים...

המשגיח: נו, הקב"ה באמת שומר עליי...

רבינו: גיוולעדיג, גיוולעדיג... אוי, רבי אייזיק כל-כך אהב אותך, איך שהוא אהב אותך.... אשריך רבי אברהם, אשריך... שקים של מצוות... שיהיה לך כל-טוב רבי אברהם... יקירנו ואהובנו.

רבינו: ימים על ימי מלך תוסיף שנותיו כמו דור ודור.

המשגיח: תודה רבה, תודה רבה, ושנזכה לביאת המשיח.

רבינו: כולנו יחד, אמן ואמן.

מעשה שהיה

הרב מרדכי גלאי מספר על התפילה הלוהטת שהתפלל בקבר מרן החזו"א זצ"ל

לפנינו סיפור המסופר ע"י בעל-המעשה עצמו, שהוא מכובדנו הרב מרדכי גלאי, ויש בו לימוד-השכל עצום, לידע ולהודיע כיצד מתפללים לפני אדון-כל.

המעשה אירע לפני כ-15 שנה, מספר הרב גלאי, כאשר בננו יחיאל שיחי' איבד לפתע את הכרתו, ולא הגיב כלל. הרצנו אותו היישר ל'מעיני הישועה', שם אבחנו מיד שהמצב מאוד קשה.

כששמעתי כך, שמתי פעמי לעבר... בית העלמין בבני ברק, שם קבור מרן החזו"א, התייפחתי בבכי נורא, כשם שלא בכיתי מעודי, ואמרתי:

חזון איש, חזון איש, אתה ציווית את קהל-הקודש בבני ברק שלא ישתמשו בחשמל בשבת, ואני התאמצתי בכך באופן מיוחד, ויסדתי והקמתי את הגנרטור בשכונת רמת אלחנן, ואף עברתי מגג לגג וחיברתי את כל הבתים, ושכנעתי תושבים רבים להצטרף לחשמל-הכשר – וכל זאת חיינם אין כסף. לא לקחתי אגורה על העבודה המאומצת הזו.

הרב מרדכי גלאי.
התעלות ותפילה

אני עשיתי את שלך, וקיימתי את הוראתך בהידור רב, ולכן אני מבקש שתיגש עתה לפני כסא הכבוד ותתחנן לפני הקב"ה שיציל את בני-יקירי...

והנה, בעודי נמצא בבית הקברות, וכבר אני מקבל טלפון מרעייתי שנשארה ליד מיטתו של יחיאל, שזה-עתה סיימו לעשות לו החייאה מאוד קשה, והמאמצים הצליחו ב"ה, והוא ניצל ממוות.

היא הוסיפה ואמרה שכל הרופאים התייאשו כבר בתחילת הדרך ולא רצו לעשות את ההחייאה באמרם שהיא לא תצלח, אבל רופא אחד התעקש, ביצע את ההחייאה, והצליח בס"ד. כל הרופאים חיוו את דעתם שהיתה זו הצלחה למעלה מדרך הטבע. נדמה שפירושים מיותרים.

קברו של מרן החזו"א. 'התפללתי כפי
שלא התפללתי מעודי'

היכל-הקודש ב'קהל חסידים' מעטיר בפרחים ונצמחים בחג
השבועות. כמה מאמצים ועלויות חושקו כאן ע"י הרב גלאי

נוסיף כאן ונגלה את המאמצים שעושה הרב גלאי בכל מה שקשור לצרכי בית המדרש 'קהל חסידים'. אם עברנו זה-עתה את חג השבועות, נספר שבילילה לפני התקדש החג יוצא הרב גלאי מזה שנים לגבעת שמואל, וקוטף שם ענפי-ברוש, עליהם הוא תולה את הפרחים והצמחים.

ולא עבודה קלה היא כלל. מדי שנה הוא מבצע את המלאכה במְזְמָרָה, אותה הוא שואל בגמ"ח. הפעם טעו אנשי הגמ"ח והביאו לו כלי אחר שאינו מתאים לעצי הברוש, והמאמצים היו בכפלים.

את הפרחים והצמחים הוא רוכש מכספיו-שלו בְּעֵלוֹת גבוהה מאוד. וכל זה הוא עושה במסירות מופתית, ללא דיבורים, וללא רעש.

גבאי אמיתי. פרנס-ציבור של ממש. שעליו נאמר 'וכל העוסקים בצרכי ציבור באמונה, הקב"ה ישלם שכרם' וכו'.

האם מותר להוריד את הפרחים שקישטו את בית הכנסת בחג השבועות, ולהציבם בשמחת אירוסין?

ואם הזכרנו את קישוט בית הכנסת בחג השבועות, נצטט גם את השאלה המעניינת שהביא מרן הגר"י זילברשטיין בדרשת סיום-החג בשבועות. בבית כנסת אחד, סיפר הרב, הוצב ליד ארון הקודש סידור פרחים וצמחים יפהפה, וחזונו הרשימה את כל רואיה.

והנה, מיד לאחר החג, הגיע אחד התושבים בסביבה ובפיו בקשה: הרי אין לכם מה לעשות עם הפרחים הללו לאחר החג, ואנחנו מחתנים בימים אלה את בתנו הכלה והיינו מעוניינים לחסוך את העלות היקרה של סידור הפרחים בחתונה, ולהשתמש בקישוט שהכנתם לחג.

באו אלינו בשאלה, סיפר הרב, האם הדבר מותר, דהיינו שהפרחים קיבלו קדושה, ואסור להשתמש בהם שימוש של חול, או כיון שממילא מורידים את הפרחים לאחר החג, ועל דעת כן הניחום שם, הרי זה רק ייפוי לזמן קצר, ואין בכך איסור?

והשבנו: נאמר בשו"ע (או"ח, תמ"ד ס"ז): 'ההולך ביום ארבעה עשר לדבר מצוה, כגון למול את בנו או לאכול סעודת אירוסין בבית חמיו, וזכר שיש לו חמץ בביתו, אם יכול לחזור לביתו ולבער ולחזור למצותו, יחזור ויבער, ואם לאו, יבטלנו בלבד'. וכתב המשנ"ב (ס"ק כ"ג): 'ולסעודת ברית מילה משמע דלא מיקרי מצוה לענין זה לבטל מצות ביעור'. ולגבי אכילת סעודת אירוסין כתב המשנ"ב (ס"ק כ"ד): 'הוא הדין בזמננו כשעושין סעודה בשעת כתיבת התנאים ג"כ מקרי סעודת מצוה'. הרי לפנינו שסעודת אירוסין נחשבת לסעודת מצוה לעומת סעודת ברית, ולכן עדיף להשתתף בסעודת אירוסין.

ושאלתי את גיסי מרן הגר"ח קניבסקי, מה הביאור בזה שסעודת אירוסין חשובה יותר מסעודת ברית? והשיב, שבאירוסין השתתפות הציבור בסעודה מחזקת את הקשר שבין החתן לכלה, כי מראים בזה לחתן שהכלה חשובה, ומראים לכלה שהחתן חשוב, ולכן הסעודה היא המעמיד של האירוסין, ומשום כך נחשבת סעודת מצוה.

לעומת זאת בברית מילה, העיקר היא מצות המילה עצמה, והסעודה רק נלווית למצוה. כיון שחג השבועות הוא גם מעין נישואין כמו שאמרו 'ביום חתונתו' זה מתן תורה, וכדי לחזק את הקשר בינינו ובין התורה, אפשר לקחת את הפרחים.

אבל נראה, הוסיף הרב, שכל זה לאחר ימי תשלומי הקרבן שלאחר חג השבועות, אבל כל עוד לא עברו 6 הימים לאחר החג, אין ראוי לקחת את הפרחים, כי בימים אלה שאין אומרים בהם תחנון, עדיין יש לחזק את הקשר לתורה! וכיון שהפרחים הללו מרהיבי-עין, וגורמים שמחה לרואים, ויש בזה כבוד התורה, אין ראוי להסירם בימי התשלומים.

עדיף לא לומר תחנון ולא לפגוע בכבודו של הרב

ובענין ימי התשלומים סיפר מרן הרב שליט"א בדרשתו בליל-החג סיפור מענין, עם מסר רב-חשיבות.

נכחתי פעם בבית כנסת, והיה זה ביום השביעי לאחר חג השבועות. המתפללים ניגשו לאחד מגדולי התורה ושאלוהו האם לומר היום תחנון? והוא השיב שלא לומר, שהרי לאחר חג השבועות יש 7 ימי תשלומי-הקרבנות, שבהם לא אומרים תחנון.

והדבר, כמובן, היה טעות, כיון ששבעת הימים מתחילים מהחג עצמו, ולאחריו לא אומרים תחנון רק ששה ימים.

והנה, למשמע הפסק המוטעה של אותו גדול, הגיב אחד המתפללים בקול ואמר שכן צריך לומר היום תחנון. ברם, עוד הוא מדבר, ואל הבימה ניגש תלמיד חכם עצום ואמר לכולם שלא לומר תחנון.

לאחר התפילה ניגשתי אליו ושאלתי מדוע אמר זאת, הרי באמת צריך לומר תחנון? והוא השיב, שהשמירה על כבוד התורה של הגדול שפסק בטעות, היא דאורייתא, ותחנון הוא רק מדרבנן, וכדי לשמור על כבודו שאנשים לא יגידו שגדולי התורה אינם יודעים הלכות, אמרתי מה שאמרתי. יפה מאוד עשיתם - אמרתי לאותו ת"ח, סיים מרן הגר"י שליט"א את דבריו בליל חג השבועות.

גיסי אמר לי שמותר לת"ח לנגן בכינור בשמחת חתן

בענין כבוד התורה, הוסיף הרב שליט"א, שאלתי פעם את גיסי מרן הגר"ח קניבסקי, על ת"ח גדול אחד היודע לנגן יפה בכינור, האם מותר לו לנגן בשמחת חתן וכלה, או שיש כאן ביזוי כבוד התורה?

והשיב גיסי זצ"ל, שכשמדובר בשמחת חתן וכלה, מותר הדבר.

מרן הגר"י זילברשטיין מתאר איך מרן החזו"א קיפץ וכרכר בשמחת חתונתו של הגאון רבי נתן שולמן זצ"ל

אוסף ואספר, אמר הרב, מה שראיתי במו-עיניי בחתונתו של הגאון רבי נתן שולמן זצ"ל, בנו של מורי-ורבי ראש ישיבת סלבודקה מרן הגאון רבי מרדכי שולמן זצ"ל.

בחתונה זו השתתף גם מרן החזון איש זצ"ל, ונדהמת לראותו קופץ ומכרכר בשמחת החתונה כפי שלא ראיתי מעודי. שמחתו של מרן החזו"א היתה כה גדולה, עד שרגליו נתרו מעל הארץ בקלילות, וכל הרואים הסתכלו על המחזה בהשתוממות.

כי זו היא מעלתה וחשיבותה של שמחת חתן וכלה.

פנינים

וידבריה

אזעקה שהופעלה בשבת והשוטרים מבקשים להביא את בעל החנות ממרחק

בליל שבת הופעלה אזעקה של חנות פיצוחים, מחמת תקלה, וצפרה ללא הפוגה והטרידה את השכנים בדירות הסמוכות. שכנים שאינם שומרי תורה ומצוות, הזמינו כמקובל את המשטרה שתבדוק אולי פרצו לחנות, ותנתק את האזעקה, או שתזמין את בעל החנות שיבוא לנתק את האזעקה.

השוטרים הגיעו וראו מיד שהחנות לא נפרצה, אך החלו בניסיונות לאתר את בעלי החנות. והנה מכיון שלא היו על הדלת או על חלון הראוה שום סימני זיהוי של הבעלים (דבר הנעשה מטעמים ידועים), לא הצליחו במשך יותר מעשרים דקות לאתר את הבעלים, דבר שעשו תוך כדי שיחות עם המוקד, והפעלת גורמים שונים (כגון מוקד רישוי עסקים בעירייה וכו').

לאחד השכנים (שומר שבת) ידע את שמו ומס' הטלפון של הבעלים, ולא ידע האם מותר לו למסור את הפרטים לשוטרים. אם ימסור, יחסוך מהם ומהמוקד ומאחרים בירורים טלפוניים רבים, מאידך, אם יעביר את הנתונים לשוטרים, הם יאלצו את בעל החנות (הגם שאינו שומר שבת עדיין), להגיע אל החנות ברכבו ממרחק, ולנתק את האזעקה, וגם יהיה נאלץ לשוב אח"כ לביתו ברכב. ואם כן שמא על שומר התורה לנקוט ב"שב ואל תעשה"?

והשבנו כדלהלן. משתי סיבות מותר להודיע לשוטרים את זהותו של בעלי החנות: א. חוסכים מהשוטרים חילולי שבת מיותרים של עשרות טלפונים; ב. הם יהיו פנויים לחזור לתחנת המשטרה, שם זקוקים להם לצורך פיקוח נפש. אמנם ייתכן שאנו מכשילים את בעלי החנות בנסיעה שלא לצורך פיקוח נפש, אך מכיוון שאנו מחויבים לדאוג שהשוטרים יהיו פנויים למען פיקוח נפש, מותר לנסוע כדי לשחרר אותם מהעיסוק מסביב לאזעקה המטרידה.

האם מותר לפנות לעו"ד רשע?

מעשה באדם כשר שהעלילו עליו עלילת שקר, ועמד בפני סכנה שישלח למאסר לעשר

שנים. העסקנים רוצים לפנות לעורך דין מצוין שיסגר עליו, אך יש הטוענים שכיון שעו"ד זה הוא אדם רשע (נשוי לגויה), הרי הוא לא יצליח בעבודתו, שהרי 'מְרַשְׁעִים יָצָא רֹשַׁע', ולא יתכן שתצא ממנו טובה לאדם כשר. האם הם צודקים?

מבואר במשנה במסכת מכות [י"א:], שרוצח בשגגה שגלה לעיר מקלט, אינו יוצא משם עד מות הכהן הגדול, לא לעדות מצוה ולא לעדות ממון ולא לעדות נפשות, ואפי' ישראל צריכים לו, ואפי' שר צבא ישראל כיוצא בן צדיה, אינו יוצא משם לעולם שנאמר 'אשר נס שמה' - שם תהא דירתו, שם תהא מיתתו, שם תהא קבורתו.

ונתקשו רבותינו האחרונים, מדוע לא יצא משם אם כלל ישראל זקוקים לו כדי לנצח במלחמה, והרי פיקוח נפש דוחה את כל התורה כולה, ומדוע שלא ידחה את המצוה של גולה לעיר מקלט?

יעוין ב'ערוך השלחן' [ח"מ סימן תכ"ה ס"ז] שכתב לבאר: "...ואף שאין לך דבר שעומד בפני פיקוח נפש, אמנם ו"ל כיון שאם יצא הותר דמו, א"א לומר לו שיתיר דמו בשביל אחרים. ועוד, כיון שנתגלגלה על ידו הריגת נפש, רחוק הוא שיתגלגל זכות על ידו", יעו"ש.

הרי לפנינו שיש סברא כזו שלאדם רשע לא תהיה סייעתא דשמיא, ואם כן אולי גם בענייננו עדיף לקחת עו"ד פחות טוב, אבל יותר יר"ש, שתהיה לו יותר סייעתא דשמיא. אלא שיעוין במסכת מעילה [י"ז:], שם מבואר שרשב"י הלך לרומי כדי לבטל את גזירותיו של הקיסר נגד העם היהודי, ובדרך התלווה אליו עד כדי לסייע בעדו, ומשראה זאת רשב"י הצטער על שאין הוא דומה אפילו לשפחה של בית אבא, הגר המצרית, שאליה התלוו שלושה מלאכים, ואילו הוא הולך עם שד.

כשהתקרבו לרומי, ציווה רשב"י על השד שייכנס בבית הקיסר, וזה עשה כמובן כפי שהצטווה וכנס בגופה, עד שהבת חלתה מאוד. הקיסר, בראותו את חולייה הפתאומי של בתו, שאל מי יכול לרפאותה, והשיבו לו שרק רשב"י יוכל לסייע לה.

הלכו לחפשו והנה הוא נמצא בשערי רומי. ציווה רשב"י על השד שייצא מגופה של בת הקיסר, ויצא. כל-כך היה הקיסר שבע-רצון ממעשהו של רשב"י עד שהיה מוכן לאפשר לו להיכנס לגנזי המלך ולקחת משם אוצרות כסף וזהב, אבל רשב"י קידש שם שמים וכשנכנס לגנזי המלך לא לקח עמו כלום, רק חיפש את כתב הגזירה וקרעה לגזרים.

המהרש"א במקום התקשה כיצד ייתכן שהגזירה על העם היהודי בוטלה בזכותו של השד שניכנס בגוף הבת, וכי ראוי הוא השד שייעשו על ידו ניסים לישראל? ותירץ, שגם ההחלטה של הקיסר להטיל גזירות על עם ישראל נובעת מן השד, כי מי שמכיר את תולדות העם היהודי כמו הקיסר צריך היה לדעת שאי אפשר לנצחו בגזירות, ואם כן היה זה שד שנכנס בו ובמוחו. יבוא שד ויטול את השד... יעו"ש.

כעין זה מצינו במסכת ראש השנה [י"ט:]. ובמסכת תענית [י"ח:], שפעם אחת גזרה מלכות הרשעה שמד על ישראל, שלא יעסקו בתורה ושלא ימולו את בניהם ושיחללו שבתות, מה עשו יהודה בן שמוע וחבריו, הלכו ונטלו עצה ממטרוניתא אחת שכל גדולי רומי מצויין אצלה, אמרה להם בואו והפגינו בלילה. הלכו והפגינו בלילה אמרו אי שמים לא אחיכם אנחנו

איסורי-שבת השייכים לעיניים

האיסורים של שבת קשורים לכאורה לידיים, דהיינו לא לעשות בהם מלאכות. מה הם האיסורים התלויים בעיניים – שלא להסתכל בהם?

- א. בא"ח [סימן ש"ב י"ג] נאמר: "אין מסתכלין בשבת במראה של מתכת שהיא חריפה כאיזמל, דחישין שמא ישרי בה נימין המדודלין".
- ב. אור"ח [סימן ש"ז ט"ז-י"ז]: "אסור לקרוא בשבת במליצות ומשלים של שיחת חולין ודברי חשק וכן ספרי מלחמות". ע"פ סברתו מותר להביט באצטרלוב (עיין באר היטב (כ): הוא כלי של חוץ כוכבים, וכן לעיין בספרי הרפואות), (אולם לשאר דעות אסור). כמו כן: "סטרי הדיוטות אסור לקרותם, ואפילו לעיין בהם בלא קריאה אסור [שם י"ג]".
- ג. אסור לסיר בנכסיו לראות מה הם חסרים.
- ד. אסור להסתכל בחלון ראוהו בשבת.

סעודה שבא"י היא מצוה, ובחול"ל אינה מצוה

תשובה: סעודת חנוכה הבית. אם היא נעשית בא"י היא נחשבת לסעודת מצוה, שכן יש מצוה לחנוך בית בא"י, אבל אם היא נעשית בחול"ל, אינה מצוה, שאין מצוה לחנוך בית בחול"ל [מגן אברהם אור"ח תקס"ח סק"ה].

כלב של עיזורים שהזיק - האם בעליו חייב?

מעשה בסומא שנכנס עם כלב לבית המדרש והיה שם קידוש: הכלב התרומם על שתי רגליו ואכל קצת מכאן וקצת מכאן ונאלצו להשליך את כל האוכל לפה. הסתפקו המתפללים אם הסומא חייב לשלם?

יש מקום לפטור את הבעלים של הכלב מכמה סיבות: א. היה מותר לעיזור זה להיכנס עם הכלב לבית הכנסת, כפי שפסק מרן רבי משה פינשטיין זצ"ל ב'אגרות משה'. ב. אם נאמר שיהיה חייב משום 'שמירתן עליך', הרי מאחר שאין זה בשליטתו ואין העיזור יכול להשגיח, אין שמירתן עליו. אמנם חקרו רבותינו אם החיוב הוא בגלל שממונו הזיק אלם שבאונס הוא פטור, או שמא מחייבים אותו בגלל שלא שמר.

בענייננו, הסומא לא יכול לשמור, וכמו-כן הוא אנוס מאחר שהכלב מאולץ ומאומן שלא להזיק. וגם אם נאמר שהחיוב הוא בגלל שממונו הזיק, בענייננו יש מקום לפטור, שהרי הו חצר של שניהם ופטורה על השן כמבואר בחול"מ [סימן שפ"ט סעיף י'] ובערך השולחן, בחצר המיוחדת לשניהם לפירות, ולאחד לשוורים - פטור.

'קול ברמה'

אחראי: **משה מיכאל צורן**

כל פעולות הכתיבה והעריכה נעשות בהתנדבות

לפי הוראת הרב אפשר לתרום מכספי מעשר

ניתן לקבל במייל:
6776168@gmail.com

ולא בני אב אחד אנחנו ולא בני אם אחת אנחנו מה נשתנינו מכל אומה ולשון שאתם גוזרין עלינו גזירות קשות - וביטלום. אותו היום עשאוהו יום טוב, יעו"ש.

הרי שכאשר הגזירה הגיעה ממלכות הרשעה, לקחו עצה ממטרוניתא רשעה, והקב"ה היה בעזרם [ועיין מה שהאריך בספר 'מאור עיניים' על ראש השנה שם בביאור הענין שביקשו עצה ממטרוניתא זו].

גם אנו נאמר בענייננו, מכיון שהעלילה באה מאנשים רשעים, כך הישועה יכולה לבוא מעו"ד רשע.

לא הכנים שרוכים לנעליו לפני שבת - מה העצה?

מי שלא הכנים שרוכים לנעליו החדשות מערב שבת, שכידוע אסור להכנים לראשונה בשבת, דהוי 'מתקן מנא' כמבואר במג"א [שי"ז ז'] ובמשנ"ב [שי"ז ט"ז]. כיצד ילך עם מנעליו ללא שרוכים?

אם יש לו שרוכים אדומים או חומים שוודאי לא יבטלם במנעליו השחורות - מותר. הדבר מיוסד על דברי המג"א, דמותר להכנים במכנסיים אבנט, דלא בטיל ליה התם, ועשו להכנים ולהוציא תדיר, ולא מקרי 'מתקן מנא'.

לפי"ז הוא הדין השרוכים האדומים במנעלים שחורות. כ"כ 'בדי השולחן' [ח' קמ"ו ג']: "על כן נראה דמותר להכנים חוט לבן וצהוב וכו' בנעליים שחורות חדשות דוודאי אינו מבטל אותן. (ב'קיצור פסקי שבת' כתב הרב מדעברעצין, דבימינו שהנעליים תופסות יפה את הרגל גם בלי שרוך, אין 'מכה בפטיש', ומותר - והוא חידוש).

חלק מסרט המגבעת נפרס ונסרך על הכובע מבחוץ - מה יעשה?

כשנפרס חלק מסרט המגבעת בשבת, וחצי הסרט נסרך על הכובע מבחוץ ומתבייש ללכת כך בין הבריות, מה ניתן לעשות?

יש למצוא דרכים של היתר, כגון לשאול כובע מחברו, או להישאר בבית, או ללכת בכיפה בלי מגבעת. אך אם הבושה רבה ומתבייש ואין כל דרך אחרת, יתכן שמותר להדק את הסרט לכובע עם סיכת הידוק שבדרך כלל משתמשים להדק ניירות (סיכה משרדית), ולא יעבור על מלאכת תופר מהתורה, משום שאין דרך לתפור סרט לכובע כזה, והוא דאי יסיר אותו באותו יום במוצש"ק ואינו עשוי לקיימא, והוי רק תופר מדרבנן, ואולי משום כבוד הבריות, מותר. כמו שמצינו במשנ"ב [שכ"ב שעה"צ י"ב]. יש עוד אפשרות, להדביק את הסרט בדבק פלסטי, במרפקו או 'כלאחר יד'.

עוד דרך, שיצמיד במחט, וזו הדרך המובחרת ביותר ואפילו אם יצמידנו פעמיים, יעבור רק על איסור דרבנן. ועדיין צע"ק, דיתכן דאם יצמידנו פעמיים במחט, עלול להיות בר-קיימא, דסרט שעל גב הכובע הוא מקום שאין יד אדם מגעת אליו, ויתכן שנחשב בר קיימא וצ"ע. אולם החול"א חולק על הקרבן נתנאל, ולדבריו אין כל איסור במחט.

מרן הגרב"ד פוברסקי מספר על ה'מחלוקת' בין מרן הגרייז מבריסק לחתנו מרן הגריי"מ פיינשטיין איזו ברכה להעניק לנכד-הבן הגאון רבי חיים פיינשטיין

מי הגדיר את מרן הגרב"ד פוברסקי כ'נביא'? ■ ומרן הגרא"א דסלר אמר 'אם היו לי 400 בנים'... ■ עם מי הכין מרן הרב מפוניבז' את השיעור? ■ הסטירה שנתן ר' אלחנן למי שצמח לאחד מענקי התורה... ■ 'האם ברכת התקיימה?' - שאל הגרב"ד את בנו של הרבי מבעלזא... ■ הגאון רבי שרגא שטיינמן מספר שמרן החזו"א, ואביו מרן הגראי"ל, ידעו לאבחן כל אדם לאחר שיחה קצרצרה איתו ■ מרן הגרב"ד לנדו מספר על כוח-משיכתו של המשגיח הגרא"א דסלר, ועל הקביעות היומיומיות שהיתה לו איתו, על כבוד-הבריות המופלא של המשגיח ■ וגם: כיצד התבטא מרן הגריי"מ מבריסק על מרן הרב מפוניבז'

מתוך גליון 'אמתחת בנימין' של הרב בנימין ווייס

מרן הגריי"מ פיינשטיין זצ"ל עם יקירנו הבלתי-נשכח הרה"ק רבי אשר אליאד זצ"ל

מרן הגריי"מ פיינשטיין זצ"ל עם יבדל לחיים מרן הגריי"מ זילברשטיין שליט"א

לי שאמר לר' אלחנן: "את זה, אפילו הקב"ה לא יודע!" אז ר' אלחנן נתן לו סטירה, זו חוצפה! ככה הוא אמר לו.

הייתי נוכח פעם אצל הרב מבריסק כשר' מיכל פיינשטיין עמד לצאת מבית חמיו, וביקש מבנו ר' חיים שהיה ילד כבן שש לבקש ברכה מהסבא. הרב בירך אותו זאל קענען לערנען (שתדע ללמוד). ר' מיכל עמד מרחוק ואמר, זאל זיין א'גדול.

הרב נטל את ידו של הנכד וחזר על דבריו זאל קענען לערנען. ופירש את דבריו, שפעם היו אנשים גדולים וצדיקים, וצדיק וחסיד וגאון היו

משולבים באדם אחד. היום כבר נתמעטו הדורות, ויש הגאון הגדול, ויש הגאון הצדיק, ובינתיים מי שמכונה גאון עוד יודע ללמוד, אך יבואו זמנים ש'הגאון הגדול' ו'יודע ללמוד' יהיו שני דברים... יהיו כאלו שייקראו הגאון הגדול, ויהיו כאלו שידעו ללמוד... לכן אני מברך את חיימקה שיידע ללמוד, ולא שיהיה הגאון הגדול...

הוסיף רבינו וסיפר: האדמו"ר מבעלזא עשה בר מצוה לבנו בירושלים, ושאלתי אותו איזה ברכה לתת לבן, ואמר האדמו"ר, שיידע ללמוד. אמרתי לו, כיוונתם לבריסקער'צ'...

הרב בנימין ווייס המתגורר בביתר-עילית נכנס לבתייהם של גדולי ישראל ודולה מפיהם אמרות מעניינות, שאלות ותשובות הלכתיות מרתקות ביותר, ואת כולן הוא מאסף בקונטרס מיוחד ששמו 'אמתחת בנימין' ■ ליקטנו משם קטעים מעוררי-ענין, כמו למשל עדויות של מרן הגרב"ד לנדו, מרן הגרב"ד פוברסקי והגאון רבי שרגא שטיינמן

מרן הגרב"ד פוברסקי

אמרו לרבינו: לפני 40 שנה היה ראש הישיבה נוסע כל שנה למסור שיעור בהושענא רבא בפתח תקוה יחד עם הגאון רבי ברוך מרדכי אזרחי זצ"ל.

רבינו: שנה אחת הלכתי בערב יום כיפור בפתח תקוה לרכוש הושענות, ולאחר מכן בליל יום כיפור היה ברד גדול, וכל ההושענות התקלקלו, רק ההושענות שלי נשארו טובות... בשנה הבאה, אמר המוכר כי הוא לא מוכן למכור את ההושענות עד שיגיע הנביא...

המשיך רבינו וסיפר: היה בישיבה בחור שקראו לו יהודה הרשקוביץ, שהתגורר במושב בית מאיר, וכשאבא שלו נפטר, הלכנו לנחם. היו שם אבא שלי, ר' שמואל, והרב דסלר. לאחר שיצאנו מהניחוח, הרב דסלר אמר לאבא שלי, אין לי כבר כוח לנסוע נסיעות ארוכות. זו טרחה גדולה. אמר לו אבא: לבן שלך היית אומר ככה? השיב הרב דסלר: אם היו לי ארבע מאות בנים, כמספר הבחורים בישיבה, הייתי אומר ככה...

כמעט שנה שלימה למדתי עם הרב דסלר את הרמב"ן על פרשת בראשית, והגענו עד חמישי.

כשהרב מפוניבז' היה כאן בא"י הוא היה אומר את השיעור בשבת, שעה לפני מנחה. למדנו איתו, ר' יעקב אדלשטיין, ר' שלמה ברמן ואני. הלימוד שלנו איתו היה עבורו ההכנה של השיעור. אבל הוא הכין את השיעור גם מתוך חידו"ת שמסר מטלו.

הרב סיפר לי שבטלו הוא למד חברותא עם ר' אלחנן וסרמן, וסיפר: פעם למדנו את הסוגיא בקידושין של מקדש אחת מב' אחיות, השאלה היתה מי זאת? הרב מפוניבז' סיפר

ראיתי באיזה ספר רעיון של ר' יהושע לייב, והרב דסלר הוציא דף נייר ושאל אותי, "מה ראית שם? אני רוצה לכתוב את זה!" התביישתי מאוד ועניתי "לא בטוח", "לא יודע"...

והרב דסלר אמר, "תגיד מה שאתה יודע", והוא כתב על-המקום מה שבחור אומר, כן נכון, לא נכון, כבוד הבריות! נו, מה יש ללמוד מזה? כבוד הבריות! הגיב אחד הנוכחים ואמר בחיך: צריך לבדוק אם עשה את זה גם לשאר הבחורים, אז יש כאן כבוד הבריות...

ורבינו השיב: אה, אני כבר זקן בשביל קומפלימנטים... היו זמנים שהרב מפוניבז' היה נוסע לחו"ל, היו לו המון עיסוקים, עם הבניינים ושאר הדברים. מותר להגיד דבר ששמעתי? אמרו שהבירוקרטיה רב-אמר, "בכל לבנה שהניחו בפוניבז' מונח רמב"ם לא מיושב!" הרב היה יכול ליישב רמב"ם בכל לבנה. זה קומפלימנט נפלא, מונחת בזה הערכה עמוקה, והצער הגדול על הדמות הגאונית של הרב מפוניבז', שבאמת עד היום לא יודעים ממנו, יש כאלו שכן יודעים.

הגאון רבי שרגא שטינמן

סיפר מקורבו של מרן הגרא"ל זצ"ל לרבינו: פעם ראיתי את ר' אהרן לייב שקוע במחשבה יותר מהרגיל. שאלתי אותו על מה ולמה? והשיב לי, שלפני 60 שנה כשהייתי בברלין ובאתי לשם ל-6 שעות, אני לא זוכר אם ומתי הנחתי שם תפילין. שאלתי אותו, הרי כבר עברו מאז 60 שנה! והשיב, מה זה נפק"מ, צריכים לדעת! צריך לעשות חשבון הנפש!

סיפר רבינו על אביו הגדול: הוא היה 'מבין' גדול באנשים. ילדי תשב"ר היו מגיעים אל אבא להיבחן, והוא היה מגדיר את כל תכונותיהם במדויק. המלמדים היו מתפללים, 'הרי אנחנו מכירים אותם הרבה שנים, והרב לאחר כמה דקות שמדבר איתם יכול לומר על זה כך ועל זה כך? אבל זו היתה המציאות.

ר' שלמה קרלנשטיין שהיה מנהל ת"ת בזכרון מאיר, שלח פעם קבוצה להיבחן אצלו לקראת קבלתם לשיבה קטנה של פוניבז'. את כולם קיבלו, חוץ מאחד. המנהל שאל את אבי לאחר המבחן מדוע לא קיבלו את הילד ההוא, וענה: הוא ידע מצוין, הוא מקולקל במידות.

ושאל ר' שלמה קרלנשטיין את רבי שרגא: זה נכון, אני מכיר את הילד 8 שנים, אבל איך האבא ידע?? למרות שהוא דיבר איתם רק בלימוד??

השיב רבינו: איני יודע איך אבי ידע. יכול להיות שהילד קפץ כל הזמן בראש, אבל המציאות היתה שאבא ידע מיד על כל אחד.

הוסיף רבינו: גם החזו"א היה מבין גדול, וכשראה אדם במשך דקה, ידע עליו את הכל. אבא אמר לי, שגם רבי משה סולובייצ'ק יכול היה לראות אדם ולקבוע אם הוא בעל כשרון או לא. החזו"א נסע פעם לחלל אביב, ונכנס חילוני לאוטובוס, ואמר 'הער איז א'בעל כשרון' (הוא בעל כשרון).

אח"כ בחתונה של נכדו, בן לבנו ר' אהרן, שאלתי את ר' אהרן, אתה יודע ללמוד? הוא לא הבין מה אני רוצה ממנו... אמרתי לו, אני רוצה לדעת האם הברכה שלי התקיימה...

מרן הגר"ד לנדו

לאחר מסכת שלימה של מ"מ בדברי תורה והלכה, סיפר מרן הגר"ד לנדו כמה דברים שהוא זוכר מתקופת לימודיו בישיבת פוניבז'.

לאחר שניגש לרבינו ת"ח פלוני וסיפר שלמד בפוניבז' בשנות תש"כ-כ"ז, הגיב רבינו: למדתי שנים רבות לפני כן. וסיפר: אני באתי לאחר פטירת ר' אבא, והישיבה היתה כמה שנים בלי משגיח. יום אחד הרב הביא את הרב דסלר, ואז היתה תקופה עם השפעה מיוחדת, זה היה בזמני.

אני נכנסתי לפוניבז' באלול תש"ו, ונדמה לי שהרב דסלר הגיע כמה שנים אחר כך, כי אני זוכר תקופה בלעדית, אולי אני טועה. אני זוכר שר' דוד אמר שמועס'ן, ושיחותיו היו מאוד מקוריות ומעניינות, הוא דיבר עם רגש וגם עם חן מיוחד.

כשהרב דסלר הגיע, היה שינוי גדול בעולם. היתה לו כידוע דרך מיוחדת, הוא הקסים את האנשים, באו מכל המקומות. הגיע רוקח מפתח תקוה, לא יודע כמה בדיוק הוא היה דתי, וישב כשעיניו צמודות להרב דסלר. מה הוא הבין אני לא יודע, אבל עובדה שהאנשים ישבו מוקסמים, כיון שהמשגיח הלהיב אנשים בצורת הדיבור ובתוכן, הוא היה מאוד מענין, עשה את הדברים נעימים, חוץ מהתוכן. הוא היה גם אומר בדיחה באמצע, כן, לא כל-כך מתאים לבעלי מוסר, לא תמיד...

הרב דסלר היה קצרב בשיחותיו סממני חסידות, והקלמאים הוותיקים לא היו מרוצים כל-כך... הוא שמע אותם, כדרך בעלי המוסר, ואמר להם "אבל הדור צריך את זה". המשגיח לא התווכח, הוא שמע, כדרך הקלמאים ששומעים מה שמדברים, ולא אומרים מיד תירוצים...

היה בישיבה בחור פליט, ששכחתי את שמו, ואמר שהבחורים הרגישו יום חג ביום שהרב דסלר היה מוסר שיחה, ככה הוא

הרגיש, ועוד אחרים הרגישו כך. כפי שאמרתי, באו הרבה אנשים, תלמידי חכמים, ישבו כמו נעוצים במקום.

שאלו: הרב מפוניבז' היה נכנס לשיחות בשבת? רבינו: אני לא זוכר, אולי הוא היה עומד בצד, אני ישתב, אולי פעם כן נכנס כדי לכבד אותו. ביקשתי פעם שאני רוצה לשמוע תקליט, אבל לא זכיתי, לא הקליטו. היה מאוד מאוד מענין. במקביל לתפקידו בישיבת פוניבז', היה נוסע גם לאנגליה, היה לו תפקיד בגייטסעדה.

בערב היתה לו קביעות עם בחורים, וגם אני זכיתי לכך. הוא למד עם כל אחד משהו אחר. איתי הוא למד טעמי המצוות של הרדב"ז, למה - אני לא יודע.

המשיך רבינו לספר: הוא התייחס לאנשים מאוד בכבוד, כבוד הבריות שלו היה נפלא מאוד. באופן לא רגיל. פעם

מֶרֶן הַגְּרָאִי"ל שְׁטִינְמָן פֶּתַח אֶת חֲלוֹן הָרֶכֶב וְאָמַר לְהֵרֵב צ'וּלֵק: 'אַתָּה מוֹכֵן שְׂאֵהִיָּה שׁוֹתֵף שֶׁלְךָ'?

על תפקידו הבלתי-רשמי של רבי חנניה שליט"א

מלבד כל מה שאנחנו יודעים על פעילותו הכל-כך מסועפת של 'עזר מציון', ושל העומד בראשו מכובדנו הרב חנניה צ'ולק, יש לו – לאיש רב-פעלים זה – תפקיד נוסף, 'בלתי-רשמי', שלאחרונה הופך להיות תכופ מאוד, וכמעט מדי יום נקרא הרב צ'ולק לבצע אותו.

וכוונתנו לעידוד ולתמיכה שהוא נותן לחולים קשים, באמצעות קיום מצוות 'ביקור חולים'. זה מתחיל בדרך כלל כאשר המשפחות, או החולים בעצמם, מתקשרים אליו, ומבקשים שיבוא באופן אישי אל מיטת החולה, כדי לעודדו ולשמחו, ולהורים בו חיות וערנות.

רבי חנניה שליט"א, שזכינו שיתגורר בינותינו, עושה זאת תמיד בחוכמה ובפקחות שלא-מעלמא-הדין. כששואלים אותו, לפני שהוא נכנס לחולה, מה הוא מתכוון לדבר איתו, הוא משיב שאיננו יודע, 'אבל השי"ת נותן לי תמיד בפי את הדברים הנכונים, המשפיעים לטובה על החולה וסביבתו, בני ביתו וקרוביו'.

באחד המקרים הוזעק הרב צ'ולק להגיע למיטתה של אשה חולה כבת 42, שהתברכה ב-10 ילדים בלעה"ר, והיא מונשמת כתוצאה ממחלה פלוגית. כשהגעתי לבית המשפחה, הוא מספר לנו, דפקתי על הדלת, ואחד הילדים הקטנים פותח ומצביע על החדר שבו נמצאת אימו.

נכנסתי, ואכן ראיתי שמלבד המצב הגופני הקשה של החולה, היא נמצאת גם במצב נפשי ירוד מאוד. פתחתי ואמרתי לה: האם את מודעת למה שמתרחש סביבך ברגע זה? – האשה פקחה את עיניה, כאינה-מבינה למה מתכוון רבי חנניה. והוא ממשיך: חכמינו אומרים שהשכינה נמצאת למראשותיו של החולה, וכתוצאה מכך הוא יכול לפנות אל השם יתברך בעצמו, ללא מתווכים, בכל עת ובכל שעה, מה

שאף אחד אחר לא יכול לעשות. וכך אמרו חז"ל (שבת, י"ב ב'): 'אמר רב ענן אמר רב, מניין ששכינה סועדת את החולה? שנאמר ה' יסעדנו וכו'. תניא נמי הכי, הנכנס לבקר את החולה לא ישב לא על גבי מטה ולא על גבי כסא אלא מתעטף ויושב לפניו, מפני ששכינה למעלה מראשותיו של חולה וכו'. ואמר רבא אמר רבין, מנין שהקדוש ברוך הוא זון את החולה שנאמר ה' יסעדנו, וכו'. עד כאן דברי הגמרא.

על שפתי האשה נראה חיוך קל, והיא נראית כמי שהחלה להתעורר. אבל הרב צ'ולק לא הסתפק בכך, ואמר: אספר לך מה שקרה לי פעם עם מרן הגרא"ל שטינמן זצ"ל. זה קרה לאחר שמרן השתתף בשמחת בית השואבה שערכנו לילדים פגועים, וכשעזב כבר את המקום וירד למכוניתו, קוראים לי ואומרים שהרב רוצה לדבר איתך.

יירדתי מיד למכונית, ומרן פותח את החלון ואומר: 'חנניה, אני יכול להיות שותף שלך בפעילות של עזר מציון? – ואני, עמדי כמסומר למקומי, ואמרתי: ראש-ישיבה, אתה זקוק לי? לאחר עשרות רבות של שנות הרבצת-תורה בקרב כל כלל ישראל, אתה צריך גם את הזכויות שלי?'

ומרן השיב: אני מאוד מאוד פוחד לעמוד לפני בית דין של מעלה, בבוא העת, ואינני יודע כיצד ייצא דיני שם, לכן אני רוצה להיות שותף שלך.

בעת ששוחחתי עם האשה, מספר לנו הרב צ'ולק, הייתי נאלץ להתאזר בשמינית-שבשמינית של 'גאווה', כדי להביא את הדברים לידי תועלת. ואמרתי לה:

או תראי, כשאני אעמוד בפני בית דין של מעלה, לאחר 120 שנותי, יעמוד לצדי השותף האחד, שהוא מרן הרב שטינמן, ואני רוצה שאת תעמדי מצדי השני, כשותף נוסף! שהרי הקב"ה כל-כך קרוב אלייך, שתוכלי להמליץ טוב בעדי, ובעד כל כלל ישראל!

הדברים הללו עודדו מאוד את האשה החולה, שהבינה שגם במצב שבו היא נמצאת יש משמעות עצומה לחיים שלה, וניתנת לה אפשרות להשיג מה שלא היתה יכולה להשיג מעולם!

צריך להבין, אומר רבי חנניה מליבו השופע חסד ורחמים, שהרב העיקרי המביא את החולים הקשים לידי דכדוך מתבטא בהרגשתם שכביכול אין להם כבר מה לעשות בחיים, שהרי ממילא הם שוכבים במיטתם במשך כל הזמן, ואין הם יכולים לעשות מאומה.

אבל ברגע שהינך מסביר להם שדווקא במצב שכזה יש להם אפשרות לחולל פלאים, הם חוזרים לקבל מרץ וערנות, ואפילו התלהבות.

מיד לאחר שעזב את מיטת החולה ההיא, הוזעק הרב צ'ולק למיטתה של אשה חשובה, רעייתו של אחד ממורביצי התורה, הנמצאת במצב קשה מאוד, וכשהגיעה לאשפוז בבית החולים ביקשה מאוד שרבי חנניה יגיע אליה.

גם באוזניה שיננתי את דברי חז"ל הנ"ל, אבל הוספתי ואמרתי: הקב"ה נמצא עכשיו לידך, אבל הוא מצטער מאוד, הוא בוכה. גם כאן פקחה האשה את עיניה ולא הבינה למה מכוונים דבריי. ציטטתי בפניה את דברי הגמרא (סנהדרין, מ"ז א'): 'אמר רבי מאיר, בשעה שאדם מצטער, שכינה מה לשון אומר? – קלני מראשי קלני מזרועי'. ואם תסירי את עצבונך ותהיי שמחה, תגרמי בכך שגם השי"ת ישמח וישוש יחד איתך. הדברים פעלו את פעולתם באופן מהיר, והאשה אכן התעוררה.

לראותם

לראות את גדולי ישראל

עלון מס. 176 | פר' שלח תשפ"ד | יו"ל ע"י מערכת "קובץ גליונות" | k.gilyonot@gmail.com

מסעם של מרגן ורבנן גדולי ישראל שליט"א לחיזוק קרנם של בני התורה והקמת קרן הצלת עולם התורה

בכינוס בבית רבן של ישראל מרן הגר"ד לנדו בהשתתפות מרגן ראשי הכוללים והשיבות

בידורה מהמטוס בארה"ב

רבנו הגר"ד לנדו שוקד על תלמודו לפני העלייה למוטוס
לנסיעה ההיסטורית יושבים לצדו מרן המשגיח הגה"צ רבי
דן סגל שליט"א והגאון הגדול רבי יעקב הלל שליט"א

בתפילת שחרית בשדה התעופה
לאחר הנחיתה בארה"ב

מעמד כבוד התורה להקמת קרן התורה בעיד התורה ליקווד במעמד רבבות אלפי האברכים
ברחבה שע"י הישיבה גבוהה ליקווד ממלכת התורה באמריקה
ובראשות מודנן ורבנן גדולי ישראל שבאו במיוחד מארץ ישראל יחד עם גדולי הרבנים בארה"ב

מעמד סיום הש"ס בשיבת בית מדרש עליון ביום הארציט הראשון למדן ראש הישיבה
הגרי"ג אדלשטיין זצוק"ל בהשתתפות רבנו הגדול מרן הגר"ד לגדו שליט"א

מעמד סיום הש"ס בשיבת גודנא באר יעקב לע"נ רשכבה"ג מרן דה"י רבי גרשון אדלשטיין
ב"ד צבי יהודה זצוק"ל שנלמד ע"י תלמידי הישיבה

המעמד התקיים ברוב פאר וחדר בשיבת הקדושה בהשתתפות מרנן ורבנן ראשי הישיבה שליט"א ונשיא הישיבה הגאון ר' אליעזר בהנמן שליט"א

בניחוס אכלים אצל הגר"י שפירא ראש ישיבת באר יעקב
ובנו הגר"א שפירא ראש ישיבת שערי שמועות

שמוחת בר המצוה לנרן מרן ראש הישיבה הגר"ד
פוברסקי שליט"א נכד חתנו הגר"ז סולביצק ר"י בריסק

מרן ראש ישיבת מיר הגר"י פינקל שליט"א

מרן ראש הישיבה הגר"ד פוברסקי שליט"א

רבנו מרן ראש הישיבה הגר"ד פוברסקי שליט"א

בחתונת נכדת מרן הגר"ד כהן ראש ישיבת חברון

בניחוס אכלים אצל ראש הישיבה הגר"ש אלתר שליט"א

עם תלמידו הגאון רבי פנחס קורח מגדולי רבני עדת תימן

עם הגאון הגדול רבי יעקב סטפנסקי שליט"א

בניחוס אכלים אצל ראש הישיבה הגר"ש אלתר שליט"א

מרן המשגיח הגה"צ רבי בנימין פינקל שליט"א

מרן הגר"ד כהן שליט"א ראש ישיבת חברון

רבנו הגדול מרן הגר"ד לנדו שליט"א

מזן פוסח"ד
הגר"מ שטרנבוך שליט"א

בכתיבת אותיות

עם הגאון רבי אברהם פכטר
ראש הכולל באלעד

הכנסת ספר תורה לבית המדרש הגדול 'אבי עזרי' בפתח תקוה בראשות המרא דאתרא
הגאון הגדול רבי בן ציון הכהן קוק שליט"א ורבני העיר צילומים: ח. גרוסמן

נתרפאה המשפחה: רבנו הגדול מזן הגר"ד לנדו סנדק בבדית לנדו מזן המשגיח
הגאון רבי אברהם פולק זצוק"ל נכד לבנו הרב אהרן פולק

בינוס חיזוק והערכה למצטייני הת"ת שמחת
התורה אצל מזן הגר"ש גלאי צילום: י. בוש

מבחר הגאון הגדול רבי ברוך דב דיסקין שליט"א
ראש ישיבת ארחות תורה בת"ת חדרות התורה בב"ב

מעמד הוצאת ספר 'בנתיבות ההלכה' שעי ארגון והגית לזכר הגר"ש
סלומון זצ"ל במעוזו של מזן הגאון רבי חיים פיינשטיין שליט"א

תלמידי כיתות ז' בת"ת 'עטרת שלמה' בני ברק במבחן במעוזו של מזן הגר"מ גדינמן

שיעור מיוחד נמסר בהיכל ישיבת "עטרת שלמה" ע"י רבנו הגדול מרן הגר"ד לנדו שליט"א
לדגל יום היארצייט הראשון למרן ראש הישיבה הגר"ג אדשלטיין זצוק"ל

מעמד הכנסת ספר תורה לישיבת "נר זרח" ביישוב עוצם

אני משמח את שלך

אתה משמח את שלי

לראות בדלת

זה קרן ההסעות
גדולי ישראל מברכים - אלפי תורמים מעידים
עוזרים לעוד ילד יהודי להגיע לחינוך תורני
ללמוד תורה ולקיים מצוות
ורואים נחת מכל יוצ"ח

הטלפון להצלת ילד יהודי ולנחת מהילדים שלכם:
1700-50-66-22

כמו"ב ניתן להעביר באמצעות: עמדות נדריים פלוס או קהילות בכל רחבי הארץ, או בתד. 257 בני ברק, או בהעברה לבנק הפועלים סניף 655, ח-ן 339991
ע"ש קרן הסעה וסיוע לתלמידי החינוך העצמאי ע"ר: 580-465-995 התרומות מוכרות לצרכי מס לפי סעיף 46 קוד מוסד להקמת הרשאה בבנק: 56585

